

รายงานผลการวิจัย

เรื่อง

“วิกฤติเศรษฐกิจไทย : ผลกระทบจากการปรับ
เงื่อนไข IMF และทางเลือกสำหรับประชาชน”

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
(สกว.)

ตุลาคม 2540

PM 4/10/40

"นโยบายเศรษฐกิจ และการเงินที่เสถียรนั้น ช่อมัขบอะไรๆ ทั้ง
หมดที่ดี ออกจากทุกสิ่งทุกอย่าง"

ดร.ปาริ อึ้งภากรณ์

ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2501-2514)

สุนทรพจน์ในงานเลี้ยงอาหารค่ำประจำปี ของสมาคมธนาคารไทย

วันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2503

วิกฤติเศรษฐกิจไทย : ผลกระทบจากการรับเงินกู้ IMF และทางออกสำหรับประชาชน

บทคัดย่อสำหรับผู้บริหาร (EXECUTIVE SUMMARY)

สภาพวิกฤติและผลกระทบต่อประชาชน

สภาพวิกฤติเศรษฐกิจไทยเริ่มสะสมมาตั้งแต่ทศวรรษ 2530 จากการที่ภาคธุรกิจเอกชนด้วยการสนับสนุนของเจ้าหน้าที่ต่างประเทศ, รัฐ และสถาบันการเงินในประเทศ กู้เงินทั้งจากในประเทศและต่างประเทศมาลงทุนในธุรกิจพลังงานไฟฟ้าและธุรกิจอื่นๆ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยไม่สามารถหาผลตอบแทนจากการลงทุนกลับมาใช้หนี้ได้ทัน ทำให้ธนาคารบางธนาคารและบริษัทเงินทุนหลายแห่งเริ่มขาดสภาพคล่อง มีปัญหาหนี้ด้อยคุณภาพเพิ่มสูง ขณะเดียวกันขีดความสามารถในการแข่งขันของไทยก็เริ่มลดลง ทำให้การส่งออกเงินระดมตัว แต่การนำเข้ายังเพิ่มมาก ประเทศขาดดุลบัญชีเดินสะพัด (ดุลการดำเนินงานด้วยดุลการบริการ) เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน เงินทุนสำรองระหว่างประเทศลดลง ขณะที่หนี้ต่างประเทศเพิ่มขึ้นมากโดยเฉพาะในช่วงปี 2538-2539 พอถึงต้นปี 2540 เจ้าหน้าที่ต่างประเทศเริ่มขาดความเชื่อใจต่อความสามารถในการชำระหนี้ของไทยและไม่อยากต่อสัญญาเงินกู้ ซึ่งครั้งหนึ่งเป็นการกู้ระยะสั้น มีการเก็งกำไรโจมตีค่าเงินบาทซึ่งนักวิเคราะห์ทั่วไปเห็นว่ามีค่าสูงเกินจริง และธนาคารแห่งประเทศไทยพยายามใช้เงินทุนสำรองของประเทศไปทำสัญญาซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า เพื่อปกป้องค่าเงินบาทให้คงที่ ซึ่งยิ่งทำให้เงินทุนสำรองของประเทศร่อยหรอ และฐานะทางการเงินของประเทศอ่อนแอลงอีก

การเป๋ตี้นนโยบายแลกเปลี่ยนเงินตราจากการถูกตัดสินว่าเงินที่มีดอลลาร์เป็นหลัก เป็นการให้เงินบาทลอยตัวในวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 ทำให้ค่าของเงินบาทลดลงถึง 40% นำมาขึ้นราคาและสินค้าอื่นๆ ก็ขึ้นราคาตามมา ภาคเอกชนและรัฐบาลที่เป็นหนี้ต่างประเทศอยู่ในเดือนสิงหาคม 2540 ราว 9 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ ต้องมีการชำระหนี้เพิ่มขึ้นอีก 30-40% รัฐบาลต้องขอขอกู้เงินฉุกเฉินขย้างมีเงื่อนไข จากกองทุน IMF ในเดือนสิงหาคม 2540 โดยต้องทำตามเงื่อนไข IMF ที่เน้นการเข้มงวดทางการเงินการคลัง การขึ้นภาษีมูลค่าเพิ่ม, การคิดงบประมาณรายจ่ายของรัฐ, การเข้มงวดกับบริษัทเงินทุนที่มีปัญหาการบริหารสภาพคล่อง และการกำหนดให้สถาบันการเงินคงอัตราดอกเบี้ยเงินกู้สูงและปล่อยสินเชื่ออย่างระมัดระวัง

การทำตามเงื่อนไข IMF สอดคล้องกับการตั้งพักการดำเนินงานบริษัทเงินทุน 58 แห่ง (ซึ่งมียอดรวมของธุรกิจที่เกี่ยวข้องไม่ต่ำกว่า 8 แสนล้านบาท) โดยไม่มีมาตรการกักโทษที่รวดเร็วเพียงพอ เป็นผลให้เกิดภาวะเศรษฐกิจชะงักงันและราคาพุ่งไปเกินภาวะราคาเพื่อ (Stagflation) อย่างรุนแรง ธุรกิจหลายประเภท เช่น อสังหาริมทรัพย์, ธุรกิจโฆษณา, สื่อสารมวลชน, บริษัทเงินทุน, อุตสาหกรรมรถยนต์ ฯลฯ ต้องทยอยปิดกิจการ, ลดขนาด, เลิกจ้างพนักงาน, ลดเงินเดือนและสวัสดิการ เพราะการขาดสภาพคล่อง ด้านทุนสูง ยอดขายตก สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คาดว่าในปี 2540 จะมีผู้ว่างงานรวมทั้งผู้ถูกเลิกจ้าง ประมาณ 1.3 ล้านคน หรือร้อยละ 4 ของแรงงานทั้งประเทศ วิกฤติที่เกิดขึ้นมีลักษณะเป็นวงจรซ้ำซาก ที่ซ้ำเติมให้เศรษฐกิจไทยทรุดหนักตามลำดับ ผลเสียที่จะตามมา นอกจากภาวะเศรษฐกิจชะงักงันและราคาแพงแล้ว ก็คือทั้งสถาบันการเงิน รัฐวิสาหกิจ และธุรกิจสำคัญอื่นๆ ของไทย กำลังถูกบีบคั้นให้บริษัทข้ามชาติเข้ามาซื้อกิจการได้ในราคาที่ต่ำลง และคนไทยจะถูกครอบงำโดยบริษัทข้ามชาติ และเป็นหนี้ต่างประเทศมากขึ้น ดังที่เผชิญกับค่าครองชีพที่สูงขึ้น ปัญหาการว่างงานและรายได้ที่แท้จริงที่ลดลงทำนองเดียวกันที่ประเทศบราซิลและเม็กซิโก ซึ่งมีปัญหาและรับเงื่อนไข IMF คล้ายๆ กับไทยได้ประสบมาแล้ว

วิกฤติครั้งนี้ส่งผลกระทบต่อประชาชนไทยในทางลบโดยทั่วหน้ากัน ทั้งในเรื่องการตกงาน, ถูกลดเงินเดือน, สวัสดิการ, รายได้ที่แท้จริงลด เพราะต้นทุนในการผลิตและสินค้าอุปโภคบริโภค ราคาสูงขึ้น ประชาชนกลุ่มที่ได้รับผลกระทบรุนแรงมากที่สุด คือ คนตกงาน ผู้ประกอบการที่ล้มละลาย รองลงมาคือ คนที่ถูกลดเงินเดือน, สวัสดิการ, ผู้ประกอบการที่ขาดทุน คนมีรายได้ประจำที่ต้องซื้อของแพงขึ้น รวมทั้งเกษตรกรเองก็มีต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น กลุ่มที่ได้รับผลกระทบน้อยหรือได้ประโยชน์ คือ ผู้ส่งออก ซึ่งการที่ค่าเงินบาทต่ำลงทำให้สามารถส่งสินค้าไปแข่งขันในตลาดต่างประเทศได้มากขึ้น โดยเฉพาะผู้ส่งออกสินค้าประเภทใช้วัตถุดิบภายในประเทศสูง แต่สินค้าประเภทที่ต้องพึ่งพาการนำเข้าสูงไม่มีต้นทุนสูงขึ้น ทำให้ไม่ได้ประโยชน์นัก รวมทั้งธุรกิจส่งออกก็ยังมีปัญหาการขาดเงินทุนหมุนเวียน รวมทั้งปัญหาต้นทุนจากปัจจัยการผลิตทั้งจากภายนอกและภายในประเทศที่จะสูงขึ้นอีกในปีหน้า

สาเหตุและความสำคัญของวิกฤติ

ปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจคราวนี้รุนแรงมากกว่าครั้งใด เพราะเศรษฐกิจไทยในปัจจุบันมีขนาดการเปิดประเทศ คือ ต้องพึ่งพาเงินทุนและการค้าระหว่างประเทศเป็นสัดส่วนสูงกว่ายุคใดๆ ในประวัติศาสตร์ไทย ปัญหาวิกฤตินี้ไม่ใช่ความผิดพลาดทางเทคนิคของการบริหารจัดการทางเศรษฐกิจของประเทศในช่วง 1-2 ปีเท่านั้น แต่เป็นปัญหาที่มีสาเหตุที่สืบเนื่องมายาวนานจาก 1) โครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองของไทยที่มีลักษณะรวมศูนย์อำนาจอยู่ในมือคนกลุ่มน้อย ที่มีกรอบความคิดแบบจารีตนิยม และใช้นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจแบบเป็นบิ๊วการประเทศทุนนิยมพัฒนา

อุตสาหกรรม ทำให้การพัฒนาประเทศไทยขาดความสมดุล การกระจายทรัพยากรสินทรัพย์ได้ และความรู้ มีช่องว่างแตกต่างกันเพิ่มมากขึ้น ประชาชนไม่ได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถและมีวินัย ในการสร้างชาติ 2) การที่ผู้นำและผู้บริหารส่วนใหญ่ในภาครัฐและบางส่วนในภาคสถาบันการเงิน เอกชน ขาดความซื่อสัตย์สุจริต ขาดความรู้ความสามารในกาธนา และขาดจิตสภภาพการมอง การณโกลโโลกยุคที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว 3) การดำเนินนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจที่ผิดพลาด ทั้งแต่กู้เงินต่างชาติมาลงทุน แลวงหากำไรระยะสั้น โดยไม่พัฒนาคุณภาพของประชาชน และเศรษฐกิจพื้นฐานภายในประเทศให้เข้มแข็ง ขณะที่มีภาคธุรกิจเอกชน ก้มม่งแสวงกำไรส่วนตัว ระยะสั้น มากกว่าการมองการอยู่รอดระยะยาวและการเพิ่มประสิทธิภาพ 4) การที่ระบบการศึกษา การสร้างและการถ่ายทอดความรู้ยังเป็นแบบท่องจำจากตำราดั้งเดิม และจากต่างประเทศ ขาดการ คิดวิเคราะห์ ค้นคว้า วิจัย ทวิพากษ์ วิจารณเป็นตัวของตัวเอง จากความอ่อนด้อยทั้ง 4 ประการนี้ ขบขึ้นมำของไทยจึงนำประเทศไปสู่วิกฤติ โดยไม่สนใจการเตือนภัยและไม่ได้สร้างระบบเตือนภัยเพื่อ หาทางแก้ไขแต่ต้นมือ แม้เมื่อรู้ว่วิกฤติกำลังเกิดขึ้นแล้วชนชั้นนำของไทยก็ยังไม่ตระหนักถึงความ ร้ายแรง และขาดความสามารถในการตัดสินใจแก้ไขอย่างสร้างสรรค์ รวดเร็วทันการ ได้แต่ขอให้ ปัญหาเลวร้ายถึงที่แล้วถึงจะตามแก้ปัญหาที่ล่าช้า ทำให้เศรษฐกิจของประเทศเสียหายรุนแรง และรวดเร็วมากกว่าที่ควรเป็น

เมื่อวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่มาของวิกฤติครั้งนี้ อย่างมองให้เชื่อมโยงถึงองค์รวมทางด้าน เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมของสังคมไทย จะเห็นได้ว่าวิกฤติครั้งนี้ไม่ใช่วิกฤติเศรษฐกิจล้วนๆ แต่เป็นวิกฤติทางการเมืองและสังคม รวมทั้งวิกฤติทางภูมิปัญญาของไทยด้วย ที่ประเทศทั้งประเทศ ไม่สามารถสร้างระบบเตือนภัยถึงวิกฤติที่เคอเกิดขึ้นในประเทศอื่น เช่นที่เม็กซิโก เมื่อ 2-3 ปีที่แล้วได้ อย่างมีประสิทธิภาพ แม้คนที่นำประเทศไปสู่วิกฤติจะเป็นคนส่วนน้อย แต่นำตั้งคำถามว่าทำไมคน ล้วนใหญ่จึงเห็นดีเห็นงามที่จะให้คนส่วนน้อยกลุ่มนี้นำพวกเขาไปทางไหนก็ได้ แม้กระทั่งเกิดวิกฤติ แล้ว คนส่วนใหญ่ก็ยังไม่มีความคิดที่จะคิดถึงทางเลือกอื่น นอกจากจะให้ผู้นำชุดเดิม, เทคโนโลยีชุด เดิม เขาประเทศไปฝากไว้กับการขึ้นำของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ตัวแทนของเจ้า หน้จากประเทศพัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งสนใจมาช่วยฟื้นฟูให้ประเทศลูกหนี้มีกำลังวังชาทำงานเพื่อ ทาเงินใช้หนี้ต่างประเทศได้มากกว่าจะสนใจว่าประชาชนส่วนใหญ่ที่ยากจนในประเทศลูกหนี้จะต้อง ทนทุกข์ยากลำบากต่อไปอย่างไร

ทางออกของประชาชน

ทางที่จะแก้ใ้ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจของไทยได้ คือ ต้องเปลี่ยนกรอบวิธีคิด เลิกคิดว่า IMF เป็นองค์กรเดียวที่จะแก้ปัญหาให้ไทยได้ ต้องมองใหม่ว่า IMF คือ องค์การตัวแทนของเจ้าหน้จาก ประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมเพียงองค์กรหนึ่ง ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องคิดถูกหรือคิดโนสิ่งที่เป็นประโยชน์

คือประเทศไทยในระยะยาวทั้งหมด และเราสามารถที่จะต่อรองได้ หากทางออกอื่นๆ ได้ ประชาชนจะต้องการวิธีการปฏิรูปผู้นำประเทศ เปลี่ยนกรอบวิธีคิด และปรับนโยบายการพัฒนาประเทศใหม่ทั้งหมด เปรียบเทียบกับ IMF และเจ้าหน้าที่ประเทศต่างๆ ที่ส่วนใหญ่คือ ญี่ปุ่น เพื่อขอเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขบางข้อที่เป็นผลเสียต่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจไทย เปรียบเทียบกับรัฐบาล และสถาบันการเงินญี่ปุ่น จีน บรูไน กลุ่มประเทศอาหรับ และประเทศอื่นๆ ที่มีเงินทุนหนา เพื่อขอปรับโครงสร้างหนี้หรือขอกู้เงินมาฟื้นฟูเศรษฐกิจ ในขณะที่ภาครัฐควรเร่งปฏิรูประบบการเงินการคลัง ควบคุมการใช้จ่ายเงินตราต่างประเทศอย่างเข้มงวด และรีบฟื้นฟูการส่งออกและส่งเสริมการท่องเที่ยวเงินมาใช้หนี้ IMF ที่มีเงื่อนไขมากเป็นอันดับแรก เพื่อจะได้บอกเลิกสัญญา กับ IMF ให้เร็วที่สุด และไทยจะได้มีเอกราชในการทำหนดนโยบายพัฒนาประเทศไทย

นโยบายพัฒนาประเทศไทยควรเปลี่ยนแนวคิดที่เคยคิดอยู่แต่ในกรอบการพึ่งพาการลงทุน การกู้เงิน และการค้ากับต่างประเทศเกือบ 100% ซึ่งมีแต่จะทำให้มาเสียเปรียบ ต้องขาดดุลการค้า และบริการเป็นหนี้มากขึ้นเรื่อยๆ (จากการขาดดุลการค้าในปี 2503 เพียง 997 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 4.2 แสนล้านบาท ในปี 2539) มาใช้กรอบคิดการพัฒนาที่เน้นการพึ่งตนเองด้วยการเร่งรัดพัฒนาการเกษตร, อุตสาหกรรมการเกษตร และอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบ, หุ่น และเทคโนโลยีที่เหมาะสมภายในประเทศ เป็นสัดส่วนสูงขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 50

มาตรการที่ควรทำ คือ ระดมเงินออมภายในประเทศทุกวิถีทางรวมทั้งเพิ่มการหักเงินเดิณผู้มีเงินเดือนทุกประเภทเข้ากองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ซึ่งจะช่วยให้ประเทศมีโอกาสออมและการลงทุนภายในประเทศเพิ่มขึ้น ลดการพึ่งพาการเป็นหนี้ต่างประเทศ ทดแทนตลาดทุน ตลาดพันธบัตรและตราสารหนี้ (Bond Market) ให้เจริญเติบโตมีสัดส่วนสูงขึ้น แทนที่จะให้ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ครอบงำการฝากและการให้สินเชื่อฝ่ายเดียว ใช้มาตรการทวงภาษีและการรณรงค์ให้คนไทยใช้จ่ายเงินตราต่างประเทศลดลง และช่วยกันหาเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศมากขึ้น ปรับปรุงการขนส่งสินค้าทางรถไฟ ทางน้ำ และการขนส่งคนโดยพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะแทนการสร้างถนนและการใช้รถยนต์มากเกินไป ซึ่งทำให้ต้องพึ่งพาน้ำมันปิโตรเลียมมากกว่า 1 แสนล้านบาท ประหยัดการใช้พลังงานและพัฒนาพลังงานทางเลือกอื่นแทนน้ำมัน ฯลฯ ปฏิรูปทางเศรษฐกิจและปฏิรูปทางการศึกษาเพื่อที่จะกระจายทรัพย์สินและรายได้ (ทั้งที่ดิน, เงินทุน, ปัจจัยการผลิตอื่นๆ) กระจายความสามารภในการเรียนรู้ และโอกาสในการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และให้ผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่ประชาชนส่วนใหญ่อย่างทั่วถึง

การพัฒนาประเทศควรเน้นที่การพัฒนาคุณภาพคน สร้างสรรค์ให้คนมีความสามารถในการเรียนรู้ มีความคิด จินตนาการสร้างสรรค์และมีจิตสำนึกทางสังคม มากกว่าการเน้นการเพิ่มปริมาณสินค้าและบริการ เพราะเมื่อคนมีคุณภาพเพิ่มขึ้น มีการจัดตั้งกลุ่ม, องค์กร ที่มีเป้าหมายชัดเจนและ

มีการบริหารจัดการที่ดีขึ้น พวกเขาก็จะผลิตสินค้าและบริการอย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นได้เอง ในแง่การผลิตควรให้ความสำคัญกับการผลิตสินค้าและบริการที่เป็นประโยชน์เพื่อตลาดภายในประเทศที่สามารถทำให้ใหญ่ขึ้นกว่าปัจจุบันได้หลายเท่าถ้าทำให้คนไทย 60 ล้านคน (ซึ่งมากกว่าอังกฤษ ฝรั่งเศสเล็กน้อย แต่ไทยมีขนาดตลาดคนวัยกำลังซื้อเล็กกว่าเรา 10 เท่า) มีรายได้เพิ่มขึ้นรวมทั้งครองสังคมเสริม พัฒนาการประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางซึ่งจะช่วยเพิ่มการจ้างงานได้เพิ่มขึ้น และจะใช้เงินทุน, เทคโนโลยี, ปัจจัยการผลิตภายในประเทศมากกว่าอุตสาหกรรมหรือพาณิชยกรรมใหญ่ ส่วนการหารายได้เข้าประเทศก็ควรมุ่งใช้ทุนในประเทศผลิตสินค้าและบริการที่สร้างมูลค่าเพิ่มในประเทศสูง มากกว่าส่งเสริมต่างประเทศมาตั้งโรงงานแบบต้องพึ่งวัตถุดิบ, ชิ้นส่วนจากต่างประเทศมาก ซึ่งที่แล้งเรามีแต่จะทำให้เราต้องสั่งเข้า และขาดดุลการค้าเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดวิกฤติครั้งนี้ นอกจากนี้แล้วก็ควรหารายได้เข้าประเทศโดยการขายสินค้าและบริการที่มีคุณภาพ เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, การจัดตั้งศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ, ศูนย์ทหารและการพักผ่อนเพื่อสุขภาพ, การขายทรัพย์สินทางปัญญาต่างๆ ฯลฯ

การแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศแนวใหม่ (ซึ่งความจริงก็คือแนวพัฒนาแบบพึ่งตนเองที่บรรพบุรุษของเรายุคก่อนการพัฒนาแบบพึ่งฝรั่งเคยทำกันมาแล้ว แต่ถูกทอดทิ้งไป) จะทำให้คนไทยต้องลดทอนประหยด มีวินัย ทำงานอย่างจริงจังกับ ในช่วง 2-3 ปีข้างหน้า แต่จะทำให้หนี้ค่อย ๆ ลดลง ทำให้รายได้เพิ่มขึ้นทันกับภาระค่าครองชีพและจะทำให้คนมีงานทำอย่างทั่วถึง มีโอกาสจะอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมให้ดีขึ้น คนจะมีคุณภาพชีวิตและความอุดมมากกว่าการแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศตามแนว IMF ที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การเป็นหนี้และการต้องพึ่งพาต่างชาติ ซึ่งจะทำให้คนไทยทั้งขณะนี้เป็หนี้ต่างชาติกันเฉลี่ยคนละ 6 หมื่นบาท มีหนี้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยคนละแสนบาท ภายใน 2 ปีข้างหน้านี้ ทั้งการแก้ปัญหาตามแนวทาง IMF ก็จะทำให้คนไทยต้องเหนื่อยยากกับการค้นหาหนทางทำและวัดเริ่มชัดกับข้าวของแพงภายใต้สภาพแวดล้อมที่เลื่อมทรมลงในทุกๆ ด้าน

การที่จะทำให้แนวคิดการพัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเองอย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสันติสุขเป็นจริงขึ้นมาได้ จะต้องอาศัยการระดมกำลังคนทั้งประเทศ ช่วยกันคิดช่วยกันศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อหาแนวทางและมาตรการที่เป็นรูปธรรมชัดเจน มีความเป็นไปได้อย่างขึ้น โดยน่าจะมีการจัดตั้งศูนย์ประสานงาน และคณะทำงานในรูปแบบของคณะกรรมการฟื้นฟูแห่งชาติ หรือเป็นองค์กรเพื่อแก้ไขวิกฤติของประเทศในภาพรวมรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งที่มีลักษณะทำงานได้อย่างคล่องตัว มีประสิทธิภาพกว่าองค์กรแบบราชการ คณะทำงานดังกล่าวนี้ควรทำงานทั้งวิจัยและพัฒนา และการรณรงค์เผยแพร่ให้การศึกษาแก่ประชาชนควบคู่กันไป จึงจะมีทางทำให้การฟื้นฟูเศรษฐกิจสังคมไทยจากปัญหาวิกฤติในครั้งนี้เป็นจริงขึ้นมาได้

คำนำ

รายงานวิจัยชิ้นนี้ เป็นรายงานโดยสรุปของโครงการวิจัยเชิงนโยบายแบบเร่งด่วน ที่มีกรอบเวลาของการทำงานวิจัยเพียง 8 สัปดาห์ ในช่วงวันที่ 15 สิงหาคม 2540 - 15 ตุลาคม 2540 โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจไทย : ผลกระทบจากการที่รัฐบาลตัดสินใจขยี้เงินแบบมีเงื่อนไข จากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) เพื่อวิเคราะห์และสรุปบทเรียนให้ข้อเสนอแนะแนวทางออกทั้งในระยะสั้น และระยะยาวสำหรับประเทศไทย

วิธีการทำงานวิจัยชิ้นนี้ คือให้นักวิจัยทำงานเกือบเต็มเวลา 4 คน สันติวีเอกสาร พุดคุย สันติภาณณ์, เข้าร่วมประชุมสัมมนา (รวมทั้งการส่งนักวิจัยคนหนึ่งไปร่วมสังเกตการณ์ การประชุมประจำปีของ IMF และธนาคารโลก ที่ฮ่องกง ในเดือนกันยายน 2540), ติดตามข้อมูลข่าวสารทางหนังสือพิมพ์, วิทยุ, โทรทัศน์, ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และติดต่อให้นักวิจัยสมทบ 8 คน ช่วยเขียนบทความเสริมให้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย และช่วยให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมในช่วงการจัดสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีประสบการณ์ โดยได้จัดสัมมนากลุ่มย่อย มีผู้เข้าร่วมแต่ละ 25-30 คน รวม 3 ครั้ง ครั้งที่ 1 (ช่วงเช้า 20 กันยายน 2540) พิจารณาในแง่ภาคธุรกิจเอกชน ครั้งที่ 2 (ช่วงบ่าย 20 กันยายน 2540) พิจารณาในแง่ภาคประชาชน ครั้งที่ 3 (27 กันยายน 2540) พิจารณาในแง่ภาครัฐ และเศรษฐกิจโดยรวม และการสัมมนาใหญ่เพื่อเสนอสรุปผลงานวิจัยและรับฟังข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ในวันที่ 11 ตุลาคม 2540 ทั้งวัน มีผู้เข้าร่วมสัมมนา 137 คน

แนวคิดทฤษฎีในการวิจัย ใช้ทั้งแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมือง, เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก, และสังคมศาสตร์แบบสหวิทยาการ เพื่อวิเคราะห์ปัญหาจากข้อมูล สถิติตัวเลข ในเชิงปัจจัยข้อสงสัยพยายามมองปัญหาในทุกด้านของสังคม อย่างเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวม และอย่างวิพากษ์วิจารณ์

การวิจัยเชิงนโยบายแบบเร่งด่วน ที่ใช้เวลาลำขนาดนี้มุ่งที่จะให้เห็นภาพใหญ่ๆ และมุ่งเสนอความคิดเห็นที่มีลักษณะวิเธรท้าทายให้คิดต่อ ทำวิจัยต่อ มากกว่าที่จะคาดหวังให้เป็นงานวิจัยเชิงวิชาการที่มีรายละเอียดครบถ้วนสมบูรณ์ อย่างไรก็ตามคณะนักวิจัย ก็ได้พยายามทำให้งานวิจัยเชิงนโยบายชิ้นนี้ สะท้อนภาพปัญหาได้อย่างมีเหตุผล มีสถิติข้อมูลเชิงประจักษ์ และประสบการณ์ทั้งจากในประเทศและต่างประเทศสนับสนุน เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือว่า ข้อเสนอแนะแนวทางออกที่เราเสนอขึ้น แม้บางอย่างจะดูกำกวมหรือเป็นอุดมการณ์มากกว่าข้อเสนอสรุปและทางออกภายใต้กรอบของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่นักวิชาการหรือนักวิชาชีพของภาครัฐเสนอกัน แต่ก็เป็นเรื่องที่เราเชื่อว่ามีความเป็นไปได้ ถ้าหากได้มีการวิจัยและการพัฒนาต่อและทำตามแนวคิดใหญ่แบบของเชื่อมโยงถึงองค์รวมอย่างจริงจัง รวมทั้งรู้จักการกล้าคิด กล้าจินตนาการ กล้าปรับเปลี่ยนแนวคิด นโยบายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ความเป็นจริงอย่างเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง โดยคำนึงถึงประโยชน์ของ

ประชาชนส่วนใหญ่ในระยะยาวมากกว่าที่จะคำนึงถึงประโยชน์ของผู้มีอำนาจทางการเมืองและการบริหาร

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ ศาสตราจารย์ ดร.สิปปนนท์ เกตุทัต และศาสตราจารย์ นายแพทย์ วิจารณ์ พานิช แห่งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ผู้ริเริ่มและสนับสนุนโครงการวิจัยชิ้นนี้อย่าง เอาใจใส่โดยตลอด และขอขอบคุณนักวิชาการ, ผู้บริหารองค์การทางการเงินทั้งของรัฐและเอกชน หลายท่าน ผู้ที่ได้ให้ข้อคิดเห็น ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่คณะนักวิจัยอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ผลงานวิจัยชิ้นนี้เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของคณะนักวิจัยเป็นสำคัญ ไม่ใช่ที่ขณะที่สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย ผู้ให้เงินทุนสนับสนุน ผู้เขียนบทความเสริม และผู้เข้าร่วมสัมมนาจะเห็นด้วยทั้งหมดเสมอไป

วิทยากร เชียงกูล (หัวหน้าคณะนักวิจัย)
กมล กมลตระกูล
ทวีเกียรติ ประเสริฐเจริญสุข
ณัฐพล สีลาวิธานานนท์

24 ตุลาคม 2540

บทความเสริม

1. สุจิต ประศาสน์เศรษฐ	"ใจเชื่อมเจตกับธนาคาร: บทบาท ปัญหา และข้อเสนอเพื่อ การปฏิรูป"
2. ไพฑูรย์ วัฒนศิริธรรม	"แผนแม่บทเพื่อการฟื้นฟูชาติ"
3. ไพโรจน์ วงศ์วิภาณนท์	"วิกฤติประเทศไทย : รากเหง้า บทเรียนและทางออก"
4. จำนงค์ สมประสงค์	"บทบาทของธนาคารหมู่บ้านในการฟื้นฟูเศรษฐกิจชนบท"
5. เรือง สุชาติสวัสดิ์	"ผลกระทบต่องานเกษตรกรรม และประชาชนในชนบท และ ทางออกสำหรับประชาชน"
6. เสรี สีลาสัย และกัญญา สีลาสัย	"วิกฤติเศรษฐกิจ : กรณีศึกษาเปรียบเทียบกลุ่มประเทศ ละตินอเมริกา และเอเชียตะวันออก"
7. ณฤมล กับจุฑาพล และจรัส ดิษฐาภิรักษ์	"ผลกระทบทางการเมืองไทยจากการรับเงินกู้ ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศและทางออก สำหรับภาคประชาสังคม"
8. บรรจง นะแฉ บัญยีน วงศ์สงวน และนันทวัน หาญดี	"วิกฤติเศรษฐกิจไทย : ผลกระทบจากการรับเงินกู้ IMF และทางออกสำหรับประชาชน (ประสบการณ์และข้อเสนอ จากท้องถิ่น"

ประวัติผู้วิจัย

วิทยากร เชียงกุล จบจากคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี 2512 เคยทำงานประจำของบรรณธิการ สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช เป็นนักวิจัยวางแผนธนาคารกรุงเทพ ไปศึกษาปริญญาโทด้านพัฒนาศาสตร์ ที่สถาบันสังคมศึกษา ที่เมืองเฮก เนเธอร์แลนด์ และกลับมาเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปัจจุบันเป็นอาจารย์และผู้อำนวยการโครงการศูนย์วิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต มีผลงานเขียนและแปลหนังสือที่พิมพ์เป็นเล่มแล้วราว 50 เล่ม

กมล กมลตระกูล จบทางด้านเศรษฐศาสตร์การเงิน จากมหาวิทยาลัยซานดิเอโก สหรัฐอเมริกา เป็นผู้ก่อตั้งและเป็นประธานมูลนิธิไทย-อเมริกัน อดีตบรรณาธิการ น.ส.พ. มติชนรายวัน ยูเอช เอซีเอ็น, ผู้อำนวยการ น.ส.พ. "ประชาคมতি" ลอสแอนเจลิส, นักวิเคราะห์การเงินและหลักทรัพย์ เคยทำงานประสานงานเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ ปัจจุบันเป็นนักเขียน นักวิจัยอิสระและที่ปรึกษา อยู่ในกรุงเทพฯ และเป็นนักเขียนประจำให้กับประชาชาติธุรกิจ และมติชนสุดสัปดาห์

พวีณเกียรติ ประเพณีเจริญสุข จบคณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง ทำงานด้านการพัฒนาชุมชนในแผนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบประชาชนมีส่วนร่วมมาตั้งแต่ปี 2523 จนถึงปัจจุบัน จบปริญญาโททางด้านการศึกษาและการพัฒนาชุมชนระดับภูมิภาค ของสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย และมหาวิทยาลัย Dortmund ประเทศเยอรมนี เคยทำงานประสานงานเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ เคยเป็นหัวหน้าภาควิชาการพัฒนาระบบและสิ่งแวดล้อม และรองคณบดีฝ่ายวิชาการคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต เป็นผู้อำนวยการมูลนิธิส่งเสริมวิทยากรมนุษยเพื่อพัฒนาชุมชน และเป็นกรรมการของมูลนิธิ ชุมชน และอนุกรรมการชุดต่างๆ อีกหลายชุด

ณัฐพล สีลาวัฒนานันท์ จบการศึกษา วท.บ.(เกษตรศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, พบ.ม.(พัฒนาการเศรษฐกิจ) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, M.B.A. (การเงิน) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เคยเป็นหัวหน้าส่วนอำนวยการสินเชื่อ ฝ่ายสินเชื่อธุรกิจบริการ และหัวหน้าทีมงาน โครงการพัฒนาระบบงานสินเชื่อของธนาคาร ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) เป็นอาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ และเป็นนักวิเคราะห์ ศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการลงทุนต่างๆ ให้กับบริษัทและรัฐวิสาหกิจหลายแห่ง ปัจจุบันเป็นที่ปรึกษารับปรึกษา ป่าดิน คอนซอร์เทียม จำกัด และบริษัทเอกชนหลายแห่ง

สำนักงานประสานงานโครงการวิจัย : 2/79 เจริญสุขนิเวศน์ 9 ซ.รามอินทรา 14 ถ.รามอินทรา
เขตลาดพร้าว กรุงเทพฯ 10230 โทร 510-6494 โทรสาร 519-4762

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
เกริ่นนำ	1
1. ความจำเป็นของปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจไทย วิทยากร เชียงกุล	2
2. ประวัติและบทบาทของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) กมล กมลตระกูล	29
3. การรับเงื่อนไขของ IMF มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยอย่างไร กมล กมลตระกูล	53
4. การวิกฤติเศรษฐกิจกับภาคธุรกิจเอกชน ณัฐพล ลีลาวัฒนานันท์	73
5. ผลกระทบของการปฏิบัติตามเงื่อนไขของ IMF ต่อภาคประชาชน และข้อเสนอแนะที่เป็นทางออกสำหรับประชาชน ทวีเกียรติ ประเสริฐเจริญสุข	113
6. วิกฤติเศรษฐกิจไทยและทางออกของประชาชนมองในภาพรวม วิทยากร เชียงกุล	154
บรรณานุกรม	186

วิกฤติเศรษฐกิจไทย : ผลกระทบจากการรับเงินกู้ IMF และทางออกสำหรับประชาชน

เกริ่นนำ

รายงานที่เป็นชิ้นหลักชิ้นนี้ แบ่งออกเป็น 6 บท (ดูสารบัญ) ตามลำดับเรื่องราวและการแบ่งงานกันทำให้นักวิจัย 4 คน เขียนตามหัวข้อที่ถนัด โดยได้มีการปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยน ปรับปรุงแก้ไขร่วมกันอยู่เป็นระยะๆ และ วิทยากร เชียงกุล ในฐานะหัวหน้าโครงการวิจัยชิ้นนี้ เป็นผู้ทำหน้าที่บรรณาธิการ จัดดัด ปรับปรุงแก้ไข เพื่อช่วยให้การเสนอรายงานเป็นไปอย่างเป็นลำดับขั้น และมีความสอดคล้องกัน แต่เนื่องจากเป็นงานวิจัยแบบเร่งด่วน ที่นักวิจัยต่างคนใช้เวลาเขียนกันจริงๆ หลังจากรวบรวมข้อมูลแล้ว เพียง 4-5 สัปดาห์ งานทั้งชิ้นจึงจะต้องมีช่วงทำงานเขียนที่แตกต่างกับ คลอดจนอาจจะมีข้อเนื้อหาบางตอนที่เชื่อมร้อยกันอยู่บ้าง แต่กล่าวโดยทั่วไปแล้ว คือจำบทความทั้งหมดช่วยส่งเสริมกันและกัน ให้งานวิจัยเชิงนโยบายชิ้นนี้ มีเนื้อหาสาระที่หนักแน่นเพิ่มขึ้น รวมทั้งบทความเสริมอีก 8 ชิ้น ซึ่งแม้จะมีลักษณะที่แตกต่างหลากหลาย เพราะว่าต่างคนต่างเขียนคนละ หัวข้อนั้น ก็มีส่วนช่วยเสริมให้โครงการวิจัยชิ้นนี้มีเนื้อหาสาระที่สมบูรณ์ขึ้น รายงานวิจัยชิ้นหลักส่วนใหญ่จะคล้ายกับฉบับร่างที่นำเสนอในการประชุมสัมมนาภาคพื้นใหญ่ เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540 แต่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของที่ประชุม และตามที่คุณวิจัยเห็นสมควร รวมทั้งได้ทำให้ทันสมัยเพิ่มขึ้นตามข้อมูลที่มีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวตลอดเวลา โดยฉบับแก้ไขนี้ได้ปิดต้นฉบับประมาณ วันที่ 24 ตุลาคม 2540

1. ความเป็นมาของปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจไทย

1.1 จากเหง้าของวิกฤติ คือ โครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองแบบรวมศูนย์อำนาจในมือคนกลุ่มน้อย และนโยบายการพัฒนาแบบเน้นความเจริญเติบโตทางวัตถุ

ปัญหาวิกฤติทางด้านการเงินการคลังซึ่งนำไปสู่วิกฤติทางเศรษฐกิจทั้งระบบที่เห็นได้ชัด ในช่วงตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2540 เป็นต้นมา เป็นปัญหาที่มีที่มาสืบเนื่องยาวนานจากระบบโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองที่อำนาจรวมศูนย์อยู่ในมือชนนักการเมือง ข้าราชการชั้นสูง และนักธุรกิจชั้นนำ ตลอดจนมา โดยมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก จนขั้นที่ว่า กลุ่มอภิสิทธิ์ชนเหล่านี้ดำเนินนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจแบบเน้นความเจริญเติบโต การทำกำไร และการบริโภคสูงสุด มุ่งส่งเสริมให้ต่างประเทศมาลงทุนและให้ภาคธุรกิจเอกชนกู้หนี้ยืมสิน มาลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์, คลาสสิกคาร์พาร์ท, ธุรกิจทำโรยระยั้งแบบบริโภคขาดอายุ และการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมประเภทที่ต้องใช้ปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศมาก ทำให้เศรษฐกิจถดถอยรวมเติบโตสูง แต่การกระจายทรัพย์สินและรายได้ระหว่างกลุ่มชนต่างๆ มีความแตกต่างกันเพิ่มมากขึ้น ประเทศขาดดุลการค้าและบริการและเป็นหนี้สินมากขึ้นตามลำดับ

นโยบายการพัฒนาของรัฐบาลไทยทุกรัฐบาล โดยเฉพาะนับตั้งแต่การยอมรับการชี้แนะของผู้เชี่ยวชาญจากธนาคารโลกให้มีการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ และการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจตั้งแต่ทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา เน้นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจโดยส่วนรวมเป็นหลัก โดยมุ่งกู้เงินจากธนาคารโลกมาก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและส่งเสริมให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนพัฒนาอุตสาหกรรม ทำให้เศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรม การค้า การบริการ (รวมทั้งการธนาคารและตลาดเงินทุน) เติบโตในอัตราที่สูง ภาคเกษตรแม้จะเติบโตช้ากว่าแต่ก็ได้รับการพัฒนาให้เป็นภาคเกษตรแบบพึ่งเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อการค้าและการส่งออกอย่างกว้างขวาง มูลค่าผลิตภัณฑ์ประชาชาติ ซึ่งคิดจากสินค้าและบริการที่ทั้งประเทศผลิตและใช้ไปในแต่ละปี ได้เพิ่มขึ้นตามลำดับ กล่าวคือ ผลิตภัณฑ์ประชาชาติเฉลี่ยต่อหัวของประชากรเพิ่มจาก 4,100 บาท ในปี พ.ศ. 2504 เป็น 78,435 บาท ในปี พ.ศ. 2539 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตัวเลขปี 2539 ประมาณการโดยธนาคารแห่งประเทศไทย) แต่การเจริญเติบโตทางวัตถุดังกล่าวเป็นผลมาจากการผลาญทรัพยากร เช่น ป่าไม้, ดิน, น้ำ, แร่ธาตุ ฯลฯ และการเพิ่มทุนและแรงงานเข้าไปในการผลิต มากกว่าการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ผลผลิตทางการเกษตรคือไร่แม้จะเพิ่มสูงขึ้นบ้าง แต่ก็ยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าประเทศพัฒนาอุตสาหกรรม เช่น สหรัฐ ญี่ปุ่น มาก และต่ำกว่าประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับหลายประเทศ

ผลของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบเน้นการเพิ่มสินค้าและบริการทำให้คนไทยในปัจจุบันมีรายได้เป็นตัวเลขสูงกว่เมื่อก่อน แต่ก็ไม่ได้แปลว่ารายได้ที่แท้จริงจะเพิ่มขึ้นตามรายได้ที่เป็นตัวเลข เพราะค่าครองชีพ หรืออัตราเงินเฟ้อก็ได้เพิ่มขึ้นสูงมากในรอบ 40 ปีที่ผ่านมา (เฉลี่ยปีละ 4-5%) ทำให้ค่าของเงินที่ใช้ซื้อสินค้าและบริการได้ในปัจจุบันมีค่าลดลงกว่าเมื่อก่อน 40 ปีที่แล้วหลายเท่า รวมทั้งคนไทยในยุคปัจจุบันก็เลือกการผลิตแบบพึ่งตนเอง หันไปทำการเกษตรเพื่อขาย หรือเป็นลูกจ้าง จึงผลิตและหาอาหาร ยา และสิ่งจำเป็นอื่นๆ ได้เองแบบคนสมัยก่อนลดลง ต้องใช้เงินซื้อหาอาหาร ยา และสิ่งจำเป็นอื่นๆ เพิ่มขึ้น

คนไทยในยุคปัจจุบันอาจจะมียากได้เพิ่มขึ้น มีสินค้าและบริการให้จับจ่ายใช้สอยได้เพิ่มขึ้นกว่ายุคก่อน แต่คนไทยไม่ได้รวยขึ้นอย่างสมเหตุสมผลกับทุกคน เพราะการพัฒนาไม่ได้กระจายไปอย่างทั่วถึง ตรงกันข้ามการกระจายทรัพยากรสินค้าและรายได้ในหมู่คนไทย กลับมีความไม่เป็นธรรมสูงขึ้น คือมีคนรวยประเภทเจ้าของที่ดินขนาดใหญ่หรือที่ดินมูลค่าสูง เจ้าของกิจการขนาดใหญ่ที่รวมขึ้นมาจากจำนวนหนึ่ง ซึ่งมีฐานะแตกต่างจากคนที่เป็นคนส่วนใหญ่ในสังคม เช่น ชาวนา ชาวไร่ขนาดเล็ก คนงานไม่มีมือหรือกึ่งมีมือ ฯลฯ มาก นอกจากนั้นก็มีชนชั้นกลางจำนวนหนึ่ง ได้แก่ พวกผู้ประกอบการขนาดย่อม พนักงานข้าราชการ นักวิชาชีพ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีจำนวนและสัดส่วนเพิ่มขึ้นพอสมควร แต่กลุ่มคนที่รวยที่สุดนั้นรวยต่างจากกลุ่มคนที่จนที่สุดหลายสิบเท่า และการกระจายรายได้ในปัจจุบันยิ่งแตกต่างกันเพิ่มขึ้น คือคนรวยยิ่งรวยมากขึ้น แต่คนจนอยู่ที่เดิมหรือรายได้ที่แท้จริงลดลง จนแม้แต่รายงานของธนาคารโลกปีล่าสุด ก็ยังกล่าวขวัญถึงว่าประเทศในภูมิภาคเอเชียที่มีปัญหาการกระจายรายได้เลวลงอย่างน่าทึ่งใจ คือ สาธารณรัฐประชาชนจีน และไทย (The World Bank Annual Report 1997, P. 51)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ขอมรับปัญหาการกระจายรายได้ที่เลวลงนี้และได้เสนอรายงานไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ว่ากลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้สูงสุด 20 เปอร์เซ็นต์แรกของครัวเรือนทั้งหมดในประเทศไทย ที่เคยมีสัดส่วนในรายได้รวมประเทศร้อยละ 49.2 ของรายได้ประชาชาติทั้งประเทศใน ปี พ.ศ. 2518 ได้ร่ำรวยเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 59 ของรายได้ประชาชาติทั้งประเทศ ใน ปี พ.ศ. 2535 ขณะที่กลุ่มครัวเรือนที่จนที่สุด 20 เปอร์เซ็นต์ล่างของครัวเรือนทั้งประเทศที่เคยมีสัดส่วนในรายได้ของประเทศเพียงร้อยละ 6.0 ในปี 2518 ถึงจนลงไปอีก โดยมีสัดส่วนในรายได้ประชาชาติเพียงร้อยละ 3.9 ในปี พ.ศ. 2535

การพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นความเจริญเติบโตของการผลิตสินค้าและบริการได้มาด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและพละกำลังแรงงานของประชาชน มีการบุกเบิกป่ามาใช้เป็นพื้นที่เพาะปลูกพืชผลเพื่อการค้าในอัตราที่ล้างผลาญฐานแรงกว่ายุคสมัยใดในประวัติศาสตร์ที่เราอยู่กันมาในแถบนี้เป็นพันปี ป่าไม้ที่มีเคยมีมากกว่าครึ่งหนึ่ง คือร้อยละ 53 ของพื้นที่ทั้งประเทศใน ปี พ.ศ. 2504 ลดลงเหลือเพียงหนึ่งในสี่ ของพื้นที่ทั้งประเทศ คือร้อยละ 25.6 ของพื้นที่ทั้งประเทศในปี 2535 คิดเป็นพื้นที่ป่า

ถูกทำลายไปในรอบ 30 ปีประมาณหนึ่งร้อยล้านไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่พอๆ กับพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นภาคที่ใหญ่ราว 1 ใน 3 ของทั้งประเทศ

ป่าถูกทำลายทั้งโดยนายทุนที่ต้องการที่ดินเพื่อธุรกิจด้านใดด้านหนึ่ง และโดยเกษตรกรที่ถูกนโยบายการพัฒนาแบบเน้นการส่งออกผลักดันให้พวกเขาหักล้างดวงพงเพื่อปลูกพืชเพื่อขาย เกษตรกรเปลี่ยนแปลงจากการทำมาแบบพึ่งตนเองได้ไปเป็นการทำมาทำไร่ที่พึ่งพิงปัจจัยภายนอก เพื่อได้ผลผลิตอย่างใดอย่างหนึ่งไปขายมากขึ้น เกษตรกรต้องใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช รถแทรกเตอร์ และเครื่องทุ่นแรงต่าง ๆ ซึ่งหมายถึงการต้องสั่งซื้อปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศมากขึ้นตามลำดับ นอกจากนี้การพัฒนาเกษตรเพื่อการค้ายังก่อให้เกิดปัญหาการฆ่าสัตว์หรือเผากรีน คือ การชะล้างพังทลายของหน้าดินเกิดปัญหาดินเปรี้ยวดินเค็มอย่างกว้างขวาง และก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจสังคมอื่นๆ ตามมา เช่น เกษตรกรต้องซื้ออาหาร และปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้น ต้องเป็นหนี้เพิ่มขึ้น ต้องปล่อยปละละเลยจากยาปราบศัตรูพืชมากขึ้น การสั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศมีมูลค่าสูงขึ้น ทั้งที่เป็นสินค้าปัจจัยการผลิตแบบใหม่ และสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภค

ในข้อ 2-3 ทศวรรษแรก รายได้จากเกษตรส่งออกของไทยส่วนใหญ่ของไทยมาจากภาคการเกษตร ผลผลิตทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้นของประเทศไทย ส่วนใหญ่มาจากการทำลายป่าและขยายพื้นที่เพาะปลูกมาจากการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต แต่สัดส่วนความสำคัญของมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรเมื่อเทียบกับเศรษฐกิจทั้งประเทศได้ลดลงตามลำดับ เพราะรัฐบาลและภาคเอกชนได้หันไปใช้เงินทุนและส่งเสริมให้ภาคอุตสาหกรรม การค้า การบริการ เจริญเติบโตในอัตราที่สูงกว่าภาคเกษตรภาคโดยตลอดในช่วงการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในรอบ 40 ปีที่ผ่านมา ดังจะเห็นได้ว่าในปี 2503 สัดส่วนของมูลค่าผลผลิตอุตสาหกรรมมีเพียงร้อยละ 13.6 ของมูลค่าผลผลิตทั้งประเทศ ขณะที่การเกษตรมีสัดส่วนร้อยละ 40.5 ของผลผลิตทั้งประเทศในปี 2503 แต่พอถึง 35 ปีต่อมาคือ ในปี พ.ศ. 2538 มูลค่าผลผลิตอุตสาหกรรมมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 30 ของมูลค่าผลผลิตของทั้งประเทศ การค้าร้อยละ 18 การบริการ ร้อยละ 13 ขณะที่การเกษตรมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 10.8 ของมูลค่าผลผลิตของทั้งประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ธนาคารแห่งประเทศไทย)

โครงสร้างสินค้าส่งออกของไทยก็เปลี่ยนไปอย่างฮวบฮาบเช่นกัน สินค้าส่งออกที่เป็นสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์การเกษตร เคยมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 64.4 ของมูลค่าส่งออกทั้งในปี 2503 พอมาถึงในปี พ.ศ. 2538 มีเพียงร้อยละ 29 ที่เหลือร้อยละ 71 คือสินค้าอุตสาหกรรมและแร่ธาตุ เมื่อเทียบกับปี 2503 ซึ่งสินค้าส่งออกอุตสาหกรรมมีเพียงร้อยละ 2.5 ของมูลค่าส่งออกทั้งหมด (ธนาคารแห่งประเทศไทย)

แม้ว่าแผนนโยบายการพัฒนาที่เน้นการเติบโตของภาคอุตสาหกรรม การค้า และการบริการจะเพิ่มการจ้างงานในภาคนอกการเกษตรได้บ้าง ทำให้แรงงานภาคเกษตรมีสัดส่วนลดลง จากร้อยละ 63.2

ของแรงงานทั้งประเทศ ในปี พ.ศ. 2503 มาเหลือน้อยลง 54.6 ในปี พ.ศ. 2538 แต่การที่ไทยยังมีแรงงานกว่าครึ่งหนึ่งอยู่ในภาคเกษตร ก็ยังถือว่าสูงเมื่อเทียบกับสัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรที่มีเพียงร้อยละ 10.8 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ทั้งประเทศในปีเดียวกัน และเมื่อเทียบกับประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมใหม่ในย่านเอเชียตะวันออก ซึ่งมีแรงงานอยู่ในภาคอุตสาหกรรม การค้า และบริการเป็นสัดส่วนมากกว่าอยู่ในภาคเกษตร ทั้งนี้เนื่องจากภาคอุตสาหกรรม ภาคการค้าและบริการของไทยพึ่งพาเครื่องจักร เครื่องทุนแรง ทุน เทคโนโลยีสมัยใหม่มากกว่า จึงไม่สามารถรับแรงงานเพิ่มได้มากนัก การที่ประชากรกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งหมดยังอยู่ในภาคเกษตรที่มีผลิตผลและรายได้ต่ำ สะท้อนว่าการพัฒนาเศรษฐกิจล้มเหลวไม่ได้ก่อให้เกิดความสมดุล และไม่ได้กระจายทรัพย์สิน รายได้อย่างเป็นธรรม ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญอันหนึ่งนำไปสู่ปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจการเมืองและสังคมในปัจจุบัน

นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจที่ทำให้การคมนาคม อุตสาหกรรม และธุรกิจการค้าเติบโตในอัตราที่สูงกว่าภาคเกษตรบวกกับการกระจายทรัพย์สินและรายได้ที่ไม่เป็นธรรม ทำให้ประชาชนในชนบทซึ่งไม่มีที่ทำกินหรือรายได้ต่ำ อพยพเข้ามาหางานในเมืองมากขึ้น ชุมชนเมืองขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมทุกอย่าง กลายเป็นเมืองแบบโตเดี่ยว นั่นก็คือกรุงเทพฯ และปริมณฑลรอบกรุงเทพฯ มีประชาชนอาศัยอยู่หรือเข้ามาทำงานเรียนหนังสือ ฯลฯ ประมาณ 9 ล้านคน หรือร้อยละ 15 ของประชากรทั้งประเทศ แต่เป็นกลุ่มชนที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ร้อยละ 51 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ทั้งประเทศ มีเงินฝากธนาคารร้อยละ 70 ของเงินฝากทั้งประเทศ มีรถยนต์ส่วนตัวมากกว่าร้อยละ 70 ของรถยนต์ส่วนบุคคลทั้งประเทศ และบริโภคสินค้าประเภทน้ำมันเชื้อเพลิง, ไฟฟ้า, ฯลฯ มากกว่าร้อยละ 50 ของการบริโภคของประชากรทั้งประเทศ

การพัฒนาแบบรวมศูนย์ความเจริญทางวัตถุอยู่ที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล ไม่ได้กระจายไปสู่จังหวัดอื่นๆ อีก 70 จังหวัดอย่างยุติธรรมก่อให้เกิดการกระจุกตัวของปัญหา จราจรติดขัด สภาพแวดล้อมแออัด การขาดแคลนสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่มีคุณภาพ ปัญหามลภาวะ และปัญหาเศรษฐกิจสังคมด้านต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ และปริมณฑลและทำให้ต้นทุนในการแก้ปัญหาและการจัดการดูแลกรุงเทพมหานครสูงขึ้นมาก ทำให้รัฐบาลต้องเอาเงินภาษีที่เก็บมาจากคนทั่วประเทศมาพัฒนาแก้ปัญหาในกรุงเทพมหานครเป็นสัดส่วนที่สูง โดยที่ก็ยังคงแก้ปัญหาหลายอย่างไม่ได้ยุติ เมื่อจะใหญ่อื่นๆ เช่น นครราชสีมา เชียงใหม่ ขอนแก่น หาดใหญ่ ก็เป็นเมืองที่มีการกระจุกตัวของการเจริญเติบโตเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในภูมิภาคและมีปัญหาความแออัดยัดเยียดและมลภาวะ และค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการมากในท้องถิ่นเดียวกับกรุงเทพมหานคร

เปรียบเทียบการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของภูมิภาคต่างๆ ของไทย
ในช่วง ปี พ.ศ. 2537-2538 *

หน่วย : ร้อยละ

	ประชากร	มูลค่าผลิตภัณฑ์ ของภาค	เงินฝาก ธนาคาร	รถจักรยานยนต์ ส่วนบุคคล	แพทย์ที่ ทำงานประจำ
กรุงเทพฯ และปริมณฑล	15.0	51.5	69.8	72.1	50.3
ภาคกลาง	17.3	19.0	11.7	9.5	13.3
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	34.7	11.3	6.0	5.7	13.4
ภาคเหนือ	20.0	9.5	6.8	8.4	13.8
ภาคใต้	13.0	8.8	5.8	5.4	8.1
ทั้งประเทศ	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
จำนวนเดิม ของทั้งประเทศ	59,460,382 คน	3,600,906.5 บาท	3,161,226 บาท	1,383,613 คัน	14,098 คน

* สถิติส่วนใหญ่เป็นของสิ้นปี พ.ศ. 2538 ยกเว้นมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค และแพทย์เป็นของสิ้นปี พ.ศ. 2537

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ
ธนาคารแห่งประเทศไทย
กระทรวงคมนาคม
กระทรวงสาธารณสุข

การที่เศรษฐกิจไทยเติบโตในอัตราสูง ช่วงแรกก็ได้มาจากการที่รัฐบาลใช้นโยบายเก็บภาษีรายได้
ส่งออกที่เบียดภาษีนำเข้า ใช้ระบบโลดตัว และอัตราอัตรารองรับ เพื่อลดราคาข้าวภายในประเทศให้ต่ำ
กว่าราคาข้าวในตลาดโลกมาก เพื่อให้แรงงานได้ค่าจ้างต่ำไปด้วย ทำให้ภาคอุตสาหกรรมการค้า
การบริการสามารถให้แรงงานค่าจ้างต่ำแข่งขัน เจริญเติบโต ส่งออกได้มากขึ้น โดยที่ชาวนาเป็นผู้
เสียผลประโยชน์ได้รับค่าต่ำกว่าชาวนาในประเทศอื่นๆ มาก และเป็นผลให้ชาวนาส่วนใหญ่ไม่มีความ
พัฒนาตนเองให้เป็นเกษตรกรที่มีความรู้ความสามารถ และมีทุนที่จะพัฒนาการเกษตรของตนให้เจริญ
ก้าวหน้าได้ ภาคเกษตรจึงล้าหลังมากกว่าเพื่อน แม้ระยะหลังรัฐบาลจะเลิกเก็บภาษีทรัพย์สินแล้ว เนื่องจาก
จากราคาข้าวในตลาดโลกต่ำลง แต่ชาวนาก็ยังไม่อาจจะพื้นฐานของตัวเองได้ เพราะต้นทุนการ
ผลิตสูงขึ้น แต่ขายที่ราคาที่ไม่สูง เนื่องจากระบบการค้าโลก และการค้าในประเทศยังคงทำ
ให้ชาวนาไทยเสียเปรียบ

เปรียบเทียบการปล่อยกู้ (รวมทั้งเงิน, สินเชื่อ, เงินเบิกเกินบัญชี) ของธนาคารพาณิชย์
ทั้งระบบ แยกตามจุดมุ่งหมาย สิ้นปี 2529 กับสิ้นปี 2539

	พ.ศ.2529 (ล้านบาท)	ร้อยละ	พ.ศ.2539 (ล้านบาท)	ร้อยละ
เกษตร	39,694.2	7.23	164,019.2	3.38
เหมืองแร่	3,169.3	0.58	24,478.3	0.50
อุตสาหกรรมการผลิต	124,944.5	22.76	1,313,546.2	27.05
การก่อสร้าง	30,555.4	5.56	236,340.8	4.87
อสังหาริมทรัพย์	20,764.3	3.78	426,100.1	8.78
สินค้าเข้า	32,387.9	5.90	146,409.2	3.01
สินค้าออก	50,143.6	9.13	196,056.1	4.04
ค้าส่งสินค้าปลีก	127,618.8	23.24	870,225.0	17.92
สาธารณูปโภค	9,510.6	1.73	142,751.2	2.93
ธนาคารและสถาบันการเงิน	33,405.6	6.08	345,330.3	7.11
บริการ	28,648.1	5.20	377,836.6	7.76
การบริโภคส่วนบุคคลอื่นๆ	48,296.9	8.80	612,594.5	12.62
รวม	549,023.5	100.0	4,855,687.5	100.0

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

การพัฒนาเศรษฐกิจทำให้อุตสาหกรรม การค้าของไทยเติบโตในทางปริมาณจริง แต่เป็นการ
โตในลักษณะของเศรษฐกิจทุนนิยมบริวาร คือ พึ่งพาการลงทุนจากต่างประเทศ พึ่งพาการดึงเข้าสินค้า
ประเภทเครื่องจักร น้ำมันเชื้อเพลิง วัตถุดิบ ฯลฯ มูลค่าสูง ทำให้ประเทศไทยสั่งสินค้าเข้ามากกว่าสินค้า
ออกทุกปี ยิ่งพัฒนาประเทศให้เป็นแบบอุตสาหกรรมมากเท่าไร ไทยก็ยิ่งขาดดุลการค้าและดุลบัญชี
เดินสะพัด (คือดุลการค้ารวมกับดุลบริการและการโอนเงิน) มากขึ้นตามลำดับ ดังจะเห็นได้ในปี 2503
ไทยขาดดุลการค้าเพียง 997 ล้านบาท และยิ่งพัฒนาประเทศการขาดดุลการค้าก็ได้เพิ่มขึ้นมาตาม
ลำดับ โดยเฉพาะนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 เริ่มขาดดุลการค้าหลัก 1 แสนล้านบาท และเพิ่มเป็น 4.2 แสน
ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2539 (กรมศุลกากร, กระทรวงการคลัง)

การที่เศรษฐกิจของประเทศยังดำเนินต่อไปได้แม้จะส่งออกได้น้อยกว่าการสั่งเข้า ก็โดยอาศัย
การลงทุนและการกู้ยืมจากต่างประเทศ รวมทั้งการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวของชาวต่างประเทศ ซึ่ง
ช่วยนำเงินตราต่างประเทศเข้ามา ทำให้คนไทยยังคงมีเครดิตสั่งสินค้าเข้าและบริการมาได้มากอยู่ แต่

การลงทุนและการกู้ยืมจากต่างประเทศไม่อาจจะอยู่อย่างถาวร เมื่อถึงระยะหนึ่งก็ต้องมีการส่งกำไร เงินต้น และดอกเบี้ยกลับคืนต่างประเทศ การพัฒนาทุนนิยมอุตสาหกรรมแบบพึ่งพาการลงทุนของต่างชาติ จึงทำให้ไทยต้องเป็นหนี้เพิ่มขึ้นมาตลอดและถึงขนาดสุดการค้า ดุลบัญชีเดินสะพัดอย่างเรื้อรัง

การที่เศรษฐกิจไทยพัฒนาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบเปิด คือ พึ่งการค้าระหว่างประเทศคิดเป็นสัดส่วนของมวลผลิตในประเทศ ถึงร้อยละ 67 ในปี 2539 (เทียบกับการค้าระหว่างประเทศ (สินค้าออก บวกสินค้าเข้า) ที่เคยมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 30 เศษๆ ของมวลผลิตในประเทศในช่วงปี 2481-2519 - ธนาคารแห่งประเทศไทย) และพึ่งพาการลงทุนโดยตรงและการกู้ยืมจากต่างประเทศในสัดส่วนที่สูงขึ้น ปี 2532 กู้เงินต่างประเทศ 22,197 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ปี 2539 กู้เงินต่างประเทศ 88,965 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ - ธนาคารแห่งประเทศไทย) ทำให้เศรษฐกิจไทยในปัจจุบันพึ่งพาระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศสูงขึ้น และมีความเสี่ยงที่จะเกิดความผันผวน เกิดความเสียหายและวิกฤติการได้ง่ายและรวดเร็วกว่าเศรษฐกิจแบบกึ่งที่มีขนาดการเปิดประเทศต่ำกว่าในปัจจุบัน

ดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดของไทยเทียบ
ปี พ.ศ. 2503, 2513, 2523 และ 2533-2539

หน่วย : ล้านบาท

ปี พ.ศ.	ส่งออก	นำเข้า	ดุลการค้า	ดุลบัญชีเดินสะพัด
2503	7,540	8,537	-997	
2513	14,166	22,187	-8,021	
2523	71,196	94,177	-22,979	
2533	589,812	852,981	-263,169	-186,184
2534	725,448	959,408	-233,959	-193,264
2535	824,644	1,033,244	-208,600	-160,074
2536	935,662	1,166,595	-230,733	-161,128
2537	1,137,600	1,369,037	-231,437	-203,153
2538	1,406,311	1,763,587	-357,276	-337,641
2539	1,412,111	1,832,836	-420,725	-372,159

ที่มา : กรมศุลกากร, กระทรวงการคลัง
ธนาคารแห่งประเทศไทย

การเปิดประเทศมาก เป็นประโยชน์กับคนกลุ่มน้อยมากกว่าคนกลุ่มใหญ่ ผลโดยรวมของการลงทุนและการมาท่องเที่ยวของชาวต่างประเทศ ไม่ได้ตกถึงประชาชนอย่างทั่วถึง ผลประโยชน์ได้เฉพาะคนบางกลุ่ม เช่น นายทุน, นักธุรกิจ, พ่อค้า, พนักงานระดับสูงและระดับกลาง แต่ประชาชนส่วนใหญ่ที่

เป็นเกษตรกร คำนงาน และผู้ประกอบการอาชีพอิสระไม่ค่อยได้ประโยชน์มากนัก นอกจากต้องทำงานหาเงิน มาซื้อสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น ในหลายกรณีต้องซื้อของแพงขึ้น การพัฒนาเศรษฐกิจแบบพึ่งทุนต่างชาติ และเน้นความเติบโตของการผลิตสินค้าและบริการ ยังเร่งให้เกิดการทำลายทรัพยากรสภาพแวดล้อมและเกิดมลภาวะมากขึ้น เกิดปัญหาสังคมด้านต่าง ๆ เช่น อารุมภวกรรม การพนัน ยาเสพติด อุบัติเหตุจากยานยนต์, โรคภัยจากมลภาวะ โลภณั และโรคเอดส์ การใช้แรงงานเด็กและการแสวงจ รักจูงเด็กและเยาวชนให้เป็นโสเภณัมากขึ้น ฯลฯ (คณะกรรมการนโยบายแพรและส่งเสริมงานพัฒนา สรบุ สดงานการณัสังคมไทย 2539; มูลนิธิโลกสีเขียว สถานการณัสังคมแวดลอมไทย 2539)

นอกจากนี้การพัฒนาที่เน้นความเติบโตของผลผลิตสินค้าและบริการยังเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ค่านิยม และชุมชน ให้มีลักษณะเห็นแก่ตัว แกร่งแย่งแข่งขันเพื่อมุ่งหาเงิน มุ่งหากำไรและการบริโภคสูง สุด มีความโลภ การทุจริตฉ้อฉล โกงหนัดหลอกลวง ก่อซื้อเหิงเฮาจัดเถาณับริษัณัเพิ่มมากขึ้น ทั้งใน ระดับชนชั้นผู้นำทางการเมือง และทางเศรษฐกิจและในระดับประชาชนทั่วไป จริยธรรม คือธรรมดกค้า การที่ที่เคยมีอยู่ในสมัยก่อน สภาพครอบครัวและชุมชนแบบที่เคยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แหกกลลาย ขณะเดียวกันก็มีการรวมศูนย์อำนาจในมือนักธุรกิจ, นายธนาคาร, เจ้าที่ดินที่คนร่ำรวย, ข้าราชการชั้นสูง และนักการเมืองที่หาเสียงเก่งเพิ่มมากขึ้น มีการให้อำนาจในทางซื้อขอมและการเล่น พรรคเล่นพรรคอย่างกว้างขวางและลึกลับซับซ้อนมากขึ้น มีการใช้อำนาจและสถาบันการเงินไปปล่อยสิน เชื้อให้พรรคพวกของตนไปทำธุรกิจอสังหาสินทรัพย์, เล่นหุ้น และธุรกิจอื่นๆ แสวงหากำไรจากเงินฝาก ของประชาชนเพิ่มมากขึ้น

รวมทั้งชนชั้นนำยังสามารถครอบงำทางความคิด การศึกษาและสื่อสารมวลชน ให้ประชาชนมี กรอบคิดและค่านิยมคล้อยตามไปกับนโยบายการพัฒนาแบบเน้นความเติบโตทางวัตถุและลัทธิบริโภคนิยมคล้อยตามไปกับแนวคิดกระแสหลักของธนาคารโลก, กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และ ประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างสหรัฐฯ, ญี่ปุ่น ฯลฯ โดยประชาชนไม่ได้รับการศึกษา และข้อมูล ข่าวสารอย่างรอบด้านและวิพากษ์ วิจารย์ ทำให้คนไทยส่วนใหญ่ขาดความสามารถที่จะมองปัญหา การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแบบอิมบะระณั วิพกษั วิจารย์ และคิดถึงทางเลือกในการพัฒนาที่เป็นตัว ของตัวเอง

ดังนั้น สาเหตุพื้นฐานที่นำพาการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไปสู่วิกฤติการณั คือ การที่อำนาจในทางการเมือง และเศรษฐกิจ ถูกผูกขาดอยู่ในมือชนกลุ่มน้อยที่เห็นแต่ประโยชน์ส่วนตัว ระบด้น มากกว่าประโยชน์ระยะยาวของสังคม และเป็นกลุ่มคนที่ขาดจินตภาพในการมองการณัไกล และขาดความสามารถในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพชนิดที่จะแข่งขันระดับโลกได้ เนื่องจากพวกเขาค้นว่ามีอำนาจได้อย่างง่ายดาย ด้วยการใช้อำนาจ, เล่นพรรค, เล่นการเมืองแบบใช้เล่ห์เหลี่ยม ทำมกลางประชาชนส่วนใหญ่ที่ยากจน คือการศึกษา ด้วยโอกาสการรับรู้ข่าวสาร และการรวมกลุ่ม

เพื่อสร้างอำนาจต่อรอง จึงไม่มีระบบการคัดเลือกและตรวจสอบคนที่เข้ามาเป็นผู้นำในด้านต่างๆ ซึ่งจึงมีประสิทธิภาพเพียงพอ

เปรียบเทียบร้อยละของเด็กและเยาวชน ที่มีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับต่างๆ ของไทย กับประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงบางประเทศ (ปี พ.ศ. 2536)

	ไทย	ฮ่องกง	เกาหลีใต้	มาเลเซีย	ฟิลิปปินส์	สิงคโปร์
ก่อนประถม	50	81	71	35	12	N.A.
ประถม	98	102 ^(a)	101 ^(a)	93	111 ^(a)	107
มัธยม	37	N.A. ^(b)	85	59	79	78
อุดมศึกษา	19	21	48	N.A.	26	N.A.

^(a) ฮ่องกง ไม่มีตัวเลขระดับมัธยม ในปี 2536 แต่สถิติก่อนหน้านั้น ในปี 2523 คือร้อยละ 64

^(b) ระดับประถมที่เกิน 100 เพราะนับรวมนักเรียนสอบตกซ้ำชั้นที่ยังเรียนอยู่

ที่มา : The World Bank: World Development Indicators 1997

1.2 ตัวเร่งวิกฤตเศรษฐกิจคือการกู้เงินมาขยายการลงทุนอย่างไม่เกิดผลตอบแทนคุ้มค่า และการฉ้อฉลไร้ความสามารถของนักการเมือง และเทคโนโลยี

1) ปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจแบบฟองสบู่

ตัวเร่งวิกฤตเศรษฐกิจคือ การที่ภาคธุรกิจเอกชนในช่วงทศวรรษ 2530 กู้เงินทั้งจากสถาบันการเงินในประเทศและต่างประเทศมาใช้ขยายในธุรกิจเก็งกำไรอสังหาริมทรัพย์, หลักทรัพย์, เงินตราต่างประเทศ และธุรกิจขนาดใหญ่ เช่น อุตสาหกรรมเหล็ก, ปิโตรเคมี, การประกอบรถยนต์ โดยที่ไม่สามารถหาผลตอบแทนกลับมาได้คุ้มค่ากับการลงทุน (หนี้ทั้งในประเทศและนอกประเทศ ในปี 2539 มีมูลค่าถึง 355.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือ 197.9% ของผลิตภัณฑ์มวลรวม - ที่มา Goldman Sachs อ้างโดย Far Eastern Economic Review Sept. 25, 1997) ราคาหลักทรัพย์ไม่ว่าจะเป็นหลักทรัพย์ และอสังหาริมทรัพย์ถูกผลักดันเป็นราคาให้สูงกว่าพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เป็นจริง และเมื่อราคาได้ขึ้นไปจนถึงจุดหนึ่งกว่าที่จะมีใครมาซื้อแล้วสามารถทำประโยชน์ได้ผลตอบแทนคุ้มค่า มูลค่าของราคาหลักทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ก็ลดลงอย่างรวดเร็ว ธุรกิจดังกล่าวอยู่ในภาวะตกต่ำระลอกใหม่ ธนาคารและสถาบันการเงินผู้ปล่อยสินเชื่อก็มีปัญหาคนไม่มีปัญญาใช้หนี้ หลักทรัพย์ที่จำนองไว้มีค่าลดลง ขณะที่การส่งออกก็ไม่ได้เพิ่มขึ้นเหมือนอย่างที่เคยได้ มีสินค้าที่ผลิตล้นเกิน กลุ่มผลประโยชน์ต่อภาคการเงินและเศรษฐกิจโดยรวมของทั้งประเทศ

เศรษฐกิจที่เจริญเติบโตแบบเร่งด่วนนี้ ถูกขนานนามว่าเป็นเศรษฐกิจฟองสบู่ คือไม่ใช่ของจริง และเมื่อถึงจุดหนึ่งฟองสบู่ก็จะแตก ภาวะเศรษฐกิจแบบนี้เกิดทั้งจากปัจจัยภายในประเทศและปัจจัยในประเทศ ปัจจัยนอกประเทศที่สำคัญคือ ความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีภาคเติบโตในระดับสูงในช่วงปลายทศวรรษ 2520 ต่อเนื่องไปถึงต้นทศวรรษ 2530 ชาวญี่ปุ่นที่มีความร่ำรวยจากการถือกำไรในระบบเศรษฐกิจแบบฟองสบู่ในญี่ปุ่น ได้เข้ามาลงทุน มาค้าขายมาท่องเที่ยวและไปเล่นกอล์ฟในเอเชียแปซิฟิก รวมทั้งประเทศไทยมาก เพื่อหาความได้เปรียบจากประเทศที่มีค่าเงินอ่อนกว่าเงินเยนของญี่ปุ่น ซึ่งในช่วงปี 2528 มีค่าเงินมาก เมื่อเทียบกับดอลลาร์ บาท และเงินสกุลอื่น ๆ ปัจจัยภายในอีกอย่างหนึ่ง ที่ส่งเสริมการเติบโตของเศรษฐกิจฟองสบู่ คือ เป็นช่วงที่เศรษฐกิจโลกเติบโตเพราะน้ำมันมีราคาตกลง อัตราดอกเบี้ยในตลาดการเงินของโลกก็ลดลง

ในประเทศไทยซึ่งพยายามพัฒนาตามแบบญี่ปุ่นและญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนและมีการค้ากับไทยมากก็ได้เกิดภาวะการเอากำไรในภาคอสังหาริมทรัพย์ การค้าหลักทรัพย์ และการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยอย่างมากนับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา ได้มีการกรอกร้านซื้อที่ดินเพื่อทำสนามกอล์ฟ และจัดทัวร์กันอย่างมากนายเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น และสนองตอบชนชั้นกลางและชนชั้นสูงชาวไทยในเวลาต่อมา โดยเฉพาะในระหว่างปี 2531-33 ความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจภายในประเทศผลักดันให้มีการสร้างสนามกอล์ฟ รีสอร์ท บ้านจัดสรร อาคารสำนักงานเพิ่มขึ้น มีการซื้อขายที่ดินเพื่อเก็งกำไรคือ ซื้อไว้ก่อนเพื่อขายต่อในราคาที่สูงขึ้นซึ่งเป็นเพียงการเปลี่ยนมือเจ้าของที่ดินโดยไม่ก่อให้เกิดผลผลิต และมีผลทำให้ราคาเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนเมื่อราคาสูงเกินไปก็เริ่มขายไม่ออก โดยเฉพาะเมื่อเกิดปัญหาวิกฤติค่าเงินเยนใน ปี พ.ศ. 2533 การทำรัฐประหารที่ล้มอำนาจของ รสช. ในปี พ.ศ. 2534 และเหตุการณ์ของเชลยคพฤษภาคม 2535

อย่างไรก็ตามเนื่องจากการลงมือของไทยในช่วงนี้ยังมีการขยายตัวได้พอสมควร ธุรกิจด้านอสังหาริมทรัพย์จึงเพิ่งเฟื่องแค่ชะลอลงไปบ้าง และต่อมาก็มีการขยายการลงทุนเพิ่มขึ้นได้ เพราะรัฐบาลไทยเริ่มใช้นโยบายเปิดเสรีการค้าเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ ทำให้ธุรกิจเอกชนของไทยสามารถกู้เงินจากต่างประเทศที่ดอกเบี้ยต่ำกว่าในประเทศไทย มาได้มากขึ้นและเศรษฐกิจโลกฟื้นตัวเพราะน้ำมันมีราคาตกลง อัตราดอกเบี้ยในตลาดการเงินของโลกก็ลดลง สถาบันการเงินต่างประเทศทยอยปล่อยกู้มากขึ้น สถาบันการเงินไทยก็ทยอยกู้เงินต่างประเทศมาปล่อยให้ภาคธุรกิจเอกชนกู้ต่อมากขึ้น เพราะมุ่งหวังกำไรจากการปล่อยกู้ ประเทศไทย (เช่นเดียวกับประเทศในเอเชียตะวันออกอื่นๆ) ยังพัฒนาตามแบบญี่ปุ่น อีกแง่หนึ่งคือ ให้นโยบายภาษีและบริษัทเงินทุนมีบทบาทในการรับฝากและปล่อยสินเชื่อมาก แต่มีการพัฒนาด้านตลาดทุน ตลาดพันธบัตร ตลาดอสังหาริมทรัพย์น้อยมาก ทำให้นโยบายการมีอำนาจในการกำหนดการลงทุนได้ตามใจชอบ

การลงทุนโดยตรงสุทธิจากต่างประเทศ
(Net Flows of Foreign Direct Investment)

(หน่วย : ล้านบาท)

ประเทศ	พ.ศ. 2536	พ.ศ. 2537	พ.ศ. 2538	พ.ศ. 2539
ญี่ปุ่น	7,733.0	3,091.2	13,855.8	9,769.6
ฮ่องกง	4,898.4	8,004.2	6,948.2	3,739.2
สหรัฐอเมริกา	7,235.9	3,908.8	6,471.2	15,892.9
กลุ่มสหภาพยุโรป	6,092.4	2,836.3	3,778.9	5,808.9
กลุ่มอาเซียน	1,521.7	4,918.6	3,988.7	12,344.5
ฯลฯ				
	43,812.0	33,241.0	49,887.0	57,427.0

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตลาดหลักทรัพย์ในประเทศไทยซึ่งเคยอยู่ในภาวะขบเซาภายหลังวิกฤติน้ำมันขึ้นราคาเศรษฐกิจโลกขบเซาและบริษัทมหาชนมีปัญหาราคาตลาดลดลงในช่วง ปี 2522 ก็ได้เติบโตขึ้นใหม่โดยเฉพาะหลังปี 2530 ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการโยกย้ายเงินทุนระหว่างประเทศจากมหาสมุทรแอตแลนติกมาสู่ญี่ปุ่นและเอเชียแปซิฟิก ภายหลังวิกฤตการณ์ตลาดหลักทรัพย์ Wall Street ที่นิวยอร์ก เดือนตุลาคม 2530 ซึ่งรู้จักกันในนามของ Black Monday และการที่นักลงทุนญี่ปุ่นและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อพยพย้ายการลงทุนในไทยเพิ่มขึ้น เนื่องจากค่าเงินเยนแข็งขึ้น

การเก็งกำไรของต่างชาติและนักลงทุนไทยได้ควบคู่กัน ถ้าไม่จากการเก็งกำไรซื้อขายที่ดินถูกดันไปใช้ในการปั่นหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ เมื่อตลาดหลักทรัพย์รุ่งเรือง (มูลค่าของตลาดหลักทรัพย์ได้เพิ่มจาก 613,520 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2530 เป็น 3,564,600 ล้านบาท ในปี 2538) เนื่องจากได้รับการเกื้อหนุนจากเงินทุนที่ไหลเข้าจากต่างประเทศ ถ้าไรที่บริษัทและเอกชนได้จากการเก็งกำไรซื้อขายหลักทรัพย์บางส่วนก็ถูกดันไปปั่นราคาที่ดินด้วย ราคาที่ดินถูกดันให้มีราคาสูงจนเกินเลยระดับที่แสดงถึงผลิตภาพทางเศรษฐกิจที่แท้จริงของที่ดินนั้น เช่นเดียวกับราคาหลักทรัพย์ที่ถูกปั่นจนเกินเลยระดับที่สะท้อนฐานะทางเศรษฐกิจที่แท้จริงของบริษัทผู้ออกหลักทรัพย์นั้น (ดัชนีตลาดหลักทรัพย์เพิ่มจากระดับ 612.86 จุด ในช่วงปลายปี 2533 เป็น 1682.85 จุด ในปลายปี 2536 เทียบกับที่อยู่ระดับ 520-550 จุด ในช่วงเกิดวิกฤตการณ์เศรษฐกิจ เดือนสิงหาคม-กันยายน 2540) คนที่ร่ำรวยจากธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ก็เอาเงินไปลงทุนต่อหรือใช้จ่ายเงินในการบริโภคที่รถยนต์, รถจักรยานยนต์, เครื่องใช้ไฟฟ้า, สินค้าฟุ่มเฟือย, และบริการอื่นๆ ซึ่งมีส่วนทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมเติบโตเพิ่มขึ้นในอัตราสูง แต่การเติบโตในช่วงนี้เป็นแบบเติบโตแบบพองสบู่ที่ไม่ได้มีพื้นฐานมาจากการเติบโตของภาค

เศรษฐกิจที่แท้จริง คือภาคเกษตรและอุตสาหกรรมการผลิตสินค้าที่จำเป็น จึงไม่สามารถเติบโตได้ยาวนาน

ดัชนีความฉ้อราษฎร์บังหลวงของประเทศต่างๆ จากการประเมินของธนาคารโลก เรียงลำดับจากประเทศที่มีฉ้อราษฎร์บังหลวงน้อยที่สุด ถึงประเทศที่มีฉ้อราษฎร์บังหลวงมากที่สุด* (ในที่นี้คัดเลือกมาเฉพาะบางประเทศเพื่อเทียบกับไทย)

ลำดับที่	ประเทศ	ดัชนี	รายได้ประชาชาติ ต่อหัวต่อปี (ดอลลาร์สหรัฐ)
1	เดนมาร์ก	9.94	21,230
2	ฟินแลนด์	9.48	17,780
4	นิวซีแลนด์	9.23	16,630
7	ออสเตรเลีย	8.86	18,940
8	สิงคโปร์	8.66	22,770
13	อังกฤษ	8.22	19,260
15	สหรัฐฯ	7.61	26,980
17	ฮ่องกง	7.28	22,250
20	ญี่ปุ่น	6.57	22,110
22	อิตาลี	6.05	9,520
27	อิตาลี	5.18	6,410
30	มาเลเซีย	5.01	9,020
32	เกาหลีใต้	4.29	11,450
37	ไทย	3.06	7,540
38	ฟิลิปปินส์	3.05	2,850
43	อินโดนีเซีย	2.72	3,800
44	เม็กซิโก	2.60	6,400

* ดัชนีวัดจาก 0-10 ตัวเลขสูงหมายถึงมีการฉ้อราษฎร์บังหลวงน้อย ตัวเลขต่ำหมายถึงการฉ้อราษฎร์บังหลวงมาก

ที่มา : Transparency International, World Bank อ้างไว้ใน South China Morning Post, Sept. 23, 1997

2) ปัญหาการเปิดเสรีการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศและการควบคุมดูแลสถาบันการเงิน

การพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงของไทยในช่วงทศวรรษ 2530-2540 ยังได้รับการสนับสนุนอย่างสำคัญจากนโยบายเปิดเสรีการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศของไทยตั้งแต่ ปี พ.ศ.2533 เป็นต้นมา ส่วนหนึ่งเป็นแรงผลักดันมาจากกองทุนระหว่างประเทศ IMF และประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ส่วนหนึ่งเพราะชนชั้นนำของไทยตั้งแต่รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (2531-2534) รัฐบาลนายชวน หลีกภัย (2534-2535) รัฐบาลนายชวน หลีกภัย (2535-2538) ต่างก็ขึ้นมนนโยบายเปิดเสรีการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศและได้ดำเนินการผ่อนคลายทำให้คนไทยสามารถซื้อขายเงินตราต่างประเทศให้จ่ายเงินในต่างประเทศ ตลอดจนกู้ยืมเงินจากต่างประเทศได้อย่างอิสระเสรีกว่ายุคก่อนมาก รวมทั้งได้จัดตั้งกิจการวิเทศธนกิจ (BIBF) ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2536 ซึ่งส่งเสริมให้ธนาคารพาณิชย์ที่ดำเนินในอนุญาตให้ประกอบธุรกิจประเภทนี้ สามารถจะทำการกู้ยืมเงินตราต่างประเทศจากตลาดเงินตราต่างประเทศได้อย่างเสรี โดยทางการให้แรงจูงใจทางภาษีด้วย ทั้งนี้การเมือง นักธุรกิจ ภาคในแครต ของไทยส่วนใหญ่ก็มุ่งหาประโยชน์จากภาวะเศรษฐกิจเติบโตแบบพอเพียงในเวลานั้น

การเปิดเสรีการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศทำให้ภาคธุรกิจเอกชนกู้ยืมเงินตราต่างประเทศจากตลาดเงินตราต่างประเทศเข้ามาจำนวนมาก เพราะอัตราดอกเบี้ยในต่างประเทศต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยในประเทศไทยค่อนข้างมาก การที่อัตราดอกเบี้ยในประเทศสูงก็เนื่องจากประเทศไทยมีเงินออมน้อยกว่าความต้องการลงทุน และระบบธนาคารไทยมีลักษณะผูกขาดกลุ่ม ต้นทุนการดำเนินงานสูง ประสิทธิภาพต่ำ ทั้งทางการไทยเองก็มีนโยบายที่จะรักษาอัตราดอกเบี้ยในประเทศไว้ในอัตราสูงเพื่อชักจูงให้นักลงทุนจากต่างประเทศเข้ามาและเพราะทางการไทยมีแนวคิดแบบนักการเงินที่อนุรักษนิยมที่เชื่อว่าดอกเบี้ยสูงจะดึงดูดเงินและควบคุมอัตราเงินเฟ้อในประเทศได้

นอกจากนี้กระทรวงพาณิชย์แห่งประเทศไทยดำเนินนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ผูกค่าเงินบาทไว้กับดอลลาร์เงินที่ขึ้นอยู่กับค่าดอลลาร์มาก เท่ากับเป็นการสร้างภาพลวงตาว่าเงินบาทจะไม่ผันผวนเมื่อเทียบกับดอลลาร์ ประกอบกับในช่วงครึ่งแรกของทศวรรษ 2530 ไทยยังมีเงินทุนสำรองประเทศอยู่ในเกณฑ์สูง มีอัตราดอกเบี้ยเงินตราสูงและการส่งออกสูง นักธุรกิจที่กู้เงินจากต่างประเทศจึงค่อนข้างมั่นใจในความมั่นคงของค่าเงินบาทและแนกกันขอกู้เงินจากต่างประเทศ โดยประมาณครึ่งหนึ่งไม่ได้ทำประกันความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนไว้ ทั้งๆ ที่การกู้ยืมเงินจากต่างประเทศมีความเสี่ยงจากการผันผวนของค่าเงินต่างประเทศ และตามหลักการแล้วควรมีการป้องกันความเสี่ยงโดยผู้กู้ต้องซื้อประกันความเสี่ยงอัตราแลกเปลี่ยน (Forward Coverage) เงินกู้ของตนไว้จึงต้องเสียดำใช้จ่ายเพิ่มขึ้น แต่นักธุรกิจไทยมีแนวโน้มเป็นพวกที่เห็นยาวและชอบทำธุรกิจแบบสุ่มเสี่ยง จึงไม่นิยมการประกันความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน

พวกนักธุรกิจจากบริษัทใหญ่ๆ ที่กู้เงินต่างประเทศมากและไม่ได้ทำประกันความเสี่ยงไว้ เป็นกลุ่มที่สนับสนุนให้รัฐบาลลงนโยบายผูกติดเงินบาทไว้กับดอลลาร์ เพื่อที่พวกตนจะได้ประโยชน์จากการกู้เงินจากต่างประเทศอัตราดอกเบี้ยต่ำ ทั้งๆ ที่เงินดอลลาร์ในช่วงกลางปี 2540 ปรับค่าสูงทะยานเงินบาทจากช่วงปีก่อนหน้านี้ ถึงราว 50% เข้าไปแล้ว และญี่ปุ่นมีฐานะทางเศรษฐกิจที่เริ่มแข็งแกร่งกว่าไทยมาก

ภาคเอกชน ทั้งธนาคาร สถาบันการเงิน และบริษัทธุรกิจต่างๆ ได้กู้หนี้จากต่างประเทศเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด จากที่เคยกู้ 32,880 ล้านดอลลาร์ ในปี 2536 เป็น 63,050 ล้านดอลลาร์ ในปี 2539 และ 80,000 ล้านดอลลาร์ ในปลายเดือนมิถุนายน 2540 (มากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นการกู้จากญี่ปุ่น) ปัญหาสำคัญคือ การกู้หนี้จากต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นหนี้ระยะสั้น เช่น 6 เดือน หรือ 1 ปี แต่สถาบันการเงินไทยหรือบริษัทธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่ กู้มาปล่อยสินเชื่อหรือใช้จ่ายในระยะยาว โดยเฉพาะมีการปล่อยสินเชื่อด้านอสังหาริมทรัพย์, การซื้อขายหลักทรัพย์และธุรกิจที่ไม่ก่อให้เกิดผลตอบแทนคุ้มค่ากันอย่างหลอระแวง โดยที่ทางการโดยเฉพาะธนาคารแห่งประเทศไทยหลังจากเปิดนโยบายการเงินเสรีแล้ว ก็ไม่มีการดูแลควบคุมอย่างจริงจัง เจ้าหน้าที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเองส่วนใหญ่เป็นนักเรียนทุนที่เรียนดีแบบท่องจำตำราและทำงานแบบระบบราชการ ขาดความรู้ความสามารรถตามแต่ในสมัยของภาคธุรกิจเอกชนไม่ทัน ส่วนหนึ่งก็ได้รับประโยชน์ส่วนตัวจากการเติบโตของเศรษฐกิจแบบฟองสบู่และการใช้อำนาจหน้าที่ละเว้นการควบคุมดูแลสถาบันการเงินอย่างเอาใจจริง เห็นได้ชัดที่สุดกรณีปล่อยยปล่อยเลยให้ผู้บริหารธนาคารกรุงเทพฯ พวณิชย์การ ซึ่งเป็นอดีตเจ้าหน้าที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ปล่อยสินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ สร้างความเสียหายเป็นมหาศาลหลายปี มูลค่าความเสียหายมีมากถึง 6 หมื่นล้านบาท กว่าที่นักการเมืองฝ่ายค้านและประชาชนจะแสดงหลักฐานและเรียกร้องให้รัฐบาลจัดการ ทางกรจึงได้เข้าไปดำเนินการควบคุม ความอ่อนแอของสถาบันการเงินไทย ทำให้ต่างประเทศเริ่มขาดความเชื่อถือสถาบันการเงินและเศรษฐกิจโดยรวมของไทย เรียกหนี้คืนหรือไม่ต่อสัญญาการกู้ยืม ทำให้เศรษฐกิจไทยจึงเริ่มส่งช็อกได้ลดลง ตั้งแต่ปี 2539 เพราะแรงขึ้นผู้อื่นอื่นๆ ได้ลดลง แต่การสั่งเข้ากลับมากขึ้น มีปัญหาสภาพคล่องเพิ่มขึ้น

เปรียบเทียบมูลค่าการส่งออกสินค้าและบริการ กับหนี้ต่างประเทศของไทย

หน่วย : ล้านดอลลาร์สหรัฐ

	ปี พ.ศ. 2537	ปี พ.ศ. 2538	ปี พ.ศ. 2539
การส่งออกสินค้าและบริการ	57,580	72,287	73,533
หนี้ต่างประเทศ	55,001	68,287	79,854

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย, รายงานเศรษฐกิจรายเดือน พฤษภาคม 2540

ขณะเดียวกันเศรษฐกิจภาคที่แท้จริง คือ ภาคการผลิตและบริการก็ไม่ได้ได้รับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลกได้มากพอ การส่งออกเริ่มมีปัญหา

เพราะขีดความสามารถในการแข่งขันลดลง มีคู่แข่งที่ต้นทุนต่ำกว่าหรือสามารถมากกว่า เช่น จีน เวียดนาม อินโดนีเซีย ฯลฯ ทั้งการที่ทางการผูกขาดเงินบาทติดกับดอลลาร์ที่มีค่าสูงขึ้นทำให้เงินบาท สูงเกินความจริง นอกจากนี้แล้วความต้องการของตลาดโลกลดสินค้าออกของไทยในช่วงปี 2539 ก็มีส่วนลดลง ขณะที่ประเทศไทยกำลังพัฒนาที่เน้นนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจผลิตเพื่อส่งออกแบบเดียวกับผลิตได้มากขึ้น

ถึงแม้ว่าส่งออกไทยจะเริ่มชะลอตัวแต่การส่งออกของไทยยังเพิ่มในอัตราสูง เพราะสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกของไทยส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งเครื่องจักร, วัสดุ, พลังงานจากต่างประเทศมาก ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการพึ่งพาการลงทุนจากบริษัทข้ามชาติซึ่งเข้ามาลงทุนในไทย เพียงเพื่ออาศัยแรงงานราคาถูก และเป็นฐานการผลิตในภูมิภาค ส่วนหนึ่งเป็นเพราะไทยไม่ได้พัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และอุตสาหกรรมของตนเองอย่างจริงจัง ประกอบกับการที่คนรวยคนชั้นกลางของไทยที่ร่ำรวยขึ้นต่างก็นิยมบริโภคอุปโภคสินค้าต่างประเทศ ไปเที่ยวต่างประเทศ, ส่งลูกไปเรียนต่างประเทศกันเพิ่มมากขึ้น เศรษฐกิจไทยจึงเกิดปัญหาการขาดดุลการค้า ขาดดุลบัญชีเดินสะพัดอย่างต่อเนื่องและมากขึ้นตามลำดับ เศรษฐกิจภายในประเทศก็เริ่มขาดก้น้ำ ชีพพลาย (ปริมาณตบตบของ) อดีตนายกรัฐมนตรีมากกว่าเดิม (ปริมาณความต้องการ) รวมทั้งราคาสูงเกินกว่าที่จะมีคนซื้อหรือคุ้มค่าการลงทุน เป็นผลให้ธุรกิจรับเหมาตักถางอย่างเรวดเร็ว กระทั่งไปถึงบริษัทเงินทุน และธนาคารพาณิชย์ที่หน่วยงานนี้ไม่ค่อยได้

มูลค่าสินค้าเข้าประเภทอุปโภคบริโภคที่พุ่งเพี้ยนทางรายการ

หน่วย : ล้านบาท

	พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2539
1. น้ำมันเชื้อเพลิงและน้ำมันหล่อลื่น	83,758	157,376
2. ยานยนต์และอะไหล่	58,363	116,829
3. เครื่องใช้ไฟฟ้า	30,689	69,457
4. อาหารและเครื่องดื่ม	24,450	41,822
5. เครื่องใช้ในบ้าน	19,475	34,915

ที่มา ธนาคารแห่งประเทศไทย, รายงานเศรษฐกิจรายเดือน พฤษภาคม 2540

เมื่อธุรกิจเอกชนไทยเริ่มไม่สามารถส่งหนี้เงินกู้สถาบันการเงินทั้งในและนอกประเทศได้ ต่างประเทศเรียกวงเงินกู้กลับคืน และลดการปล่อยกู้ต่อ ธนาคารบางแห่ง เช่น กรุงเทพรพาณิชย์การ และบริษัทเงินทุนหลายแห่งมีปัญหาเพราะปล่อยสินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้และหนี้ด้วยคุณภาพเป็นลึกลับสูง จนสถาบันการเงินขาดสภาพคล่อง ขาดเครดิตความน่าเชื่อถือเมื่อธนาคารแห่งประเทศไทยถึงระดับการดำเนินการของบริษัทเงินทุนบางแห่ง ทำให้คนฝากไปถอนเงินกันมาก ธนาคารแห่งประเทศไทยแก้ปัญหาโดยให้วิธีให้กองทุนฟื้นฟูสถาบันการเงิน ซึ่งได้เงินทุนส่วนใหญ่มาจากการบีบบังคับให้

ธนาคารและสถาบันการเงินส่งเงินเข้าช่วยเหลือกองทุนฯ เข้าไปโอบอุ้มอัดฉีดเงินเข้าไปช่วยสภาพคล่องสถาบันการเงิน ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ไม่ได้แก้ปัญหาตรงจุด คือการที่สถาบันการเงินปล่อยสินเชื่อปล่อยคุณภาพมากเกินไป เมื่อเทียบกับทุนที่มี เมื่อแก้ปัญหาสภาพคล่องของบริษัการเงินทุนไม่ได้ ธนาคารแห่งประเทศไทยใช้วิธีสั่งหยุดการดำเนินงานของบริษัทเงินทุน 2 ระลอก จำนวนถึง 68 แห่ง (ร้อยละ 63.7 ของบริษัทเงินทุนทั้งหมดที่มีอยู่ 91 แห่ง) โดยไม่มีมาตรการแก้ไขอย่างรวดเร็วพอทำให้เศรษฐกิจทั้งประเทศชะงักงัน ขาดสภาพคล่อง เพราะบริษัทเงินทุนหลักทรัพ์ที่ถูกหักกิจกรรมมีผู้ฝากเงินรวมเกือบ 6 แสนล้านบาท และมีธุรกิจต่อเนื่องที่ต้องถูกตัดเครดิตไปราว 8.8 แสนล้านบาท

3) ปัญหาการขาดดุลงบกลางต่างประเทศและการลดค่าเงินบาท

ฐานะทางการเงินของประเทศไทยที่เริ่มมีปัญหาจากการขาดดุลบัญชีการค้าและบัญชีดุลบริการที่เพิ่มขึ้นสูงมาก โดยเฉพาะในช่วงปี 2538-2539 ซึ่งการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดสูงถึงร้อยละ 8 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) และการที่เงินทุนต่างประเทศเริ่มถอนตัว ทำให้เงินทุนสำรองระหว่างประเทศของไทยลดลงอย่างรวดเร็ว จากระดับ 39.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในเดือนมกราคม 2540 เหลือ 32.4 พันล้านดอลลาร์ในเดือนมิถุนายน 2540 และมีสัญญาณชี้ว่าค่าเงินบาทสูงเกินไป (เปรียบเทียบความสามารถในการผลิตและส่งออกของไทยกับประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะญี่ปุ่น ซึ่งเป็นคู่ค้าสำคัญ จึงค่าเงินบาทปรับตัวสูงกว่าดอลลาร์มาตลอด ขณะที่ไทยยังผูกเงินติดกับดอลลาร์) มีการโจมตีค่าเงินบาทจากนักเก็งกำไรค้าขายเงินตราต่างประเทศ ทั้งจากต่างประเทศและในประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งไม่รีบปรับตัวเปลี่ยนแปลงนโยบายผูกติดค่าเงินไว้กับตรรกะเงินบาท ที่ให้น้ำหนักดอลลาร์มากเกินไป ทำความผิดพลาดซ้ำสอง ด้วยการใช้นโยบายการสำรองระหว่างประเทศปกป้องค่าเงินบาทด้วยการทำสัญญาขายเงินดอลลาร์ล่วงหน้าถึง 23.4 พันล้านดอลลาร์ (ณ วันที่ 19 สิงหาคม 2540) แต่ก็ไม่สามารถป้องกันค่าเงินบาทได้ เพราะเป็นการต่อสู้ที่เป็นการตลาด ในที่สุดรัฐบาลไทยก็ต้องตัดสินใจปล่อยไปค่าเงินบาทลอยตัวในวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 ซึ่งมีผลให้ค่าเงินบาทลดลงอย่างรวดเร็ว และต่อมา วันที่ 14 สิงหาคม 2540 รัฐบาลไทยก็ถูกสถานการณ์บีบบังคับให้ต้องลงหนังสือแสดงเจตจำนงขอความช่วยเหลือทางการเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ประเภทมีเงื่อนไข (Stand by Credit) และขอกู้เพิ่มเติมจากประเทศสมาชิก IMF โดยหวังว่าจะหาเงินต่างประเทศมาชดเชยการขาดดุลชำระหนี้และเสริมฐานะทุนสำรองระหว่างประเทศ ที่ลดลงอย่างรวดเร็ว เพราะคนถือตราเงินบาทจะลดลงไปเรื่อยๆ เงินจึงไหลออกนอก

ก่อนที่รัฐบาลไทยจะทำสัญญากู้เงินจาก IMF รัฐบาลต้องส่งหนังสือแสดงเจตจำนงว่าจะริบหรี่ขีดและแก้ปัญหาวิกฤติทางการเงินการคลังในประเทศก่อน โดยรัฐบาลได้ขึ้นภาษีมูลค่าเพิ่มจากร้อยละ 7 เป็นร้อยละ 10 และต้องนำประมาณรายจ่ายประมาณ 59,000 ล้านบาท เพื่อลดการขาดดุลงบประมาณ ให้เป็นการเกินดุลงบประมาณ ประมาณร้อยละ 1 ของผลิตภัณฑ์ในประเทศ สถานการณ์ทั้งหมดนี้โดยเฉพาะการปล่อยตัวค่าเงินบาทและการขึ้นภาษีมูลค่าเพิ่มทำให้ประชาชนซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้อง

การกู้เงินต่างประเทศมาเร่งทำโครงการลงทุนและใช้จ่ายหลักทรัพย์ พวกเขาคิดว่าต้องซื้อสินค้าแพงขึ้นไปทั่วหน้ากัน ธุรกิจที่ล้มละลาย, ขาดทุน หรือฐานะย่ำแย่เพราะวิกฤตเศรษฐกิจ ยังเลิกจ้างงานหรือลดเงินเดือน ผลลัพท์คือการทำให้เดือดร้อนจำนวนมาก เกิดสภาพเงินฝืดควบคู่ไปกับภาวะเงินเฟ้อ (Stagflation) โดยเฉพาะหลังจากที่ประกาศลดค่าเงินบาท ในวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 แล้วค่าเงินบาทลดลงอย่างคึกคัก และลดสูงถึง 30-40% ในช่วง 1-2 เดือน ภายหลังจากการประกาศดังกล่าวจนถึงเดือนกันยายน 2540 ก่อให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ (ท่าของแพง ธุรกิจล้มละลายขาดทุน คนตกงาน ถูกลดเงินเดือน ฯลฯ) และวิกฤตเศรษฐกิจขาดความเชื่อมั่นในผู้นำครั้งใหญ่ ทั้งจากนักลงทุน เจ้าหนี้ต่างประเทศ และทั้งจากภาคธุรกิจและประชาชน

วิกฤตเศรษฐกิจไทยเริ่มมีที่มาตั้งแต่สมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อสิบปีที่แล้วเขียนมาถึงจริง แต่การดำเนินนโยบายที่มีผิดพลาดของธนาคารแห่งประเทศไทย และกระทรวงการคลัง ในช่วงรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ มีส่วนสำคัญ ที่เร่งให้เศรษฐกิจประเทศไทย เกิดวิกฤตเร็วขึ้นและเสียหายอย่างรุนแรงมากขึ้น ความผิดพลาดครั้งนี้รัฐบาลพลเอกชวลิต พยายามกลบเกลื่อนว่าเป็นสถานการณ์เศรษฐกิจโลก ที่ประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงอื่นๆ ก็ได้รับผลกระทบเหมือนกัน แต่ความจริง เป็นความผิดพลาดของรัฐบาลไทย ซึ่งไม่เข้าใจที่จะโยนความผิดให้เทคโนโลยีแคระ โดยเฉพาะธนาคารแห่งประเทศไทยเท่านั้น นักการเมืองในฐานะที่เป็นรัฐบาลจะต้องรับผิดชอบด้วย เพราะบ่อยครั้งที่มีการเมืองแทรกแซงเทคโนโลยีแคระ และมีเทคโนโลยีแคระไม่เข้มแข็งและซื้อตรงพอ ก็ไม่คิดจะพัฒนา หรือไม่สามารถพัฒนา นักการเมืองได้

กล่าวโดยรวมแล้ววิกฤตครั้งนี้ มีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากนักการเมืองและเทคโนโลยีแคระของไทยมีความลึกลับวุ่นวาย ขาดความรู้ความสามารถ และติดอยู่กับวิธีการที่ล้าสมัยประนีประนอมตัวและพรรคพวกมากเกินไป จึงไม่สามารถที่จะปรับนโยบายการเงินได้อย่างยืดหยุ่นและทันการ เช่น มีแนวคิดประเภทที่ว่าถ้าค่าเงินบาทลด แม้ธุรกิจรายใหญ่พรรคพวกตนที่ไปกู้เงินมาจะลำบาก หรือขาดทุน หรือทวงว่าการลดค่าเงินบาทจะทำให้คนเดือดร้อนเนื่องจากประชาชน เป็นต้น การขาดผู้นำทางการเมืองและการบริหารที่มีความสามารถและซื่อตรงต่อประโยชน์ของประเทศชาติโดยส่วนรวม ทำให้ทางการไทยพยายามที่จะคงนโยบายผูกเงินบาทไว้กับดอลลาร์และใช้เงินทุนสำรองไปต่อสู้กับนักเก็งกำไรเพื่อรักษาเงินบาทไว้ ทั้งๆ ที่ค่าเงินบาทก่อนที่มีการประกาศลดค่านั้นสูงเกินฐานะทางเศรษฐกิจของไทยอยู่แล้วและฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศก็อ่อนแอลงเพราะขาดดุลงบดุลที่เกินดุลมาก ธนาคารแห่งประเทศไทยไม่ได้อยู่ในฐานะและไม่ควรที่จะใช้เงินทุนสำรองของประเทศไปต่อสู้กับนักเก็งกำไรค่าเงินบาทแต่อย่างใด การดำเนินนโยบายที่มีผิดพลาดของเทคโนโลยีแคระและนักการเมืองที่เป็นรัฐบาลจึงเป็นการทำให้เศรษฐกิจไทยทรุดหนักลงอย่างรวดเร็วในช่วงเวลาเพียง 2-3 เดือน ทั้งๆ ที่ตอนต้นปี 2540 นักวิเคราะห์ทั้งในประเทศและต่างประเทศก็ยังคาดการณ์อนาคตเศรษฐกิจไทยในแง่ที่ดี

การพึ่งพิงอย่างไม่มีพินัยนี้ ก่อให้เกิดความสงสัยกันว่าทำไมประเทศซึ่งไม่มีระบบเตือนภัยให้ประชาชนรู้ล่วงหน้า จะได้แก่โชคร้ายจากการฉ้อโกงหนักให้เป็นหนักกว่านี้ได้ กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) แถลงว่า ได้เคยเตือนไปทางรัฐบาลไทยผ่านธนาคารแห่งประเทศไทย ให้ระมัดระวังและหาทางแก้ไขเรื่อง ปัญหาการขาดดุลงบปีโตและพรวดสูง ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2539 แต่ไม่เคยได้รับการตอบสนอง นายกรัฐมนตรีอ้างว่าไม่ได้รับรายงาน ขณะที่ธนาคารแห่งประเทศไทยปิดปากเงียบในเรื่องนี้

นอกจากการเตือนของ IMF แล้ว นักเศรษฐศาสตร์การเมืองและปัญญาชนนักคิดของไทยก็ได้เคยเตือนภัย เรื่องความผิดพลาดของนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพองพุ่มมาแล้ว แต่รัฐบาลไทยและพรรคในเครือ ไม่เคยสนใจฟัง ก่อนหน้าที่จะเกิดวิกฤติแบบพึ่งพิงโดยสิ้นเชิงนี้ สถาบันจัดอันดับเครดิตและนักเศรษฐศาสตร์ นักวิเคราะห์ต่างชาติก็ได้เคยเตือนไทยไว้บ้างแล้ว เรื่องปัญหาขาดดุลงบปีโตและพรวด ความด้อยประสิทธิภาพของการให้สินเชื่อ ปัญหาการขาดขีดความสามารถในการแข่งขัน ฯลฯ แต่รัฐบาลและพรรคในเครือไทยก็ไม่ค่อยฟังอย่างจริงจังสักเช่นกัน บางครั้งยังไม่เห็นหรือโกรธคนที่มาเตือน มาวิจารณ์ด้วยซ้ำ

แม้แต่เรื่องที่เราเห็นได้ชัดจากตัวผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยดำเนินนโยบายผิดพลาดที่ไม่รัดกุม ให้ผู้บริหารธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชยกรรม ปลอมขึ้นเชื่อด้อยคุณภาพให้บริษัทตนเอง และพรรคพวกจนเกิดความเสียหายนับหมื่นล้านบาท ก็ไม่มีการตั้งคณะกรรมการสอบสวนที่แท้จริงเอาจริง เพราะเกรงว่าจะหาไปถึงนักการเมืองจำนวนมาก ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจของไทยจึงไม่ได้เกิดมาจากการไม่มีระบบเตือนภัยหรือไม่มีใครเตือนภัยล่วงหน้า แต่เกิดมาจากการที่นักการเมืองและพรรคในเครือไม่แคร์สนใจประโยชน์ระยะสั้นของตนเอง ขาดความรู้ความฉลาด และขาดความสนใจที่จะรับฟังการเตือนภัย และการวิเคราะห์สถานการณ์อย่างวิพากษ์วิจารณ์ทุกกร้า รวมทั้งสถาบันการเงินของเอกชนและธุรกิจเอกชน ต่างก็มุ่งฉีกตัว แลวงหากำไรระยะสั้น หลงระเหิดกับการขยายการกู้เงิน, การลงทุน และการบริโภค โดยขาดกลไกของกฎเกณฑ์ ขาดการคิดถึงการพัฒนาโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศให้แข็งแรงในระยะยาว วิกฤติครั้งนี้จึงเป็นมากกว่าวิกฤติทางเศรษฐกิจ แต่เป็นวิกฤติทางการเมืองและสังคมและวิกฤติทางภูมิปัญญาของคนไทยทั้งชาติ

2) ประวัติและบทบาทของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund)

สรุปย่อกรอบความคิด

เอกสารการวิจัยในส่วนนี้เป็นการให้ กรอบความคิด (Conceptual framework) ของการศึกษานพเวียงที่เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical evidence) ในประเทศต่างๆ ในหลายๆ ทวีปทั่วโลก ที่เคยรับเงื่อนไขของ IMF ไปปฏิบัติแล้วได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนในด้านต่างๆ อย่างไรบ้าง

เงื่อนไขในการเสนอนโยบายเศรษฐกิจลดหนี้ภาคให้ประเทศลูกหนี้ไปแก้ไขปัญหาคาชาตดุลชำระเงินระหว่างประเทศ การขาดเงินทุนสำรองระหว่างประเทศ และ การควบคุมเงินเฟ้อของ IMF เป็นสูตรสั่งเจ้า 4 ประการ ดังนี้ คือ

Stabilization
Deregulation
Privatization
Liberalization

นโยบายข้างต้นนี้ฟังดูสวยงามหรู แต่ในเวลานำมาปฏิบัติแล้วกลับเกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อเอกราชทางเศรษฐกิจ สดประชาชนชนชั้นกลาง และชนชั้นล่าง เช่น ผู้หญิง เด็ก กระผมกร และเกษตรกร และไม่ได้ช่วยบรรเทาปัญหาเศรษฐกิจให้ดีขึ้นได้เลย แม้แต่กับเศรษฐกิจ IMF เองก็นำมาขึ้นขึ้นข้อสรุปนี้ได้ คือ เงินเฟ้อสูงขึ้น หนี้ทางการมากขึ้น หนี้ต่างประเทศมากขึ้น การลงทุนลดลง เงินสำรองระหว่างประเทศลดลง ดังพิสูจน์ได้จากตารางข้างล่างนี้

ในจดหมายแสดงเจตจำนงที่ประเทศไทยส่งถึง IMF นั้น ในหน้าสุดท้ายว่าด้วยเศรษฐกิจมหภาคของไทยภายใต้โครงการ IMF ก็ยังได้ประเมินตัวเลขด้านต่างๆ ไว้ดังนี้

หน่วย : พันล้านเหรียญสหรัฐ

	1996	1997	1998
ด้านดีตราเงินเฟ้อ	5.9	7.0	8.0
การลงทุนในประเทศ	41.1	36.3	35.9
ดุลการชำระเงิน	2.2	-24.7	-3.5
เงินสำรองระหว่างประเทศ	38.7	23.0	24.5
หนี้ต่างประเทศ (%ของผลิตภัณฑ์ใน ประเทศ)	48.9	55.5	59.6
หนี้คงค้างทั้งสิ้น	90.6	99.1	105.5
หนี้ทางการ	16.8	27.3	33.4

จากตารางนี้ได้พิสูจน์ให้เห็นชัดว่าการรับเงื่อนไขของ IMF แล้วไม่ได้ช่วยให้ภาวะเศรษฐกิจของประเทศดีขึ้นเลย แม้แต่การประเมินของ IMF เอง

นอกจากนี้บทเรียนที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีกในหลายๆ ประเทศที่นำนโยบายข้างต้นมาใช้ ก็เป็นเช่นเดียวกัน ซึ่งนำมาสู่ข้อสรุปว่า เมื่อไทยเริ่มนำมาปฏิบัติแล้ว ก็คงจะหลีกเลี่ยงผลกระทบตามตัวอย่างของประเทศต่างๆ ที่นำมาศึกษาเป็นบทเรียนเหล่านี้ไม่ได้ ช่วงประจำวันในหน้าหนังสือพิมพ์ก็ขึ้นลงไม่หยุดยั้งเช่นเดียวกัน

ผลกระทบต่อนักวิชาการที่เห็นเด่นชัดที่สุดแสดงให้เห็นข้อถกเถียงด้านการจัดงบประมาณรายจ่ายของแต่ละกระทรวงซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบตามมาเป็นลูกโซ่ เพราะในระบบเศรษฐกิจทุกระบบ ภาครัฐเป็นภาคที่มีเงินและเป็นผู้ใช้จ่ายเงินมากที่สุด และเป็นนายจ้างที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ ดังนั้นการลดงบประมาณ ตามทฤษฎีเศรษฐกิจของเคนส์ ระบุว่า จะส่งผลกระทบถึงธุรกิจที่รับงานจากรัฐบาลจะต้องปิดตัวลง หรือ ลดการจ้างงาน การบริโภคจะลดลง โรงงาน หรือ ธุรกิจอื่นใด ก็จะสามารถได้น้อยลง รัฐบาลก็จะเก็บภาษีได้น้อยลง เป็นลูกโซ่ไปเรื่อยๆ กลายเป็นภาวะ Stagflation หรือ เศรษฐกิจตกต่ำและเงินเฟ้อพร้อมๆ กัน (Stewart 148)

ดังนั้นคำถามจึงเกิดขึ้นว่า ประเทศไทยไม่สามารปฏิบัติต่อการรับเงื่อนไขของ IMF แล้ว ทางออกของประชาชน ทางออกของภาครัฐกิจและทางออกของรัฐ มีทางได้บ้าง

ทางออกในระยะยาวของบทวิจยชุดนี้ เสนอคือ การเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศหันมาหาจุดแข็งของสังคมไทยที่มีฐานอยู่ที่ภาคการเกษตร และเกษตรกร

ส่วนในภาคประชาชน ภาคธุรกิจ ภาคสังคม และภาครัฐ ต้องหันมาทบทวน กรอบความคิด ในการพัฒนาเศรษฐกิจในแนวทางที่ประเทศไทย และนักเศรษฐศาสตร์ไทยถูก “ครอบ” และถูกตี ครอบให้ติดตามการวางแผนของ ธนาคารโลก เมื่อ 40 ปีที่แล้ว โดยการเน้นที่ “การเติบโต โดยละ เลือความเท่าเทียม” เน้นที่ “การพึ่งเงินทุน เทคโนโลยีและตลาดต่างประเทศ” โดยละทิ้งการสะสมทุน ภายในประเทศ ละทิ้งภูมิปัญญาชาวบ้าน และตลาดภายในประเทศ แนวคิดนี้ทำให้การพัฒนา เศรษฐกิจในประเทศในรอบ 40 ปี ที่ผ่านมา ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นประเทศ “รับจ้างผลิต” และ “นักบริโภคเงินทุน นักบริโภคเทคโนโลยี และนักบริโภคสินค้าต่างชาติ” ที่ติดอันดับโลก

แนวคิดในการพัฒนาใหม่ในทางพุทธศาสตร์ว่าการพัฒนาในระยะยาว จึงควรจะเป็นแนวคิด การพัฒนาแบบยั่งยืน พึ่งพาตนเองทั้งในด้านตลาดในประเทศ และหันมาให้ความสำคัญกับ ยุทธศาสตร์การเกษตรอย่างแท้จริง ทั้งในด้านการสร้างความเท่าเทียม และความสมดุลทั้งในด้าน การกระจายรายได้ และการส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้าน และระดมภูมิปัญญามามีส่วนร่วม ในการพัฒนาจากข้างล่างขึ้นสู่ข้างบน (Bottom up) และไปพร้อมๆ กับการเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน กับธรรมชาติ

จุดแข็งของประเทศไทยยังเป็นจุดแข็งของสังคมเกษตร ดังนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจจึงควรจะ หันมาใส่ใจอยู่บนพื้นฐานของยุทธศาสตร์การเกษตร หรือ กึ่งเกษตร โดยเฉพาะในยุทธศาสตร์การ กึ่งเกษตรประเภทกึ่งเกษตรที่มีมูลค่าเพิ่มสูง เช่น การแปรรูปสมุนไพรเป็นอาหาร หรือยา หรือไวตามิน เสริมสุขภาพในรูปแบบการ organic ที่ทันสมัย เพราะเราขายได้ราคาดีมี value added ผู้มีอชาว บ้านในประเทศสูง และเป็นที่ต้องการในตลาดต่างประเทศอย่างมาก เพราะโลกตะวันตกเริ่มมีสำนึก ถึงเรื่อง Health conscious สูงในขณะนี้ การส่งเสริมการส่งออกไม้ และพรรณชาติ อย่างจริงจัง เป็นต้น

การแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ หรือ ทางออก ก็ไม่แตกต่างกับการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ของครอบครัว หรือธุรกิจ นั่นคือ การหาวิธีเพิ่มรายได้ และลดรายจ่าย หรือทำพร้อมๆ กันไปทั้ง 2 ด้าน ในขณะที่เดียวกันทางออกของการวิจัยชิ้นนี้ส่วนหนึ่งจึงตกอยู่อยู่ที่ประเด็นของการหารายได้เพิ่ม เข้าประเทศ และลดรายจ่าย ไปพร้อมๆ กัน

ในขณะที่เดียวกันก็ต้องไม่มองข้ามอุปสรรคทางการเมือง และระบบข้าราชการที่ไม่ โปร่งใส ยังมีลักษณะและทัศนคติการบริหารแบบเจ้าขุนมูลนายดำรงอยู่ทั่วไป การคอร์รัปชัน ยังดำรงอยู่ทั่วไป กฎหมายที่ล้าสมัยยังมีอยู่นับไม่ถ้วน สิ่งเหล่านี้ล้วนต้องการการแก้ไขและ การปฏิรูปอย่างรอบคอบไปพร้อมๆ กันไปด้วยในการหาทางออกให้กับประเทศชาติในยาม วิกฤติ เช่นนี้

ในภาคเอกชนก็เช่นเดียวกัน บทเรียนจากวิกฤตการณ์ครั้งนี้ นำจะนำมาสู่การวางกรอบความคิดในการบริหารจัดการอย่างโปร่งใสเป็นแบบมืออาชีพ (Professionalism) มีใช้บริหารกันแบบกึ่งครอบครัว กึ่งอุปถัมภ์ กึ่งขุนนาง จนทำให้หนี้สินภาคเอกชนสูงถึง 70,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ กลายเป็นระเบิดเวลาลูกใหญ่ที่รอการระเบิดในอนาคตอันใกล้

การจะวิเคราะห์ถึงผลกระทบต่อประชาชนในด้านต่างๆ จากการกู้เงินจาก IMF นั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรู้จักภูมิหลังของการก่อตั้งองค์การ IMF ว่าวัตถุประสงค์เบื้องต้นหลังนั้นคืออะไรอะไรเป็นที่มาของการตั้งเงื่อนไข และโครงการปรับโครงสร้าง (Structural Adjustment Program) เพื่อจะได้เข้าใจในบทบาท และเจตนารมณ์ IMF

การทำความเข้าใจภูมิหลังนี้ก่อน จะนำไปสู่การเสนอยุทธศาสตร์ และทางเลือกของประเทศไทยในด้านต่างๆ ทั้งในด้านนโยบายเศรษฐกิจในระดับมหภาค และทางเลือกของภาคธุรกิจในระดับจุลภาค เพราะว่าในอดีตในรอบ 40 ปี ที่ผ่านมามีแนวคิดในการพัฒนาประเทศของเราถูกกำหนดโดยองค์การแล้วของ IMF คือ ธนาคารโลก และแนวคิดนั้นเองที่นำพาประเทศไทยมาสู่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่รุนแรงที่สุด ตั้งแต่ก่อตั้งประเทศเป็นต้นมา

ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ในช่วงปี พ.ศ. 2472-2481 นั้น ได้กลายเป็น "ฝันร้าย" ของประเทศยุโรปและอเมริกา ในช่วงนี้ ตลาดหลักทรัพย์ถดถอยที่สุดในหุ้น กลายเป็นเศษกระดาษที่ไร้ค่า มีคนฆ่าตัวตายเพราะราคาหุ้นตกจนแทบไม่มีราคา ธนาคารล้มอย่างมากมาย ทำให้ผู้ฝากหนดยึดเงินฝากไว้ ธนาคารที่ดินตกต่ำ ราคาผลผลิตตกต่ำกว่าต้นทุน โรงงานปิด เรือขนส่งสินค้าชนสินค้าที่ไม่เคยเดินทางมาถึง คนตกงานเดินขอทานตามถนน มีคนเข้าแถวอาหารแห้งตลอดถนนเพื่อรอรับอาหารฟรีจากรัฐบาล และแต่ละประเทศพยายามจะเอาตัวรอดทางเศรษฐกิจ โดยการตั้งกำแพงภาษี การขึ้นสิ่งราคา และการควบคุมการไหลเวียนของเงินตรา ระหว่างประเทศ (Discol 4)

ผลที่ตามมา คือ สงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งนำความหายนะอันใหญ่หลวงมาสู่มนุษยชาติ ดังนั้น ภายหลังจากที่สงครามสงบ การจัดตั้งองค์การระหว่างประเทศเศรษฐกิจ โดยการใช้นโยบาย การตั้งกำแพงภาษี การขึ้นสิ่งราคา การจำกัดควบคุมการผลิต การกีดกันเงินตราระหว่างประเทศของเงินบาทสกุล และการควบคุมการไหลเวียนของเงินตราระหว่างประเทศ และอัตราแลกเปลี่ยนมาจัดระเบียบการเงินของโลกใหม่ และระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะการทวีปบทบาทความสำคัญของเงินสกุลดอลลาร์ที่ก้าวขึ้นมาแทนมาตรฐานทองคำ

ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ไม่มีเมืองขึ้นเหมือนอย่างกลุ่มประเทศในยุโรป จึงถูกกีดกันออกไปอยู่นอวงการค้าระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศที่เป็น

เมืองขึ้นทั้งหลายจะถูกบีบให้ค้าขายและรับเงินตราสกุลของประเทศแม่เท่านั้น เช่น ดเดรลิ่งค์ของอังกฤษ ฟรังก์ ฟรังก์ ของฝรั่งเศส และในเวียงวิตรุดินที่สำคัญก็ให้ส่งขายให้เมืองแม่เท่านั้น

ในปี พ.ศ. 2484 เมื่อสงครามโลกเริ่มไปได้ 3 ปี อังกฤษเกิดภาวะขาดเงินที่จะนำมาใช้จ่ายในการทำสงครามสู้กับเยอรมัน จึงต้องขอเงินจากสหรัฐอเมริกา และถูกสหรัฐอเมริกาบีบให้ทำสัญญาที่เรียกว่า Atlantic Charter มีจะนั้นก็จะไม่ให้กู้เงิน

ใจความสำคัญของ Atlantic Charter มีดังนี้

"อังกฤษและสหรัฐอเมริกามีเป้าหมายในการเคารพสิทธิของกันและกัน โดยไม่เกี่ยวกับประเทศใดจะใหญ่หรือเล็ก เป็นประเทศที่ได้รับชัยชนะหรือพ่ายแพ้ในสงคราม ให้มีสิทธิเท่าเทียมกันในทางเข้าถึงแหล่งวิตรุดิน การตลาด และทั่วการค้าได้อย่างเสรีในทุกภูมิภาคของโลก" (Nissen 77)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ Cordell Hull ได้แถลงกับสภาคอนเกรส ในปี พ.ศ. 2488 ว่า "เมื่อสงครามสงบลง โรงงานประเภทอุตสาหกรรมหนักเกือบทุกโรงงานในอเมริกา เหมืองทุกเหมือง และสินค้าเกษตรจากไร่จะไม่ได้รับการซื้อซื้ออีกต่อไป เราจึงต้องมองหาตลาดสินค้าในต่างประเทศอื่นๆ ในยามสันติภาพ ตลาดซื้อสินค้าในต่างประเทศมีความสำคัญ และจะทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ในอนาคต การสร้างองค์การที่เป็นเครื่องมือระหว่างประเทศ เพื่อลดอุปสรรคที่เป็นเครื่องกีดขวาง ลดกำแพงทางการค้า และการเงิน ระหว่างประเทศ เราต้องการตลาดรับซื้อสินค้าของเราในต่างประเทศ ประเทศสหรัฐฯ ของเราไม่สามารถจะมั่งคั่งร่ำรวยขึ้นมาได้ โดยมิขัดรากเหง้างานเดิม ถ้าหากปราศจากตลาดรับซื้อในต่างประเทศ" ("78" congress hearing 1082)

การมีตลาดรับซื้อในต่างประเทศยังเป็นสิ่งที่ไม่เพียงพอ ถ้าหากปราศจากเงินระหว่างประเทศก็ยังไม่เป็นอันลงมืออันเดียวกัน ไม่มีบรรทัดฐานเดียวกัน และมีคิขที่นาของกาต่อตั้งองค์การการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งรู้จักกันมากในชื่อย่ยว่า IMF

กำเนิด IMF

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2482-2488) ใกล้จะสิ้นสุดลง และเป็นที่แน่ชัดว่าฝ่ายสัมพันธมิตร จะเป็นฝ่ายมีชัย ผู้นำของประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรจึงเรียกจัดประชุมเพื่อจัดระเบียบโลกการเงินขึ้นใหม่ โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นตัวตั้งตัวตีด้วยเหตุผลข้างต้น

มีตัวแทนจากประเทศต่างๆ จำนวน 44 ประเทศมาเข้าร่วมประชุม โดยจัดประชุมที่ เมืองตากฮากาตที่มี ชื่อเสียง ชื่อ Bretton Woods มลรัฐนิวแฮมไชร์ ในปี พ.ศ. 2487

ในการประชุมครั้งนี้ Lord John Maynard Keynes นักเศรษฐศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงชาวอังกฤษ ได้ให้กำเนิดลัทธิเศรษฐศาสตร์ Neo-Classic ได้เข้าร่วมเสนอแผนของตนเองด้วย

ส่วนสหรัฐอเมริกาส่งรัฐมนตรีคลัง ชื่อ Harry Dexter White เป็นตัวแทนเข้าเสนอแผนของตน การประชุมครั้งนี้ก็รับแผนการจัดระเบียบการเงินของโลกใหม่ที่สหรัฐอเมริกาเสนอ เพราะสหรัฐอเมริกากลายเป็นประเทศมหาอำนาจใหม่ที่มีอิทธิพล เพราะความร่ำรวยที่เกิดจากการค้าขายในระหว่างสงคราม และประเทศไม่ได้ยืมเงินจากสงครามเหมือนประเทศอื่นๆ ในยุโรป

ระบบการเงินของโลกใหม่ซึ่งที่ประชุมลงมติรับรอง ครั้งนี้เรียกว่า Bretton Woods System และมีอายุยืนยาวได้ 27 ปี จากปี พ.ศ. 2487-2514 (Chacholiades 451)

ประเทศโรเวียต และกลุ่มประเทศเครือสังคมนิยมในตอนตัวไม่ยอมลงนามร่วมด้วย ต่มาอีกหกเจ็ดปีถึงมีเพียง 39 ประเทศ แต่ปัจจุบัน รวมอีกได้เพิ่มขึ้นถึง 181 ประเทศ

ธนาคารโลก หรือ The International Bank for Reconstruction and Development (IBRD) ก็ได้รับการก่อตั้งขึ้นมามีบทบาทเพียงคู่กับกับ IMF ในครั้งนี้ด้วย

การจะพูดถึง IMF โดยไม่พูดถึงธนาคารโลกก็จะทำให้มองบทบาทของ IMF ได้ไม่ชัดเจน เพราะบทบาทของสถาบันโลกทั้งสองนี้ เกิดขึ้นมาพร้อมกันในการประชุมที่เมืองเบรตตันวูด ในปี พ.ศ. 2487 เพื่อแบ่งงานกันทำ และมีเงินทุนค้ำประกันซึ่งกันและกัน

ธนาคารโลก (The World Bank) หรือที่มีชื่อเต็มว่า The International Bank for Reconstruction and Development - IBRD) มีเป้าหมายในการก่อตั้งขึ้นมาเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบโครงการพัฒนาใหญ่ๆ และค้ำประกันเงินกู้ให้กับโครงการนั้นๆ ที่ขาดแคลนเงินตราต่างประเทศ และต้องการกู้จากธนาคารพาณิชย์ระหว่างประเทศ เมื่อธนาคารโลกเห็นชอบด้วยกับโครงการนั้น ก็จะช่วยติดต่อหาธนาคารพาณิชย์ระหว่างประเทศมาปล่อยกู้ และธนาคารโลกทำหน้าที่ค้ำประกันเงินกู้ในโครงการนั้นๆ หรือถ้าหาธนาคารพาณิชย์มาปล่อยกู้ไม่ได้จริงๆ ธนาคารโลกก็สามารถปล่อยกู้ได้เอง โดยคิดอัตราดอกเบี้ยสูงกว่าธนาคารพาณิชย์ เพราะผู้ยืมไม่ต้องขอให้ธนาคารโลกมาปล่อยกู้แข่ง หรือ แย่งลูกค้ากับธนาคารพาณิชย์

ธนาคารโลกยังได้จัดตั้งธนาคารลูกขึ้นเพื่อปล่อยกู้ให้กับภาคเอกชนด้วย คือ 1) International Finance Corporation (IFC), 2) The Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA), 3) The International Development Association (IDA), และ 4) Asian Development Bank (ADB) ของธนาคารหลังนั้นมาปล่อยกู้ให้เฉพาะโครงการการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานเท่านั้น (Nissen 53)

ส่วน IMF มีเป้าหมายในการก่อตั้งขึ้นมาเพื่ออำนวยความสะดวกในเรื่องการแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศในหมู่ประเทศสมาชิกจำนวน 181 ประเทศ เพื่อว่าการค้าขายระหว่างประเทศจะได้ดำเนินไปด้วยความสะดวกและราบรื่น ในขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่สอดส่อง ควบคุม และกำกับดูแลการชำระหนี้ระหว่างประเทศของแต่ละประเทศ ให้อยู่ในมาตรฐานที่ตกลงกันไว้ นั่นคือ ตัวเลขโดยประมาณของเงินสำรองระหว่างประเทศของประเทศใดประเทศหนึ่งจะต้องมีประมาณ 4 เท่า ของมูลค่าของการสั่งสินค้าเข้า

อีกจากประเทศไหน มีปัญหาในด้านการขาดดุลชำระหนี้ระหว่างประเทศ IMF ก็มีกลไกในการให้กู้จากเงินโวด้าที่ประเทศสมาชิกส่งมาเข้าหุ้นกันไว้ที่ IMF ดังนั้น การปล่อยกู้ของธนาคารพาณิชย์ที่มีธนาคารโลกค้ำประกัน จึงมีหลักประกันมากขึ้น

การแบ่งหน้าที่ของ 2 องค์การ จึงเปรียบเสมือนการแบ่งงานกันทำโดยขาดซึ่งกันและกันไม่ได้

ทั้งขององค์การอ้างว่า โดยวิธีการข้างต้น การค้าเสรีในโลกจะได้ดำเนินไปได้อย่างไม่ขัดข้อง ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ถ้าการค้าของโลกติดขัดก็จะมีผลข้างเคียง คือ การว่างงาน ผลผลิตสินค้าลดลง และบิดเบือนกระบวนธุรกิจการค้าทั่วโลกอย่างในทศวรรษ ที่ 1930 (พ.ศ. 2473)

การอนุมัติโครงการปล่อยกู้ของธนาคารโลกนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานการวิเคราะห์ของประเทศอุตสาหกรรม ที่ต้องการขยายตลาดไปสู่ประเทศอื่นๆ หรือ การทำให้โลกให้เป็นตลาดเดียว (Globalization) ยุบระยะของการเจาะตลาดเข้าไปยังประเทศที่ยังไม่พัฒนา และการแสวงหาวัตถุดิบ และแรงงานราคาถูกจากประเทศเหล่านี้ คือ ประเทศเหล่านี้ยังขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐาน สบได้แก่ ถนนหนทาง เพื่อการขนส่งสินค้าเข้าไปขาย และการขุดวัตถุดิบออกมาผลิต การสร้างเขื่อนเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า (แม้ว่าจะเป็นการทำลายระบบนิเวศวิทยา ทำลายระบบวงจรชีวิตภาพ และขับไล่ชาวบ้านออกไปจากถิ่นกำเนิดก็ตาม) และระบบการสื่อสารเพื่อการโฆษณาสินค้า

ดังนั้นธนาคารโลกจึงเป็นผู้ตั้งผู้พิจารณาไปให้คำแนะนำแก่ประเทศกำลังพัฒนา (รวมทั้งไทยในช่วงปี พ.ศ. 2500 - 2501) ว่าถ้าต้องการเป็นประเทศที่พัฒนา ก็ต้องลงมือสร้างโครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้อย่างเร่งด่วน ถ้าไม่มีเงิน ก็จะทำแหล่งกู้ให้ และนี่คือหน้าที่พื้นฐานของธนาคารโลก

ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายจึงตกอยู่ในวงจรของ “บ่วงหนี้” ของเงินกู้ และบ่วงหนี้ของสินค้าและบริการจากต่างชาติ หรือ (ของบริษัทต่างชาติที่เข้าไปลงทุนในประเทศเหล่านั้น) ที่ถูกเข้ามาทุกด้านทั้งที่ขายตรงและขายอ้อม

เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของ IMF

เป้าหมายของ IMF คือ การลดข้อขัดแย้งและการทำระงับเงินระหว่างประเทศ ของแต่ละประเทศให้หมดลง โดยมีกองทุนกลางพร้อมที่จะให้ประเทศที่มีปัญหาทางการเงินได้กู้ เพื่อทำให้ดุลชำระเงินระหว่างประเทศเข้าที่ ค่าของเงิน หรืออัตราแลกเปลี่ยนเงินจะได้ไม่ผันผวนเป็นอุปสรรคต่อการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งเคยทำให้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกในศตวรรษที่ 1930 (พ.ศ. 2473) และเป็นสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่สงครามโลกครั้งที่ 2

กองทุนของ IMF มาจากเงินลงทุนของประเทศสมาชิกที่คิดโดยคำนวณขนาดของเศรษฐกิจ และสัดส่วนปริมาณการค้าระหว่างประเทศของแต่ละประเทศ ประเทศไทยมีโควตา 10 ล้านเหรียญเงินได้มาก การทวงคะแนนเสียงก็คิดตามสัดส่วนนี้ ซึ่งจนถึงเดือนกันยายน 2540 สหรัฐอเมริกาของทุนคิดเป็นหน่วยสิทธิ์ถอนเงินพิเศษ (SDR) และมีคะแนนเสียงข้างมากในองค์การนี้ ร้อยละ 18.25 เยอรมนี ร้อยละ 5.67 ญี่ปุ่น ร้อยละ 5.67 ฝรั่งเศส ร้อยละ 5.10 และอังกฤษ ร้อยละ 5.10 (Driscoll 7) รวมประเทศที่มีทั้งสิ้น 10 ประเทศ มีเสียงมากกว่าครึ่งหนึ่ง

สำหรับเงินลงทุนนั้น แต่ละประเทศต้องให้ทองคำแท่งสำหรับไปลงคิดเป็นร้อยละ 25 ของยอดเงินลงทุนของตน ส่วนอีกร้อยละ 75 ใช้เงินตราสกุลของตน ในการชงกู้เงิน ในช่วงแรกประเทศสมาชิกชงกู้ได้เพียงร้อยละ 125 ของโควตาของเงินลงทุนของตนนั้นคือ กู้เงินลงทุนทั้งหมดของตนได้บวกกันอีกร้อยละ 25

ในปัจจุบัน IMF ได้เพิ่มวงเงินกู้ให้กู้ได้เป็นร้อยละ 150 ของโควตา และสามารถกู้ได้ติดต่อกันอีกถึง 3 ปี กลายเป็นร้อยละ 600 หรือ 6 เท่าของเงินลงทุนใน 3 ปี (Ereman 31) สำหรับประเทศที่มีเงินลงทุนไม่พอ ก็ต้องจ่ายดอกเบี้ยในส่วนต่างของโควตาของตนด้วย

วัตถุประสงค์ของ IMF

IMF ได้เขียนวัตถุประสงค์ของตนไว้ 6 ข้อด้วยกันอย่างเป็นทางการ ใน Article 1 ขององค์การดังนี้

1. เพื่อสนับสนุนความร่วมมือด้านการเงินระหว่างประเทศ ผ่านองค์การที่จัดตั้งขึ้นอย่างถาวร ซึ่งมีกลไกสำหรับการปรึกษาหารือและการร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาการเงินระหว่างประเทศ
2. กำหนดเป้าหมายและทฤษฎีนโยบายทางเศรษฐกิจ คือ การอำนวยความสะดวกในการขยายตัวอย่างสมดุลของการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นการสนับสนุนและรักษาสถียรภาพ

การจ้างงาน และรายได้ของประชากรให้อยู่ในระดับสูง รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ของประเทศสมาชิกทุกประเทศ

3. เพื่อสนับสนุนความไม่มั่นคงของอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ ควบคุมรักษาอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศสมาชิกให้อยู่ในระเบียบ และหลีกเลี่ยงการแข็งขึ้นเกินมูลค่าของเงิน
4. จัดตั้งระบบการจ่ายเงินระหว่างประเทศให้หลากหลายในหมู่ประเทศสมาชิกและกำจัดข้อจำกัดในการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ อันเป็นอุปสรรคต่อการขยายและกวาดต้อนโดยของกาวเท้าของโลก
5. จัดตั้งกองทุนชั่วคราวสำรองสำหรับประเทศสมาชิก ที่มีปัญหาการขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ แต่ต้องมีหลักประกันอย่างแจ่มชัด เพื่อจะได้ไม่หันไปใช้มาตรการที่บั่นทอนทำลายความมั่นคงของชาติ และของนานาชาติ
6. การใช้มาตรการข้างต้นก็เพื่อลดระยะเวลา และลดระดับของการขาดดุลการชำระเงินให้สั้น และน้อยลงจนบรรเทาประเทศสมาชิก. (IMF Home page, Article of Agreement)

บทบาทของ IMF ในประเทศไทย

วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน เริ่มต้นจากการดำเนินนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ ในขณะที่เปิดเสรีการค้าเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ และอัตราดอกเบี้ยในประเทศอยู่ในระดับสูงเพื่อแก้ไขปัญหาเงินเฟ้อ ทำให้มีการนำเข้าเงินทุนระยะสั้นเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เศรษฐกิจชนไหวระลอกการเปลี่ยนแปลงของภาวะตลาดและความผันผวนจากต่างประเทศ การขาดดุลบัญชีเดินสะพัด ในปี 2539 เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 7.9 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ การส่งออกลดลงจาก 55.7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2538 เป็น 54.7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2539 ลดลงร้อยละ 1.3 ในขณะที่การนำเข้าสินค้าสูงขึ้นจาก 70.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2538 เป็น 70.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2539 เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.3 ระดับการขาดดุลการค้าเพิ่มขึ้น มูลค่าของระหว่างประเทศลดลงจากระดับ 37.3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ลงเหลือ 33.3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในเดือนพฤษภาคม 2540

การขยายตัวทางเศรษฐกิจของไทยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา เป็นไปอย่างรวดเร็ว การลงทุนเพิ่มขึ้นอย่างมาก ในขณะที่เงินออมของประเทศมีน้อยจึงได้กู้ยืมเงินจากต่างประเทศเป็นจำนวนมากเพื่อใช้ในการลงทุน โดยในปี 2539 หนี้ต่างประเทศเพิ่มสูงขึ้นถึง 90.6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ เป็นหนี้ทางการ 16.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หนี้เอกชน 73.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ การลงทุนส่วน

ใหญ่เป็นการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดผลผลิตทางเศรษฐกิจ ในทางตรงข้ามกลับก่อให้เกิดการเก็งกำไรในที่ดินเป็นอย่างมาก ราคาที่ดินสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นเหตุให้โครงการลงทุนต้องลงทุนในที่ดินเป็นจำนวนมาก ทำให้ต้นทุนดินต่ำสูงและไม่คุ้มค่าในการลงทุนสำหรับโครงการลงทุนที่เป็นประโยชน์ต่อการผลิตของประเทศ

ผลจากการเงินให้การสนับสนุนการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ ให้สินเชื่อโดยเน้นหลักประกันมากกว่าความเป็นไปได้ของโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้สินเชื่อแก่ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ สินเชื่อจะระบุตัวกับธุรกิจขนาดใหญ่เพียงไม่กี่สิบราย ในขณะที่ธุรกิจได้กู้ยืมเงินในรูปแบบของเงินตราต่างประเทศกันมาก ทั้งในรูปแบบของการกู้ยืมโดยตรงกับตลาดเงินหรือสถาบันการเงินในต่างประเทศ โดยการชดเชยตราทางการเงิน เช่น การชดเชยด้วยสัญญาใช้เงินที่อัตราดอกเบี้ยลอยตัว (Floating Rate Note - FRN) เป็นต้น และกู้ผ่านสถาบันการเงินในประเทศในรูปแบบของเงินกู้วิเทศธนกิจ (SIBF) โดยส่วนใหญ่เป็นการกู้ยืมระยะสั้น แต่นำไปลงทุนระยะยาว สถาบันการเงินพาณิชย์ในการให้สินเชื่อ ไม่มีศูนย์ข้อมูลสินเชื่อเพื่อการตรวจสอบเครดิตของผู้กู้ สถาบันการเงินต่างประเทศมีข้อมูลเครดิตอันเนื่องมาจากการแข่งขันที่รุนแรงระหว่างสถาบันการเงินด้วยกัน ธุรกิจเอกชนสามารถขอสินเชื่อจากสถาบันการเงินได้ค่อนข้างง่าย เพราะผู้จัดการธนาคาร หรือสถาบันการเงินก็ได้ประโยชน์จากการปล่อยสินเชื่อจึงขยายการลงทุนอย่างรวดเร็ว โดยให้เงินกู้เป็นแหล่งเงินทุนที่ล้าค่าสินเชื่อจำนวนมากถูกนำไปใช้เพื่อการเก็งกำไรในที่ดินและหุ้นในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ตลอดจนนำไปซื้อสินค้านำเข้าจากต่างประเทศอย่างทุ่มเทยิ่ง นอกจากนี้ยังมีการร่วมมือกันระหว่างธนาคาร นักการเมือง และนักธุรกิจในการซื้อเงินจากธนาคารกรุงเทพฯพาณิชย์การเป็นจำนวนมาก ในขณะที่เดียวกันธนาคารแห่งประเทศไทยก็ขาดวิสัยทัศน์และประสิทธิภาพในการตรวจสอบและควบคุมให้สถาบันการเงินให้สินเชื่อแก่ภาคธุรกิจอย่างเหมาะสมและถูกต้อง

การเมืองเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการทำให้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ นักการเมืองส่วนใหญ่ถึงขาดคุณภาพคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้อง การเมืองขาดเสถียรภาพจะคอร์รัปชั่นมีสูง ทำให้ไม่สามารถพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างคึกคักและเป็นระบบและไม่ดำเนินการอย่างจริงจัง ไม่กล้าแก้ไขปัญหาย่างแท้จริง โดยมองจะสูญเสียคะแนนนิยมทางการเมือง จึงไม่กล้าลดขนาดมาตรการเพื่อป้องกันล่วงหน้า แก้ไขปัญหาล่าช้าไม่ทันเหตุการณ์

สาเหตุหลายๆ ประการดังกล่าวข้างต้น นำมาซึ่งการขาดความมั่นใจต่อระบบเศรษฐกิจไทย ชะงักการลงทุนและสถาบันการเงินต่างชาติ เกิดความไม่มั่นใจในค่าเงินบาท เนื่องจากพวกเขาวิเคราะห์ว่าค่าเงินบาทที่ถูกติดกับดอลลาร์แข็งค่าเกินความเป็นจริง จึงไม่กล้านำเงินทุนเข้ามาในประเทศไทย ในขณะที่เงินบาทกลับไหลออกเพิ่มขึ้น เนื่องจากแรงจะเกิดปัญหาการลดค่าเงินบาททุนสำรองเงินตราต่างประเทศลดลง เกิดการโจมตีเพื่อเก็งกำไรค่าเงินบาทหลายระลอกตั้งแต่ต้นปี

2540 และรุนแรงในเดือนพฤษภาคม 2540 ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องสูญเสียเงินตราต่างประเทศจำนวนมากเพื่อปกป้องค่าเงินบาท ในที่สุดเมื่อรู้ว่าสู้ไม่ไหว จึงได้ประกาศเปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยนจากระบบตะกร้า (Basket Currency) มาเป็นระบบลอยตัว (Managed Float) ทำให้ค่าเงินบาทลดลงจากระดับประมาณ 26 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐฯ ในช่วงก่อนวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 มาเป็นระดับประมาณ 37-38 บาท ในช่วงครึ่งแรกของเดือนกันยายน 2540 ธุรกิจที่มีเงินตราต่างประเทศต้องประสบปัญหาการขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนเป็นจำนวนมาก ระบบเศรษฐกิจและสถานการณ์การเงินประเทศมีปัญหาการขาดสภาพคล่องอย่างหนัก ประชาชนและธุรกิจถอนเงินจากสถาบันการเงินวันละกว่า 5,000 ล้านบาท กองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาสถาบันการเงินต้องให้เงินกว่า 500,000 ล้านบาท เพื่อช่วยเหลือสถาบันการเงินไม่ให้ล้ม ธนาคารแห่งประเทศไทยได้สั่งให้สถาบันการเงินจำนวน 58 แห่ง หยุดดำเนินธุรกิจชั่วคราวอันเนื่องมาจากการขาดสภาพคล่อง สถาบันการเงินเกือบทั้งหมดระลอกการให้สินเชื่อเชื้อ ทำให้ธุรกิจขาดสภาพคล่องอย่างหนัก การค้าขายชะงัก มีปัญหาหนี้ค้างชำระเป็นจำนวนมาก ธุรกิจต้องปิดกิจการ ปลดพนักงานคนงาน คลอดงานตัดเงินเดือนพนักงานเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงาน และตามมาด้วยการขาดกำลังในการผ่อนชำระหนี้กู้ยืมระยะยาวและบ้าน ส่งผลกระทบต่อการชำระหนี้ของผู้กู้รายย่อยที่มีกับสถาบันการเงิน และในที่สุดรัฐบาลจึงจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือทางการเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ

พันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามแผนฟื้นฟูเศรษฐกิจตามเงื่อนไขของ IMF

สถานการณ์ทางเศรษฐกิจเลวร้ายลงทุกขณะ ในที่สุดเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2540 รัฐบาลได้ประกาศขอความช่วยเหลือทางการเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ และรับพันธกรณีที่จะปฏิบัติตามแผนฟื้นฟูเศรษฐกิจที่ได้ร่วมกันพิจารณากับ IMF โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การกู้เงิน

IMF กำหนดวงเงินให้กู้แก่ประเทศไทยรวม 2.9 พันล้าน SDR (1 SDR = 1.35 ดอลลาร์สหรัฐฯ) ซึ่งเป็นหน่วยบัญชีของ IMF หรือ เทียบเท่าประมาณ 4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ นับเป็นสัดส่วนสูงถึงกว่า 5 เท่าของโควตาของประเทศไทยใน IMF โดยเป็นโครงการเงินกู้แบบ Stand-by arrangement เพื่อระดมการขาดดุลชำระหนี้ และเสริมฐานะทุนสำรองระหว่างประเทศในการดำเนินกิจกรรมกู้ยืมเงินกู้ครั้งนี้ ประเทศไทยมีพันธะจะต้องปฏิบัติตามแนวทางและเงื่อนไขต่างๆ เพื่อจะรักษาเป้าหมายทางเศรษฐกิจระยะปานกลาง

2. เป้าหมายเศรษฐกิจ

2.1 รักษาอัตราดอกเบี้ยเงินเฟ้อเงินบาททางเศรษฐกิจให้อยู่ในระดับร้อยละ 3-4 ในปี 2540-2541 และคาดว่าเศรษฐกิจจะสามารถปรับตัวสู่ระดับปกติ โดยจะขยายตัวที่ระดับร้อยละ 6-7 ในระยะต่อไป

2.2 ดูแลให้อัตราเงินเฟ้อโดยเฉลี่ยไม่เกินร้อยละ 7-8 ในระยะแรก และจะกลับสู่ระดับร้อยละ 4-5 ในระยะต่อไป

2.3 ลดการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดในปีนี้ลงให้อยู่ที่ระดับร้อยละ 5 ของผลิตภัณฑ์ในประเทศและเป็นร้อยละ 3 ของผลิตภัณฑ์ในประเทศในระยะต่อไป ซึ่งถือเป็นระดับที่มีเสถียรภาพต่อไป

2.4 รักษาฐานะทุนสำรองระหว่างประเทศในปี 2540 ให้อยู่ที่ระดับ 2 เท่า 3 พันล้านเหรียญสหรัฐ และเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่า 5 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี 2541 (หรือเทียบเท่ามูลค่าในการนำเข้าประมาณ 4 เดือน)

3. พันธกรณีด้านการดำเนินนโยบาย

3.1 การแก้ไขปัญหาลดการขาดดุลการชำระเงินและการดำเนินการแล้ว เพื่อฟื้นฟูระบบการเงินและเสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชน ทางธนาคารได้ทำการแยกบริษัทเงินทุนที่ขาดสภาพคล่องในการชำระหนี้ออกจากบริษัทที่มีมั่นคง เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม ค.ศ. 1997 และเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและมั่นใจให้กับสถาบันที่เชื่อถือได้ ทางธนาคารได้ประกาศรับประกันผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ ของสถาบันการเงินทั้งที่เป็นเจ้าหนี้ในประเทศและต่างประเทศ ทั้งนี้เป็นการดำเนินการเพียงชั่วคราวจนกว่าจะมีการจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝากขึ้น

มาตรการที่จะต้องประกาศก่อนการประชุมคณะกรรมการบริหารของกองทุนการเงินฯ คือ

3.1.1 ทางธนาคารจะไม่โอนหุ้นผูกพันภาคเอกชนของสถาบันการเงิน

3.1.2 เพื่อประโยชน์ในการดูแลการประกันเงินฝาก ของสถาบันการเงินที่ยังดำเนินการอยู่ ทางธนาคารจะเพิ่มอัตราเงินนำส่งเข้ากองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงินของสถาบันการเงินที่ยังดำเนินการอยู่ในวงครึ่งหลังของปี 2540 เป็นร้อยละ 0.15 ของยอดเงินฝากและเงินที่รับจากประชาชน และมีถัดไปจะเป็นร้อยละ 0.2 ตลอดทั้งปี

มาตรการที่ต้องดำเนินการต่อไป

3.1.3 เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาสถาบันการเงินที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ทางธนาคารจะดูแลให้สถาบันการเงินทำการกันสำรองอย่างเพียงพอ และเพิ่มทุนเพิ่มเติมในกรณีจำเป็น รวมทั้งติดตามการบริหารของสถาบันการเงินอย่างใกล้ชิด

3.1.4 เพื่อให้ระบบการให้สินเชื่อและคุ้มครองผู้ฝากเงินมีประสิทธิภาพ และไม่เป็นการรบกวนทางการ ทหารจะดำเนินการให้มีการจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝากที่กำหนดขอบเขตการรับประกันอย่างชัดเจน และสามารถดำเนินการได้โดยไม่ต้องพึ่งพาเงินอุดหนุนจากทางการ

3.1.5 เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันที่ทวีความเข้มข้น ทางทหารจะต้องปรับปรุงภาพประกอบเกี่ยวกับดูแลความมั่นคง และการทำกำไรของสถาบันการเงิน ตามกลไกของตลาด เพื่อความแข็งแกร่งของสถาบันการเงิน

3.2 นโยบายด้านการคลัง มาตรการที่ดำเนินการแล้วเพื่อให้เศรษฐกิจปรับตัวสู่เสถียรภาพโดยเร็ว รัฐบาลจะต้องลดการขาดดุลงบประมาณจากร้อยละ 1.8 ของผลิตภัณฑ์ในประเทศ ในปี 2540 เป็นการเกินดุลงบประมาณร้อยละ 1 ของผลิตภัณฑ์ในประเทศในปีงบประมาณ 2541

3.2.1 ทางด้านรายรับ รัฐบาลได้ประกาศเพิ่มภาษีมูลค่าเพิ่มจากร้อยละ 7 เป็นร้อยละ 10 ซึ่งจะมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 16 สิงหาคม 2540 เป็นต้นไป

3.2.2 ทางด้านรายจ่าย รัฐบาลจะต้องลดงบประมาณรายจ่ายประจำปี 2541 ลงเฉลี่ย 9 หมื่น 2 พัน 3 ร้อยล้านบาท ทั้งนี้ยังคงต้องให้ความสำคัญกับงบประมาณด้านการศึกษา สาธารณสุข และการลงทุนในโครงการพื้นฐาน

มาตรการที่ต้องดำเนินการต่อไป

- ระยะสั้น

3.2.3 ทหารจะต้องดำเนินการให้ฐานะของรัฐบาลกิจสมดุล โดยปรับราคาค่าบริการให้สอดคล้องกับต้นทุน ซึ่งรวมถึงต้นทุนในการเปลี่ยนเครื่องจักรใหม่และลงทุน

3.2.4 ทางด้านนโยบายค่าจ้างแรงงานจะเข้มงวดในการปรับเงินเดือนภาครัฐ โดยให้มีการ ปรับเพิ่มได้ไม่เกินอัตราเงินเฟ้อพื้นฐาน และต้องดูแลให้การปรับเงินเดือน และค่าจ้างแรงงานในภาคเอกชนเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน

- ระยะปานกลาง

3.2.5 ส่งเสริมให้เอกชนมีส่วนร่วมในโครงการการลงทุนแทนภาครัฐ โดยเฉพาะด้านการขนส่งและการพลังงานภายใต้ Build-operate-transfer arrangements เป้าปฏิบัติรวมถึงโดยเฉพาะด้านพลังงาน การขนส่ง สาธารณูปโภค สาธารณูปการ และการสื่อสาร เป็นต้น นอกจากนี้ทางการควรพิจารณาแนวทางการแปรรูป และการกระจายหุ้นในรูปแบบอื่นๆ เช่น การขายหุ้นโดยตรงแก่ประชาชน และการร่วมทุน

3.2.6 การปรับปรุงฐานะการเงินของรัฐวิสาหกิจให้สอดคล้องกับเป้าหมายการเกินดุลภาครัฐบาลประมาณร้อยละ 1 ของผลิตภัณฑ์ในประเทศในปี 2541 และรักษาระดับการเกินดุลให้คงอยู่ในระยะปานกลาง โดยควบคุมการใช้จ่ายเงินทุนและจัดอันดับความสำคัญของการโครงการ โดยเน้นการลงทุนในโครงการพื้นฐานที่สำคัญและโครงการอื่นๆ ที่ได้รับความช่วยเหลือจากธนาคารโลก และธนาคารพัฒนาเอเชีย การรักษาระบบประมาณผลดุลของภาครัฐวิสาหกิจจะดำเนินโดยการคัดโครงการลงทุนที่มีความสำคัญน้อย และสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในโครงการการลงทุนของรัฐวิสาหกิจบางประเภท ซึ่งรวมถึงโครงการทางด่วน และโครงการผลิตไฟฟ้า รวมทั้งให้รัฐวิสาหกิจใช้รายได้ของตนเองในการลงทุน

3.2.7 ทางการจะต้องดำเนินมาตรการเพื่อลดปัญหาความยากจนต่อเนื่องจากที่ได้ดำเนินการมาแล้วในอดีต โดยจะต้องพยายามให้ผู้มีรายได้น้อยได้รับผลกระทบทางลบน้อยที่สุด ทั้งนี้ จะต้องดูแลให้งบประมาณที่จัดสรรให้แก่การศึกษา และการสาธารณสุข และการลงทุนในโครงการพื้นฐานที่จำเป็นมีเพียงพอ

3.3 ด้านนโยบายการเงินและอัตราแลกเปลี่ยน

3.3.1 ในด้านนโยบายการเงิน ทางการยังคงต้องดำเนิน นโยบายในลักษณะที่เริ่มงวดขึ้นระยะหนึ่ง เพื่อป้องกันการไหลออกของเงินทุน ทั้งนี้ ในระยะต้นยังมีความจำเป็นที่จะต้องรักษาเสถียรภาพของตลาดเงินตราต่างประเทศ เมื่ออัตราแลกเปลี่ยนมีเสถียรภาพขึ้น ความเชื่อมั่นในระบบการเงินกลับคืนมาและเงินทุนไหลเข้ามาตามปกติแล้ว อัตราดอกเบี้ยจึงจะลดลงได้ และทางการจะสามารถยกเลิกข้อจำกัดด้านตลาดเงินตราต่างประเทศได้ในที่สุด

3.3.2 สำหรับอัตราแลกเปลี่ยนทางการจะต้องรักษาระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัว โดยทางการแทรกแซงเท่าที่จำเป็น เพื่อให้อัตราแลกเปลี่ยนไม่ผันผวนจนเกินไป

4 การติดตามผล และการเปิดเผยข้อมูล

ทางการมีพันธะหน้าที่ที่จะต้องปรับปรุงการเผยแพร่ข้อมูลเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและเอื้อต่อการประเมินภาวะเศรษฐกิจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ นับตั้งแต่วันที่ 29 สิงหาคม 2540 เป็นต้นไป ทางการจะต้องทำการเผยแพร่ตัวเลขสำคัญทั้งด้านสินทรัพย์ และหนี้สินของธนาคารแห่งประเทศไทย รวมถึงเงินสำรองระหว่างประเทศเป็นประจำทุกสองสัปดาห์ นอกจากนี้ กระทรวงกระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทยจะต้องประสานงานกับหน่วยราชการและสถาบันการเงินอื่นๆ ในการเผยแพร่ข้อมูล และฐานะการเงินครบถ้วนเป็นประจำ รวมถึงหนี้สินที่ไม่

ก่อให้เกิดรายได้ของสถาบันการเงิน ฐานความเพียงพอของเงินกองทุน และโครงสร้างการถือหุ้นของสถาบันการเงิน

เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใสของการเผยแพร่ข้อมูลให้สาธารณะชนในอนาคต พงการจะปฏิบัติตามมาตรฐานการเผยแพร่ข้อมูลเศรษฐกิจต่อสาธารณะชนที่ IMF กำหนด คือ Official Data Dissemination Standard (SDDS) โดยได้รับความช่วยเหลือทางเทคนิค และวิชาการจากกองทุนการเงินในการเร่งรัดให้สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดได้ทุกประการ

เงินกู้ที่ได้รับจากมาตรการความช่วยเหลือของ IMF

หลังจากที่รัฐบาลไทยยอมรับแนวทางของ IMF ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2540 แล้ว ในเวลาต่อมา IMF ได้จัดการประชุมที่กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2540 มีผู้แทนจาก 14 ประเทศ รวมทั้งธนาคารโลกและธนาคารพัฒนาเอเชีย เข้าร่วมประชุม ที่ประชุมตกลงให้เงินกู้กับรัฐบาลไทยโดย IMF ให้เงินกู้แบบ Stand-By Credit วงเงิน 4,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ญี่ปุ่นให้กู้จำนวน 4,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ผ่านธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งญี่ปุ่น ออสเตรเลีย อังกฤษ สิงคโปร์ และมาเลเซียให้กู้ประเทศละ 1,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ สหพันธ์อินเดีย และเกาหลีใต้ให้กู้ประเทศละ 500 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ส่วนประเทศที่ไม่ได้ช่วยเหลือคือ สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย ฝรั่งเศส และเยอรมัน ทั้งจึงให้กู้ภายหลังได้แก่ จีนให้กู้ 1,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ธนาคารโลกให้กู้ 1,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และธนาคารพัฒนาเอเชียให้กู้ 1,200 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ยอดเงินกู้รวมเป็น 16,700 ล้านดอลลาร์ หรือประมาณ 617,800 ล้านบาท (อัตราแลกเปลี่ยน 37 บาท/ดอลลาร์สหรัฐฯ)

เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2540 คณะกรรมการบริหาร (Executive Board) มีมติอนุมัติเงินกู้ฉุกเฉิน (Stand-By Arrangements) จำนวน 2,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ แก่ประเทศไทย เพื่อใช้ในการเสริมฐานะทุนสำรองระหว่างประเทศในช่วงเวลา 34 เดือน

เงินกู้ฉุกเฉินที่อนุมัตินี้จะจัดสรรโดยทันที 1,200 ล้านดอลลาร์ (ประมาณ 1,800 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ) และจัดสรรงวดที่สองอีก 600 ล้านดอลลาร์ (ประมาณ 810 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ) หลังจากนั้น 30 พฤศจิกายน 2540 หากผลการประเมินการดำเนินงานนโยบายของรัฐบาลตามเงื่อนไขของเงินกู้เป็นที่พอใจ เงินกู้ส่วนที่เหลืออีก 1,100 ล้านดอลลาร์ จะจัดสรรให้เป็นรายไตรมาส โดยที่มีการประเมินการดำเนินงานนโยบายของรัฐบาลไทยเช่นเดียวกัน

บทบาทของ IMF กับประสบการณ์ของบางประเทศ

กรณีของเม็กซิโก

ประเทศเม็กซิโกเคยเป็นประเทศที่พึ่งตัวเองได้ทางเศรษฐกิจมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2493-2513 โดยไม่จำเป็นต้องกู้หนี้ยืมสินจากต่างประเทศ ในช่วงวิกฤตการณ์ทางน้ำมันโลกใน ปี พ.ศ. 2516-2517 โดยกลุ่มประเทศ OPEC รวมตัวกันขึ้นราคาน้ำมัน ทำให้ราคาน้ำมันสูงขึ้นอย่างมาก ประเทศเม็กซิโก ซึ่งมีน้ำมันมากติดอันดับโลกประเทศหนึ่ง และการดำเนินงานเป็นของรัฐวิสาหกิจ คือ PEMEX จึงมีงบประมาณเกินดุลต่อเนื่อง

บรรดาธนาคารที่อยู่เบื้องหลังธนาคารโลก คือ ธนาคารพาณิชย์ของอเมริกา เช่น ซีทีบีบีซี ธนาคารแห่งอเมริกา ธนาคารเวลล์ ฟาร์โก และสถาบันการเงินในวอลล์สตรีท ซึ่งมีเงินฝากเพโทรดอลลาร์ จากกลุ่มประเทศตะวันออกกลางเป็นหลัก คือ 1 แสน 6 หมื่นล้านเหรียญ จึงต้องหาทางปล่อยกู้ออกไปเพื่อจะได้ไม่ต้องแบกรับภาระดอกเบี้ย โดยนโยบายนี้เรียกว่า "Petrodollar recycling" ซึ่งแพร่ผลตลอดช่วงทศวรรษ 1970-1980 (พ.ศ. 2513-2523)

วิกฤตการณ์น้ำมันโลก ทำให้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก (Recessions) โดยเฉพาะในหมู่ประเทศอุตสาหกรรม ซึ่งต้องใช้น้ำมันเป็นเชื้อเพลิง ดังนั้นประเทศเหล่านี้จึงต้องสินค้าเข้าจากประเทศกำลังพัฒนาน้อยลง ประเทศกำลังพัฒนาจึงขาดแคลนเงินตราต่างประเทศที่จะนำมาพัฒนาประเทศ ในขณะเดียวกันเงินเพโทรดอลลาร์กลับมีไม่พอกอย่างสิ้นเชิง โดยธนาคารพาณิชย์ข้างต้นเห็นว่า การปล่อยกู้ให้กับรัฐบาลประเทศกำลังพัฒนามีความเสี่ยงน้อยที่สุด เพราะรัฐบาลนั้นล้มละลายไม่ได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ธนาคารโลกจึงได้พยายามชักชวนประเทศกำลังพัฒนาทุกประเทศรวมทั้งประเทศเม็กซิโก ให้ออกเงินมาดำเนินนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจอย่างขนานใหญ่ โดยการสร้างโครงสร้างพื้นฐานอย่างมากมาย เช่น ทางด่วน และเครือข่ายโทรศัพท์ทั่วประเทศ เพื่อเปิดตลาดการค้า การผลิต การบริโภค และการเงินเสรี รวมทั้งยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อการส่งออก ซึ่งต้องลงทุนอย่างสูงในด้านการส่งเสริมสินค้าทุนเข้ามา

ภายใน 10 ปี เม็กซิโกกู้เงินต่างประเทศเข้ามาถึง 1 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐ เท้า ๆ กับบราซิลซึ่งเป็นประเทศใหญ่กว่า (Gibson 288)

วิกฤตการณ์หนี้เริ่มต้นครั้งแรกในเดือน สิงหาคม 2525 เมื่อรัฐบาลเม็กซิโกออกประกาศว่าไม่สามารถหาเงินจำนวน 1 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ มาผ่อนจ่ายคืนต่างประเทศได้ และยังมีหนี้เงินกู้ต่างประเทศของภาคเอกชนอีก 6 หมื่นล้านเหรียญสหรัฐ ที่ไม่สามารถจ่ายคืนได้เช่นเดียวกัน

คำประกาศของรัฐบาลเม็กซิโกสร้างความตระหนกตกใจให้กับสถาบันการเงินระดับโลกผู้ปล่อยกู้ รัฐบาลของประเทศอุตสาหกรรม และองค์กรการเงินระหว่างประเทศอย่างเช่น IMF และธนาคารโลก และทั้งหมดได้จัดประชุมตัวร่วมกันขึ้นและตั้งเป็นคณะกรรมการร่วมนานาชาติเพื่อจัดการกับปัญหาวิกฤติการณ์นี้ครั้งนี้

ธนาคาร The New York Federal Reserve , the Bank for International Settlement (BIS) , Bank of England, U.S. Treasury Department, ธนาคารพาณิชย์ และ International Monetary Fund (IMF) ได้รวบรวมเงินก้อนใหญ่ขึ้นมาก่อนหนึ่งภายในเวลาสุดสัปดาห์ที่ประชุมกันนั้นเอง เพื่อให้ประเทศเม็กซิโกกู้ยืมไว้มีทุนจากตลาดเงินกู้ที่อิงเวลากำหนดที่ต้องจ่ายไปก่อนจนกว่าจะสามารถเจรจายึดอายุของการกู้ยืมได้ใหม่โดยเขียนร้อยกับบรรดานายธนาคารพาณิชย์ทั้งปวง วิธีการเช่นนี้ได้ดำเนินติดต่อกันมาเป็นเวลาหลายปี โดยประเทศและธนาคารผู้ปล่อยกู้จะได้รับเงินผ่อนค่าดอกเบี้ยจากคณะกรรมการพิเศษข้างต้น ซึ่งมีจะปล่อยกู้ระยะสั้นชั่วคราว โดยทั่วไปเป็นเวลา 90 วัน จนกว่ารัฐบาลลูกหนี้จะเจรจายึดเวลาการจ่ายหนี้และทำสัญญาใหม่โดยเฉพาะหนี้ที่ถึงกำหนดจ่ายคืนในระยะสั้นภายในเวลา 12 เดือน โดยเจรจายืดอายุไปจนถึงกำหนดคืน ใน 3 ปี หรือ 5 ปี แทน (Kallick 125)

บรรดานายธนาคารและองค์กรการเงินระหว่างประเทศต่างเชื่อมั่นว่าวิธีการข้างต้นสามารถจะแก้ไขปัญหาได้ โดยธนาคารมีเวลาหาเงินสำรองหนี้สูญได้เพิ่ม ในขณะที่เดียวกันประเทศผู้กู้ก็มีเวลาที่จะปรับนโยบายเศรษฐกิจเพื่อนำพาประเทศเข้าสู่ภาวะปกติได้ทีละครั้งหนึ่ง แต่การกระทำได้เป็นเช่นนั้นไม่

Dr. Laura S. Bloodgood แห่ง สถาบัน Center for International business Education and Research (CIBER) มหาวิทยาลัย George Washington University ได้กล่าวว่า

“ วิกฤติการณ์หนี้สินในอเมริกาใต้ เป็นภัยอันตรายต่อระบบเศรษฐกิจอเมริกัน จะก่อให้เกิดผลเสียอย่างประเมินไม่ได้ ถ้าหากว่าบรรดาประเทศลูกหนี้ทั้งหลายจ่ายหนี้ไม่ไหว หรือหยุดจ่ายหนี้ โดยเฉพาะเม็กซิโก และบราซิล จะทำให้ศูนย์กลางการเงินหนึ่ง หรือสองแห่งในอเมริกาทั้งหลายล้มครืนลงไปได้ และจะก่อให้เกิดผลกระทบเป็นลูกโซ่ถึงธนาคาร และสถาบันการเงินอื่นๆ ไปด้วย รวมทั้งจะก่อให้เกิดความตื่นตระหนกในหมู่ประชาชนด้วย ”

การช่วยเม็กซิโกให้สามารถมีกำลังกลับมาทำงานใช้หนี้ได้จึงเป็นการทำเพื่อเจ้าหนี้เอง และเมื่อเม็กซิโกเริ่มฟื้นตัวได้ไม่ทันไร คือ เพียงหลังจากธนาคารโลกเพิ่งประกาศขายธง และให้ดูเบื้องหลังการพัฒนาของเม็กซิโกในแนวเปิดตลาดการค้าและการเงินอย่างเสรี เหมือนอย่างที่เคยยก

ย่องประเทศบราซิลว่าเป็น Shinning model ของประเทศที่ประสบความสำเร็จโดยใช้ยุทธศาสตร์การ พัฒนาเพื่อการส่งออก (บราซิลเป็นประเทศแรกที่เจริญกฏติการนี้ฝ่ายหนึ่งต่างประเทศไม่ว่า)

เม็กซิโกในเอเชียกฏติการทางการเงินรอบ 2 ซึ่งรุนแรงกว่ารอบแรก ในเดือน ธันวาคม ปี พ.ศ. 2537 ประธานาธิบดีเซดิลโย ประกาศลดค่าเงินลงร้อยละ 20 แต่เงินเปโซกลับขยับตัวลงไปกว่า ร้อยละ 50 เมื่อเทียบกับเงินดอลลาร์สหรัฐ ผลคือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกในหมู่นักการเงิน และ ลดการมีเงินลงทุนต่างๆ และต่างพากันรีบถอนเงินลงทุนระยะสั้นประเภท Portfolio investment ที่ตั้งอยู่ใน ตลาดหลักทรัพย์ทั้งในเม็กซิโก บราซิล อาร์เจนตินา และประเทศอื่นๆ หรือหยุดการลงทุนชั่วคราว จนเกิดภาวะที่เรียกว่า Tequila Effect ไปถึงทั่วทวีปอเมริกาใต้

ประเทศเม็กซิโกมีเงินทุนสำรองระหว่างประเทศมากถึง 3 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ ในเวลา ก่อนหน้านี้นี้หนึ่งปี ก่อนที่นายโกลดสไตโย ผู้สมัครแข่งขันชิงตำแหน่งประธานาธิบดี จะถูกลอบสังหาร หลังการลอบสังหาร และกรณีกบฏที่แคว้นเชียป้า เงินสำรองเงินลดลงจากการที่รัฐบาลใช้เงินก้อนนี้ไป ให้ค่าเงินเปโซลดลง ในเดือนตุลาคม 2537 เงินทุนสำรองระหว่างประเทศลดลงเหลือ 1 หมื่น 8 พัน ล้านดอลลาร์สหรัฐ พอถึงเดือนธันวาคม 2537 เมื่อประธานาธิบดีเซดิลโยประกาศลดค่าเงินลงอย่าง เป็นทางการ เงินทุนสำรองระหว่างประเทศได้ลดลงเหลือ เพียง 6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ เท่านั้น

ต้นเดือน กุมภาพันธ์ 2538 ประธานาธิบดีคลินตันแห่งสหรัฐอเมริกาได้เป็นต้นตอตั้งตัวดีในการ เจริญการเงินกู้จากองค์การระหว่างประเทศ และธนาคารพาณิชย์ต่างๆ ให้ปล่อยกู้ให้รัฐบาลเม็กซิโก เพื่อมาผ่อนใช้หนี้ และทยอยเก็บต่างประเทศจำนวนมหาศาล โดยเม็กซิโกมียอดหนี้ต่างประเทศทั้งหมดประมาณ 1 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐ (3100 billion)

ยอดเงินที่ประธานาธิบดีคลินตันรวบรวมมาปล่อยกู้เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าให้เม็กซิโก มี ยอดทั้งสิ้น 5 หมื่น 2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยที่กระทรวงการคลังสหรัฐอเมริกาเปิดวงเงินขึ้นเรื่อยไป เป็นเงิน 2 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ แต่เม็กซิโกกู้จริงๆ เพียง 1 หมื่น 2 พัน 5 ร้อยล้านดอลลาร์ เป็น เงินกู้ระยะสั้นที่ต้องจ่ายคืนภายใน 3 ปีครึ่ง อัตราดอกเบี้ยคิดตามอัตราในท้องตลาดเงิน ซึ่งค่อนข้าง สูง

ในกลางปี 2539 ทั้งรัฐบาลคลินตัน และรัฐบาลเซดิลโย ได้เปิดแถลงข่าวร่วมกันไปทั่วโลก หลังจากการเจรจาลับกันมาเป็นเวลา 3 เดือนในการเตรียมการนี้ ว่าเศรษฐกิจเม็กซิโกฟื้นตัวแล้ว โดย รัฐบาลเซดิลโย จะขอใช้เงินกู้คืนสหรัฐอเมริกาจนกำหนด เพราะประธานาธิบดีคลินตันถูกโจมตี จากภายในประเทศมาก ว่าเอาเงินของประชาชนอเมริกันมาเลี้ยงให้เม็กซิโกกู้

เงินที่จ่ายคืนนี้แบ่งเป็น 2 วงคือ 2 หมื่นล้านดอลลาร์ และ 4 หมื่น 7 พันล้านดอลลาร์ รวม เป็น 6 หมื่น 7 พันล้านดอลลาร์ ด้วยกัน

แต่ชาวที่ไม่ได้เปิดเผยมออกมา คือว่า เงินที่นำมาใช้คืนสหรัฐอเมริกาเ็นมาจากไหน สำนักข่าวเอที ได้เปิดเผยว่า เงินที่นำมาใช้คืนนี้ เป็นเงินกู้จากธนาคารสวิสเซอร์แลนด์ เจ.พี. มอร์แกน และธนาคารสวิส และการขอขมพินฉิบสัรหุ่นกู มาขายเพิ่มในตลาดเงินในประเทศญี่ปุ่น

ข่าวนี้เป็นการยิงนกด้วยกระสุนนัดเดียวแต่ได้นกสองตัวคือ ประธานาธิบดีคลินตันได้กู้หน้ารอดพ้นจากการถูกโจมตีในประเทศ ในขณะที่เดียวกัน ประธานาธิบดีคลินตันก็ได้เงินนี้ และได้สร้างภาพว่าภาวะเศรษฐกิจของประเทศเม็กซิโกภายใต้การบริหารในระยะเวลาดังนั้น ของตนฟื้นตัวขึ้นมาแล้ว ทั้งนี้ เพราะในช่วงนี้มีกบฏเซียป้า ที่ต้องการแยกตัวออกมาปกครองตนเอง เพราะทนรับความเสียหายจากนโยบายของ IMF ไม่ได้ ข่าวการกบฏนี้ ทำให้ประธานาธิบดีคลินตันเสียหน้ามาก

นอกจากนี้ ข่าวที่ยังไม่ได้รายงานออกมาทั่วไป แต่ นาย Isaac A. Levi แห่งสำนักข่าวเอที ขุดคุ้ยออกมารายงาน คือ การรับเงินกู้ยืมใหม่ที่ประธานาธิบดีคลินตันร่วมกับ IMF และ ธนาคารโลก กับผู้บริหรณ์นั้น รัฐบาลเม็กซิโกได้ยงดำเนินนโยบายปรับปรุงโครงสร้างการเงิน การคลัง และการค้าตามแผน Structural Adjustment programs (SAPs) ซึ่งทำให้บริษัทธุรกิจขนาดเล็ก และขนาดกลางล้มละลายไปหลายพันแห่ง อัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 30 ไปเป็นร้อยละ 100 ต่อปี และมีประชาชนตกงานเพิ่ม ขึ้น 1.5 ล้านคน และค่าเงินอ่อนตัวลง 100 เปอร์เซ็นต์

ผลกระทบจากนโยบายของ IMF

จากรายงานของสถาบันวิจัย ชื่อ The Development Group for Alternative Policies, inc. ได้วิจัยผลกระทบจากการรับนโยบาย ของ IMF ให้ในหัวข้อที่ ชื่อว่า Structural Adjustment and the Spreading Crisis in Latin America โดยมีรายละเอียดบางตอนดังนี้

หลังจากเกิดวิกฤติการณ์หนี้เสียของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศในโลก ในต้นทศวรรษ ปี พ.ศ. 2523 องค์การ IMF ธนาคารโลก องค์การ International Financial Institutions (IFIs) และรัฐมนตรีกระทรวงการคลังสหรัฐฯ ต่างก็เรียกร้องเกมบังคับให้ประเทศที่รับเงื่อนไขเงินกู้จาก IMF และธนาคารโลก ดำเนินนโยบายสร้างเสถียรภาพทางการเงิน (Stabilization) และ Structural Adjustment Programs (SAPs) หรือ ที่เรียกว่าโครงการการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ ทางการเงิน การคลัง และการค้าใหม่

นโยบายทั้งสองนี้ ทำงานควบคู่กันไป โดยนโยบายสร้างเสถียรภาพนั้นเป็นนโยบายระยะสั้นเพื่อแก้ไขปัญหาละเหวหน้า โดยมีเป้าหมายที่การดึงเอาอัตราเงินเฟ้อให้ต่ำลงมา และ ลดข้ออุปสรรคทางการเงินให้ดีขึ้น ด้วยวิธีการตัดเงินหมุนเวียนในท้องตลาดโดยการให้ธนาคารจำกัดสินเชื่อ และการปล่อยกู้เงิน และการประกาศลดค่าเงินอย่างมาก

นโยบายการสร้างเสถียรภาพข้างต้นจะตามมาด้วยนโยบายการปรับโครงสร้าง ซึ่งถือว่าเป็นนโยบายการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจมหภาคในระยะยาว นั่นคือ การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ การลดหรือตัดงบประมาณของรัฐ และการเปิดตลาดการค้า และการเงินอย่างเสรี โดยมีเป้าหมายที่การดึงดูดเงินทุนต่างชาติเข้ามาลงทุน ด้วยนโยบายการยกเลิกการควบคุม และยกเลิกกฎเกณฑ์ หรือ ระเบียบต่างๆ ที่จะเป็นอุปสรรคกับการลงทุนของต่างชาติ เช่น ควบคุมค่าแรงให้ต่ำ และห้ามการนัดหยุดงาน กำหนดศอกกีดกันภายในประเทศให้สูง

ในด้านนโยบายในประเทศ ก็พยายามส่งเสริมธุรกิจที่ผลิตเพื่อการส่งออกเพื่อนำเงินตราต่างประเทศเข้ามา เพราะประเทศมีการะเหิงหนี้สินต่างประเทศมากจึงต้องทำทุกอย่างเพื่อให้ได้เงินตราต่างประเทศเข้ามาเพื่อใช้หนี้

จากการศึกษาวิจัยด้วยตัวของเกือบทุกประเทศที่รับนโยบายข้างต้นมาปฏิบัติ คุณภาพชีวิตของชนส่วนใหญ่ล้วนลดลง คนตกงานมากขึ้น ช่างว่าง และการเผชิญหน้าในสังคมมีลักษณะสูงขึ้น

ในช่วง 12 ปี ที่นำนโยบายข้างต้นมาใช้ เกือบทุกใช้ คนยากคนจน กรรมกร ชาวนา นักธุรกิจ คนชั้นกลาง ถูกกระทบมากที่สุด

ด้านการเงิน

จากนโยบายสร้างเสถียรภาพทางการเงินและโครงการปรับเปลี่ยนโครงสร้างข้างต้นทำให้ประเทศกำลังพัฒนาที่รับเงื่อนไข IMF ต้องไปขึ้นคือทุนต่างชาติ พึ่งสินค้านำเข้า และพึ่งตลาดต่างประเทศ ตั้งแต่เกิดวิกฤตการณ์เมื่อ เดือนธันวาคม 2537 ตลาดหลักทรัพย์ของเม็กซิโกหดตัวลงร้อยละ 35 ส่วนเงินเม็กซิโกลดค่าไปครึ่งหนึ่งในเวลาเพียง 1 ปี อัตราเงินเฟ้อสูงขึ้นร้อยละ 60 อัตราดอกเบี้ยภาคเอกชนสูงถึงร้อยละ 80 ทั้งภาคธุรกิจ และเอกชนส่วนใหญ่มีปัญหาขายคืนเงินกู้และศอกกีดกันการค้าเรื้อรัง และบริษัทเงินทุนเริ่มล้ม คนงานตกงานประมาณ 2 ล้านคนในเวลา 1 ปี โรงงานต่างๆ ว่างผลิตน้อยลง หรือ หยุดการผลิต และปลดคนงานออก

ยอดขายสินค้าบริโภคในสหภาพลดลงร้อยละ 25 การก่อสร้างลดลง ร้อยละ 35 สินค้าในห้างขายลดลง ร้อยละ 40 และยอดขายรถยนต์ลดลงร้อยละ 67

ด้านการสาธารณสุข

การลดงบประมาณที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิต มักมาลงเขยที่รายจ่ายด้านสวัสดิการสังคม รายจ่ายด้านการสาธารณสุข โดยลดจากร้อยละ 4.7 ของงบประมาณทั้งหมดมาเหลือเพียง ร้อยละ 2.7 โดยที่ธนาคารโลกพยายามผลักดันให้แปรรูปการบริการทางสาธารณสุขให้เป็นของเอกชนเสียทั้งหมด ซึ่งทำให้การบริการในด้านการฉีดวัคซีนป้องกันโรคติดต่อ และการช่วยเหลือในด้านนมและอาหาร

เสี่ยงทางการเงินสูง หรือบริการไม่ทั่วถึง คนจนส่วนใหญ่ไม่มีเงินที่จะไปหาหมอเอกชน หรือ ซื้อยาเกิน
ทางจึงถูกกระหน่ำมากที่สุด

จากตัวเลขของสถาบัน Salvador Zubiran National Institute on Nutrition ได้รายงานมา
ระหว่างปี พ.ศ. 2523-2535 อัตราการตายของเด็กเม็กซิกัน ที่มีอายุต่ำกว่า 1 ขวบ จากโรคติดเชื้อ
และการขาดสารอาหารตายเพิ่มขึ้นถึง 3 เท่า เมื่อเทียบกับทศวรรษ 1970 โดยคิดเป็นตัวเลขออกมา
เป็นวันละ 80 คน รวมแล้วเป็น 30,000 คนต่อปี

ด้านแรงงาน

นโยบายการเปิดตลาดการค้าเสรี พร้อมกับกำกวมขึ้นเชื้อ และการปล่อยมือของธนาคาร
ภายในประเทศ เป็นการทำลายธุรกิจ ขูดสากประชาชนคนเล็ก ขนาดกลาง และเกษตรกร ที่ไม่มีทุน
รองจะไม่ใช่ หรือแข่งขันกับต่างชาติได้ อย่างดีก็ต้องยอมรับสภาพรับตัวเป็นผู้รับจ้างผลิตให้กับ
บริษัทต่างชาติไป สถานการณ์ในเม็กซิโกได้เลวร้ายลงไปอีก ในปี พ.ศ. 2538 อัตราคนขบถได้สูงขึ้น
ขึ้น และธนาคารถูกกำหนดให้ ปล่อยกู้กับบริษัทที่ผิดเพื่อการส่งออกก่อน จากโครงสร้างนี้ ทำให้
เศรษฐกิจของประเทศถูกรวมศูนย์ผูกขาดอยู่ในกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่เพียงไม่กี่กลุ่ม ดังนั้น ธุรกิจ
ขนาดย่อมและขนาดกลางประมาณร้อยละ 30 จึงต้องปิดตัวเองลง ทั้งๆ ที่ร้อยละ 60 ของธุรกิจ
เหล่านี้เป็นผู้ว่าจ้างงานถึงร้อยละ 80 ของแรงงานทั้งหมดในประเทศ

จากสถิติตัวเลขของ Labor Congress ได้ รายงานว่า ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2538 มีคน
ตกงานเฉลี่ยแล้ววันละ 7,933 คน ส่วนตัวเลขย้อนหลังในปี 2534 นั้น ระบุว่า ร้อยละ 15 ของ
ประชากรที่อยู่ในวัยทำงาน จำนวน 34 ล้านคนนั้นตกงาน และอีกร้อยละ 40 หรือ 14 ล้านคน ไม่ได้
ทำงาน

ค่าแรงขั้นต่ำในเม็กซิโกในปี 2537 เทียบเท่ากับ 4.42 ดอลลาร์สหรัฐ ต่อวัน ในขณะที่ค่าแรง
ขั้นต่ำในสหรัฐอเมริกา คือ ชั่วโมงละ 4.75 ดอลลาร์

ตัวเลขที่เป็นทางการของรัฐบาลเม็กซิโก ระบุว่า ในระหว่างปี 2525-2531 ค่าแรงขั้นต่ำของ
ชาวเม็กซิกัน ซื้อสินค้าได้น้อยลงร้อยละ 53 และในระหว่างปี 2531-2535 ค่าแรงขั้นต่ำซื้อสินค้าได้
น้อยลงไปอีก ร้อยละ 28 และมีค่าน้อยลงไปอีกร้อยละ 13 ในช่วงเวลาเพียง 4 เดือนแรกของปี 2538

ด้านคุณภาพชีวิตและสังคม

The United Nations Population fund รายงานว่า มีรายงานที่แตกสางออกไปว่า ชาว
เม็กซิกันที่มีชีวิตอย่างยากจนเพิ่มขึ้นปีละ 1.2 ล้านคน

ตัวเลขของหน่วยงานของรัฐบาลเม็กซิกัน ที่มีชื่อว่า Pronasol ได้รายงานว่า ในปี 2533 ชาวเม็กซิกัน ร้อยละ 40 หรือ 42 ล้านคน มีชีวิตอยู่อย่างยากจน และ อีก 18 ล้านคนมีฐานะต่ำกว่าระดับยากจน

รายงานของหนังสือพิมพ์ El Financiero ระบุว่า การขยายนโยบาย การปรับปรุงโครงสร้างในปี 2538 เพียง 8 เดือน ได้เพิ่มตัวเลขประชากรที่ถูกจัดว่ายากจนต่ำกว่ามาตรฐาน เพิ่มขึ้นอีก 2.2 ล้านคน

ช่องว่างคนรวยและคนจนห่างกันมากยิ่งขึ้น

ในปี 2536 คนรวยร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ มีรายได้คิดเป็นร้อยละ 54.2 ของรายได้ประชาชาติทั้งหมด

นิตยสาร Forbes ได้จัดอันดับในปี 2537 ว่า นาย Carlos Slim คือ เศรษฐีที่รวยที่สุดของเม็กซิโก เขาเป็นเจ้าของ บริษัท Telefonos de Mexico มีทรัพย์สินประมาณ 5 หมื่น 6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยที่ประชากรอีก 17 ล้านคน มีฐานะอยู่อย่างต่ำกว่าระดับยากจน พวกเขาสามารถกินและ 350 ดอลลาร์สหรัฐต่อปี ดังนั้น ทรัพย์สินของคนๆ เดียว จึงมีมากกว่ารายได้ของคนอีก 17 ล้านคน รวมกันเสียอีก

ในวงรัฐบาลของนาย Salinas จำนวนมหาเศรษฐีเม็กซิกัน ได้เพิ่ม ขึ้นติดอันดับโลก จาก 2 คน เป็นเป็น 24 คน

กรณีของประเทศอื่นๆ

จากการศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ของประเทศอื่นๆ ทั้งในเอเชีย (ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย) แอฟริกา และอเมริกาใต้ ที่เคยรับเงินกู้จาก IMF อย่างมีเงื่อนไข ล้วนได้ผลลัพธ์ออกมาเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ไม่ต่างไปจากภาพที่เกิดขึ้นประเทศเม็กซิโก

Comia R. Jolly และ Frances Stewart ได้ทำการวิจัยไว้ในหัวข้อ Adjustment with a Human Face: Protecting the Vulnerable and Promoting Growth (Oxford : Oxford University Press, 1987) มีรายละเอียดดังนี้

ในประเทศอาร์เจนตินา ตัวเลขการบริโภคต่อหัว (per capita consumption) ลดลงร้อยละ 20 ในเวลา 5 ปี การค้า และดุลการชำระเงินเลวร้ายลงกว่าเดิม และอัตราค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ 500 ในระยะเวลา 5 ปี

การติดบประมาณและยกเลิกการอุดหนุนด้านอาหาร และสินค้าที่จำเป็น ทำให้สินค้าเหล่านี้มีราคาสูงขึ้น เช่น ข้าวสาร น้ำมัน ค่าโดยสารรถเมล์ และรถไฟ จนประชาชนชนทนทานไม่ได้ เกิดการจลาจล มีผู้บาดเจ็บล้มตาย และถูกจับกุมในหลายประเทศ เช่น อียิปต์ กัวเตมาลา แซมเบีย บราซิล โดมินีกัน

ในทศวรรษที่ 1990 (พ.ศ. 2523-2533) รายงานของ IMF ได้รายงานออกมาว่าประเทศที่รับมาตรการของ IMF โดยเฉพาะกลุ่มประเทศในแอฟริกา และลาตินอเมริกา ได้เกิดปรากฏการณ์ ดังนี้

1. รายได้ประชาชาติต่ำลง เมื่อเทียบกับประเทศที่ไม่ได้รับมาตรการของ IMF โดยเปรียบเทียบ
2. อัตราการว่างงานสูงขึ้นอย่างน่าตกใจ โดยเฉพาะอัตราการว่างงานในเมืองใหญ่ ยกตัวอย่างเช่น ประเทศชิลี อัตราการว่างงานได้ขึ้นจากร้อยละ 10.4 ในปี พ.ศ. 2524 มาเป็นร้อยละ 15.9 ในปี พ.ศ. 2527
ในประเทศโมร็อกโก อัตราการว่างงานได้เพิ่มจากร้อยละ 7.5 ในปี พ.ศ. 2523 มาเป็นร้อยละ 13.3 ในปี พ.ศ. 2527
ในประเทศเม็กซิโก อัตราการว่างงานเพิ่มจากร้อยละ 11.7 ในปี พ.ศ. 2523 มาเป็นร้อยละ 18.5 ในปี 2527
3. ประชาชนในเมืองใหญ่จากจนลง และจำนวนมากขึ้น ซึ่งเกิดจากการถูกบีบให้หยุดทำงาน และรายได้ที่แท้จริง (ค่าจ้างซื้อ หรือค่าที่แท้จริงของเงินเดือน) ลดลง ยกตัวอย่าง เช่น ในประเทศบราซิล ในระหว่างปี พ.ศ. 2523-2527 รายได้ที่แท้จริง หรือ เงินเดือนของประชาชนซื้อสินค้าได้น้อยลงร้อยละ 28
ในประเทศอาร์เจนตินา รายได้ที่แท้จริงของประชาชนลดลงร้อยละ 13 ในช่วงเวลาเดียวกัน
ในเม็กซิโก รายได้ที่แท้จริงของประชาชน ลดลงร้อยละ 30 ในช่วงเวลาเดียวกัน
ในประเทศกานา รายได้ที่แท้จริงของประชาชนในเมืองใหญ่ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 25 ในปี พ.ศ. 2528 เมื่อเทียบกับค่าจ้างซื้อ เมื่อปี พ.ศ. 2517 ก่อน ที่จะรับมาตรการของ IMF
ส่วนประเทศแซมเบีย รายได้ที่แท้จริงของประชาชนในเมืองใหญ่ลดลงเหลือเพียงครึ่งหนึ่งในช่วงเวลาเดียวกัน
4. การใช้จ่ายต่อหัวของรัฐบาลลดน้อยลง ซึ่งหมายความว่า งบประมาณเพื่อหน่วยงานสวัสดิการสังคมของคนจน คนทุพพลภาพ คนตกงาน ฯลฯ งบประมาณกลาง และงบประมาณบริการทางสังคมอื่นๆ ล้วนถูกตัด หรือลดลง ทำให้คุณภาพชีวิตของคนในเมือง

ย้ายแหล่ง ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2523-2527 ค่าใช้จ่ายต่อหัวของรัฐบาล ในลาตินอเมริกาลดลงถึงร้อยละ 70 ส่วนในแอฟริกาลดลงร้อยละ 50

5. อัตราเด็กขาดอาหารมีจำนวนมากขึ้น ในบรรดาประเทศที่รับมาตรการของ IMF เช่น ตัวเลขของประเทศ โบลิเวีย ซาโมย่า บราซิล จิบูตี กียานา ซูริกัว และประเทศต่างๆ ในแอฟริกา มีสถิติเด็กขาดอาหารเพิ่มขึ้นอย่างน่าตกใจ จนต้องมีการตั้งคณะกรรมการโคโคธอกมา ระดมเงินช่วยเหลือจากประชาชนทั่วโลกส่งไปช่วย ตามที่เห็นภาพในจอโทรทัศน์
6. การลงทุนภายในเซวิกัน ในช่วงปี พ.ศ. 2523-2526 การลงทุนภายในประเทศ ลดลงร้อยละ 58 ส่วนในแอฟริกาลดลงร้อยละ 60
7. คูบญี เติบโตไม่ได้ดีขึ้น ในช่วงปี พ.ศ. 2523-2527 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศต่างๆ ทั้งในลาตินอเมริกา และแอฟริกาได้รับมาตรการของ IMF ในปฏิปัตินั้น ร้อยละ 40 ของประเทศในแอฟริกา ด้านคูบญีเติบโตไม่ได้ดีขึ้นเลย ส่วนในลาตินอเมริกา คือ ร้อยละ 32 ของประเทศเหล่านี้ คูบญีเติบโตกลับยิ่งขาดดุลมากขึ้น

กรณีของนิคารากัว

นิคารากัวเริ่มติด "กับดักหนี้" ในปี พ.ศ. 2533 เมื่อรัฐบาลของนางโรโดเลตา ซาโมโร ที่ลาออกจากตำแหน่งทุนสนับสนุนอย่างสุดตัวได้รับการเลือกตั้ง แทนรัฐบาลซานตินิสตา ซึ่งเป็นพวกฝ่ายซ้าย

รัฐบาลซาโมโรได้รับเงินกู้ระยะสั้นจาก IMF ตามโครงการ Stand by Agreement และโครงการ Economic Recovery Credit (ERC) จากธนาคารโลก เป็นเงินประมาณ 3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยมีเงื่อนไขข้อปฏิบัตินโยบายเศรษฐกิจ การเงิน การคลัง การค้า และการผลิตตามที่ IMF และธนาคารโลกระบุไว้ในจดหมายแสดงเจตจำนง (Letter of Intent)

เวลา 3 ปี ผ่านไป ในปี 2536 ผลผลิตรวมในชาติต่อหัว (GDP) ลดลงร้อยละ 29 เมื่อเทียบกับช่วงรัฐบาลซานตินิสตาในระหว่างปี 2528-2532

ดินเชื้อเพื่อการเกษตรรายย่อยถูกลดลงร้อยละ 62 เพราะ IMF ถือว่ามีความเสี่ยงสูง ให้หันมาให้กับเกษตรกรรายใหญ่ๆ ที่หันมาเลี้ยงปลุสสัตว์ส่งออกให้กับบริษัทแมกโดนัลด์ แคมเบอร์เบอรี่ ของสหรัฐอเมริกา

มาตรการลดดอกเบี้ยในประเทศสูง ทำให้ไม่มีการลงทุนในภาคอุตสาหกรรม เพราะผลตอบแทนไม่คุ้มที่จะรอจากดอกเบี้ย แต่มีเงินทุนหันมาใช้ในการเก็งกำไรระยะสั้นแทน รวมทั้งการทำธุรกิจประเภท เช่น การส่งสินค้าฟุ่มเฟือยเข้ามาขายราคาถูก การลงทุนในระยะยาวที่ก่อให้เกิดผลผลิต และการจ้างงาน

มูลค่าการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่นก็ขึ้นไม่เลิก ซึ่งหมายถึงการขาดดุลการค้าระยะสั้นตามมาก โดยมูลค่าการค้าขาดดุลเพิ่มจาก 304 ล้านดอลลาร์ ในปี 2532 มาเป็น 433 ล้านดอลลาร์ในปี 2537 คือ เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 43

พลถึงปี 2537 รัฐบาลนิคاراกวาดึงใช้เงินต่างประเทศในปีนั้นถึง ร้อยละ 73.4 มาใช้หนี้เงินต้นและดอกเบี้ยของต่างประเทศที่กู้ไว้เดิม

การกู้หนี้ยืมสินเป็นประโยชน์ต่อเมื่อกำลังมาลงทุนในด้านที่ก่อให้เกิดผลผลิต และการจ้างงานอย่างต่อเนื่องในระยะยาว เช่น การขยายอุตสาหกรรม การสร้างโรงงาน มีโครงการนำมัจฉาชนนี้ หรือสร้างลานนกขมิ้น หรือ การแก่งกักน้ำที่ดิน หรือ การสร้างคอนกรีตโดยไม่มีการประเมินว่าจะมีกำลังซื้อกันหรือไม่

ในรายงานของ The development Group for alternative Policies, Inc., Washington D.C. ได้รายงานว่า เกียว 4 ปีที่ติด ๆ กับติดกัน นิคารากวากลายเป็นผู้มีหนี้ต่อหัวสูงที่สุดในโลก (Highest per capita debt) คือ มีหนี้สูงถึง 1 หมื่น 1 พันล้านดอลลาร์ สำหรับประเทศเล็ก ๆ เท่านั้น

และด้วยเหตุนี้ ประชากร 2 ใน 3 จึงไม่มีงานทำ หรือมีงานทำชั่วคราวเท่านั้น ซึ่งรัฐบาลถูกปลดออก เป็นจำนวน 285,000 คน นับตั้งแต่การเริ่มนโยบายของ IMF

ตัวเลขในปี 2536 ระบุว่า กำลังซื้อของเงินเคซอน หรือค่าจ้างที่แท้จริงลดลง ร้อยละ 59 เมื่อเทียบกับปีช่วงศตวรรษที่ 2523 และตามรายงานขององค์การสหประชาชาติ ประจำปี 2537 ระบุว่า ร้อยละ 75 ของประชากรนนิคารากัวมีชีวิตอยู่อย่างยากจน ตัวเลขการบริโภคข้าวโพดต่อหัวลดลงร้อยละ 16 ในปี 2536 เมื่อเทียบกับปี 2533 และการบริโภคข้าว (อาหารหลัก เหมือนคนไทยกินข้าว) ต่อหัว ลดลงร้อยละ 14 ในช่วงระยะเวลาเดียวกัน

ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอันเกิดจากนโยบายของ IMF ทำให้เกิดความไม่สงบสุขไปทั่ว ต้นปี 2537 คนงานรถเมล์ และรถขนส่งทั่วประเทศหยุดงานประท้วงเป็นเวลา 8 วัน ทำให้การขนส่งเป็นอันขาดไปตลอดทั้ง 8 วัน

อดีตทหารในกองทัพขานดินสากที่ถูกปลดประจำการจากจำนวน 96,000 คน ในต้นปี 2533 มาเหลือ 17,000 คน ในปลายปี 2535 รวมทั้งทหารฝ่ายคอนทรา ที่เคยจับอาวุธโดยเงินอุดหนุนจาก

รัฐบาลสหรัฐอเมริกาให้ขึ้นภาษีสินค้าที่รัฐบาลสังคมนิยม ขานตินิสตา เมื่อหมดภารกิจติดงาน ไม่ได้
 รับผิดชอบหนี้สินอีก จึงหันมารวมกำลังกับอดีตศัตรู คือ ทหารองรานตินิสตา บุกรุกทำกินที่รัฐบาล ใน
 เดือนกุมภาพันธ์ ปี 2537 เพื่อยกกำลังสวัสดิการทางสังคมที่รัฐบาลเคยสัญญาว่าจะให้แต่ถูก
 นโยบายใหม่ตัดเสียหมด ผลก็คือรัฐบาลสังคมนิยมมีคนตาย ไม่ต่ำกว่า 50 คน

กรณีของเวเนซุเอล่า

ดร. จิวัฒน์ชัย อัคราภกร ได้เขียนไว้ในบทความเรื่อง “บทวิเคราะห์โอ.เอ็ม.เอฟ. กับการ
 ช่วยเหลือ (AID) หรือ กับการเฝ้า (AIDS) ไว้ดังนี้

เวเนซุเอล่า แม้ว่าจะเป็นประเทศที่มีทรัพยากรน้ำมันดิบ แต่การพัฒนาแบบพึ่งพาการลงทุน
 และการค้าระหว่างประเทศทำให้มีหนี้มหาศาล ในปี 2538 ยอดหนี้สูงถึง 35,000 ล้านดอลลาร์ งบประมาณ
 ขาดดุลทุกปีร้อยละ 9 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ เงินเฟ้อสูงถึง 70% ในปี 2538 และ
 100% ในปี 2539 อัตราการว่างงานสูง เงินสำรองระหว่างประเทศลดลง เหลือไม่ถึง 500 ล้าน
 ดอลลาร์ ซึ่งสามารถซื้อสินค้าเข้าได้เพียงสองสัปดาห์เท่านั้น (Background document for the
 World Bank's First Annual Conference, Rio de Janeiro, Brazil, 1995)

เพื่อเยียวยาปัญหา รัฐบาลเวเนซุเอล่า จึงขอเงินจาก IMF โดยต้องนำนโยบายของ IMF ไป
 ปฏิบัติก่อนเป็นเงื่อนไขแรก โดยได้ทำการปฏิรูประบบอัตราแลกเปลี่ยนเป็นระบบเดียว ลดเงิน
 ขุดหนุนจากรัฐบาลลง ใช้หลักการการแข่งขันเสรีในภาคเศรษฐกิจต่างๆ ยกเลิกการควบคุมราคาสิน
 ค้า เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจการค้าเพิ่ม “ความเป็นเสรีนิยม” ยิ่งขึ้น กระดำเนินนโยบายดังกล่าว
 สร้างความพอใจจนได้รับคำชมเชยจากหลายฝ่าย ไม่ช้าจะเป็นประเทศเจ้าหนี้รายใหญ่ รัฐบาล
 สหรัฐอเมริกา ธนาคารโลก และ IMF ในที่สุด IMF อนุมัติเงินกู้ 43,000 ล้านดอลลาร์ หากปฏิบัติตาม
 เงื่อนไขต่างๆ ที่ตกลงกับ IMF

การขึ้นราคาสินค้าโดยเฉพาะราคาน้ำมันก็อยู่ในข้อตกลงกับ IMF ในระยะก่อนการลงนาม
 ในสัญญาเงินกู้เพียงวันเดียว รัฐบาลเวเนซุเอล่าประกาศขึ้นราคาน้ำมัน 90% เป็นผลให้ค่าโดยสาร
 รถเมล์เพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัว นำไปสู่การประท้วงและเกิดจลาจลในเมืองคาราคัส (Caracas) ซึ่งเป็น
 เมืองหลวง และในเมืองใหญ่ๆ อีก 11 เมือง ติดต่อกันถึง 4 วัน (24 กุมภาพันธ์-4 มีนาคม 2532) ยัง
 ผลให้มีคนตายถึง 300 คน บาดเจ็บประมาณ 2,000 คน ศูนย์การค้าใหญ่ในย่านคนรวยถูกเผา ผู้คน
 ที่หิวโหยได้บุกเข้าไปในร้านขายเนื้อและอาหาร จนช่วยตัวเอง ตำรวจกระดบินเข้าใส่คนลั่นที่มี
 เพียงก้อนหินกับมือเปล่า มีคนถูกจับไปรวม 4,500 คน ผู้บาดเจ็บเนื่องแน่นโรงพยาบาล รัฐบาล
 เวเนซุเอล่าประกาศภาวะฉุกเฉินและกฎอัยการศึก มีการจำกัดเสรีภาพ ห้ามชุมนุม ห้ามเคลื่อนไหว

และแสดงความคิดเห็น ตลอดจนห้ามออกนอกประเทศ เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถทำการตรวจค้น จับกุมได้ตลอดเวลา

เหตุการณ์ครั้งนั้น ทำให้นายคาร์ลอส อังเดรส เปเรซ (Carlos Andrés Pérez) ได้เขียนบทความลงใน The Wall Street Journal เรื่อง "ภาระหนี้สินของเวเนซุเอลากับความรุนแรง" (Venezuela's Burden of debt and Violence) เขาวิจารณ์ว่า เป็นบทเขียนที่เจ็บปวด ทั้งยังเตือนประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ด้วยว่า อาจประสบเคราะห์กรรมแบบเดียวกันก็ได้ หากระบบการแก้ไขปัญหามีลักษณะการเงินของโลกยังขาดการพิจารณาถึงผลเสียหายทางสังคมอย่างจริงจัง กรณีจากสหรัฐอเมริกาก็จะเป็นเรื่องเตือนใจให้บรรดาผู้นำประเทศอุตสาหกรรมใหญ่ ได้คิดถึงบทบทนแนวทางการแก้ไขปัญหาแบบใหม่ๆ บ้าง แม้ได้เพียงพยายามแก้ไขปัญหา แต่ต้องติดอยู่กับดักตกอยู่ในวัฏจักรแห่งหนี้สิน เมื่อเทียบกับความทุกข์ยากไม่จบสิ้น เขาสรุปว่า ชาวโลกที่สามได้ถูกพิจารณาให้เหมือนหนึ่งสายทั้งเป็น

ประเทศเวเนซุเอลา ต้องลดค่าเงินช้ำแล้วซ้ำอีกตามคำแนะนำของ IMF มลคือ ผู้ใช้แรงงานและประชาชนต้องถืออาหาร และสิ่งจำเป็นพื้นฐานแพงขึ้น ค่าจ้างแท้จริงต่ำลง การว่างงานเพิ่มขึ้น ครอบครัวและลูกหลานต้องขมขื่นและสิ้นหวัง ดังนั้น ความรุนแรงจึงเป็นเพียงทางเลือกเดียวที่เหลืออยู่สำหรับประชาชน นายเปเรซ แสดงความเห็นว่ IMF คือ ระบบการระดมยืมโดยประเทศที่ร่ำรวย และถูกใช้เป็นเครื่องมือ ในกระบวนการปรับตัวอย่างนโยบายอันเงินโปรดต่อประเทศกำลังพัฒนา อันที่จริงแล้ว IMF นั้นเป็นเพียงเครื่องมือของระบบพ้องที่จักต้องเปลี่ยนแปลง

นายเปเรซ ยังเรียกร้องให้มีการปฏิรูป IMF โดยกล่าวว่า สูตรข้อเสนอของ IMF ดูจะถูกต้องในเชิงเทคนิค แต่ทว่านโยบายที่ไร้ขององค์กรนี้ก็ดูดี แต่มีข้อบกพร่องที่ร้ายแรงในเชิงยุทธศาสตร์ นโยบายของ IMF ไม่พิจารณาปัญหาในกรอบทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่เป็นจริง ไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจสังคมในแต่ละประเทศที่แตกต่างกัน

นายเปเรซเปรียบเปรยว่า ก็เหมือนกับหมอรักษาคนไข้ซึ่งเขียนใบสั่งยา โดยไม่พิจารณาหรือทำความเข้าใจกับสัญญาณของโรคให้ต้องแพ้เสียก่อน ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ทางกายภาพ หรือสมรรถนะของคนไข้ที่จะสามารถรับการรักษาดังยาเหล่านั้นได้ โดยปราศจากอาการแพ้ยา หรืออาการแทรกซ้อนรุนแรงอื่นๆ หรือไม่ ประการใดบ้าง

เขากล่าวว่าระบบปัจจุบันของ IMF มีจุดอ่อนตรงที่ขาดการพิจารณาอย่างจริงจังถึงเรื่องความจำเป็นพื้นฐาน เรื่องสิทธิมนุษยชน และเรื่องผลเสียหายทางสังคมที่อาจตามมาจากการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของ IMF เปเรซย้ำว่า เขามั่นใจว่าความรุนแรงแบบบเวเนซุเอลาจะอุบัติขึ้นบน

ที่ลงนามในประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ถ้าหากว่าไม่มีการปฏิรูปแนวความคิด แนวทางและนโยบายของ IMF เสียใหม่

หลังจากการรับเงินกู้ของ IMF แล้ว แทนที่เศรษฐกิจของเวเนซุเอล่าจะดีขึ้น แต่ยอห์นสันกลับเพิ่มขึ้น พร้อมๆ กับยอดการสั่งสินค้าเข้ากลับสูงลิ่วไปตามยอห์นสัน เพราะต้องทำตามเงื่อนไขของ IMF ในการเปิดตลาดเสรี ดังดูจากตารางนี้

ยอห์นสันและการสั่งเข้าของเวเนซุเอล่า ภายหลังการรับเงินกู้ของ IMF

(US\$ million)

	1980	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Venezuela	29,344	34,748	32,377	33,173	34,122	37,848	37,538	36,583	35,847

นโยบายการเปิดเสรีทางการค้าและการเงินก่อให้เกิดผลการสั่งสินค้าเข้าดังนี้

(US\$ million)

	1980	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Venezuela	17,065	18,367	13,226	12,883	16,456	20,496	16,343	16,861	20,262

กรณีของอินเดีย

สหพันธ์สตรีชาวอินเดีย ชื่อ The Forum for Women and Politics ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มและองค์กรสตรีทั้งภาครัฐบาล และองค์กรพัฒนาเอกชนอีกหลายสิบองค์กร ซึ่งได้ผลกระทบโดยตรงจากนโยบาย Structural Adjustment Programs ของ IMF ได้เขียนจดหมายเปิดผนึกและลงชื่อร่วมกันถึง Dr. Manmohan Singh รัฐมนตรีกระทรวงการคลัง ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2535 (เอกสารการประชุม Peacenet conference) ซึ่งสะท้อนให้เห็นปัญหาของชาวอินเดียและทักเตือน IMF ได้อย่างดี

“ในรอบสองสามปีที่ผ่านมา พวกเราได้ประสบพบการดำรงชีวิตให้ผ่านไปไม่ได้และวันนั้นยากลำบากยิ่งขึ้นทุกที ไม่เพียงแต่เฉพาะคนยากจนเท่านั้น แต่รวมถึงชนชั้นกลางด้วย เพราะว่าหลังจากรับนโยบายของ IMF แล้ว ราคาอาหาร ราคาน้ำมัน ราคาแก๊สหุงต้มอาหาร และคาร์เธอร์รี่ รถไฟ ล้วนมีราคาสูงขึ้น ในขณะที่ค่าแรงของพวกเรากลับถูกคุมให้หยุดอยู่กับที่ หรือนายไปเพราะการตกงาน

พวกเขาถูกบอกว่า เราต้องการต่างๆ ที่ IMF กำหนดให้เราปฏิบัติตามก็เพื่อแลกกับเงินกู้ก้อนแรกจำนวน 2 หมื่น 2 พัน 8 จัตุรัสล้านดอลลาร์สหรัฐ และเมื่อปฏิบัติตามเงื่อนไขของ IMF แล้ว ก็จะได้รับเงินกู้เพิ่มขึ้นเป็น 7 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ

เราถูกบอกว่า นี่เป็นวิถีทางเดียวในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือการลดค่าเงิน และกระดิกมือการถ่วงน้ำหนักเศรษฐกิจให้อยู่บนหนทางแห่งการเติบโตและพัฒนา พวกเขาตระหนักดีว่าวิกฤตการณ์เศรษฐกิจของอินเดียมีปัญหาอย่างหนัก และมีความจำเป็นต้อง “ยกเครื่อง” เศรษฐกิจของอินเดีย เพียงแต่ว่า ในประการแรก เราไม่ยอมรับว่าเงื่อนไขของ IMF นั้นจะนำพาเศรษฐกิจของอินเดียไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืนที่ตัวเองได้ (Sustainable development)

ในประการที่สอง เราไม่เชื่อว่าจะไม่มีความเสี่ยงนอกเหนือจากเงินกู้ หรือ แนวทางการแก้ปัญหาเศรษฐกิจตามเงื่อนไขของ IMF

ถึงจะไม่เคยมีตัวอย่าง หรือ หลักประกันเลยว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวของ IMF ในเรื่องการสั่งให้อินเดียลดค่าเงินลง การยกเลิกกฎระเบียบการควบคุมการเข้ามาลงทุนของต่างชาติ การโอน และแปรรูปกิจการรัฐวิสาหกิจให้เป็นของเอกชน และนโยบายการพัฒนาเพื่อการส่งออก ล้วนแล้วแต่จะนำพาประเทศให้หลุดพ้นจากวิกฤตการณ์เศรษฐกิจออกไปได้

แต่บทเรียนจากประเทศอื่นๆ ในกลุ่มประเทศอเมริกาใต้ล้วนพิสูจน์ให้เห็นเป็นที่ประจักษ์แจ้งแล้วว่า เงินกู้ นโยบาย และแนวทางข้างต้นที่ถูกล้มมาแล้ว ได้นำพาประเทศให้จมจมนลงใน “หลุมเหวหนี” ไม่ได้ถอยขึ้นอย่างที่ท่านเหล่านั้นหลุดพ้นมาเป็นเวลานานได้ยากยิ่งขึ้น

นโยบายข้างต้นล้วนเป็นประโยชน์ และเพื่อเป็นประโยชน์ต่อบรรดานายธนาคารของกลุ่มประเทศไอจี และบริษัทข้ามชาติทั้งหลายทั้งปวง

ปัญหาวิกฤตการณ์เศรษฐกิจภายในประเทศสหรัฐฯ เอง ถึงขนาดสุดท้ายแล้ว และงบประมาณปิดหีบไม่ลง รวมทั้งความพ่ายแพ้ในการแย่งตลาดการค้ากับประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีมากกว่า คือเหตุผลเบื้องหลังในการกำหนดเงื่อนไขและนโยบายให้กับอินเดียปฏิบัติตามโดยผ่านองค์การ IMF และธนาคารโลก

นโยบายข้างต้นจะเปลี่ยนอินเดียให้กลายเป็นตลาดสินค้าของโลกตะวันตก และเป็นผู้ป้อนวัตถุดิบราคาถูก และแรงงานราคาถูก ความทะเยอทะยานของยุคนี้เองขึ้นในอดีตรอบหนึ่งเดียวกันกับที่บรรดากลุ่มกันเป็นกลุ่มเศรษฐกิจแห่งภูมิภาคเพื่อค้าขายกันเอง และกีดกันสินค้าจากภายนอกอย่างเช่น NAFTA และ EC นั้น ทำให้ให้นโยบายพัฒนาเพื่อการส่งออกเป็นเชิงที่ไม่เป็นจริงอีกต่อไป

มีนักเศรษฐศาสตร์ผู้รักชาติจำนวนหนึ่งได้กล่าวเตือนไว้นานแล้ว ว่านโยบายของ IMF นั้นจะนำอินเดียไปสู่การสูญเสียเอกราชทางเศรษฐกิจ หรือเป็นการนำประเทศไปจำนำ นอกจากนี้ชุดตามกรรมภายในประเทศจะถูกทำลายหมดตัวอภิมลัฒนภาพ หรือ ถูกทุนต่างชาติซื้อไปในราคาถูกเหมือนได้เปล่า เหมือนอย่างที่เกิดขึ้นในกลุ่มประเทศอเมริกาใต้ ค่างา่งงานจะเพิ่มขึ้นเหมือนมดหรือแมลงวัน และเศรษฐกิจของประเทศก็จะต้องถูกมัดรัดรั้งให้ขึ้นคางของคักร IMF และธนาคารโลกภายใต้ "ปรองหมั" ที่ตี้นไม่หลุด

ด้วยเหตุผลข้างต้น สหพันธ์สตรีชาวอินเดียจึงขอเปลี่ยนแปลงเสียงร้องถึงรัฐบาลอินเดีย และชาวโลกทั้งปวงให้รับรู้ว่เราคัดค้านไม่เห็นด้วยกับการยอมรับเงื่อนไขแนวทางการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของ IMF ด้วยเหตุผลที่ว่า บทเรียน และประสบการณ์จากประเทศอื่นๆ ทั้งในทวีปอเมริกาใต้ และแอฟริกา ต่างปรากฏผลลัพท์เป็นที่ประจักษ์ว่า ปัญหาและภาวะต่างๆ ที่ตามมาล้วนตกอยู่ในประเทศที่กำลังพัฒนา และภาวะนั้นๆ จะถูกผลักดันใส่เข้าไปคนที่อ่อนแอที่สุดของสังคม คือ คนยากคนจน ผู้หญิง และเด็กๆ"

ผลกระทบ และภาวะที่จะตกมาถึงผู้หญิง และเด็กๆ นั้น เกิดขึ้นทั้งทางตรง และทางอ้อมทางตรง คือ การถูกปลดออกจากงาน หรือ ถูกลดเวลาทำงาน หรือ ถูกลดเงินเดือนก่อนผู้ชาย

ทางอ้อม คือ ผลกระทบที่เกิดจากค่าครองชีพที่สูงขึ้น สินค้าและอาหารพื้นฐาน เช่น นม ข้าว ขึ้นราคา ทำให้ คุณภาพของชีวิตผู้หญิงและเด็ก ต้องลดลง เพราะรายได้น้อยลง จึงต้องกินน้อยลง หรือ กินของที่มีคุณภาพต่ำลง

จากการศึกษาขององค์การยูนิเซฟ ถึงผลกระทบของการปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเงิน และการธนาคาร ของ IMF นั้น ได้ผลออกมาว่า ในด้านการเปลี่ยนแปลงขนาด มักนำไปสู่การตีลดสวัสดิการ และระบบการศึกษาทั้งทางตรง และทางอ้อมของผู้หญิงและเด็ก

ผลจากการศึกษาใน 14 ประเทศ จำนวนเด็กและผู้หญิงที่ตายในขณะคลอด เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ในอีก 25 ประเทศ อัตราเด็กขาดอาหารที่รายงานเข้าสู่องค์การ IMF เพิ่มขึ้นอย่างมากเช่นเดียวกัน

สหพันธ์สตรีอินเดียได้เรียกร้องให้รัฐบาลอินเดียเปิดมอบจดหมายแสดงเจตจำนง (Letter of intent) ที่ยื่นให้กับ IMF และเรียกร้องให้มีการลงประชามติ และประชาพิจารณ์ ก่อนที่จะปลดปล่อยคำกับ IMF เพราะรัฐบาลไม่มีสิทธิที่จะนำชะตากรรมของประชาชนทั้งประเทศไป "จำนำ" กับ IMF

กรณีของคออสตาริกา

ประเทศคออสตาริกาเป็นประเทศเล็ก ๆ ในทวีปอเมริกากลางที่มีความสงบสุข และพึ่งตัวเองได้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2491 โดยรัฐบาลพลเรือนได้ปกครองติดต่อกันมาภายใต้รัฐธรรมนูญพรรค รัฐบาลพลเรือนคออสตาริกิน ได้ลงทุนสร้างระบบสวัสดิการสังคม การบริการทางด้านสาธารณสุขภาค และสาธารณสุขการดูแลสุขภาพอย่างทั่วถึง

สวัสดิการประชาชนเหล่านี้ ได้แก่ การรักษาพยาบาลฟรี การให้การศึกษาฟรี การสร้างบ้านราคาถูกให้กับคนจนอยู่ มีระบบประกันสุขภาพของประชาชน และระบบเงินออม เงินสะสม สำหรับยามชรา

ในขณะเดียวกัน ราคาสินค้าก็ได้รับการประกันราคาเพื่อกระตุ้นให้เกษตรกรเพิ่มการผลิตระบบต่างๆ เหล่านี้ ทำให้คออสตาริกาดูแตกต่างจากประเทศอื่นๆ ในทวีปอเมริกาใต้

ในช่วงระหว่างปี 2492-2522 ผลผลิตในชาติ (GDP) ของคออสตาริกา มีอัตราเติบโตสูงที่สุดในละตินอเมริกา คือเพิ่มขึ้นในอัตรา ร้อยละ 9 ต่อปี

วิกฤตการณ์น้ำมันโลก จากการที่โลกอาหรับรวมมือกันไม่ขายน้ำมันให้โลกตะวันตก ทำให้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ราคาน้ำมันเชื้อเพลิงขึ้นสูง ในขณะที่ราคาสินค้าอื่นๆ เช่นสินค้าเกษตรเกษตรกลับราคาตกต่ำลง 4-5 เช่น ราคากาแฟ ซึ่งเป็นสินค้าหลักของคออสตาริกา

สถานการณ์เงินระหว่างประเทศของคออสตาริกาก็เริ่มขาดดุล และต้องกู้เงินจากองค์กรการเงินระหว่างประเทศ ในปี 2523 ขาดดุลนี้ระหว่างประเทศสูงถึง 3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ พอถึงปี 2524 อัตราค่าบริการหนี้ (Debt service ratio) คิดเป็นร้อยละ 60 ของรายได้จากการส่งออก อัตราเงินเฟ้อสูงถึงร้อยละ 16 ต่อปี (Nafziger 465)

ในปี พ.ศ. 2528 คออสตาริกาเริ่มกู้เงินจากธนาคารโลกแบบมีเงื่อนไขที่เรียกว่า Structural Adjustment Loan ความสุดขั้วของ IMF คือ ต้องปรับปรุงโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศ 4 ด้าน คือ 1) Stabilization Program 2) Deregulation Program 3) Privatization Program และ 4) Liberalization Program

ในรอบ 10 ปี ที่คออสตาริกาเริ่มทำตามเงื่อนไขของ IMF เช่น การลดภาษีสินค้าเข้า การลดภาษีให้กับอุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อการส่งออก ทำให้มีการไหลทะลักเข้ามาของสินค้าจากต่างประเทศ และทำให้ขาดดุลการค้าหนักยิ่งขึ้น จนประมาณขาดดุลและเงินเฟ้อ ในปี 2533 อัตราเงินเฟ้อสูงถึงร้อยละ 17 และเป็นร้อยละ 20 ในปี 2537 ส่วนด้านดุลการค้าขาดดุลเพิ่มขึ้นถึง 400 ล้านดอลลาร์นับตั้งแต่เริ่มดำเนินการนโยบายข้างต้น

พหุถึงปี 2536 สถานการณ์ทางเศรษฐกิจแทนที่จะดีขึ้น ยอดหนี้ต่างประเทศกลับสูงขึ้นถึง 3 หมื่น 9 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ (Gibson 287)

ยอดหนี้และการสั่งเข้าของประเทศต่างๆ ภายหลังจากการรับเงินกู้ของ IMF

เมื่อเกิดวิกฤตการณ์หนี้สินครั้งแรกขึ้นในช่วงทศวรรษ ค.ศ. 1980 ยอดหนี้ของประเทศต่างๆ มีดังนี้ (Global Economic Prospects and the Developing Countries, A World Bank book, 1997)

(US\$ million)

	1980	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Mexico	57,378	99,216	93,841	104,442	114,068	112,265	131,572	139,955	165,743
Venezuela	29,344	34,748	32,377	33,173	34,122	37,648	37,539	36,583	35,842
Nicaragua	2,192	6,741	9,743	10,692	10,563	11,033	10,446	11,010	-
Costa Rica	2,744	4,530	4,589	3,756	4,027	3,936	3,867	3,911	3,800
India	20,581	60,627	75,557	83,882	85,516	90,120	93,968	101,601	-

นโยบายการเปิดเสรีทางการค้าและการเงินก่อให้เกิดผลการพึ่งสินค้าเข้าดังนี้

(US\$ million)

	1980	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Mexico	35,243	44,454	53,807	63,504	72,713	86,087	91,130	107,980	-
Venezuela	17,085	18,387	13,226	12,883	16,466	20,496	19,343	16,981	20,262
Nicaragua	1,049	1,121	878	911	1,197	1,421	1,251	1,429	1,436
Costa Rica	1,897	2,093	2,558	2,709	2,518	3,237	3,718	3,871	4,241
India	18,105	29,673	31,798	36,468	29,941	30,981	33,761	43,692	53,097

เงื่อนไข IMF ที่รัฐบาลไทยต้องปฏิบัติตาม

รัฐบาลโดยกระทรวงการคลังยังไม่ยินยอมเปิดเผยรายละเอียดเงื่อนไขที่ประเทศไทยต้องปฏิบัติตามสัญญาที่ลงนามกับ IMF อย่างไรก็ตามเงื่อนไขดังกล่าวได้ถูกตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์หลายฉบับ ซึ่งคาดว่าจะตรงกับหรือใกล้เคียงกับเงื่อนไขที่ระบุไว้ในสัญญาการให้เงินกู้ของ IMF รายละเอียดโดยสรุปมีดังนี้

- (1) ไทยต้องรักษาทุนสำรองเงินตราในระดับไม่น้อยกว่า 2.5 หมื่นล้านเหรียญ
- (2) แก้ไขกฎหมายที่ขัดขวางในระบบการเงินและสถาบันการเงินในประเทศ
- (3) ลดการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดในปี 2540 ได้เหลือ 5 % และ 3 % ในปี 2541
- (4) รักษาระดับการขยายตัวทางเศรษฐกิจให้โต 3-4 % ในปี 2540-2541
- (5) รักษาระดับเงินเฟ้อให้ไม่เกิน 8-9 %
- (6) ลดการรายรับรายจ่ายงบประมาณให้สมดุล
- (7) ขอรับความช่วยเหลือทางวิชาการและการเงินจาก IMF รัฐบาล และสถาบันการเงินระหว่างประเทศ
- (8) ปรับปรุงกองทุนฟื้นฟูฯ ให้เป็นสถาบันประกันเงินฝาก
- (9) ขึ้นภาษีมูลค่าเพิ่มจากเดิม 7 % เป็น 10 % ตั้งแต่วันที่ 16 สิงหาคม 2540
- (10) ปรับปรุงภาษีสรรพสามิตบางรายการและปรับปรุงภาษีเงินได้
- (11) ห้ามแทรกแซงตลาดเงินตราต่างประเทศ
- (12) ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินจะต้องมีเสถียรภาพ
- (13) เห็นชอบนโยบายการเงิน ที่รัดตัวตอกเบียดในระดับสูงระยะหนึ่ง

③ การรับเงินกู้ของ IMF มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยอย่างไร

เงื่อนไขหลักๆ ในการปล่อยกู้ หรือ คำประกันเงินกู้ของ IMF ที่ใช้กับทุกประเทศ มีอยู่ 4 ประการใหญ่ๆ คือ

1. มาตรการรักษาระดับเงินบาท (Stabilization) มาตรการควบคุมเงินเฟ้อ โดยกำหนดให้รัฐบาลลดงบประมาณลง ให้นโยบายการเงินในประเทศเข้มงวดการปล่อยสินเชื่อให้เหลือน้อยที่สุด ให้เพิ่มภาษีอากร ขึ้นราคาสถาบันการเงิน ลดงบประมาณสนับสนุนด้านสวัสดิการสังคม หรือ งานบริการของรัฐ ทุกประเภทที่ไม่ก่อให้เกิดผลทางการผลิต ให้ลดค่าเงินลงเมื่อเทียบกับเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกัน
2. มาตรการเปิดเสรีทางการเงินการลงทุน (Liberalization) ให้ยกเลิกข้อจำกัดการควบคุมการไหลเข้าออกของเงินตราต่างประเทศ และลด หรือยกเลิกค่าธรรมเนียมการโอนเงินเข้าออกให้เหลือน้อยที่สุด ให้เปิดเสรีให้มีการลงทุนจากต่างประเทศ ให้ทุนต่างชาติสามารถซื้อหุ้นในสถาบันการเงิน อสังหาริมทรัพย์และทรัพย์สินต่างๆ ได้เสรีมากขึ้น ยกเลิกการควบคุม การคุ้มครองอุตสาหกรรมในประเทศ ให้สิทธิพิเศษในด้านการลดภาษีให้กับบริษัทต่างประเทศที่เข้ามาลงทุน
3. มาตรการเลิกการควบคุม (Deregulation) ให้เลิกการคุ้มครองค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ หรือ คุ้มครองให้สวัสดิการคนจน ปล่อยให้ไปตามกลไกตลาด อนุมัติให้ทุนต่างชาติเข้ามาตั้งโรงงานผลิตได้อย่างเสรี และมีข้อจำกัดน้อยที่สุด (เช่น เรื่องการควบคุมมลภาวะ หรือ เรื่องการลงยาหรือยาฆ่าแมลง ที่ถูกห้ามขายในสหรัฐอเมริกา ก็ให้ส่งเข้ามาขายในประเทศที่เป็นลูกหนี้ได้)
4. มาตรการแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้เป็นของเอกชน (Privatization) โดยให้รัฐบาล หรือ แบงก์รัฐวิสาหกิจให้หนุ่ เพื่อว่าทุนต่างชาติจะได้เข้ามาซื้อได้ IMF อ้างว่า เงื่อนไขทั้งหมดข้างต้นเป็นสิ่งจำเป็นในการเป็นหลักประกันให้ทุนต่างชาติไหลเข้าออกได้อย่างเสรี กล่าวที่จะเข้ามาลงทุน และจะทำให้เศรษฐกิจ หรือ หน้าตาของประเทศดีขึ้น ถ้าไม่ทำตาม IMF ก็จะไม่ให้เครดิต รับรองสถานะเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งเป็นเงื่อนไขแรกๆ ที่บรรดาธนาคารพาณิชย์ต้องการหลักคำประกัน หรือ คำยืนยันจาก IMF ในการปล่อยกู้ (Payer 51)

คำถามที่เกิดขึ้น คือ เมื่อประเทศที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งยวดที่ต้องการความช่วยเหลือเงินกู้จาก IMF ปฏิบัติตามเงื่อนไขข้างต้นแล้ว จะมีอะไรเกิดขึ้นบ้าง

ผลกระทบของการรับเงินกู้ของ IMF และข้อโต้แย้งในเชิงเศรษฐศาสตร์มหภาค

ในข้อแนะนำการสร้างเสถียรภาพของ IMF นั้น เป็นการลงนามทางกฎหมายโดยรัฐบาลที่พื้นฐานของ จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ นักเศรษฐศาสตร์สำนักนีโอคลาสสิก ที่เคยเสนอว่า การเพิ่มการใช้เงินของภาครัฐบาล และการดองภาษี จะกระตุ้นให้เศรษฐกิจเติบโต และให้เกิดการจ้างงานมากขึ้น ทำให้รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้น (Payer 67)

การลดงบประมาณโดยเฉพาะงบด้านบริการ และสวัสดิการสังคม ซึ่ง IMF มุ่งเน้นงบประมาณเก่า ที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิต กลับจะทำให้มีเงินเหลื่อมล้ำทางฐานะมากขึ้น คุณภาพของการศึกษาจะต่ำลง โรงพยาบาลของรัฐจะแน่นขึ้น เพราะงบประมาณน้อยลง คนจนจะเดือดร้อนหนักมากขึ้น

มาตรการของ IMF เช่น การบีบให้ธนาคารขึ้นงวดการปล่อยสินเชื่อ และคิดอัตราดอกเบี้ยสูงจะทำให้ธุรกิจต้องปิดตัวลงเป็นแถว โดยเฉพาะธุรกิจขนาดเล็ก และขนาดกลาง เพราะไม่มีเงินสดหมุนเวียน ธุรกิจที่ปิดก็หมายถึงอัตราการตกงานเพิ่มขึ้น ธุรกิจใหญ่อาจจะพออยู่ได้ แต่อาจจะมีปัญหาและถูกบีบให้ต้องขายหุ้นให้กับบริษัทธุรกิจข้ามชาติในราคาถูกๆ เนื่องจากมาตรการลดค่าเงิน จะทำให้มูลค่าที่แท้จริงของบริษัทลด หรือ ราคาถูกลงไปอีก เมื่อเทียบกับเงินสกุลต่างชาติ ช่องว่างทางเศรษฐกิจจะห่าง และกว้างขึ้นมากขึ้น

การเพิ่มภาษีมูลค่าเพิ่ม หมายถึงการดึงเงินออกมาจากประชาชน ทำให้กำลังซื้อของประชาชนอ่อนตัวลง ธุรกิจโดยรวมก็จะชะงัก หรือ หยุดชะงักไปด้วย เพราะประชาชนไม่มีกำลังซื้อ

การเพิ่มราคาสาธารณูปโภค หมายถึง จะทำให้เกิดเงินเฟ้อ เพราะทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้น เมื่อค่าครองชีพสูงขึ้น ประชาชนคนทำงานก็ต้องเรียกร้องค่าแรงเพิ่มขึ้นให้สอดคล้องกับค่าครองชีพ เงินก็จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะเมื่อค่าแรงเพิ่ม ราคาสินค้าก็จะเพิ่มขึ้นอีกอีก เป็นวัฏจักรกระโดดเวียนขึ้นสูงโดยอัตโนมัติ (Ghatak 331)

มาตรการสร้างเสถียรภาพของ IMF แทนที่จะควบคุมภาวะเงินเฟ้อ แต่กลับจะทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อแทน ดังจะเห็นประสบการณ์ของประเทศต่างๆ ที่รับมาตรการของ IMF ดังที่ยกตัวอย่างมาแล้ว ไม่ว่าจะเป็น เวเนซุเอลา อาร์เจนตินา บราซิล หรือ เม็กซิโก อัตราเงินเฟ้อในช่วงวิกฤติจะอยู่ในระดับ 300-2000 % ต่อปี (Stewart 337)

กล่าวโดยรวมนโยบายการเงินของ IMF จะก่อให้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ หรือชะงักงัน และเงินเฟ้อ (Stagflation) ไปพร้อมๆ กัน รายได้ที่แท้จริงของประชาชนโดยรวมจะลดลง คือ ทุกๆ คนจะจนลง เพราะค่าครองชีพจะสูงขึ้น แต่รายได้กลับหยุดอยู่กับที่ หรือ ลดลง

กองทัพคนตกงานจะเพิ่มขึ้นทั้งคนงานมีฝีมือและคนงานไร้ฝีมือ และใจผู้ว่างจะเพิ่มมากขึ้น ภาษีที่ผูกพันหมายที่หาเงินง่าย ๆ จะเพิ่มมากขึ้น เช่น ภาษีขายของป่า ในเม็กซิโกภาษีที่ขึ้นหนักขึ้นอีก คือ การขายโคเคนตามท้องถนน

ข้ออ้างข้อหนึ่ง ของ IMF คือ การลดค่าเงินจะช่วยให้ประเทศที่มีปัญหาด้านการขาดดุลการค้า รายสินค้าได้มากขึ้น เพราะราคาสินค้าของประเทศของตนถูกลง และดุลการชำระเงิน รวมทั้งดุลบัญชีเดินสะพัดจะดีขึ้น ในขณะที่เดียวกัน การตั้งเป้าจะลดน้อยลง เพราะราคาสินค้าจากต่างประเทศจะมีราคาแพงขึ้น ซึ่งหมายความว่าดุลการชำระเงินจะดีขึ้น (Donsoll 1)

ข้ออ้างข้างต้นนี้เป็นข้ออ้างทางทฤษฎี ที่ไม่ได้เป็นจริงในทางปฏิบัติ

ความเป็นจริงข้อแรก คือ สินค้าหลักๆ ของประเทศกำลังพัฒนายังคงเป็นสินค้าประเภทวัตถุดิบและสินค้าเกษตร ที่มีสัดส่วนค่อนข้างสูง ซึ่งสินค้าเหล่านี้ เป็นสินค้าที่ไม่ได้มีความยืดหยุ่นแบบยืดหยุ่น คือเมื่อราคาลดลง ก็ไม่ก่อให้เกิดพลังซื้อ (Demand) เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด (Price elasticity of demand)

ภาชนะเศรษฐศาสตร์ เรียกว่า inelastic demand คือ ความต้องการซื้อ หรือพลังซื้อไม่ไว้วางใจตามราคาที่สูงขึ้นหรือลดลง บางทีปริมาณที่อาจจะเพิ่มขึ้นเล็กน้อยก็ทำให้รายได้เงินไม่พอควรเดิมเสียอีก เพราะค่าของเงินลดลง ต้องขายสินค้ามากขึ้น เพื่อให้ได้เงินกลับมาเท่าเดิม ดังนั้นการลดค่าเงินจึงไม่สามารถช่วยด้านการลดการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดได้ (Ghasak 331)

ความเป็นจริงข้อที่สอง โครงสร้างการผลิตและการส่งออกของประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่รวมทั้งไทย จีน ส่วน และเวียดนาม เช่น แมงวงจระเข้ ปลา ซิปคอมพิวเคอร์ เซมิคอนดักเตอร์ รวมทั้งสินค้า พลาสติก ยาง อุปกรณ์ สินค้าทุน พวกเครื่องจักร และเครื่องประกอบ เครื่องมือการผลิตทั้งปวงล้วนต้องสั่งจากต่างประเทศ สินค้าที่ส่งออกจึงเป็นสินค้าที่มีเนื้อหาของสินค้าเชิงเข้า (import Content) อยู่สูง เช่น อิเล็กทรอนิกส์

ดังนั้น การลดค่าเงินจึงเป็นการซ้ำเติมการขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ เพราะเราได้เงินจากการส่งออกน้อยลง แต่ต้นทุนพวกวัตถุดิบ เครื่องจักรซึ่งน้ำมันประเทศเราผลิตเองไม่ได้ และเป็นสิ่งจำเป็น ราคาจะสูงขึ้น เพราะการลดค่าเงิน ทำให้ต้นทุนสูงขึ้นแต่ขายในราคาตลาดโลกเท่าเดิม และได้เงินบาทลดลง

การลดค่าเงินจึงมีแต่จะนำความหายนะมาให้ แต่ผู้ที่ได้ประโยชน์กลับเป็นประเทศอุตสาหกรรม ลึก เขาชื้อสินค้าของเราได้ถูกลง ได้รับโอกาสสินค้าดี อาหารดี ในราคาถูก เป็นการลดอัตราเงินเฟ้อภายในประเทศเหล่านี้ แต่รายเครื่องจักรและชิ้นส่วนของเครื่องยนต์ของสินค้าได้สูงขึ้น มาตราการนี้ของ IMF จึงช่วยให้ประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมได้เปรียบ

ไม่เพียงแต่เท่านั้น การลดค่าเงินทำให้ มูลค่าทรัพย์สินของบริษัท ของโรงงาน และหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์ทุกภาคอุตสาหกรรม รวมทั้งภาคการเงินด้วย มีค่าต่ำหรือน้อยลง เป็นการเปิดโอกาสให้บริษัทข้ามชาติเข้ามา ซื้อ ธุรกิจของทุนชาติ หรือ ทุนท้องถิ่น รวมทั้งรัฐวิสาหกิจที่ถูกบีบให้ขายทอดให้เอกชน (Privatization) และเข้าตลาดหลักทรัพย์ ก็จะกลายเป็น ราคาถูกที่พลอยถูกซื้อไปด้วยในราคาต่ำกว่ามูลค่าที่แท้จริง เพราะวิกฤติทางเศรษฐกิจนี้ ทุนในชาติ หรือ ทุนของประชาชนให้ล้มละลายไปหมดแล้ว จากภาวะเงินเฟ้อ จากภาวะการคงปล่อยสินเชื่อก และจากการขึ้นภาษี

ดังนั้น กลุ่ม หรือบริษัทที่จะเข้ามาซื้อธุรกิจ หรือซื้อหลักทรัพย์ได้ ก็คือ ทุนจากต่างชาติ นั่นก็หมายความว่า เอกอภยทางเศรษฐกิจของเรานั้นได้สูญเสียไปแล้ว

ความเป็นจริงข้อที่สาม คือ การลดค่าเงินจะทำให้ภาวะดอกเบี้ยที่ต้องชำระเป็นเงินตราต่างประเทศจะเพิ่มมากขึ้นทั้งในภาคเอกชน และภาครัฐบาล ทั้งจากหนี้เดิมที่เป็นเงินกู้จากต่างประเทศ และการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศ และจากหนี้สินที่ IMF ให้กู้มาที่จะได้มีกำลังไม่ใช้หนี้มาชำระต่างประเทศ เท่ากับเป็นการต่ออายุการชำระหนี้ เพื่อไม่ให้เจ้าหนี้ต้องเสียผลประโยชน์จากภาวะลูกหนี้จนปัญญาใช้หนี้

เพราะถ้า IMF ไม่ช่วยลูกหนี้ปล่อยหนี้เสีย ธนาคารที่ให้ออกจะต้องลงบัญชีเป็นหนี้สูญ หรือหนี้ที่เก็บไม่ได้ ในรายงานผลกำไรประจำปีจะต้อง อันจะทำให้มูลค่าหุ้นหรือหลักทรัพย์ภาคเอกชน และอาจจะทำให้เกิดความปั่นป่วนในตลาดหุ้นในประเทศเหล่านี้ได้ เช่น กรณี "วันจันทร์ หดหาย นิด" ในปี 2520 ซึ่งดัชนีตลาดหลักทรัพย์ วอลล์-สตรีท ร่วงลงไป กว่า 500 จุด หรือ ร้อยละ 30 ก็มีสาเหตุมาจากวิกฤติการณ์การชำระหนี้ไม่ไหวของของโลกที่ 3

การลดค่าเงินจึงเป็นการซ้ำเติมในด้านการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดของประเทศผู้กู้เงินจาก IMF ให้แย่ลงไปอีกอย่างดูๆ และค่าของเงินก็จะลดลงไปอีก ดังกรณีของเม็กซิโก ในปี พ.ศ. 2538 ค่าของเงินลดลงไปครึ่งหนึ่งในปีเดียวและภาวะเงินเฟ้อเพิ่มขึ้น 100% ในช่วงเวลาเดียวกัน ส่วนตลาดหลักทรัพย์ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น ลดลงไปร้อยละ 30 ของมูลค่าเงินเปโซ แต่คิดเป็นร้อยละ 60 ของมูลค่าเมื่อคิดเป็นเงินดอลลาร์สหรัฐ (Cato Institute, Oct 18, 95)

ความเป็นจริงข้อที่สี่ คือ การลดค่าเงินทำให้เกิดเงินเฟ้อ อันเป็นไปในทางตรงกันข้ามกับความต้องการของ IMF ที่ต้องการควบคุมเงินเฟ้อ โดยการลดค่าเงิน

เมื่อสินค้าทุนที่ต้องสั่งเข้าจากต่างประเทศมีราคาสูงขึ้น นักธุรกิจ หรือ พ่อค้าที่ยังไม่ล้มละลายก็มีความจำเป็นต้องปิดภาระนี้มาให้ผู้บริโภคโดยการขึ้นราคาสินค้า เพราะเป้าหมาย และความขรุขระในการทำธุรกิจ คือ การหากำไร

ผลที่ตามมา ก็คือ เมื่อราคาสินค้าตัวใดตัวหนึ่งขึ้น ก็มักจะดึงราคาสินค้าอื่นๆ ให้พลอยขึ้นตามไปด้วยเสมอ

ดังนั้น ราคาสินค้าอุปโภค และบริโภคทั้งหลายก็จะมีราคาสูงขึ้น อันเป็นภาวะของเงินเฟ้อขึ้นเอง คือ สินค้าแพง และเงินซื้อของได้น้อยลง

ไม่เพียงแต่เท่านั้น การลดค่าเงิน ยังจะทำให้ราคาน้ำมันเชื้อเพลิงแพงขึ้น เมื่อน้ำมันแพงขึ้น ก็จะดึงราคาสินค้าอื่นๆ ให้แพงยิ่งขึ้นไปอีก เพราะค่าขนส่งสูงขึ้น เพราะเราพึ่งการขนส่งทั้งสินค้าและคนทางรถยนต์เป็นหลัก หรือรวมทั้งยังใช้ไฟฟ้าใช้แก๊ส ใช้ในกิจการต่างๆ ยังไม่ได้ใช้พลังงานทดแทนอื่นๆ ทางธรรมชาติ เช่น พลังแสงแดด พลังลม พลังน้ำ (กังหัน)

ปัจจุบันมูลค่าการสั่งเข้าน้ำมันมียอดสูงถึง ไร่ละ 10 ของมูลค่าการสั่งเข้าทั้งหมด หรือประมาณ 1 แสนกว่าล้านบาท

การให้เบ็ดเสร็จทางการค้าและการเงิน

ข้ออ้างของ IMF ก็คือ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักลงทุนชาวต่างชาติ ที่ลี้ภัยขนย้ายย้ายเงินทุนเข้ามาลงทุน และมีหลักประกันว่าเมื่อมีผลกำไรก็สามารถโยกย้ายออกไม่ได้อย่างสะดวก โดยไม่มีอุปสรรค

เงื่อนไขการเปิดเสรีทางการเงินนี้ จะถูกโครงการที่เรียกว่า Structural Adjustment Program (SAP) จะนำไปปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

การเปิดเสรีทางการเงินสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งตลาดหลักทรัพย์ยังไม่เข้มแข็ง ตลาดเงินก็ยังไม่เข้มแข็ง เคหะสินเชื่อทางการเงินก็ยังไม่ค่อยดี สถาบันการเงินก็ยังไม่เข้มแข็งพอที่จะไปปล่อยกู้กันตามตัวที่เข้มแข็งกว่า มีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น มีประสบการณ์ที่มากกว่า รวมทั้งกลไกของรัฐในการควบคุมเกม หรือ กติกาของตลาดเงินก็ยังไม่เข้มแข็ง หรือไม่มีอำนาจ หรือถูกการเมืองแทรกแซงได้ ดังนั้น การเปิดเสรีทางการเงิน จึงหมายถึง การเปิดช่องโหว่ หรือจุดอ่อนให้ทุนที่ใหญ่กว่าเข้ามาโจมตีได้อย่างสะดวก

ยกตัวอย่างเช่น การโยกย้ายทุนเข้ามา “เก็บตก” ทุนของธุรกิจใหญ่ๆ ที่มั่นคง เช่น หุ้นธนาคาร หุ้นสื่อสาร หุ้นอุตสาหกรรม แม้นักหุ้นของมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก ก็อาจจะเอาตัวไม่รอด หรือหุ้นของรัฐวิสาหกิจที่ให้บริการทางด้านสาธารณูปโภค ที่ถูกโครงการ SAP ของ IMF นี้ ตั้งเงื่อนไขให้ขายให้เอกชนถือหุ้นได้ (Privatization) แต่กลับทำเป็นเดิม ไม่กำหนดให้รัฐวิสาหกิจที่มีกำไรมหาศาลบางส่วนแบ่งให้เอกชนเข้าแข่งขันได้อย่างเสรีเพื่อตั้งราคาให้ต่ำลงจากการแข่งขันกันเสนอบริการ เช่น การไฟฟ้าฝ่ายผลิต การโทรศัพท์ การประปา การบิน การขนส่งมวลชน หรือการรถไฟ ซึ่งมีปัญหาในด้านการบริหารจัดการ และการคอร์รัปชัน มิใช่ตัวธุรกิจเองมีปัญหา หรือ ขาดลูกค้า

นี่หมายความว่าเมื่อทุนต่างชาติสามารถเข้ามาถือหุ้นอย่างไม่ถูกจำกัดในภาคการบริการที่มีคนจำนวนมากในชีวิตประจำวัน โดยสามารถกำหนดราคาได้ตามชอบใจ เพราะเป้าหมายของการเข้ามาลงทุนของเธอ คือ การหากำไรมิใช่เพื่อการให้บริการ แล้วอะไรจะเกิดขึ้น ภาวะเช่นนี้ ต่อไม่ประชาชนก็ไม่ว่าจะเรียกร้องประท้วงการขึ้นค่าบริการของการสาธารณูปโภคจากรัฐบาลซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่สุดในการดำรงชีวิตประจำวันได้อีกต่อไป เพราะเป็นเรื่องของเอกชนไปแล้ว

ประเทศที่กำลังพัฒนาและต้องกวาดทุนจากต่างชาติ มักจะไว้วิธีการกำหนดอัตราภายในประเทศให้สูงๆ เข้าไว้ และการใช้อัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ โดยใช้ทุนสำรองมาค้ำ เพื่อดึงเงินตราต่างชาติเข้ามาฝาก หรือลงทุน โดยมีหลักประกันให้ทุนต่างชาติมีความมั่นใจว่าเม็ดเงินของเขาได้รับการค้ำประกัน ไม่ในวาระยาก หรือ ได้ผลตอบแทนน้อยกว่าภาวะเงินเฟ้อ

นโยบายการใช้อัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ เป็นอันตรายอย่างยิ่ง เพราะตลาดเงินโลกนั้นมีความชิงไหวพริบขึ้นมา มิใช่มีแต่กองทุนเก็งกำไรทางอย่างของนายเฮจจ์ (Hedge Fund) เท่านั้น ซึ่งลึกลับเล่ห์มาก เมื่อเทียบกับของสถาบันการเงินใหญ่ๆ อย่าง เช่น Citibank, Bank of America, หรือธนาคารของเยอรมัน อังกฤษ ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น ซึ่งล้วนมีแผนกเงินตราต่างประเทศที่มีผู้เชี่ยวชาญประจำทำงาน

ไม่แต่เพียงเท่านั้น การที่ซื้อขายยุคนี้ได้ใช้วิธีตั้งโปรแกรมล่วงหน้าไว้คอมพิวเตอร์ซื้อขายเอง เพียงเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านดัชนีเพียงนิดเดียว ก็พุ่งซื้อ หรือขายกันเลยทีเดียว

หน้าที่หลักและประจำของผู้ชำนาญพิเศษเหล่านี้ คือ การบ่งชี้เคราะห์เพื่อเก็งกำไรจากอัตราแลกเปลี่ยนเงินสกุลต่างๆ ของโลกที่โหวงววนขยับขึ้นลงอยู่ทุกชั่วโมง นั่นคือ การมุ่งโจมตีค่าของเงินสกุลไหนของโลกที่แสดงความอ่อนแอ หรือ มีปัญหาขึ้นมา โดยไม่มีการเลือกค่าย เงินดอลลาร์ เงินปอนด์สเตอร์ลิง และเงินเยนเองก็เคยโดนโจมตีมาแล้วทั้งนั้น

นี่เป็นเกมการเงินในตลาดเงินของโลกที่เราจะต้องเรียนรู้ให้เท่าทัน มิฉะนั้นแล้วเราก็จะไม่มีที่ขึ้นในโลกนี้ได้

ตัวอย่างของการเปิดเสรีทางการเงิน คือ เงินไหลเข้าประเภท Portfolio investment ซึ่งเป็นการลงทุนในระยะสั้นในตลาดเงินที่ไม่ก่อให้เกิดการผลิตและการจ้างงาน ของกองทุน หรือ สถาบันการเงินต่างชาติ ที่สามารถทุ่มเข้ามาปั่นให้ตลาดหลักทรัพย์พุ่งสูงเป็นกระดิ่งเปลี่ยนในระยะสั้นๆ ได้อีกง่ายดาย เพราะมูลค่าการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์ของเรานั้นเล็กมากเมื่อเทียบกับกองทุนของโลก พอปั่นได้ทีแล้ว ราคาหุ้นพุ่งก็เทขายย้ายไปหากินในตลาดที่อื่นนอกเหนือในประเทศ หรือทวีปอื่นๆ ต่อไปเรื่อยๆ แล้วเวียนกลับมาใหม่ภายในระยะเวลา 5-10 ปี แล้วแต่กรณีเฉพาะว่าประเทศไหนจะปั่นตัวได้เร็วหรือช้า

นักลงทุนขนาดเล็กหรือ นักลงทุนผู้เป๋เดียวลาที่ถอนตัวจากตลาดไม่ทัน รวมทั้งพวกกองทุนรวมที่มีนักบริหารกองทุนที่ขาดความรับผิดชอบด้วย ก็พาให้ประชาชนที่หวังว่ากองทุนจะช่วยเพิ่มรายได้จากการออมของตนนั้นมากได้บ้าง พลอยย่ำแย่ไปด้วย โดยไม่มีใครต้องรับผิดชอบ

หรือ การไหลเข้ามาปล่อยกู้ระยะสั้น หรือ ผ่ากระยะสั้น เพื่อกินดอกเบี้ยสูงในประเทศ หรือ การดูดตัวเข้ามาเพื่อปล่อยกู้ หรือ ลงทุนคง เพราะดอกเบี้ยในต่างประเทศถูกกว่าดอกเบี้ยในประเทศมากๆ อันทำให้เกิดภาวะการเติบโตแบบฟองสบู่

นั่นคือธนาคารใหญ่หรือบริษัทผู้เข้ามาปล่อยกู้ในโครงการใหญ่ๆ พวกอสังหาริมทรัพย์ ประเภทหมู่บ้านต่างๆ และคอนโด สิกะเฟีย ทั้งในต่างและตามเมืองชายทะเล ส่วนพวกบริษัทเงินทุนซึ่งทุนน้อยกว่า ก็เข้ามาปล่อยกู้ให้พวกเศรษฐกิจใหม่ ที่ขึ้นรถเบนซ์ รถบีเอ็มดับเบิลว หรือ รถฮอลโลว หรือรถประเภทจี๊ปที่ขับเคลือนด้วยล้อสี่

พอมีเงินเหล่านี้ถูกถล่มตัวออกไป และดอกเบี้ยถึงเวลาต้องจ่ายคืน คือ ภาวะที่ฟองสบู่แตกตัวลง เหมือนเมืองไทยในขณะนี้ เศรษฐกิจของประเทศกำลังถึงขั้นย่ำแย่อย่างเห็นได้ชัด (ดูต้นมาปล่อยขยาย)

การเปิดเสรีทางการเงินในความหมายของ IMF คือ เป้าหมายสูงสุดของ IMF ซึ่งเขียนไว้ในมาตรา 1 ข้อที่ 2 ในกฎข้อเรื่องวัตถุประสงค์ ของ IMF ซึ่งได้เขียนมาแล้วว่า เพื่อป้องกันภาวะเศรษฐกิจตกต่ำเกิดขึ้นอีกในประเทศอุตสาหกรรม

IMF เชื่อว่า การค้าเสรี คือ บ่อเกิดแห่งความมั่งคั่ง เป็นบ่อเกิดแห่งการเติบโตทางเศรษฐกิจ การจ้างงานเต็ม และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (ของประเทศอุตสาหกรรม หรือประเทศผู้ขายมากกว่าประเทศผู้ซื้อ)

ในความเป็นจริง การเปิดเสรีทางการค้า ก็คือ การเลิกการจำกัดการถือครองสัดส่วนของการถือหุ้น การเลิกการคุ้มครองอุตสาหกรรมท้องถิ่นที่ยังไม่เติบโต หรืออยู่ในระยะการตั้งไข่ การยกเลิกกำแพงภาษี และ ระบบโควตาสินค้าดังกล่าว

ประเทศญี่ปุ่น ไต้หวัน และเกาหลี ล้วนตั้งตัวตั้งประเทศขึ้นมาได้เพราะวิธีการคุ้มครองข้างต้น ในขณะที่ประเทศอุตสาหกรรมอย่างสหรัฐอเมริกาและยุโรป มีวิธีการที่พึงประสงค์น้อยกว่าในการตั้งกำแพงปกป้องอุตสาหกรรมในประเทศ โดยใช้ข้ออ้างว่า ไม่ผ่านค่าคุณภาพบ้าง มีเชื้อโรคบ้าง ใช้แรงงานเด็ก หรือนักโทษบ้าง ทำลายสิ่งแวดล้อม และทำลายสัตว์ที่ต้องสงวนพันธุ์บ้าง เช่น กรณีการกีดกันปลาทูน่ากระป๋องของไทย ว่าการจับปลาทูน่า นั้นไปจับเอาปลาดอลฟินเข้าไปด้วย จึงห้ามส่งเข้าขายในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

การเปิดเสรีทางการค้า คือ การเปิดตลาดให้กับการ "เจาะตลาด" ของธุรกิจข้ามชาติที่มีทุนเหนือกว่า มีประสบการณ์เหนือกว่ามีเทคนิคการตลาดที่ซับซ้อนกว่า และมีเทคนิคการโฆษณาที่ "เหนือชั้น" กว่า เช่น ธุรกิจขายตรงจากต่างประเทศ ที่เจาะเข้ามาเก็บเงินจากผู้บริโภคไทยมีผลหลายหมื่นล้านบาท ธุรกิจแฟรนไชส์ ธุรกิจอาหารสวนไร้คุณภาพ และวัฒนธรรมทางสื่อ และเกมส์น้ำเมา ที่ทำให้เด็กไทยติดพันเป็นทาส รวมทั้งสินค้าที่ขายยี่ห้อราคาแพงทั้งปวง ที่นักการเมืองและชนชั้นสูงชอบใช้จนเป็นที่ยกย่องให้เขาชวนรุ่นใหม่มองตามอย่างแก้ไขได้ยาก

ทางออกและบทเรียนในการเจรจาแปลงหนี้ และลดหย่อนหนี้

ปัญหาวิกฤตการณ์หนี้ระหว่างประเทศมิใช่เป็นปัญหาของประเทศลูกหนี้ที่ต้องรับผิดชอบเท่านั้น แต่เป็นปัญหาของประเทศ และสถาบันการเงินที่เป็นเจ้าหนี้ที่ต้องร่วมรับผิดชอบด้วย เพราะจะเป็นเรื่องของการเก็งกำไร ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็ได้รับประโยชน์ไปแล้ว

เมื่อมีปัญหาจะมาโยนให้ประชาชนต้องมารับภาระ จึงไม่ใช่เรื่องที่ถูกต้อง โดยหุยมทำตามคำขมขู่ของ IMF เทียงหวังแค่การกู้หนี้ย่ หรือ ไม่ให้เลืยหน้า เศรษฐกิจของชาติก็จะไม่มีเวลา และโอกาสในการตั้งตัว หรือตั้งหลักใหม่ในการระดมทุน เพื่อพัฒนาให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจต่อไป

การรับเงินกู้ของ IMF โดยการ "ระกัด" การเติบโตทางเศรษฐกิจ (เพื่อจะได้มีเงินไปใช้หนี้ต่างประเทศ) และการลดงบประมาณ และการขึ้นอัตราดอกเบี้ยในประเทศ นั้นมีผลจะนำความวุ่นวายความสับสนวุ่นวาย ทำให้คนตกงานมากขึ้น เพิ่มปัญหาสังคมด้านใจผู้ไร้ราย หรือ คนขาดตัวตาย มากขึ้น ค่าจ้างแท้จริงต่ำลง รัฐเก็บภาษีได้น้อยลง เพราะธุรกิจจะขยายตัวไม่ได้ หรือ ล้มกันไป ฯลฯ ดังที่ได้วิเคราะห์มาแล้วในตอนต้นๆ ของบทความนี้ว่า นโยบายเช่นนี้ขัดแย้งกันในตัว และเดินสวนทางกันเอง

มีผู้เฝ้าของหลายๆ ประเทศลุกขึ้นท้าทายอำนาจของ IMF เพื่อให้เศรษฐกิจของประเทศมีเวลาล้มต้อ่าปากหายใจได้อีกครั้งหนึ่งและก็สามารถต่อรองทั้งการชื้อยัดเวลาการชำระหนี้ (Rescheduling debt) หรือ การแปลงหนี้เป็นทุนหรือ หุ้น (Debt-equity swaps) ในประเทศ การแปลงหนี้เป็นพันธบัตรระยะยาว (Debt exchange) การลดหย่อนหนี้ (Debt-service reduction) บางจำนวน การยกเลิกหนี้ (Cancelling debt) บางจำนวน หรือ การชื้อหนี้คืนในราคาครึ่งหนึ่ง (Debt buybacks) การแปลงหนี้มาเป็นทุนเพื่อระบบนิเวศวิทยา (Debt-for-Nature-Swaps) หรือ การแปลงหนี้มาเป็นทุนในการพัฒนา (Debt-for-Development Swaps) ฯลฯ

ต่อไปนี้เป็นบทเรียน ของประเทศต่างๆ ในการเจรจาต่อรองการชำระหนี้ และ ปฏิบัติการของประเทศเจ้าหนี้

Baker Plan

ในช่วงทศวรรษที่ 1970 และ 1990 ซึ่งวิกฤตการณ์หนี้ระหว่างประเทศค่อนข้างรุนแรง โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศอเมริกาใต้ และทวีปอฟริกา รัฐมนตรีกระทรวงการคลัง (American Treasury Secretary) ของรัฐอเมริกา 2 คน ไบรอันอแดน การยัดหนี้ การแปลงหนี้ และการลดหย่อนหนี้ชื้อกันมา 2 แผนด้วยกัน โดยมีชื่อตามชื่อของรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง คือ Baker Plan 1985 และ Brady Plan 1989

แผนการแก้ไขหนี้ของบเกอร์ เกิดขึ้นเมื่อ มขตหนี้ และอัตราส่วนการชำระหนี้ต่อรายได้ของการส่งออกในหนึ่งปี ($\text{Debt-service-ratio} = \text{มขตเงินที่ต้องผ่อนชำระทั้งดอกเบี้ยและเงินต้นใน 1 ปีหารด้วยรายได้จากการส่งออกใน 1 ปี}$) ของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาเข้ากันวิกฤติ โดยเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จาก ร้อยละ 9 ในปี 1970 เป็นร้อยละ 13 ในปี 1979 เป็นร้อยละ 18 ในปี 1983 เป็นร้อยละ 20 ในปี 1986 และ ร้อยละ 23 ในปี 1988

ในปี 1982 ดัชนีความสามารถใช้หนี้ ของกลุ่มประเทศในอเมริกาใต้อยอดสูงถึง ร้อยละ 30 นั้นหมายความว่า เงินรายได้ 100 จากการส่งออกที่ยังไม่ได้หักต้นทุนวัสดุนำเข้า ค่าแรง ค่าดอกเบี้ย และค่าใช้จ่ายอื่นๆ นั้น ต้องนำมาจ่ายหนี้ต่างประเทศเสีย 30 หรือ คิดเป็นร้อยละ 5 ของผลิตภัณฑ์ในชาติ (GNP)

หนี้ส่วนใหญ่หรือ ร้อยละ 72 ของหนี้ของประเทศอเมริกาใต้เป็นหนี้ธนาคารพาณิชย์ เอกชน และร้อยละ 36 หรือ ครึ่งหนึ่งเป็นธนาคารพาณิชย์ของอเมริกา (ตัวเลขข้างต้นนี้ได้มาจาก Journal of Development Economics ฉบับที่ 27 เดือน ตุลาคม 1987 หน้า 189-199)

นายกรัฐมนตรีเขียน ประธานาธิบดีของประเทศแปซิฟิกกับออกโรงประกาศต่อประเทศเจ้าหนี้ว่า "ประเทศลูกหนี้ทั้งหลายอาจจะต้องเลือกทั้งระบบประชาธิปไตยเสรีนิยม เพื่อแลกกับพันธการต้องผ่อนชำระหนี้ระหว่างประเทศ" (Democracy or honoring debt)

เม็กซิโกประกาศจะหยุดการชำระหนี้อย่างสิ้นเชิง รวมทั้งเตรียมจะก่อตั้งสหภาพประเทศลูกหนี้ขึ้นมาเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง (Debt cartel)

ในการประชุมประจำปีของธนาคารโลกและ IMF ในปี 1985 รัฐมนตรีกระทรวงการคลังสหรัฐ ฯ ในขณะนั้น คือ เจมส์ เอ. เบเกอร์ จึงต้องรีบออกมาแก้ปัญหา โดยได้เป็นผู้เสนอแผนการต่อต้านหนี้เพื่อช่วยเหลือธนาคารพาณิชย์อเมริกันซึ่งเป็นเจ้าหนี้รายใหญ่มิให้ล้มครืนจากหนี้เสีย (NPL) โดยการเรียกร้องให้ประเทศที่ได้ลูกการค้า เช่น ญี่ปุ่น และเยอรมัน ปลดปล่อยเงิน ประมาณ 1 หมื่น 2 พันล้านเหรียญ โดย เงิน 8 พันล้านเหรียญเป็นเงินจากธนาคารพาณิชย์เอกชน ให้ประเทศลูกหนี้โดยไม่ต้องเงินใดให้ใช้นโยบายระงับอัตราดอกเบี้ยโดยทางเศรษฐกิจ การตัดลดงบประมาณ การขึ้นภาษี การเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุน และการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ซึ่งจะส่งผลร้ายให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศที่รับเงินในอัตรานี้ (Jeffrey D. Sachs, "The Debt Crisis at a Turning Point," Challenge 31-May/June 1988)

อย่างไรก็ตาม ลอกลักษณะของเงินกู้ก็ยังสูงอยู่ กลุ่มประเทศลูกหนี้ในอเมริกาได้จึงเรียกร้องให้อัตราดอกเบี้ยลงโดยใช้ Eurodollar London rate (LIBOR) และให้กำหนดเพดานการให้หนี้หรือ Debt service ด้วย

ในปี 1987 ประเทศบราซิลประกาศ Moratorium on debt payments คือขอหยุดการชำระหนี้อย่างสิ้นเชิง ทำให้เกิดความปั่นป่วนในตลาดเงินทั่วโลก และ ทำให้หนี้สิน(พันธบัตร) ของประเทศกำลังพัฒนาที่มีการให้มูดรายต่อกันในตลาดลง มีราคาลดลงในบางกรณีถึงครึ่งหนึ่ง

เบเกอร์จึงต้องเสนอออกพันธบัตรใหม่มาซื้อพันธบัตรเดิมของประเทศเหล่านี้ และเสนอให้แปลงหนี้บางส่วนเป็นหุ้น (Debt - equity conversion) เพื่อลดภาระการจ่ายดอกเบี้ยของประเทศลูกหนี้ ธนาคารที่เป็นเจ้าหนี้รายใหญ่ เช่น ซิตี้แบงก์ และธนาคารแห่งอเมริกา ต้องยอมคิดหนี้บางส่วนเป็นหนี้สูญทำให้มูลค่าโรลดลง และราคาหุ้นเอกชนมีผลให้เกิดวัน "จันทร์ทมิฬ" ในตลาดหุ้นอเมริกา เมื่อเดือนตุลาคม 1987 โดยที่ดาวโจนส์อินเด็กซ์ ลดลงถึง 500 จุดในวันเดียว

แผนของเบเกอร์ทำให้กลุ่มประเทศลูกหนี้ยอมยกเลิกการก่อตั้งสหพันธ์ลูกหนี้ (Debt cartel) และเป็นการกอบกู้ธนาคารพาณิชย์อเมริกันให้เสียหายน้อยที่สุดโดยการปิดภาระไปให้ธนาคารโลก IMF ญี่ปุ่น และเยอรมันให้มารับภาระซื้อพันธบัตรใหม่แทน

Brady Plan

แผนของเบรดี้เป็นเพียงการยืดเวลาวิกฤติหนี้ที่จะตามมาเท่านั้น เพราะเงินใหม่ที่ปล่อยกู้มาให้ประเทศลูกหนี้ต่อลมหายใจไม่ให้หยุดการชำระหนี้โดยฉันทันทีนั้นมีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับยอดหนี้ที่มี ในเดือนมีนาคม 1989 นายนายเบรดี้ รัฐมนตรีกระทรวงการคลังคนใหม่ ได้เสนอแผน Debt-service reduction โดยเสนอให้ธนาคารพาณิชย์ยอมยกเลิหนี้บางส่วน และตัดเป็นหนี้สูญ หรือ ขาของหนี้ในราคาลดลงเป็นเงินสดในตลาดรอง หรือ แลกกับพันธบัตรใหม่ IMF และธนาคารโลกเห็นด้วย

ตามแผนของเบรดี้ ธนาคารโลกและ IMF ระดมเงินจำนวนถึง 1 ใน 4 ของ ยอดเงินยอดขอกู้ของตน คือ 1 หมื่น 2 พันล้านเหรียญสหรัฐ บวกกับเงินจำนวนเท่ากันจากธนาคารพาณิชย์ที่ตกลงจะจัดให้เท่ากับของธนาคารโลก และ 4.5 พันล้านเหรียญสหรัฐ จากรัฐบาลญี่ปุ่น รวมเป็น 2 หมื่น 8 พันล้านเหรียญสหรัฐ น่าจะเป็นกองทุนกู้ยืมให้กับประเทศลูกหนี้

เม็กซิโกเป็นประเทศแรกที่ได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนนี้ โดยได้รับเงิน 3 พันล้านเหรียญสหรัฐ จากธนาคารโลกและ Inter-American Development Bank และอีก 2 พันล้านเหรียญสหรัฐ จากรัฐบาลญี่ปุ่นมาออกเป็นพันธบัตรใหม่ในชื่อหนี้เก่าจำนวน 1 หมื่นล้านเหรียญในราคา 6 พันล้านเหรียญ หรือ ครึ่งหนึ่งของยอดหนี้

รัฐบาลไทยจะมีวิธีการเจรจาแบบนี้อย่างไร เพื่อว่าประเทศทั้งประเทศจะได้ไม่ล้มละลายไปกับการหาเงินมาชำระยอดหนี้จำนวน 90 ล้านเหรียญสหรัฐ ในขณะนี้

มาตรการ 14 ตุลาคม 2540 ในเรื่องการดัดแปลงประมาณถัก 1 แสนล้านบาท การขึ้นภาษีน้ำมันถัก คิดราคา 1 บาท ทั้งๆ ที่ขึ้นมาแล้ว

มาตรการข้างต้นและมาตรการอื่นๆ รวมทั้งการให้ต่างชาติเข้ามาถือหุ้นทั้งสถาบันการเงินและธุรกิจอื่นๆ ได้ ถึง 100 เปอร์เซ็นต์นั้น จะทำให้เศรษฐกิจและประชาชนไทยขนาดเจ็บช้ำช้ำมากขึ้น และหนี้สินของประเทศก็จะมากขึ้นไปอีก เพราะต้องกู้เงินต่างประเทศมาจ่ายดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เมื่อธุรกิจหดตัว ประชาชนจนลง สินค้าทุกตัวขึ้นราคา ภาษีก็จะเก็บได้น้อยลง หนี้ต่างประเทศก็จะพอกพูนเป็นดินพอกหางหมู เหมือนอย่างประเทศอื่นๆ

มาตรการต่างๆ ข้างต้นเป็นการปิดการระดมให้ประชาชนระดับกลาง และระดับล่างอย่างผู้ไม่ได้เป็นผู้ก่อหนี้เห็นแก่ตัวที่สุดของ IMF โดยมีรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย และรัฐบาลเป็นผู้ชำระรับ

มาตรการการเปิดเสรีทางการค้าและการเงินแทนที่จะทำให้ประเทศลูกหนี้ขายสินค้าได้มากขึ้นเพื่อมาแก้ไขปัญหาการชำระหนี้ แต่กลับทำให้ประเทศกลายเป็น "ตลาดสินค้า" ที่ไร้ขอบเขตจำกัดของประเทศเจ้าหนี้

มาตรการเปิดเสรีทางการเงิน จะทำให้ทุนต่างชาติ เข้ามารวมทุนเต็มเม็ดเต็มหน่วยของประเทศ และทำให้ประเทศลูกหนี้ไม่มีโอกาสเป็นอิสระ เศรษฐกิจและวิถีชีวิตต้องขึ้นต่อการกำหนดที่นำมาจากต่างประเทศ เหมือนประเทศในลาตินอเมริกา โดยเฉพาะประเทศเม็กซิโกเป็นตัวอย่างไม่ดีที่สุด ที่เป็นเมืองขึ้นของสหรัฐอเมริกาไปแล้วอย่างสมบูรณ์

นาย Jeffrey D. Sachs นักวิจัย และศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยฮาเวิร์ด ได้ศึกษาบทเรียนของประเทศลูกหนี้ต่างๆ จำนวน 20 ประเทศในช่วงทศวรรษที่ 1980 และได้ผลออกมาว่า

"ประเทศที่ขอเจรจาหยุดการชำระหนี้ชั่วคราว หรือ หยุดจ่ายหนี้ตามกำหนดเวลา มีโอกาสฟื้นตัวทางเศรษฐกิจมากกว่าและเร็วกว่า" เพราะการทำตามเงื่อนไขของ IMF นั้นสวนทางกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์พื้นฐานของเคนส์ ในเรื่องการกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการเพิ่มรายจ่ายของรัฐ และการลดภาษี (Sachs, Jeffrey D. "Conditionality, Debt Relief, and the Developing Country Debt Crisis", in *Developing Country Debt and the World Economy*, Chicago: University Press, 1989, p279)

อันที่จริงสหรัฐอเมริกาฟื้นตัวจากยุคเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ (The Great Depression) ก็ด้วยการใช้นโยบายที่สอดคล้องกับทฤษฎีของเคนส์ ที่เขียนออกมาในเวลา 2-3 ปีต่อมา ในการเพิ่มรายจ่ายของรัฐในการสร้างงานให้ประชาชน เพื่อเพิ่มอำนาจซื้อ เช่น โครงการสร้างเขื่อนกับน้ำขนาดใหญ่ การสร้างบ้านป้านราคาถูกให้คนจน สร้างถนน ขึ้นภาษีสินค้าต่างประเทศเพื่อปกป้องสินค้าภายในประเทศ เป็นต้น โดยประธานาธิบดีรูสเวลต์

แม้แต่ประเทศที่ตกอยู่ใน "บ่วงหนี้" ในช่วงทศวรรษที่ 1930 ก็ฟื้นตัวได้เร็วกว่าด้วยวิธี "เบียร์หนี้" ตามการสรุปวิจัยของศาสตราจารย์ แรกก์

นอกจากนี้ จากการศึกษาของ ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยฮาเวิร์ด ยังได้ข้อสรุปออกมาอีกว่า การร่งเงินของประเทศเจ้าหนี้ให้ไม่คอยได้ผลอีกต่อไป กรณีตัวอย่างของบางประเทศในอัฟริกันนั้น การยกเลิกหนี้ไปเลยนั้นง่ายกว่าการร่งเงินประเทศลูกหนี้เหล่านั้น

ในช่วงระหว่างปี 1978-1990 ประเทศ 14 ประเทศในกลุ่ม Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) ได้รับการยกเลิกหนี้เป็นเงินถึง 2 หมื่นล้านเหรียญสหรัฐ จากข้อตกลงที่ Paris Club นี่แสดงให้เห็นว่า เรื่องของหนี้สินระหว่างประเทศเป็นเรื่องที่เจรจกันได้

ในระหว่างปี ค.ศ. 1986-1992 ประเทศลูกหนี้ส่วนใหญ่ในโลกได้เจรจาทดลดเวลาชำระหนี้จำนวน 4 แสน 9 หมื่น 3 พันล้านเหรียญสหรัฐ ออกไป ยอดหนี้เหล่านี้เป็นของลาตินอเมริกาเสีย 3 แสน 1 หมื่น 5 พันล้านเหรียญสหรัฐ และหนี้เหล่านี้เป็นหนี้ทั้งภาคเอกชน และภาครัฐ (World Bank, World Debt Tables : External Finance for Developing Countries, 1993-94, vol. 1, Washington, D.C., 1993)

ข้อตกลงทริเนดัด (Trinidad Terms)

ในปี 1990 นายกรัฐมนตรีอังกฤษ จอห์น เมเจอร์ เห็นว่าหนี้ของประเทศกำลังพัฒนามีมากเกินไป จึงจะพยายามเสียดีกหนี้บางส่วนไว้กับ IMF ไม่ได้หมด จึงได้เสนอต่อที่ประชุมกลุ่มประเทศ G 7 ที่ทริเนดัด ดังนี้

1. ให้ยืดเวลาการชำระหนี้ของประเทศที่มีหนี้มากเกินไปทั้งหมดพร้อมกันทีเดียว แทนที่การทยอยชำระเป็นรายๆ เฉพาะส่วนที่ถึงกำหนดจ่ายภายในเวลา 15-18 เดือน
2. ให้เงินจำนวนหนี้ที่ประกาศยกเลิกให้ประเทศเหล่านี้จาก 1 ใน 3 มาเป็น 2 ใน 3
3. ให้เสียดีกหนี้ของหนี้ 1 ใน 3 ที่เหลือ ภายในเวลา 5 ปี ส่วนดอกเบี้ยและเงินต้นที่เหลือให้ค่อยๆ เก็บเงินตามปริมาณการส่งออก
4. หนี้ที่เหลือนี้ ให้ยืดเวลาจ่ายภายใน 25 ปี

ข้อตกลงที่ลูกหนี้สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นจึงเป็นเจ้าหนี้ใหญ่ปฏิบัติอย่างฉ้อฉลตั้งแต่นายกรัฐมนตรีจอห์น เมเจอร์ ก็ดำเนินการต่อไปโดยการยกเลิกหนี้ให้ประเทศในกลุ่มอัฟริกาที่เป็นลูกหนี้อังกฤษเป็นเงิน 1 หมื่น 8 พันล้านเหรียญสหรัฐ

ข้อตกลงอียิปต์-โปแลนด์ (Egypt-Poland Terms)

ในปี 1990 ได้ประกาศยกเลิกหนี้ให้กับประเทศอียิปต์เป็นเงิน 8 หมื่น 7 พันล้านเหรียญสหรัฐ (ส่วนในฉบับนี้การซื้ออาวุธ) เพื่อแลกกับการร่วมมือในสงครามอิรัก (Debt-for War swap)

นอกจากนี้อเมริกาียยกเลิกหนี้ร้อยละ 70 ให้กับประเทศโปแลนด์ เป็นเงินประมาณ 3 หมื่น 8 พันล้านเหรียญสหรัฐ เพราะได้รับการกดดันจากชาวโปแลนด์ในสหรัฐอเมริกา (คนไทยในอเมริกา น่าจะรณรงค์บ้าง)

ไม่เพียงเท่านั้นสหรัฐอเมริกายังยอมให้ 2 ประเทศนี้ไม่ต้องปฏิบัติตามมาตรการและเงื่อนไขของ IMF ทุกข้อด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า IMF นั้นรู้ทั้งรู้ว่า "ใบสั่งยา" ของตนนั้น จะสร้างความเจ็บปวดให้กับประเทศที่รับใบสั่งยาไปกินมากกวาจะฟื้นฟูจากใช้เศรษฐกิจ

ในรายงานของธนาคารโลกที่ตีพิมพ์ใน World Bank, World Debt Tables : External Finance for Developing Countries, 1993-1994 (Washington, D.C. , 1993) ระบุว่า

ร้อยละ 80 ของหนี้สินของเหล่าประเทศในอเมริกาใต้ เป็นหนี้ภาคเอกชน และ ร้อยละ 26 ของหนี้ของกลุ่มประเทศลาตินใต้ ในทวีปแอฟริกา เป็นหนี้ภาคเอกชน ที่เป็นหนี้ธนาคารเอกชน

สูตรของการการเจรจาต่อรองของหนี้ การแลกเปลี่ยนหนี้ การแปรรูปหนี้ หรือ ยืดเวลาการจ่ายหนี้ กับธนาคารเอกชนเพื่อให้ประเทศลูกหนี้พ้นจากสภาพการขาดความคล่อง และฟื้นตัวทางเศรษฐกิจจึงเกิดขึ้น

ก็หวังว่าบทเรียนที่กล่าวมาแล้ว อันเป็นทางออกเฉพาะหน้าของชาติ และบทเรียนที่จะกล่าวต่อไปนี้ ก็หวังว่าผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบต่อระบอบของประชาชนทั้งชาติที่กำลังเดือดร้อนอยู่จะแล่นล่าหัดจะไม่ทำเหม็นเฉยเฉยโดยไม่พิจารณาเสียเลย

วิธีการแรกเรียกว่า :

Debt-Equity Swaps หรือ การแปลงหนี้เป็นการลงทุน

วิธีการนี้ คือ ธนาคารเจ้าหนี้จะขายหนี้ให้กับนักลงทุนต่างชาติ หรือ บริษัทข้ามชาติ หรือ รัฐวิสาหกิจของประเทศลูกหนี้ ซึ่งจะรับซื้อหนี้ของประเทศลูกหนี้ในตลาดของในราคาที่ลดลงแล้วอย่างมาก(นักลงทุนได้กำไรจากการลดราคานี้) โดยคิดเป็นเงินสกุลท้องถิ่น เช่น ยอดหนี้จำนวน 1 พันล้านเหรียญ นักลงทุนอาจจะขาย หรือรับซื้อหนี้นี้เพียง 300-500 ล้านดอลลาร์ (อาจจะมากหรือน้อยกว่านี้) แล้วนำตราสารหนี้นี้ไปแลกเปลี่ยนเป็นเงินสกุลท้องถิ่นในมูลค่าเดิมของยอดหนี้ กับธนาคารกลางของประเทศลูกหนี้ แล้วนำเงินนี้มาลงทุนในประเทศลูกหนี้ ทั้งในตลาดหลักทรัพย์ หรือ การลงทุนในด้านอื่นๆ

วิธีการนี้มีประโยชน์สำหรับธนาคารเอกชนที่เป็นเจ้าหนี้ คือ แทนที่จะสูญเสียเงินทั้งหมด หรือทำให้อุปสรรค หรือ รายงานประจำปีมีอัตราส่วนหนี้เสีย (NPL - Nonperforming Loan) สูง ก็จะตัดยอดนี้ออกไปได้ ขายหรือเป็นการขาดทุนจากการประกาศล้มเหลว ส่วนนักลงทุนก็ได้กำไรจากส่วนต่างหรือราคาที่ลดลงของหนี้ที่ซื้อเข้ามาคืนนี้ รวมทั้งยังอาจจะมีโอกาสได้กำไรเพิ่มอีกจากการลงทุนอีกด้วย ถ้าหากเศรษฐกิจของประเทศลูกหนี้ฟื้นตัวขึ้นมา

ในช่วงระหว่าง ปี ค.ศ. 1982-1990 วิธีการนี้ได้รับความนิยมมาก โดยธนาคาร Citibank เป็นผู้นำ (จาก Dealing with the Debt Crisis, Washington D.C. : World Bank, 1989) pp. 145-151.)

Debt Buybacks หรือ การซื้อหนี้กลับคืน

ในปลายทศวรรษ 1989 ธนาคารโลกได้ก่อตั้งหน่วยงาน Debt Reduction Facility (DRF) ขึ้นมาโดยมีบทบาทช่วยเหลือประเทศที่มีปัญหาหนี้้อย่างถึงที่สุด เพื่อป้องกันมิให้ระบบการเงินของโลกพังทลายลงไป

บางประเทศก็ใช้ความสามารถในการเจรจาด้วยตัวเอง เช่น ประเทศไนจีเรีย ได้เจรจากับธนาคารเอกชนในการซื้อหนี้จำนวน 100 ล้านดอลลาร์ ด้วยอัตรา 18 เซนต์ ต่อ 1 เหรียญ หรือ จ่ายแค่ร้อยละ 18 ของหนี้ทั้งหมด

ประเทศอุกันดา ซื้อหนี้จำนวน 153 ล้านดอลลาร์ ซึ่ง ร้อยละ 89 ของหนี้เหล่านี้เป็นหนี้ธนาคารเอกชน ด้วยเงิน 12 เซนต์ ต่อยอดหนี้ 1 เหรียญ หรือ ร้อยละ 12 ของหนี้

ประเทศโมซัมบิก ซื้อหนี้จากธนาคารเอกชน จำนวน 170 ล้านดอลลาร์ จากหนี้ 775 ล้านดอลลาร์ด้วยอัตรา 10 เซนต์ ต่อ 1 เหรียญ ส่วนที่เหลือ ก็ซื้อคืนได้ในอัตราที่ต่ำกว่ามูลค่าหลัก คือ มีการขายทอดตลาดคืน ในราคา 12 เซนต์ ต่อ 1 เหรียญ

นี่เป็นเพียงตัวอย่างของการเจรจาต่อรองหนี้ระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศเหล่านี้มีผู้นำที่มี "ปัญญา" และ "ความกล้าหาญ" ในการยืนขึ้นเพื่อพิทักษ์ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจจากการรับเงินกู้ของ IMF ซึ่งเมื่อได้ทีก็จะขึ้นเพดาน บินเขาบินเขา เมื่อได้ 1 ก็จะได้ 2 เมื่อ ได้ 2 ก็จะได้ 3-4-5 ไปเรื่อยๆ

ทางออกของประเทศไทย

ในด้านทางออกของประเทศไทย ต้องมีการคิด และวางแผนกันทั้งในระยะสั้นและระยะยาว คือต้องคิดทั้งในด้านเศรษฐกิจระดับภาคและเศรษฐกิจระดับภาค ต้องหันมาทบทวนแบบแผนความคิด (Paradigm) ในการพัฒนาเศรษฐกิจที่นักเศรษฐศาสตร์ไทย ถูกธนาคารโลกดัดกรอบให้คิดไปในทางเดียวทั้งหมด ให้หันมาคิดแนวคิดในการพัฒนาเชิงพุทธ หรือเศรษฐกิจแบบยั่งยืนทั้งตัวเองอย่างจริงจัง คิดอย่างเป็นระบบ สร้างเป็นทฤษฎีขึ้นมา และคิดกระบวนการที่จะปฏิบัติตามเป้าหมายนั้นอย่างมีขั้นตอนตามความเร่งด่วนเป็นลำดับ

วิธีการแก้ปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจของประเทศก็ไม่แตกต่างกับวิธีแก้ปัญหาคะแนนภาคธุรกิจ หรือ บริษัทเอกชน คือ ต้องแก้ที่การเพิ่มรายรับ และลดรายจ่าย อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทำพร้อมๆ กันไปทั้งคู่ในเวลาเดียวกัน

การแก้ปัญหาในระยะสั้น คือ การคำนึงถึงการเป็นประชาคมโลก ในระบบเศรษฐกิจการตลาด (Market economy) ดังนั้นจึงต้องพัฒนาระบบการแข่งขันในด้านการตลาด การพัฒนาคุณภาพสินค้า ด้านการบรรจุภัณฑ์ (Packaging) การวิจัย (R&D) ฯลฯ

ส่วนในระยะยาว คือ การพัฒนามาตรฐานของการพึ่งตัวเองทางเศรษฐกิจ ทางด้านการเงิน การคลัง และทางการใช้พลังงาน หันมาพึ่งตลาดภายในประเทศมากขึ้น แทนการพึ่งตลาดต่างประเทศแค่เพียงอย่างเดียว หากทางลดการพึ่งพลังงานและเชื้อเพลิงจากต่างประเทศ รวมทั้งการพึ่งการเงินและแหล่งเงินทุนจากต่างประเทศ อย่างในทุกวันนี้

มาตรการในระยะสั้น

ปัญหาสภาพคล่องเป็นปัญหาเฉพาะหน้าที่เร่งด่วนที่สุด ดังนั้น การเจรจายืดเวลาชำระหนี้ หรือ ขอลดเลิกหนี้บางส่วนตามข้อเสนอต่อไปนี้ จะเป็นเรื่องจำเป็นที่สุด เพื่อให้เศรษฐกิจของประเทศมีโอกาสรื้อฟื้นตัว เพื่อจะได้เติบโตต่อไป

1. ประกาศ moratorium

- 1.1 ขอเจรจายายเฉพาะดอกเบี้ยของหนี้สินรวมของประเทศ
- 1.2 ขอเจรจายืดชำระทั้งต้นและดอกเบี้ยเป็นเวลาชั่วคราว เช่น 3 ปี เพื่อให้จะได้มีเวลาพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตเข้าที่ แล้วเริ่มจ่ายใหม่
- 1.3 ขอเจรจาเปลี่ยนสัญญาลดดอกเบี้ย หรือยืดเวลาในการชำระหนี้ให้นานที่สุด
- 1.4 ขอเจรจาให้แปลงหนี้สินบางส่วนเป็นเงินลงทุนในประเทศแทน (Debt-Equity-Swap)
- 1.5 ขอเจรจาแปลงหนี้บางส่วนเป็นพันธบัตรระยะยาว (Debt Exchanges)
- 1.6 ติดต่อองค์กร NGO ในระดับโลกให้รับบริจาค Debt-for Nature Swap คือ ให้แปลงหนี้บางส่วนมาไว้ฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่เป็นพิษ ฟื้นฟูระบบนิเวศวิทยา หรือฟื้นฟูป่า

2. ริเริ่มการจัดเจรจาเพื่อ จัดหน่วยเงินตรา Asian Monetary Units เพื่อป้องกันการแข่งขันจากกองทุนต่างชาติ และเพื่อการพัฒนาระบบการเงิน และการค้าในภูมิภาคนี้ให้มีอำนาจต่อรอง และมีอิสระ

เป้าหมายและนโยบายระยะยาว

ด้านการลดรายจ่าย

เปลี่ยนยุทธศาสตร์การใช้พลังงานในประเทศเสียใหม่ โดยเฉพาะโครงสร้างการขนส่งและการคมนาคมอย่างค่อยเป็นค่อยไปโดยไม่ให้มาใช้ พลังงานในประเทศ และ การใช้ทางรถไฟ และทาง

น้ำ การใช้กังหันลม พลังงานแสงแดด เพื่อลดการนำเข้เชื้อเพลิงจากต่างประเทศที่นำเข้าปีละไม่ต่ำกว่าปีละ 1 แสน 5 หมื่นล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 11 ของมูลค่าส่งออก (วารสารเศรษฐกิจธนาคารกรุงเทพ พฤษภาคม 2540) การเปลี่ยนโครงสร้างการขนส่งคมนาคมมาเป็นทางรถไฟและทางน้ำให้ได้ร้อยละ 30 ของการขนส่งทางบก ก็จะลดการขาดดุลได้ปีละ เกือบ 5 หมื่นล้านบาท จากค่านำเข้เชื้อเพลิง และ ซัก 1 หมื่นล้านบาทจากค่านำเข้ารถยนต์นั่งและอะไหล่ ภายในสิบปีก็จะลดดุลการค้าได้ถึง 5 แสนล้านบาท

ด้านการเพิ่มรายได้เข้าประเทศ

1. วางแผนระยะยาวในการหารายได้เข้าประเทศอย่างถาวร โดยการขุดคลองคอคอดกระ สร้างท่าเรือน้ำลึก และสร้างศูนย์ Container Shipping Industry and Terminal distribution center ของภูมิภาคนี้มาแข่งกับสิงคโปร์ ซึ่งมียอดเงินในอุตสาหกรรมบริการนี้ไม่ต่ำกว่า 1 แสนล้านเหรียญอเมริกัน หรือ 3.5 ล้านล้านบาท ถ้าเราแบ่งส่วนแบ่งการลดมาได้สักร้อยละ 30 ก็จะมีรายได้เพิ่มเข้าประเทศจากค่าธรรมเนียมผ่านคลอง และอื่นๆ อีก ปีละไม่ต่ำกว่า 3.2 หมื่นล้านเหรียญสหรัฐ หรือ 1.2 แสนล้านบาท

ดร. สมภพ มานะรังสรรค์ ได้บอกย้ำเน้นย้ำความคิดนี้ โดยได้ชี้ว่า ประเทศจีน และเวียดนามกำลังสร้างท่าเรือน้ำลึกให้ถนนเส้นวิ่งเส้นแวงเดียวกัน และอนาคตการเปิดประเทศของพม่า และอินเดีย ก็จะทำให้คลองคอคอดกระนี้มีความสำคัญมากขึ้น และเป็นตัวหารายได้เข้าประเทศได้อย่างมหาศาล คลองนี้จะทำให้ประเทศไทยมีบทบาททางเศรษฐกิจอย่างสูงในประชาคมโลก หลายประเทศต้องมาพึ่งพา เพราะสามารถท่นเวลาการเดินทางได้ 1-2 วัน จากจีนซึ่งในอนาคตคือ ศูนย์ผลิตและตลาดที่ใหญ่ที่สุดของโลก และเวียดนาม พะปูลไปอินเดีย และตะวันออกกลาง หรือยุโรป

2. พัฒนาอุตสาหกรรมบริการเพื่อสร้างรายได้ให้เกษตรกร และเพื่อจะได้พึ่งพาตนเองได้ และ สร้างกำลังซื้อภายในประเทศขึ้นมา

2.1 เสนอขงเลือกการผูกขาดสินค้าบางประเภทที่มีความต้องการในตลาดโลกสูง และมี value added สูง และมีราคาดี เช่น การผลิตเหล้าวิสกี้ ไวน์ผลไม้ เหล้าชาบ้าน เช่น กระบี่น้ำตาลเมา เหล้าพื้นบ้านของแต่ละหมู่บ้าน แต่ละภาค โดยการส่งเสริมช่วยเหลือในด้านการวิจัย การพัฒนาคุณภาพให้ได้มาตรฐานโลก และการทำ packaging และการบรรจุ ให้ทันสมัยเป็นมาตรฐานสากล และทำการตลาดให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ประจำชาติ (National brand name) เช่น ภูเขาทองญี่ปุ่น จักรกั๊กของรัสเซีย เต็กเกิ้ลของเม็กซิโก เทมาโกะของจีน หรือเหล้าจีนของบราซิลโก และวิสกี้ของสก๊อตแลนด์ เป็นต้น

ทางออกนี้จะเป็นการส่งเสริมเกษตรกรรมเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างฐานการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรในระยะยาว และจะช่วยลดการพึ่งพาทางด้านเครื่องคัมจากต่างประเทศได้ 5 หมื่นล้านบาท ลงเหลือสักครึ่งหนึ่ง ก็ตามารถประหยัดเงินตราต่างประเทศได้อีกปีละ 2 หมื่น 5 พันล้านบาท

2.2 การส่งเสริมพัฒนาสมุนไพรไทยมาทำเป็นยาไวตามิน อาหารเสริมสุขภาพ ผลิตภัณฑ์บำรุงผิวและเสริมความงาม ซึ่งขายได้ราคาดีในต่างประเทศ โดยภาครัฐต้องส่งเสริมการวิจัย การบรรจุภัณฑ์ และการแปรรูปให้มีลักษณะสากลเพื่อนำไปผลิตตลาดต่างประเทศให้เป็นที่ยอมรับ โดยเฉพาะพยายามให้ถึงขั้นเป็น National brand name ของประเทศไทย

3. ตั้งหน่วยงานขึ้นมาเพื่อส่งเสริมและวิจัยการทำ packaging ให้ทันสมัยให้กับภาคเอกชน เพื่อพัฒนาการแข่งขันในระดับโลก

4. ร่วมกันภาคเอกชนตั้งหน่วยงานทำการตลาดในตลาดต่างประเทศอย่างมืออาชีพ

5. ส่งเสริมการพัฒนาสินค้าทางปัญญา (Intellectual property) เช่น การพัฒนาคิดค้น Software หรือ Games computer ภาพยนตร์ การ์ตูน ศิลปินทุกสาขา หนังสือ ซึ่งสามารถทำรายได้เข้าประเทศได้มากเมื่อประสบความสำเร็จ

ฮ่องกงและไต้หวันมีรายได้จากหนึ่งกำลังภายใน เกมส์ การ์ตูน ในหลายๆ รูปแบบมีหลายหมื่นล้านเหรียญจากทั่วโลก หนังสือ The Postman ของอิตาเลีย เรื่องเดียวลงทุนไม่กี่บาทแต่สามารถทำเงินได้ เป็นหลายพันล้านเหรียญ

6. ส่งเสริมและออกกฎหมายคุ้มครองธุรกิจภาคบริการ เช่น บริษัทต่างชาติที่เข้ามาประกอบ การจะต้องใช้บริษัทที่ปรึกษา จัดการ ฝ่ายบัญชี ฝ่ายกฎหมายไทยในสัดส่วน ร้อยละ 50

7. เปลี่ยนโครงสร้างการหารายได้เข้าประเทศ มาแก้ไขปัญหการขาดดุลชำระเงินระหว่างประเทศมาเป็นด้านการขายบริการ (Service industry) แทนด้านการผลิตเพื่อการส่งออก (Manufacturing) โดยสูตรอย่างการพัฒนาเศรษฐกิจจากสิงคโปร์ และ ฮ่องกง ซึ่งรายได้จากภาคบริการคิดเป็นร้อยละ 70 ของผลิตภัณฑ์รวมของชาติ และคิดเป็นร้อยละ 80 ของรายได้ของชาติ ซึ่ง บัญชีการค้าระหว่างประเทศเกินดุลทุกปี ทั้งๆ ที่ไม่มีทรัพยากรอะไร เทียบกับไทย

ภาคบริการนี้คือ การเป็นศูนย์กลางในการรักษาพยาบาล และการเป็นศูนย์กลาง การศึกษา ของภูมิภาคนี้ การรับชมวีซีดี หรือเครื่องบินของต่างชาติที่เดินทางเข้ามาแวะในบ้านเรา การพัฒนาศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางการจัดจำหน่าย ศูนย์การขนส่งของสินค้า ศูนย์กลางการตลาดของต่างประเทศในภูมิภาคนี้ การเป็นนายหน้าขายสินค้าของกลุ่มประเทศอินโดจีน

ควรจะมีปรับปรุงสนามบินสู่ระดับมาตรฐานนานาชาติแทนสนามบินเพื่อประหยัดเงิน และ
 รถไฟความเร็วสูง (Bullet train) เชื่อมเจ้าศูนย์กลางของกรุงเทพฯ ได้ในเวลาครึ่งชั่วโมง จะ
 ประหยัดเงินจากการไปเริ่มสร้างใหม่ที่หนองงูเห่าได้อีกหลายหมื่นล้านบาท และจะเป็นการช่วยฟื้น
 ฟื้นท่าเรือใหม่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างชาติด้วย

8. เก็บภาษีการใช้สนามบินหรือสนามบินเพิ่มในอัตราที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มรายรับเข้า
 ประเทศ

9. ประธานงานการวิจัย (R&D) ระหว่างภาคธุรกิจและมหาวิทยาลัย โดยการแปลง
 มหาวิทยาลัยเป็นห้องทดลอง และศูนย์วิจัย ของบริษัทธุรกิจโดยการคิดเงินค่าบริการเป็นโครงการๆ
 ไป และให้มหาวิทยาลัยพึ่งพาตัวเองได้ อันเป็นแบบแผนการระดมทุนทางด้านการวิจัยของ
 ภาคธุรกิจลงไปได้เพราะไม่ต้องต่างคนต่างทำ เป็นการให้ทรัพยากรทั้งห้องทดลอง และนักวิจัยไม่ได้
 ประโยชน์สูงสุด

10. คือปรับปรุงโครงสร้างการศึกษาเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือยุทธศาสตร์ระดับชาตินี้ โดย
 เริ่มตั้งแต่ระดับมัธยม โดยฝึกให้คิดอย่างมีระบบบริหารจัดการ คิดอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ คิดอย่าง
 มีตรรกะวิทยา และจะต้องกระจายอำนาจการศึกษาออกไปเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ โดยใช้ภาววิสัยของ
 ท้องถิ่นที่ลงมือทำจะต้องปรับเปลี่ยนให้ภาววิสัยที่อื่น และภาววิสัยที่บางส่วนมาแบ่งให้แก่ชุมชน
 และให้ท้องถิ่นบริหารเงินนี้ในการจัดการการศึกษาและ สามารถกำหนดหลักสูตรได้เอง

11. ส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อนำรายได้เข้าประเทศนั้น จะได้ผลก็ต่อเมื่อมีการวาง
 แผน "การตลาดให้ละฮาด" ก่อนจะเรือเชิญแขกมาเที่ยว นั่นคือ จะต้องคิดแก้ปัญหาในกรุงเทพฯ ให้
 ปอดฝุ่นให้นักท่องเที่ยวเดินชมเมือง เดิน Shopping ได้อย่างสบายใจ มีไรต้องใส่หน้ากากเดินอย่าง
 ทุกวันนี้ ให้รถติดให้น้อยที่สุด ให้มีทางเดินเท้าที่เรียบ ไม่ลื่นลื่นทั้งเมืองที่เพิ่งผ่านสงคราม
 มา มันหมายความว่า จะต้องหีบแก้ผังเมืองบางส่วน เช่นบางย่านต้องห้ามรถวิ่ง ให้รถจักรยาน และคน
 เดินเท้าเท่านั้นที่เข้าไปได้ จัดวันอาทิตย์ให้เป็นวันคนเดินถนน และและรถจักรยาน โดยปิดถนนบาง
 สาย ให้รถเมล์ลดราคา แบ่งคอนโดมิเนียมมาเป็นที่จอดรถสาธารณะโดยเก็บเงินในราคาถูกเพื่อเพิ่ม
 ที่จอดรถ โดยควรบังคับให้รถต้องไปจอด ส่วนกับ BQ) ส่งเสริมการรื้อสร้างที่จอดรถสาธารณะทุกมุม
 เมือง และ ทุกมุมถนนแล้วบังคับบ้านค้าหึ่งแถว และ ผู้อยู่อาศัยตามตรอกซอยต้องเอารถไปจอดใน
 สถานที่จอดรถสาธารณะ สร้างทางเดินเท้าและรถจักรยานเรียบแม่น้ำเจ้าพระยาบางช่วง เปิดโอกาส
 ให้ศิลปินอิสระมาแสดงกลางแจ้ง เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินเล่น และได้สัมผัสวัฒนธรรมหลากหลาย
 เป็นต้น

ด้านการเงินการคลัง

1. ส่งเสริมการออมของพนักงาน และลูกจ้างทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน โดย
มีแรงจูงใจให้เกิดการออม เช่น เงินส่วนที่ออมนี้สามารถนำไปหักลดหย่อนภาษีรายได้
2. ห้างร้าน หรือบริษัทเอกชน นักธุรกิจย่อยก็ควรได้รับการส่งเสริมให้ออมเงิน สำหรับ
ชานเกษียณโดยมีแรงจูงใจให้เงินออมนี้สามารถนำไปหักลดภาษีรายได้
3. ให้เปลี่ยนระเบียบการเก็บภาษีรายได้ ในลักษณะแรงจูงใจ ทั้งภาคธุรกิจ และเอกชน
ให้สามารถปรับราคา หรือตั้งเป็นมูลนิธิส่งเสริมการวิจัย ส่งเสริมพัฒนามูลนิธิปัญญาทางด้าน
ศิลปะ วัฒนธรรม ของประชาชน พัฒนาการกีฬา โดยให้เป็นทางเลือกแลกกับการเก็บ
ภาษีที่ดิน และภาษีโรงเรือน
4. การเก็บภาษีควรจะต้องเปลี่ยนมาเน้นที่การเก็บภาษีทรัพย์สิน และมรดก แทนการเก็บ
ภาษีมูลค่าเพิ่มซึ่งเป็นการปิดกั้นให้คนส่วนใหญ่ได้ยากไว้

4. ภาวะวิกฤติเศรษฐกิจกับภาคธุรกิจเอกชน

ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำของประเทศที่มีผลกระทบต่อภาคธุรกิจเอกชนได้เกิดขึ้นตั้งแต่ปลายปี 2539 ก่อนที่ IMF จะเข้ามาให้ความช่วยเหลือซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากหลายสาเหตุและได้ระดมมานาน ต่อไปนี้คือผลกระทบที่สำคัญๆ ที่เกิดขึ้นกับธุรกิจเอกชนอันเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ

4.1 ผลกระทบโดยทั่วไป

1) การลงทุนของภาคเอกชนลดลง ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำมีส่วนทำให้ธุรกิจต่างๆ จะลดการลงทุนหรือยกเลิกการลงทุน ตามรายงานของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ในช่วงครึ่งแรกของปี 2540 มีคำขอรับการส่งเสริมลงทุน 474 โครงการ เงินลงทุน 288,300 ล้านบาท จำนวนโครงการลดลง 8 % และเงินลงทุนลดลง 11.5 % เมื่อเทียบกับระยะเดียวกันของปี 2539 ที่มีจำนวน 499 โครงการ เงินลงทุน 325,700 ล้านบาท

สำหรับโครงการอนุมัติให้การส่งเสริมการลงทุน มีจำนวน 480 โครงการ เงินลงทุน 314,000 ล้านบาท การการลงทุนในไตรมาสที่ 1 และ 2 ของปี 2540 นับว่าได้ชะลอตัวลงมาตามลำดับหากเปรียบเทียบกับในไตรมาสที่ 3 และ 4 ของปี 2539 นอกจากนี้โครงการที่ได้รับอนุมัติแล้ว แต่ชะลอการดำเนินการไว้ก็มีจำนวน 46 โครงการ มูลค่าประมาณ 300,000 ล้านบาท เนื่องจากเกิดภาวะเงินฝืดตัวภายในประเทศอย่างมาก โดยสถาบันการเงินต่างๆ งดหรือชะลอการให้เงินกู้และนักลงทุนขาดความมั่นใจในภาวะเศรษฐกิจ หากภาวะเศรษฐกิจยังไม่คลี่คลาย การลงทุนในครึ่งปีหลังของปี 2540 คาดว่าจะลดลงอย่างแน่นอน จึงย่อมส่งผลกระทบต่อองค์ธุรกิจอื่นๆ เช่น ด้านการก่อสร้าง โรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องจักรและวัสดุก่อสร้าง เป็นต้น

2) หนี้ต่างประเทศของภาคเอกชนสูงขึ้น การประกาศเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยน จากระบบตะกร้าเงิน (Basket Currency) เป็นระบบลอยตัว (Managed Float) ซึ่งมีผลให้ค่าเงินบาทลดลง ได้ส่งผลกระทบต่อภาคเอกชนที่กู้เงินเป็นสกุลเงินตราต่างประเทศ ประเด็นปัญหาขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยน ภาวะหนี้สูงถึงประมาณร้อยละ 30-40 ซึ่งหากคำนวณจากยอดหนี้ต่างประเทศของภาคธุรกิจเอกชนเมื่อสิ้นไตรมาสที่สอง (มิถุนายน 2540) ยอดหนี้ต่างประเทศของภาคเอกชนมีจำนวน 65,394 ล้านบาทหรือเท่ากับ 38 บาท/ดอลลาร์สหรัฐฯ กับอัตราแลกเปลี่ยนประมาณ 25 บาท ต่อดอลลาร์สหรัฐฯ ณ ก่อนเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยน ธุรกิจเอกชนจะมีภาระหนี้เป็นเงินบาทเพิ่มขึ้น 663,940 ล้านบาท

ภาระหนี้ที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวจะเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ธุรกิจขนาดใหญ่ไม่สามารถฟื้นตัวได้โดยง่าย และอาจประสบปัญหาล้มละลาย หรือต้องยินยอมให้นักลงทุนชาวต่างชาติเข้าครอบงำกิจการ (Take Over)

3) **ธุรกิจเอกชนขาดสภาพคล่อง** สถาบันการเงินต้องชำระคืนเงินกู้ต่างประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเงินกู้ระยะสั้น ประกอบกับสภาพการเงินประสบปัญหาในการเรียกเก็บดอกเบี้ยและเงินต้นจากธุรกิจเอกชน จึงทำให้เกิดปัญหาขาดสภาพคล่อง ประกอบกับความไม่มั่นใจต่อภาวะเศรษฐกิจของประเทศ จึงชะลอการให้สินเชื่อแก่ธุรกิจเอกชน ในขณะเดียวกันอัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นอย่างมาก ทำให้ต้นทุนทางการเงินซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนสินค้าขายสูงขึ้นด้วย จึงต้องปรับราคาสินค้าให้สูงขึ้น ก่อให้เกิดข้อกังขาบริโภคลดลง ธุรกิจจำนวนมากประสบปัญหาขาดสภาพคล่องกระทั่งหยุดกิจการ ปิดคนงาน ลดคนงาน ลดค่าจ้างทั้งที่เป็นธุรกิจที่ดี ผลประกอบการดี มีกำไรมาก โดยตลอด จำนวนคดีที่สถาบันการเงินฟ้องร้องธุรกิจเอกชนสูงขึ้น เพียงเดือนมกราคม-สิงหาคม 2540 มีจำนวนคดีขึ้นสู่ศาลแพ่ง จำนวน 7,647 คดี จำนวนทุนทรัพย์ 29,073.65 ล้านบาท หากยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้านสภาพคล่องได้ ในระยะเวลาดังกล่าวนี้ธุรกิจเอกชนจะต้องปิดกิจการเป็นจำนวนมากขึ้น

4) **หนี้สูญในวงการธุรกิจเอกชนสูงขึ้น** ธุรกิจต่างๆ จะประสบปัญหาหนี้สูญเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก เนื่องจากธุรกิจต่างๆ ถูกสถาบันการเงินชะลอการปล่อยสินเชื่อ และขอขายลดคงจะมีปัญหาขาดสภาพคล่อง ไม่สามารถชำระหนี้คืน ปัญหาเรื้อรังในระบบเงินสูงขึ้น โดยเดือนมิถุนายน 2540 มีเรื้อรังสูงถึง 6 หมื่นล้านบาท และปริมาณการใช้เช็คลดลงอย่างมากเหลือเพียง 10.90 ล้านล้านบาท เมื่อเทียบกับเดือนมีนาคม ถึงเดือนพฤษภาคม 2540 ซึ่งมีมูลค่าการใช้เช็คเดือนละ 16.12, 12.81 และ 15.26 ล้านล้านบาท ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นถึงธุรกรรมทางธุรกิจลดลงอย่างมาก

5) **กำลังซื้อของระบบลดลง** ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทำให้ธุรกิจประสบปัญหามากมาย มีธุรกิจจำนวนมากต้องหยุดกิจการ หรือถูกฟ้องล้มละลาย ธุรกิจที่ยังพอประดังไปได้ก็จะพยายามเอาตัวรอดโดยการลดเงินเดือนพนักงาน ลดพนักงานและคนงาน ซึ่งมีคนตกงานเพิ่มขึ้นซึ่งจะส่งผลให้กำลังซื้อสินค้าของธุรกิจลดลง เนื่องจากกลุ่มทำงานในองค์กรต่างๆ เป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อสูง เมื่อตกงานแล้วกำลังซื้อย่อมลดลงหรือหมดไป จึงส่งผลลบกลับมาที่ธุรกิจต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

4.2 ผลกระทบในแง่บวกจาก IMF

1) **สร้างความมั่นใจแก่นักลงทุนต่างชาติต่อการลงทุนในประเทศไทย** การสนับสนุนทางการเงินจาก IMF ช่วยสร้างความเชื่อมั่นต่อนักลงทุนต่างชาติ ต่อการฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย เนื่องจากในนานาประเทศมองว่า IMF เป็นกองทุนระหว่างประเทศที่ก่อตั้งมานาน

กว่า 50 ปี รัฐบาลประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมหนักและมั่นคงและมีนักบริหารมืออาชีพระดับนานาชาติ ประเทศที่มีระบบการคลังช่วยเหลือฟื้นฟูเศรษฐกิจประเทศต่าง ๆ จึงมั่นใจว่า IMF จะสามารถควบคุมให้รัฐบาลไทยดำเนินการตามเงื่อนไขที่ตกลงไว้กับ IMF อย่างเข้มงวดได้และ IMF จะสนับสนุนให้มีการนำเงินทุนจากต่างประเทศเข้ามาลงทุนในประเทศไทยมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการร่วมลงทุนกับนักธุรกิจไทยในลักษณะของโครงการร่วมทุน (Joint Venture Project) จึงทำให้ธุรกิจเอกชนมีแหล่งเงินทุนที่ไม่ต้องเสียดอกเบี้ยมาเพื่อการลงทุนของกิจการมากขึ้น ตลอดจนยังได้รับเทคโนโลยี (Know How) จากนักลงทุนต่างประเทศด้วย

2) ช่วยเพิ่มปริมาณเงินสำรองเงินตราต่างประเทศและรักษาเสถียรภาพค่าเงินบาท ภาวะเศรษฐกิจของประเทศที่ตกต่ำและเงินทุนสำรองระหว่างประเทศลดลง ทำให้ประเทศไทยขาดความเชื่อถือจากนักลงทุนต่างชาติ การที่ IMF ให้การสนับสนุนด้านการเงินต่อประเทศไทย ทำให้ประเทศอื่นๆ ให้ความสนใจ ปริมาณเงินสำรองระหว่างประเทศมากขึ้น เจ้าหน้าที่ต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณเงินต่าง ๆ เกิดความมั่นใจและพิจารณาสนับสนุนให้มีการต่ออายุสัญญาที่จะครบถ้วนตลอดไป ลดแรงกดดันในการเร่งรัดการชำระหนี้ต่างประเทศ สามารถรักษาเครดิตด้านต่างประเทศ ในขณะที่เดียวกันสถานการณ์การเงินและธุรกิจขนาดใหญ่ที่กู้ยืมเงินจากต่างประเทศก็สามารถรักษาระดับสภาพคล่อง นักลงทุนมีความมั่นใจ กู้ยืมที่จะนำเงินเข้ามาลงทุนในประเทศไทย

3) ปรามการคอร์รัปชั่น IMF และธนาคารโลกจะบีบบังคับให้รัฐบาลของประเทศที่กู้เงิน และรับความช่วยเหลือจากสหประชาชาติประเทศอย่างโปร่งใส ชัดเจนมากขึ้น โดยองค์การการเงินระหว่างประเทศทั้งสอง สามารถจะระงับหรือระงับการให้กู้ หากรัฐบาลประเทศนั้น ๆ ไม่เปลี่ยนแปลงกระจัดการบริหารองค์การสาธารณะและโยกย้ายบุคคลที่มีพฤติกรรมคอร์รัปชั่นออกจากหน้าที่ ซึ่งเคยทำกับรัฐบาลและกัมพูชา มาตราการดังกล่าวหากถูกนำมาปฏิบัติในประเทศไทย ในด้านนี้จะช่วยลดระดับการคอร์รัปชั่นของประเทศให้น้อยลงได้ระดับหนึ่ง ช่วยให้ธุรกิจต่างๆ สามารถลดภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการคอร์รัปชั่นของเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ ลดความได้เปรียบเสียเปรียบในเชิงการแข่งขันระหว่างธุรกิจโดยการรวมทุนธุรกิจกับข้าราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของประเทศ เช่น กรมศุลกากร และการพาณิชย์แห่งประเทศไทย เป็นต้น

4) การปรับโครงสร้างการผลิตและการส่งออก ส่วนหนึ่งของเงินกู้จากธนาคารโลก และธนาคารพัฒนาเอเชีย จะถูกนำมาช่วยเหลือผู้ประกอบการในประเทศด้านการปรับโครงสร้างการผลิต และการส่งออก โดยรัฐบาลจะให้ความสำคัญในอุตสาหกรรมที่สามารถนำเงินตราเข้าประเทศได้เป็นจำนวนมาก เป็นอุตสาหกรรมที่ทดแทนการนำเข้า เพื่อแก้ไขปัญหาราคาตลาดการค้า โดยต้องเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสามารถในการชำระคืนเงินกู้ได้ หากรัฐบาลสามารถควบคุมให้เงินกู้จำนวนดังกล่าวถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ จะเป็นโอกาสสำหรับธุรกิจที่ได้รับการพิจารณาสนับสนุนจากรัฐด้วยเงินกู้ดังกล่าว ทำให้สามารถปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตให้สูงขึ้น

โดยสามารถปรับโครงสร้างการผลิตใหม่ โดยการใช้เทคโนโลยีการผลิตขั้นสูง เพื่อลดต้นทุนค่าใช้แรงงานคนให้น้อยลง

5) การเปิดเผยตัวเลขสำคัญทางเศรษฐกิจ การเข้ามาของ IMF จะทำให้รัฐจะต้องเปิดเผยตัวเลขสำคัญทางเศรษฐกิจ เช่น ตัวเลขขาดดุลงบปีที่ดินและพืช ขาดดุลการค้า ดุลการชำระเงิน การนำเข้า-ส่งออก และดัชนีดัชนีต่าง ๆ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดภาวะเศรษฐกิจไทย ข้อมูลต่างๆ ที่ได้เปิดเผยจะรวดเร็วขึ้น ถูกต้อง และมากขึ้นเพียงพอ เพื่อให้ภาคเอกชนไทยสามารถใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการผลิต การตลาด การค้า การลงทุน การเงินและอื่น ๆ รวมทั้งเป็นฐานข้อมูลในการทำนายทิศทางเศรษฐกิจไทยในอนาคต และคาดการณ์ตัวเลขในอนาคตได้ทัน ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจในประเทศหรือต่างประเทศ การดำเนินธุรกิจในประเทศไทยจะมีลักษณะมีทิศทางมากขึ้น เนื่องจากมีข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจเป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจ

6) ปรับปรุงระบบราชการให้มีประสิทธิภาพ IMF เสนอให้รัฐบาลปรับปรุงการปฏิบัติงานของข้าราชการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งหมายถึง การลดงบประมาณและจำนวนข้าราชการ โดยให้ข้าราชการที่ทำงานต่ำกว่ามาตรฐานพลกจากราชการ หรือ การมุ่งให้ข้าราชการที่มีประสิทธิภาพการทำงานต่ำกว่าจากหน่วยงานกำหนด การปรับปรุงระเบียบขั้นตอนต่าง ๆ ให้คล่องตัวมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อธุรกิจต่าง ๆ ที่จะได้รับความสะดวกรวดเร็วจากบริการของทางราชการและสามารถลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในแง่จำนวนเงิน และเวลาที่ต้องเสียไปกับการรอคอยงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับทางราชการ

4.3 ผลกระทบแง่ลบจาก IMF

1) ปรับขึ้นอัตราค่าเงินบาท IMF กำหนดหลักเกณฑ์ว่า ถ้าอัตราค่าเงินบาทของรัฐบาลมีการปรับให้ราคาสอดคล้องกับต้นทุน และให้ใช้รายได้ของตนเองลงทุนตามเงื่อนไขมาตรฐานที่ตกลงกับธนาคารโลก โดยไม่มีการแทรกแซงอัตราค่าด้วยเหตุผลทางการเมือง

เนื่องจากรัฐบาลไทยส่วนใหญ่ไม่มีการเกี่ยวกับอัตราค่าเงินบาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับต้นทุนของธุรกิจเอกชน ได้แก่ ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ และการสื่อสาร เป็นต้น การปรับอัตราค่าเงินบาท จึงย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อต้นทุนการผลิตของธุรกิจเอกชน ทำให้ต้นทุนสินค้าและค่าบริการสูงขึ้น

2) ปรับลดงบประมาณ IMF มีเงื่อนไขให้รัฐบาลลดงบประมาณให้รายได้สูงกว่ารายจ่าย 1% ของผลิตภัณฑ์มวลรวม ในการพิจารณางบประมาณปี 2541 รัฐบาลได้ดำเนินการปรับงบประมาณลงครั้งแรก จำนวน 59,000 ล้านบาท แต่เมื่อประเมินใหม่จากรายได้จากภาษีจะได้ต่ำกว่าเป้า จึงจำเป็นต้องพิจารณาตัดงบครั้งที่สองอีกประมาณ 100,000 ล้านบาท

การปรับลดงบประมาณดังกล่าว จะส่งผลกระทบต่อภาคธุรกิจเอกชน ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ทางตรงก็คือ กลุ่มที่มีภาครัฐเป็นลูกค้าหลัก ธุรกิจเอกชนกลุ่มนี้หากไม่มีลูกค้าภาคเอกชนรองรับ ก็จะมีอุปสรรคปัญหาในการสร้างฐานลูกค้าใหม่ จะได้รับผลกระทบสูง ทางอ้อมก็คือทำให้กำลังซื้อลดลง และมีผลต่อธุรกิจที่เกี่ยวข้องอย่างเห็นได้ชัด

3) อุตสาหกรรมในประเทศจะเผชิญกับการแข่งขันที่สูงขึ้นจากต่างประเทศ IMF สนับสนุนการลงทุนจากต่างประเทศตามแนวทางเปิดเสรี (Liberalization) กำหนดให้ลดภาษีนำเข้า ยกเลิกกำแพงภาษี เพื่อดึงดูดการลงทุนในประเทศจึงทำให้อุตสาหกรรมที่ได้รับการคุ้มครองโดยนโยบายภาษีได้รับผลกระทบอย่างมาก และให้เปิดเสรีอุตสาหกรรมและธุรกิจอื่นๆ รวมทั้งธนาคาร สถาบันการเงิน และการประกันภัย

4) ประสิทธิภาพการผลิตในระยะยาวลดลง IMF เน้นนโยบายอัตราดอกเบี้ยสูงและกำหนดให้สถาบันการเงินเพิ่มแรงจูงใจในการให้สินเชื่อแก่ธุรกิจ ทำให้ธุรกิจขาดต่อการหาเงินทุนเพื่อขยายหรือปรับปรุงธุรกิจและจะต้องจ่ายดอกเบี้ยในอัตราสูง ประสิทธิภาพการผลิตในระยะยาวลดลง เนื่องจากไม่มีทุนสำหรับการเปลี่ยนเครื่องจักรที่ทันสมัย อาจจะประสบปัญหาและต้องเลิกกิจการหรือล้มละลายในที่สุด

5) ธุรกิจขาดสภาพคล่อง ตามมาตรการรักษาเสถียรภาพ (Stabilization) ของ IMF กำหนดให้อนุมัติวงเงินหรือให้สินเชื่อขั้นสูงสุด ซึ่งจะทำให้ธุรกิจขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็กขาดสภาพคล่องเงินทุนหมุนเวียน ขาดสภาพคล่องอย่างรุนแรง จะต้องปิดกิจการหรือล้มละลายในที่สุด เศรษฐกิจจะถดถอยและตกต่ำ ก่อให้เกิดการเลิกจ้างพนักงานและคนงานเป็นจำนวนมาก ในประเทศอินโดนีเซียในปลายทศวรรษ 1990 ผลพวงจากมาตรการของ IMF ทำให้บริษัทของชาวอินโดนีเซียล้มละลายเกือบ 10,000 แห่ง

6) ระดมเงินเพื่อสูงขึ้น หน่วยงานให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน IMF มีเงื่อนไขให้รัฐบาลขึ้นภาษี โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษีมูลค่าเพิ่ม เพิ่มขึ้น 7 % เป็น 10 % ในระยะสั้นจะปรากฏผลทันที คือ ราคาสินค้าและค่าสาธารณูปโภคสูงขึ้น ก่อให้เกิดผล 2 ประการ คือ ภาวะเศรษฐกิจจะถดถอยขึ้นเนื่องจากลดอุปสงค์ และเกิดภาวะเงินเฟ้อขึ้นเนื่องจากต้นทุนเพิ่ม

การเพิ่มราคาสารธารณูปโภค จะทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ ทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้น แรงงานเรียกร้องค่าแรงงานสูงขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับค่าครองชีพ ทำให้ต้นทุนการผลิตสินค้าสูงขึ้น ค่าเงินค่าครองชีพของประชาชน และลดศักยภาพในการแข่งขันกับต่างประเทศ ลดระดับการออมเพื่อบริโภคได้แท้จริงลดลง ในต่างประเทศที่รับมาตรการ IMF เช่น อนุภูมิภาค อาร์เจนตินา บราซิล หรือเม็กซิโก อัตราเงินเฟ้อจะอยู่ในระดับ 300-2,000 % ต่อปี

7) การลดรอบนำโดยธุรกิจต่างชาติ IMF กำหนดให้สถาบันการเงินและธุรกิจต่าง ๆ ในประเทศต้องให้ต่างชาติสามารถถือหุ้นได้มากขึ้น นอกจากนั้นการลดค่าเงินทำให้มูลค่าทรัพย์สินของธุรกิจเอกชนลดลงประมาณ 40 % กระตุ้นให้นักลงทุนชาวต่างชาติสามารถเลือกซื้อธุรกิจเอกชนในประเทศได้ในราคาถูกลง นักลงทุนต่างชาติเชื่อมั่นมีบทบาทในธุรกิจของไทยมากขึ้น ธุรกิจซึ่งรวมทุนกับต่างชาติจะได้เปรียบในด้านเงินทุน และเทคโนโลยีต่าง ๆ มากขึ้น ธุรกิจที่ไม่ยินยอมให้นักลงทุนต่างชาติเข้าร่วมทุนหรือครอบงำกิจการ หรือนักลงทุนต่างชาติไม่สนใจเข้าร่วมทุนเนื่องจากเห็นว่ายังมีขนาดเล็ก หรืออยู่ในอุตสาหกรรมที่ต่างชาติไม่สนใจรวมทุนจะขาดความสามารถในการแข่งขันกับบริษัทร่วมทุนเหล่านี้ และท้ายที่สุดธุรกิจเหล่านี้จะไม่สามารถดำรงอยู่ได้

8) เพิ่มภาระแก่สถาบันการเงิน IMF กำหนดให้สถาบันการเงินไทยเพิ่มการนำส่งเงินเข้ากองทุน เพื่อเร่งสร้างเสถียรภาพ และรองรับภาระที่เพิ่มขึ้นในการเปลี่ยนบทบาทเป็นสถาบันประกันเงินฝากในอนาคต โดยต้องนำส่งร้อยละ 0.15 ของยอดเงินฝาก ในปี 2540 และเพิ่มเป็น ร้อยละ 0.2 ของยอดเงินฝาก ในปี 2541 จึงเป็นการเพิ่มภาระแก่สถาบันการเงิน ซึ่งท้ายที่สุดภาระต่างๆ จะถูกผลักต่อไปสู่ธุรกิจเอกชนซึ่งเป็นผู้กู้ในรูปของอัตราดอกเบี้ยที่สูงขึ้น

9) การต้องพึ่งพาและเสียเปรียบนายทุน นายธนาคารต่างชาติเพิ่มขึ้น IMF มีแนวความคิดด้านการเปิดเสรีทางการเงิน ดังนั้นภายใต้โครงการความช่วยเหลือของ IMF ประเทศไทยจะต้องเปิดเสรีทางการเงินมากขึ้น การเปิดเสรีทางการเงินในขณะที่ระบบการเงินของประเทศอยู่ในสภาพที่ก้ำกึ่งประสบปัญหาอย่างหนักจะทำให้ระบบการเงินของประเทศไทยง่ายต่อการถูกครอบงำโดยนักลงทุนต่างชาติได้โดยง่าย ซึ่งมีความได้เปรียบด้านเงินทุน และประสบการณ์ จะทำให้ประเทศไทยขาดอิสรภาพในการดำเนินนโยบายทางการเงิน การเงินมีความผันผวนขึ้นอยู่กับนักลงทุนต่างชาติมากขึ้น และก่อให้เกิดผลเสียต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว

นอกจากนี้เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2540 รัฐบาลได้ประกาศผ่อนผันให้ต่างชาติถือหุ้นในสถาบันการเงินต่างๆ ได้เกินกว่าร้อยละ 51 โดยมีเงื่อนไขว่าสามารถมีสัดส่วนเกินร้อยละ 51 ได้เป็นเวลา 10 ปี หลังจากนั้นถ้ามีการเพิ่มทุนจะต้องขายให้กับชาวไทย ทำให้ลดความสามารถถือหุ้นลดลงเรื่อยๆ จนเหลือไม่เกินร้อยละ 49 นับเป็นการดูถูกเสียความสามารถในการควบคุมระบบเศรษฐกิจของประเทศครั้งสำคัญ ซึ่งถ้าจะเรียกคืนความสามารถในการควบคุมระบบเศรษฐกิจจะต้องใช้เวลา 10-20 ปีขึ้นไป

10) การเชื่อมวาทกับสถาบันการเงินโดยการสั่งให้บริษัทเงินทุน 58 แห่งหยุดดำเนินการ สร้างความเสียหายให้กับผู้ฝากเงินและผู้มีวงเงินสินเชื่อ ธุรกิจเอกชนที่มีเงินฝากหรือวงเงินสินเชื่อกับสถาบันการเงินที่ธนาคารแห่งประเทศไทยสั่งให้หยุดดำเนินการชั่วคราว จะเกิดผลเสียหาย สถาบันการเงินที่ถูกสั่งหยุดก็ได้รับความเสียหายเช่นเดียวกัน ไม่สามารถนำมาใช้เป็นเงิน

ทุนหมุนเวียน ทำให้ขาดสภาพคล่อง เมื่อ IMF เข้ามาและเน้นการควบคุมตามวินัยการเงินที่มีปัญหา ดังนั้นโอกาสที่สถาบันการเงินดังกล่าวจะเปิดดำเนินการอีกครั้งจะยากขึ้นมาก

11) ระดับการขยายตัวทางเศรษฐกิจต่ำ IMF กำหนดให้ประเทศไทยต้องรักษาระดับการขยายตัวทางเศรษฐกิจในอัตราประมาณร้อยละ 3-4 ในปี 2540 และ 2541 เป็นต้นไป เป้าหมายดังกล่าวจะส่งผลให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจมหภาคต่ำ จะมีผลโดยตรงต่อการดำเนินธุรกิจและการขยายตัวของธุรกิจในช่วงปี 2540-2541 ทำให้การลงทุนของภาคเอกชนต้องชะงักงันไป หรือลดขนาดของการลงทุนให้เล็กลง เนื่องจากขนาดตลาดเล็กลงจากมาตรการจำกัดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

12) ขาดประสิทธิภาพในการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจ ประเทศไทยได้สูญเสียเอกราชทั้งเศรษฐกิจให้กับ IMF แล้ว จำเป็นจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ตกลงให้กับ IMF และเชื่อว่า การดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจของไทยใดๆ ในอนาคตก็ไม่พ้นจากการเฝ้าติดตามของ IMF อย่างใกล้ชิด นโยบายใดที่ไม่เป็นที่พอใจหรือไม่เอื้อประโยชน์ของทุนต่างชาติ เพื่อปกป้องธุรกิจไทย รัฐบาลก็จะเผชิญกับแรงกดดันที่จะได้รับการคัดค้านและกดดันจาก IMF ในทางตรงข้าม IMF ก็จะกดดันให้รัฐบาลเปิดเสรีทางการค้าและการเงินให้ต่างชาติเพิ่มมากขึ้น

การกู้เงินจากต่างประเทศโดยรัฐเพื่อให้กู้เงินดำเนินนโยบายต่างๆ จะต้องผ่านความเห็นชอบจาก IMF เนื่องจาก IMF ได้กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับการก่อหนี้ใหม่ของรัฐบาล นับเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้รัฐบาลขาดความคล่องตัวในการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจ

ดังนั้นในอนาคตจึงยากที่จะคาดหวังว่ารัฐจะสามารถดำเนินนโยบายเพื่อช่วยเหลือธุรกิจต่างๆ ได้โดยง่าย โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการใช้งบประมาณจำนวนมาก

4.4 แนวทางการดำเนินการเพื่อลดผลกระทบที่มีต่อธุรกิจเอกชน จากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และจากมาตรการของ IMF

การดำเนินการเพื่อแก้ไขและลดผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและมาตรการของ IMF นั้น จำเป็นจะต้องดำเนินการในระดับจุลภาค และระดับมหภาค การแก้ไขในระดับจุลภาคคือการที่ธุรกิจเอกชนต่างๆ จะต้องพยายามดำเนินการเพื่อช่วยเหลือให้ธุรกิจของตนเองสามารถอยู่รอดภายใต้ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในปัจจุบัน จนกว่ามาตรการแก้ไขในระดับมหภาคของรัฐจะสัมฤทธิ์ผล

การแก้ไขในระดับจุลภาคนั้น องค์การธุรกิจแต่ละแห่งมีระดับความพร้อมและความสามารถในการแตกต่างกันในการแก้ไขปัญหา โดยอาจจะต้องใช้วิธีการแก้ไขที่แตกต่างกัน สำหรับการแก้ไขในระดับมหภาคนั้น เป็นการแก้ไขระบบเศรษฐกิจโดยรวม เป็นการแก้ไขที่ต้องอาศัยกลไกหรือการ

สนับสนุนจากภาครัฐ ระดับความสามารถในการแก้ไขปัญหาแตกต่างกันไปตามความพร้อม และความตั้งใจจริงในการแก้ไขปัญหาของภาครัฐ ตลอดจนความร่วมมือจากภาคธุรกิจเอกชน ผลของการแก้ไขจะเป็นไปในวงกว้าง และสามารถแก้ไขปัญหาหรือบรรเทาผลกระทบได้เร็ว หากการแก้ไขมีประสิทธิภาพเพียงพอ

4.4.1 การแก้ไขในระดับจุลภาคหรือระดับองค์กรธุรกิจ

การเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์เป็นการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและรุนแรง การบริหารธุรกิจจะยากลำบาก เมื่อผสมผสานกับผลจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและมาตรการของ IMF จะส่งผลกระทบต่ออย่างมากที่สุดธุรกิจของเอกชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และจะไม่เป็นประโยชน์หากธุรกิจเอกชนจะพยายาย และขอความช่วยเหลือจากภาครัฐหรือสถาบันการเงิน การพึ่งพาตนเองโดยการปรับตัวธุรกิจให้เหมาะสมจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ธุรกิจอยู่รอดได้

ประเทศสหรัฐอเมริกาเคยประสบวิกฤตการณ์ เมื่อ 5-6 ปีที่แล้ว บริษัทต่าง ๆ เช่น IBM, GM, Chrysler, Sears Roebuck ฯลฯ ได้ประสบปัญหาขาดความสามารถในการแข่งขันอย่างรุนแรง ทำให้ขาดทุนจำนวนมากหลายภาคเกือบจะล้มละลาย

บริษัทเหล่านี้ได้เร่งปรับโครงสร้างการดำเนินการอย่างจริงจัง เปลี่ยนผู้บริหาร ปรับกลยุทธ์ การดำเนินธุรกิจ เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ลดค่าใช้จ่าย ฯลฯ ซึ่งประสบความสำเร็จยิ่ง บริษัทเหล่านี้สามารถฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ ไปได้ โดยมีระดับความสามารถในการแข่งขันและความแข็งแกร่งมากขึ้นกว่าเดิม กลับมาเป็นบริษัทที่ยิ่งใหญ่อีกครั้ง

ในการปรับตัวเพื่อลดผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและมาตรการของ IMF นั้น ธุรกิจเอกชนจะเลือกแนวทางใดขึ้นอยู่กับระดับความพร้อม ความสามารถ และความจำเป็นของธุรกิจแต่ละแห่ง แนวทางที่เสนอในงานวิจัยนี้จะเป็นแนวทางรวมๆ และอาจจะไม่หายๆ แนวทางที่ธุรกิจเอกชนปฏิบัติอยู่แล้ว เป็นหน้าที่สำหรับผู้บริหารธุรกิจเอกชนที่จะเลือกนำเอาแนวทางที่เหมาะสมกับองค์การธุรกิจของตนไปปฏิบัติ แต่ถึงลำดับสำคัญขององค์กรธุรกิจจะต้องดำเนินการอย่างจริงจัง

ก. มาตรการระยะสั้น (1 ปี)

(1) **รักษาสภาพคล่อง** ในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และสถาบันการเงินแทบทุกประเภททุกแห่งหยุดการให้สินเชื่อ ทำให้ธุรกิจส่วนใหญ่ประสบปัญหาขาดสภาพคล่องอย่างรุนแรงทั้งที่เป็นธุรกิจที่มีผลกำไรสูง ธุรกิจเอกชนจึงจำเป็นต้องรักษาสภาพคล่องให้สูงที่สุดเท่าที่จะทำได้ แม้ในบางครั้งอาจจะสูญเสียโอกาสในการขายสินค้าก็ตาม ต้องพยายามขายสินค้าเป็นเงินสด ให้เครดิตที่ต่ำลง เช่นงดการให้เครดิต วิจารณ์ก่อนให้เครดิตจะช่วยป้องกันได้อย่างมาก ง่ายกว่าการติดตามหนี้ เช่นงวดในการติดตามหนี้ ลดระดับลูกหนี้และลดระดับสินค้าคงคลัง ผู้บริหารระดับสูงเข้าควบคุมด้านลูกหนี้และสินค้าคงคลังด้วยตนเอง ระดมการใช้จ่ายในส่วนที่ไม่จำเป็น ระงับการขยาย

ธุรกิจหรือโครงการทุนใหม่ๆ ธุรกิจเอกชนจะต้องตระหนักเสมอว่าแม้ธุรกิจจะมีกำไรสูงแต่ขาดสภาพคล่องจะไม่สามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้ ในที่สุดหากถูกเจ้าหนี้ฟ้องร้อง ต้องหยุดกิจการ หรือประสบกับปัญหาล้มละลายในที่สุด

(2) **แปลงหนี้ระยะสั้นเป็นหนี้ระยะยาว** ธุรกิจเอกชนที่ประสบปัญหาด้านการเงิน ไม่สามารถชำระหนี้กับสถาบันการเงินได้ตามกำหนด จะต้องเจรจากับสถาบันการเงินเพื่อขอแปลงหนี้ระยะสั้นเป็นหนี้ระยะยาว ขอระยะเวลาการปลอดเงินต้น (Grace Period) 2-3 ปี เพื่อลดภาระการผ่อนชำระหนี้

กรณีธุรกิจเอกชนมีหนี้เป็นเงินระยะยาวกับสถาบันการเงินอยู่แล้ว ควรเจรจายกยอดจำนวนเงินต้นที่ต้องผ่อนชำระ ขอขยายระยะเวลาการผ่อนชำระหนี้ ขอระยะเวลาปลอดเงินต้นเพิ่มขึ้น หักยอดชำระดอกเบี้ยค้างชำระ เพื่อเป็นการลดภาระเงินสدادจ่าย รักษาสภาพคล่องเพื่อให้มีเงินทุนหมุนเวียนเพียงพอสำหรับการดำเนินธุรกิจต่อไป ในแง่ของสถาบันการเงินเองก็ควรผ่อนผัน ให้อาการผ่อนปรนแก่ลูกหนี้ ขอนมเลียดประโยชน์บ้าง แทนการฟ้องร้องบังคับให้ชำระหนี้ในทันที

ธนาคารแห่งประเทศไทยควรผ่อนปรนแก่สถาบันการเงิน ไม่ควรเป็นบีบบังคับสถาบันการเงินด้านการปรับปรุหนี้ และต้องควบคุมสถาบันการเงินในประเด็นต่อไปนี้

- ความคุมการคิดดอกเบี้ยผิดนัดไม่ให้สูงเกินไป
- คิดดอกเบี้ยผิดนัดจากต้นที่ครบกำหนดเท่านั้น ไม่ใช่จากเงินต้นทั้งหมด
- ไม่ให้ทำสัญญาเช่าเหมาสินค้านี้

(3) **ลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพ** ลดค่าใช้จ่ายไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ โทรสาร ค่าใช้จ่ายวัสดุสิ้นเปลือง ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าทำงานนอกเวลา เป็นต้น โดยปิดไฟหรืออุปกรณ์ทุกครั้งที่ไม่มีความจำเป็นต้องใช้งาน หรือการเปลี่ยนจากอุปกรณ์ที่ต้องใช้ไฟฟ้า หรือพลังงานจำนวนมากเป็นอุปกรณ์ประเภทประหยัดไฟฟ้าและพลังงาน ใช้ E-mail แทนโทรสาร เป็นต้น

หลีกเลี่ยงการใช้ไฟฟ้าหรือเดินเครื่องจักรในระยะเวลาที่มีการใช้ไฟฟ้ามาก ควรผลิตในช่วงที่ค่าไฟฟ้าต่ำ จะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายไฟฟ้า

เลื่อนเวลาการเปิด-ปิด ในการให้บริการ เช่น ห้างสรรพสินค้า เลื่อนเวลาเปิดบริการให้ช้าลงและเลื่อนเวลาปิดให้เร็วขึ้น จะทำให้ห้างสรรพสินค้าสามารถลดค่าใช้จ่ายด้าน ค่าน้ำประปา ค่าไฟฟ้า และค่าทำงานล่วงเวลาของพนักงาน คาดว่าจะสามารถลดค่าใช้จ่ายได้ถึง 15%

ธุรกิจเอกชนจะต้องระดมความคิดเห็นของพนักงาน หรือขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษา เพื่อหาทางประหยัดค่าใช้จ่ายดังกล่าวข้างต้น ธุรกิจแต่ละประเภทมีจุดที่จะสามารถลดค่าใช้จ่ายได้มากน้อยแตกต่างกัน ผู้บริหารจะต้องรับใส่ใจในความใส่ใจในการแก้ไขปัญหา

ภาคอุตสาหกรรมจะต้องให้ความสนใจเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เร่งลดต้นทุนการผลิต ลดการสูญเสียในขั้นตอนการผลิตให้น้อยลง ปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้ดีขึ้น ลดการทำงานล่วงเวลาในส่วนที่ไม่จำเป็น เร่งอบรมบุคลากรให้มีความรู้ ความชำนาญ ลดปริมาณสินค้าและวัตถุดิบคงคลัง พยายามใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น และไม่ก่อประโยชน์ต่อธุรกิจ หรือให้ประโยชน์ต่ำ หรืออีกนัยหนึ่งคือการบริหารต้นทุน (Cost Management)

(4) การปรับปรุงระบบการทำงานและจัดทีมงานใหม่ เป็นโอกาสอันดีสำหรับเจ้าของธุรกิจในการเลิกจ้างพนักงานที่มีประสิทธิภาพการทำงานต่ำ ไม่สนใจ ไม่ตั้งใจทำงาน เป็นการถ่วงความก้าวหน้าของบริษัท โดยไม่ก่อเกิดปัญหากระทบต่อองค์กร เนื่องจากเป็นการทำตามกระแส ธุรกิจเอกชนจะต้องเร่งปรับปรุงองค์กรให้มีความคล่องตัวในการบริหารงาน และเพิ่มประสิทธิภาพพนักงานที่มีอยู่ ลดขนาดองค์กร ปรับปรุงระบบการทำงานภายใน รวมทั้งกำกับดูแลให้รอบคอบและจัดทำระบบข้อมูล เพื่อประสิทธิภาพการผลิต ลดจำนวนพนักงานส่วนเกิน หรือลดเงินเดือนเพื่อรักษาจำนวนพนักงานไว้เท่าเดิม พยายามเพิ่มเงินพร้อมลดเงินเดือนสำหรับบางแผนกงาน ที่สามารถหยุดได้ หากจำเป็นต้องปลดพนักงานหรือคนงาน ก็ต้องเป็นไปตามมาตรการเลิกจ้างของกรมสวัสดิการ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม คือ

- เลิกจ้างพนักงานที่เข้าทำงานหลังสุด
- พนักงานที่มีประสิทธิภาพการทำงานต่ำ มีเงินเดือนน้อย
- พนักงานที่มีความประพฤติเป็นผลเสียต่อการทำงาน
- พนักงานที่มีผลงานและความสามารถน้อย
- พนักงานที่มีความเคลื่อนไหวทางครอบครัวน้อยที่สุด

จากการสำรวจผู้บริหารของ 1,200 บริษัท ของสวนดุสิตโพล พบว่าปัจจุบันมีการเลิกจ้างไปแล้ว 9.6 % เตรียมตัวที่จะเลิกจ้าง 13.9 % อยู่ระหว่างพิจารณาเลิกจ้าง 40 % ส่วนเท่าที่ขอรัฐลดการปลดก่อนติดสินใจอีก 18 % ทั้งนี้มีการยืนยันว่าไม่มีการปลดพนักงานออกเลยไม่ถึง 1 % สำหรับพนักงานที่อยู่ในรายชื่อเลิกจ้าง คือ พนักงานที่ทำงานไม่เต็มที่ เกียจคร้าน ทุจริต มีความรับผิดชอบตรงกับการทำงาน เงินเดือนสูงเกินความจำเป็น เป็นต้น

ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ มีการว่างงานมากขึ้น เป็นโอกาสที่ดีสำหรับธุรกิจต่าง ๆ ที่จะคัดเลือกบุคลากรที่มีความสามารถเข้ามาเสริมทีม ขณะเดียวกันก็จะเป็นโอกาสที่กดดันให้พนักงานที่มีอยู่เดิมพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานให้มากขึ้น เพื่อป้องกันมิให้เกิดการเลิกจ้าง

(5) ยุบหรือขายธุรกิจในเครือให้เหลือเท่าที่จำเป็น ในช่วงที่ผ่านมาธุรกิจต่างๆ นิยมจัดตั้งบริษัทในเครือกันเป็นอันมาก ทำให้ธุรกิจเอกชนแต่ละแห่งมีบริษัทในเครือจำนวนมาก ทำให้

ต้องดึงเปลี่ยนค่าใช้จ่ายในด้านการบริหารงานเป็นอันมาก ทำงานซ้ำซ้อน ในขณะที่หากรวมเป็นบริษัทเดียว ก็ไม่จำเป็นต้องมีตำแหน่งงานหรือผู้บริหารเพิ่มขึ้น สามารถใช้ทีมงานเดียวกันได้ ดังนั้นธุรกิจต่าง ๆ ควรพิจารณายุบบริษัทโมเดิร์นให้เหลือเพียงสอง จะทำให้บริษัทสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายได้อย่างมาก หรืออาจพิจารณาขายกิจการในเครือให้แก่ผู้สนใจ

(6) **แปรเปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาส** ธุรกิจบางกิจการควรหาโอกาส โดยแปรวิกฤติให้เป็นโอกาส หรือแปรจุดอ่อนให้เป็นจุดแข็ง เช่น เมื่อคู่แข่งประสบปัญหาด้านการเงิน ทำให้การดำเนินงานด้านการตลาดลดลง ควรใช้โอกาสนี้เข้าไปยึดตลาด และสร้างฐานที่มั่นคงได้ หรือเอาจังหวะที่คู่แข่งลดลงไปโฆษณา บริษัทสามารถโฆษณาเพื่อแย่งตลาด นอกจากนี้ยังพิจารณาเข้าซื้อกิจการที่น่าสนใจและผลประโยชน์ของการดี หรือซื้อกิจการจากลูกหนี้ต่างชำระ นอกจากนี้ยังเป็นโอกาสอันดีในการคัดเลือกทีมงานที่มีประสิทธิภาพ แทนทีมงานเดิมที่มีประสิทธิภาพต่ำ

(7) **เร่งขยายการส่งออก** ธุรกิจที่มีผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพด้านการส่งออกและธุรกิจที่กู้เงินจากต่างประเทศ มีหนี้เป็นสกุลเงินต่างประเทศ ต้องเร่งการขยายตลาดส่งออกเพื่อไม่ให้มีรายได้เป็นสกุลเงินตราต่างประเทศสำหรับการชำระหนี้ ธุรกิจที่มีรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศแต่ยังไม่ถึงเวลาชำระหนี้คืนแต่ไม่ยาวนานนักก็ควรฝากไว้ในรูปของเงินตราต่างประเทศซึ่งกระเป๋าสตางค์สามารถฝากไว้สูงสุด 500,000 ดอลลาร์สหรัฐ และ 5,000,000 ดอลลาร์สหรัฐ กรณีมีสินบุคต เพื่อสำรองไว้ชำระหนี้ต่างประเทศที่ครบกำหนดในอนาคต หรือนำไปชำระหนี้ต่างประเทศก่อนกำหนด หากไม่มีกำหนดเมื่อครบกำหนดชำระก่อนกำหนด หรือมีแต่ไม่สูงนัก

(8) **ปรับกลยุทธ์การตลาดให้เหมาะสม** การปรับกลยุทธ์การตลาดให้เหมาะสม กับภาวะเศรษฐกิจ เช่น การเน้นการขายตรง แบบชั้นเดียว (Single Level Marketing) หรือขายตรงแบบหลายชั้น (Multi Level Marketing) การให้บริการส่งถึงที่ เพิ่มบริการหลังการขาย เพิ่มคุณภาพของบริการ พัฒนาบุคลากรด้านการตลาด หากลูกค้าราคาลดลงรีบออกตลาดมากขึ้น ลดค่าใช้จ่ายด้านการโฆษณา ปรับเปลี่ยนรูปแบบสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการ ลดขนาดและราคาสินค้า รักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้า

(9) **ตั้งผู้บริหารดูแลด้านการเงิน** ธุรกิจต่างๆ ควรแต่งตั้งผู้บริหารระดับสูง เพื่อบริหารและควบคุมดูแลด้านการเงินของบริษัทอย่างใกล้ชิด ซึ่งจะครอบคลุมถึงการได้ทรัพยากรต่างๆ ของบริษัทให้มีประสิทธิภาพ บริหารสภาพคล่อง และบริหารความเสี่ยงอันเนื่องมาจากเงินตราต่างประเทศ ให้คำแนะนำต่าง ๆ ที่ควรหรือไม่ควรทำ และวางแผนรับสถานการณ์ต่าง ๆ ล่วงหน้า โดยอาจจะหาจ้างผู้เชี่ยวชาญมาเป็นที่ปรึกษาด้านการเงิน หรือเป็นกรรมการด้านการเงินให้กับบริษัท ทั้งนี้เพื่อให้มีผู้ดูแลด้านการเงินอย่างใกล้ชิด เนื่องจากผู้บริหารระดับสูงสุด โดยปกติจะเป็นผู้ดูแลด้านการตลาดเป็นเรื่องกลยุทธ์มากกว่า

(10) จ่ายเงินปันผลเป็นหุ้น ในกรณีที่บริษัทมีกำไร และจำเป็นต้องจ่ายเงินปันผล เพื่อให้มีให้กระทบต่อสภาพคล่อง ล้างรองเงินไว้เพื่อรักษาสภาพคล่องในอนาคต หรือเพื่อการขยายการลงทุนในอนาคต และหลีกเลี่ยงการกู้เงิน หรือนำเงินทุนหมุนเวียนมาจ่ายเป็นเงินปันผล บริษัทควรจ่ายในรูปของหุ้นสามัญ

ข. มาตรการระยะปานกลาง (1-2 ปี)

(1) ปรับโครงสร้างเงินทุนให้เหมาะสม โครงสร้างเงินทุนหรืออีกนัยหนึ่ง คือ แหล่งที่มาของเงินทุนที่ธุรกิจนำมาลงทุน โดยทั่วไปจะมี 2 แหล่งที่สำคัญ คือ เงินของธุรกิจและเงินกู้จากสถาบันการเงิน ที่ผ่านมาธุรกิจไทยมักมีโครงสร้างเงินทุนที่ไม่เหมาะสม คือ ใช้การกู้เงินเป็นตัวส่วนใหญ่กว่าเงินทุนของตัวเองอย่างมาก ทำให้ธุรกิจเปราะบาง เมื่อมีปัจจัยภายนอกมากระทบ เช่น เมื่อภาวะเศรษฐกิจตกต่ำหรือสถาบันการเงินระลอกการให้สินเชื่อและขอขยายลดลง ธุรกิจก็จะขาดสภาพคล่องได้โดยง่าย ธุรกิจเอกชนจะต้องออมเงินเพื่อการลงทุน พึ่งพาเงินกู้ให้น้อยลง สัดส่วนของทุนมากขึ้น โครงสร้างเงินทุนจะต้องมีทิศทางที่ลดต้นทุนค่า เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการถูกสถาบันการเงินฟ้องเมื่อไม่สามารถชำระเงินต้นและดอกเบี้ย และยังสามารถระดมทุนทางการเงิน ลดแรงกดดันด้านสภาพคล่อง เพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน และเพิ่มความสามารถในการเผชิญกับภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น

(2) ปรับปรุงขั้นตอนการทำงานและนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้กับงาน ธุรกิจเอกชนจะต้องปรับปรุงขั้นตอนการปฏิบัติงานและนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ มาใช้มากขึ้นและมีความเหมาะสมมาใช้งานเพื่อลดค่าใช้จ่ายด้านเงินเดือนพนักงาน ลดค่าทำงานซ้ำและซ้ำซ้อน เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและให้บริการที่รวดเร็ว และที่สำคัญ คือ เป็นแหล่งเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นระบบและสะดวกต่อการนำมาใช้งานต่าง ๆ และให้บริการแก่ลูกค้า

การปรับเปลี่ยนขั้นตอนการดำเนินงานภายในองค์กรจะต้องพิจารณาถึงการดำเนินงานจากจุดเริ่มต้นอย่างละเอียดโดยการตัดขั้นตอนที่ไม่จำเป็นออก (Elimination) รวมขั้นตอนที่ใกล้เคียงกันเพื่อลดเวลาและระยะทาง (Combination) ปรับปรุงขั้นตอนการทำงานใหม่ (Re-engineering) และการดำเนินการตามขั้นตอนใหม่ให้ง่ายที่สุด (Simplification)

(3) การพัฒนาบุคลากรและหรือว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเป็นที่ปรึกษา ขององค์กร ธุรกิจควรมีที่ปรึกษาที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเงิน บัญชี การจัดการ การผลิต การตลาด และระบบฐานข้อมูลให้มากขึ้น เนื่องจากความล้นรับข้อมูล ความรวดเร็วในการเปลี่ยนแปลงข้อมูลสูงมาก จำเป็นต้องพึ่งพาผู้มีประสบการณ์เฉพาะด้านเป็นผู้คอยให้คำแนะนำก่อนการตัดสินใจต่าง ๆ

ธุรกิจต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารระดับสูง จะต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจในด้านเศรษฐกิจ การเงิน การคลัง จะต้องติดตามความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด เนื่องจากข้อมูลเหล่านี้จะทำให้ธุรกิจต่าง ๆ สามารถวางแผนด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจได้ดีขึ้น ไม่พอเพียงแล้วสำหรับการดำเนินธุรกิจแบบเดิม ๆ ที่ปราศจากความรู้ความเข้าใจในระบบเศรษฐกิจ

ธุรกิจต่าง ๆ ในอนาคตจะบริหารยากลำบากขึ้น ผู้บริหารควรยกระดับตนเองเป็นนักลงทุน และให้มีอาชีพที่มีความรู้ ความสามารถ มีกิลท์พิเศษ เข้ามาบริหารธุรกิจแทน ธุรกิจต่าง ๆ จะมีรูปแบบการบริหารแบบเดิมไม่ได้อีกต่อไปแล้ว หากจะบริหารเองก็จะต้องเร่งพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองโดยเร็ว

(4) ศึกษาโครงการลงทุนก่อนการตัดสินใจลงทุน องค์การธุรกิจจะต้องให้ความสนใจกับการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการลงทุนทั้งที่เป็นโครงการขยายการลงทุนของธุรกิจเดิม หรือขยายการลงทุนไปสู่ธุรกิจใหม่ที่ยังไม่เคยทำมาก่อนก่อนการลงทุนใดๆ ทั้งในด้านการเงิน การตลาด การผลิต และการจัดการ จะต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลทำการศึกษาริเสาะหาให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้การตัดสินใจเป็นไปโดยรอบคอบ จะต้องไม่ตัดสินใจลงทุนจากความเชื่อ ความรู้สึก และสิ่งล้าสมัย คือ ยึดตัดสินใจเพียงลำพังคนเดียว ควรปรึกษาผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านตลอดจนทีมงานของบริษัทก่อน

(5) การปรับองค์กรธุรกิจให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ องค์การธุรกิจต่าง ๆ ต้องพยายามปรับปรุงองค์กรธุรกิจของตนเองให้เป็นองค์กรใหม่ที่มีประสิทธิภาพสูง มีความสามารถทางการแข่งขันเพิ่มขึ้นเทียบเท่ากับประเทศที่พัฒนาแล้ว หรืออีกนัยหนึ่ง คือ พัฒนาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ธุรกิจต้องเรียนรู้ว่าแท้จริงแล้วธุรกิจของตนควรจะไปทางไหน อะไรเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จที่แท้จริง ผู้บริหารจะต้องสร้างให้พนักงานทุกระดับเป็นผู้รู้ ต้องการศึกษาค้นหาความรู้ตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา มีการเรียนรู้ที่จะทำงานเป็นทีม การคิดที่เป็นระบบ (System Thinking) เพื่อการวางแผนระยะยาว และมองเห็นผลของการดำเนินงานที่กระทำแล้วจะเกิดผลเช่นไรในอนาคต และรู้ว่าองค์กรมีจุดประสงค์อย่างไร จะต้องพัฒนาบุคลากรให้กลายเป็นผู้ที่มีคิดเป็น รู้จักประสบการณ์ข้อมูลที่ได้รับให้กลายเป็นปัญญา (Wisdom) ที่จะทำให้เกิดการพัฒนาการต่อไปในอนาคต

เมื่อองค์กรภาคเอกชนกลายเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้แล้ว วินัยในการดำเนินงาน วินัยในการลงทุนก็จะเกิดขึ้น การพิจารณาผลกระทบอย่างรอบด้านก่อนการตัดสินใจดำเนินการใด ๆ ก็เกิดขึ้น จะทำให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายขึ้น

ค. มาตรการระยะยาว (2 ปี ขึ้นไป)

(1) ผลิตสินค้ามาตรฐานและสร้างตราขึ้นชื่อให้นานาประเทศยอมรับ บริษัทเอกชนต้องสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน ต้องเน้นการสร้างตราขึ้นชื่อ (Brand Name) ที่ได้รับการยอมรับทั่วโลก เพื่อให้สามารถขายสินค้าที่ตนเองผลิตได้ทั่วโลก ดังเช่นประเทศญี่ปุ่น ได้สร้างรถยนต์ยี่ห้อที่ีได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับสามารถขายได้ทั่วโลก ลดการขยายตลาดแบบจวนจวนแต่ผลประโยชน์ระยะสั้นส่วนตน ละเลยการคำนึงถึงผลเสียในระยะยาวที่จะเกิดต่อประเทศโดยส่วนรวม สูญเสียความเชื่อถือจากตลาดต่างประเทศ ดังเช่นการส่งออกมันสำปะหลังที่มีทรายหรือกากมันปลอมปน เป็นต้น ซึ่งในระยะยาวจะทำให้ต้องสูญเสียตลาดส่งออก นอกจากนี้สินค้าที่เป็นที่ยอมรับของตลาดโลกแล้ว ควรพิจารณาจัดทำเป็นระบบแฟรนไชส์จากประเทศไทยแทนการพึ่งพาแฟรนไชส์จากต่างประเทศ

การสร้างเครื่องหมายการค้าจำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือทั้งภาครัฐและผู้ประกอบการภาคเอกชน ที่สำคัญคือ ภาคเอกชนจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาเครื่องหมายการค้าของตนเองให้เป็นที่ยอมรับของตลาดโลก

(2) วิจัยและพัฒนา ภาคธุรกิจเอกชนจะต้องให้ความสำคัญกับการวิจัยพัฒนาให้มากขึ้น เพื่อพัฒนาสินค้าใหม่ ๆ ที่มีคุณภาพ สามารถสนองตอบความต้องการของผู้บริโภคทั้งภายในและต่างประเทศ ลดการลอกเลียนแบบ หรือการพึ่งพาเทคโนโลยีต่างประเทศมากเกินไป นอกจากนี้การวิจัยเพื่อค้นหาเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อการผลิตผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ แล้ว การวิจัยพัฒนายังจะช่วยให้อุตสาหกรรมผลิตสินค้าคุณภาพดีขึ้น ด้านทุนสำรอง ธุรกิจเอกชนจึงควรจัดงบประมาณนี้ไว้สำหรับการวิจัยและพัฒนาหรืออาจจะขอความสนับสนุนจากภาครัฐหรือภาคธุรกิจเอกชนในแต่ละอุตสาหกรรมร่วมตัวกันในการวิจัยพัฒนา

(3) กระจายความเสี่ยงด้านการลงทุนในต่างประเทศ ธุรกิจต่างๆ ควรพยายามขยายตลาดไปสู่การลงทุนในต่างประเทศให้มากขึ้น เพื่อลดผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในประเทศ การกระจายความเสี่ยงภายในประเทศด้วยการลงทุนในหลาย ๆ ธุรกิจอาจจะไม่เพียงพออีกต่อไป เนื่องจากหากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างมากจะส่งผลกระทบไปยังทุกอุตสาหกรรม หากกระจายไปลงทุนในต่างประเทศ ก็จะมีแหล่งรายได้มาเสริมธุรกิจในประเทศที่ประสบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำได้ และยังช่วยให้สามารถเสริมจุดอ่อนด้านการลงทุนภายในประเทศ เช่น ค่าแรงงานสูง เป็นต้น สามารถนำจุดได้เปรียบจากการลงทุนในต่างประเทศมาเสริมความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศ

(4) ขยายการลงทุนแบบค่อยเป็นค่อยไป ขยายวงรับขยายจนเกินกำลังจะต้องรอให้มี ความพร้อมในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเงิน การผลิต การตลาด และการจัดการ เพื่อมิให้การบริหารงานหละหลวมครบครันไม่ถึง

(5) การปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรม ภาคเอกชน ที่ประกอบธุรกิจที่ใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก เช่น อุตสาหกรรมทอผ้า จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ การผลิตไปผลิตในประเทศขึ้นที่ตามมาช่วยให้เกิดความได้เปรียบในด้านการแข่งขันในตลาดโลก เช่น ด้านค่าแรงงานถูก ปัจจัยการผลิตราคาถูก นอกจากนี้ยังช่วยให้สามารถนำเครื่องจักรเก่าไปใช้ ประโยชน์อย่างเต็มที่แทนที่จะขายเป็นเศษเหล็ก หากจะใช้ผลิตต่อไปก็มีต้นทุนสูงแข่งกับประเทศ ขึ้นไม่ได้ ขอการสนับสนุนจากรัฐในการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงขึ้น รวมทั้งสนับสนุนให้มีการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีขึ้นภายในประเทศไทย

(6) พัฒนาทรัพยากรบุคคลและการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารของพนักงาน องค์การต่างๆ ต้องหันมาพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีขีดความสามารถสูง เพื่อเพิ่มศักยภาพขององค์กรธุรกิจในด้านการแข่งขัน ผู้บริหารกับพนักงานต้องแลกเปลี่ยนทัศนคติกันได้ ทำให้เกิดบรรยากาศ พนักงานสามารถกำหนดเป้าหมายการทำงานและนำผลกำไรมาแบ่งปันส่วนกับพนักงาน เกือบใจให้พนักงานเข้ามามีส่วนในการเป็นเจ้าของ พนักงานทุกคนมีสิทธิ์ประเมินผลงานผู้บริหาร ปัจจุบันธุรกิจเอกชนของไทยยังไม่นิยมหรือยินยอมให้พนักงานเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร เป็นการบั่นทอนความสามารถของพนักงาน ไม่สามารถนำเอาทรัพยากรบุคคลมาให้เกิดประโยชน์ต่อ องค์การอย่างเต็มที่

(7) ขายกิจการหรือปรับฐานะจากเจ้าของมาเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ธุรกิจเอกชนที่ ธุรกิจถึงตามารถดำเนินไปได้ แต่ประสบปัญหาด้านสภาพคล่องอย่างมาก อีกแนวทางหนึ่งก็คือ พิจารณา คือ การขายกิจการนี้ไม่ได้กับผู้ประกอบภายในอุตสาหกรรมเดียวกันหรือผู้สนใจและมีเงิน ทุนเพียงพอ โดยอาจจะขายทั้งหมด หรือบางส่วน ตลอดจนมาเป็นผู้ถือหุ้นส่วนน้อยและรับจ้าง บริหารกิจการให้กับนักลงทุน เพื่อให้ธุรกิจนั้น สามารถคงอยู่ได้ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อทั้งพนักงาน เจ้าพนักงานด้านและสถาบันการเงิน แทนที่จะถูกเจ้าหนี้ฟ้องล้มละลาย ซึ่งสุดท้ายจะไม่เป็นประโยชน์ ต่อทุกฝ่าย

(8) หาหุ้นส่วน ธุรกิจที่มีภาวะหนี้สินต่างประเทศสูง ยากที่จะป้องกันความเสี่ยงจาก อัตราแลกเปลี่ยนได้โดยง่าย เสี่ยงต่อการล้มละลายสูง จึงจำเป็นต้องรีบไปรับปรุงโครงสร้างเงินทุน โดยเร็ว หากนักลงทุนทั้งจากภายในและนอกประเทศมาร่วมทำธุรกิจ เพื่อปรับโครงสร้างเงินทุนใหม่ ขอมูลสรุปเสียควรเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่มาเป็นผู้ถือหุ้นขนาดเล็กลง เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกฟ้องล้มละลาย ซึ่งจะกระทบถึงเจ้าหนี้เงินกู้ เจ้าพนักงานค้า ตลอดจนเจ้าของกิจการและพนักงาน

การปรับโครงสร้างเงินทุนของภาคเอกชน นอกจากจะช่วยลดความเสี่ยงนัยหลักเสี่ยงการถูกฟ้องล้มละลายแล้วยังเป็นการช่วยลดต้นทุนทางการเงิน ทำให้ต้นทุนสินค้าลดลง ลดภาระการชำระดอกเบี้ย และเงินต้น ทำให้สภาพคล่องของธุรกิจดีขึ้น

การเลือกผู้ถือหุ้นรายใหม่ที่มีความรู้ ประสบการณ์ในลักษณะ Strategic Partner จะช่วยให้การบริหารธุรกิจมีประสิทธิภาพ สามารถแข่งขันกับตลาดโลกได้

(9) สนับสนุนการสร้างจริยธรรมทางธุรกิจ รัฐบาล ธุรกิจเอกชน และสมาคมองค์กรต่าง ๆ ควรร่วมมือกันในการสร้างจริยธรรมของผู้ประกอบธุรกิจภาคเอกชน ให้ธุรกิจต่างๆ มีค่านิยมจริยธรรมที่ถูกต้องเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินธุรกิจ ธุรกิจที่มุ่งแสวงหากำไร ชื่อเสียง และเกียรติยศ จากการไร้ศีลธรรม การประหลาดผิด การหลอกลวง จะต้องได้รับการต่อต้านจากสังคม ธุรกิจใดที่มุ่งแสวงหากำไรจนเกินควร ผลิตรายได้ต่ำส่งผลกระทบต่อสังคมและประชาชน เจ้าของบริษัท บริษัท ทำสิ่งผิดกฎหมาย นอกเหนือจากข้อบังคับตามกฎหมายแล้ว ธุรกิจภาคเอกชน สมาคม รัฐบาล และประชาชนจะต้องถือเป็นเรื่องสำคัญ และต่อต้านไม่คบค้าสมาคมกับธุรกิจเหล่านี้ เพื่อให้ธุรกิจเหล่านี้อยู่ไม่ได้ รวมทั้งผู้บริหารก็จะเป็นที่ยอมรับของสังคมต่อไป สังคมจะต้องสร้างกลไกเพื่อการตรวจสอบจริยธรรมของธุรกิจภาคเอกชนอย่างใกล้ชิดและลึกให้สังคมได้เข้าใจและร่วมมือกันลงโทษ ประเทศสหรัฐอเมริกาขณะนี้กำลังสร้างจริยธรรมและระบบการตรวจสอบการดำเนินการอย่างใกล้ชิด

(10) สนับสนุนให้ธุรกิจเอกชนจัดตั้งองค์กร เพื่อให้ข้อเสนอแนะทางเศรษฐกิจต่อรัฐ เนื่องจากปัจจุบันมีนักวิชาการ นักธุรกิจ และประชาชน จำนวนมากได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายและวิธีการในการแก้ไขปัญห เศรษฐกิจของประเทศ เป็นความคิดเห็นหลากหลายและมีเป็นจำนวนมากที่ภาครัฐสามารถนำไปใช้ประโยชน์ หากธุรกิจภาคเอกชนที่มีฐานมั่นคงและรัฐสนับสนุนให้ภาคเอกชนรวมตัวกันเป็นองค์กรเพื่อร่วมการศึกษาและถกแถลงและเสนอข้อเสนอนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อภาครัฐในการนำข้อมูลไปใช้อำนาจการบริหารและแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจของประเทศ ตลอดจนการช่วยบรรเทาปัญหาการที่มีความสามารถทางเศรษฐกิจในการดำรงตำแหน่งทางการเมือง รัฐจะต้องให้ความสำคัญกับองค์กรนี้และจะปรึกษาหารือกับภาคเอกชนผ่านทางองค์กรนี้เท่านั้น

4.4.2 การแก้ไขวิกฤติเศรษฐกิจในระดับมหภาค

ภายใต้ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างมากในปัจจุบัน การปรับตัวให้เข้ากับภาวะที่เปลี่ยนแปลงของธุรกิจเอกชนโดยลำพังไม่เพียงพอ เป็นเพียงการบรรเทาผลกระทบให้ลดลงเท่านั้น เนื่องจากสิ่งที่ภาคเอกชนสามารถดำเนินการได้เป็นเพียงระดับจุลภาค ปัญหาจะคลี่คลายและแก้ไขได้ในที่สุดก็

ด้วยเมื่อภาครัฐและสมาคมของภาคธุรกิจเอกชนได้ดำเนินการเพื่อให้เกิดการแก้ไขในระดับมหภาค
อย่างจริงจัง

ก. ภาคการเงิน - ธนาคารแห่งประเทศไทย

- มาตรการระยะสั้น (ไม่เกิน 1 ปี)

(1) เสริมสภาพคล่องแก่ธุรกิจโดยเร็ว ธนาคารแห่งประเทศไทยจะต้องเร่งรีบให้
สถาบันการเงินให้สินเชื่อแก่ธุรกิจโดยเร็ว รัฐบาลซึ่งยังมีเครดิตที่ดีกว่าภาคเอกชน จะต้องช่วยหาเงิน
กู้จากต่างประเทศมาไถ่ภาคเอกชนกู้ โดยอาจให้กู้ผ่านธนาคารพาณิชย์ และหาหรือ สถาบันการเงิน
เพื่อการพัฒนาของรัฐ เช่น บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่ง
ประเทศไทย ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย และธนาคารเพื่อการเกษตรและ
สหกรณ์การเกษตร เป็นต้น เพื่อนำไปจัดสรรให้ธุรกิจเอกชนที่มีผลประกอบการดีเยี่ยม เพื่อเสริม
สภาพคล่องทางธุรกิจโดยเร็ว

มาตรการความช่วยเหลือด้านการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมามีจะไม่
มีผลในด้านการปฏิบัติ เช่นกรณีการให้ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) ฟื้นฟูสินเชื่อ P/A ของ
สถาบันการเงินที่ถูกสั่งให้หยุดดำเนินการชั่วคราว เป็นตัว NCO ของธนาคารกรุงไทย และให้ผู้
ที่ต้องการใช้เงินสามารถนำตัว NCO มาขอวงเงินธนาคารกรุงไทย ซึ่งเหตุการณ์โดยรวมแล้ว 3
เดือนแล้ว ก็ยังไม่สามารถดำเนินการได้ ดังนั้นมาตรการต่อไปของธนาคารแห่งประเทศไทยเมื่อ
ประกาศให้สถานการณ์ชนบทราบแล้วจะต้องปฏิบัติได้จริง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อประชาชนและ
ธุรกิจ

ในส่วนของการสถาบันการเงิน จำนวน 58 แห่ง ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยสั่งให้หยุดดำเนินการ
ธุรกิจชั่วคราวนั้น มีธุรกิจจำนวนมากที่นำเงินทุนหมุนเวียนไปฝากไว้ เมื่อสถาบันการเงินถูกสั่งให้
หยุดดำเนินการ จึงส่งผลกระทบต่อสภาพคล่องของธุรกิจ ดังนั้นเมื่อสถาบันการเงินทั้ง 58 แห่ง
สามารถเรียกเก็บเงินจากผู้กู้ได้แล้ว ทั้งในรูปของดอกเบี้ยและเงินต้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจะ
ต้องวางแผนมาตรการให้ไม่เงินดังกล่าวจะคืนแก่ธุรกิจตามความจำเป็นเพื่อให้ธุรกิจสามารถดำเนินต่อ
ไปได้ และสร้างสภาพคล่องให้กับระบบ

(2) รักษาเสถียรภาพของค่าเงินบาท ธนาคารแห่งประเทศไทยจะต้องพยายาม
รักษาเสถียรภาพของเงินบาทมิให้ตกต่ำลงไปกว่าระดับปัจจุบัน โดยเพิ่มความร่วมมือระหว่าง
ประเทศในกลุ่ม ASEAN รวมทั้งประเทศจีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และออสเตรเลีย เพื่อให้ความร่วมมือ
ในการสร้างระบบป้องกันสภาพความผันผวนแปรปรวนของเงินตรา โดยอาศัยกองทุนของกลุ่ม
ประเทศในเอเชีย เพื่อช่วยรักษาเสถียรภาพของค่าเงินของประเทศสมาชิก ป้องกันการเก็งกำไรค่า
เงินจากกลุ่มเก็งกำไรนานาชาติ อย่างไรก็ตามกองทุนดังกล่าวจะต้องมีขนาดใหญ่เพียงพอที่จะ

สามารถรักษาเสถียรภาพของค่าเงิน เนื่องจากมูลค่าการซื้อขายเงินตราที่เกิดขึ้นทั่วโลกในขณะนี้ คิดเป็นประมาณ 1.3-1.5 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ ต่อวัน หรือเทียบเท่ามูลค่าการค้าของประเทศทั่วโลก รวมกัน 1 ปี

แม้ปัจจุบันธนาคารกลางเอเชียจะมีกลุ่มความร่วมมือที่ไม่เป็นทางการและข้อตกลงด้านการทำสัญญาซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า (SWOP) เพื่อปกป้องค่าเงิน แต่ยังไม่มีความเคลื่อนไหวระดับภูมิภาคที่จะหยุดยั้งนักเก็งกำไร ธนาคารกลางชาติเอเชียควรจะต้องลดอัตราแลกเปลี่ยนของแต่ละประเทศในภูมิภาคเดียวกันมากกว่าจะมุ่งไปเฉพาะที่เงินดอลลาร์สหรัฐ ในอนาคตสกุลเงินบาทและเงินยูโรน่าจะมีบทบาทสำคัญในการควบคุม ความเคลื่อนไหวของสกุลเงินต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ร่วมมือกับธนาคารชาติในเอเชีย โดยมีญี่ปุ่นเป็นแกนนำในการจัดตั้งกองทุนเอเชียเพื่อปกป้องค่าเงินของเอเชียจากการเก็งกำไรของนักเก็งกำไรจากทั่วโลก

เพิ่มระดับเงินสำรองต่างประเทศโดยขอู้จาก IMF หรือญี่ปุ่นเพิ่มขึ้น ส่งเสริมการท่องเที่ยว

รัฐบาลจะต้องสร้างความมั่นใจแก่นักลงทุนและเจ้าหน้าที่ต่างประเทศ เพื่อให้มีเงินทุนจากต่างประเทศไหลเข้าและลดการไหลออกของเงินทุน โดยควบคุมการนำเงินออกนอกประเทศบางส่วน เพื่อให้ระดับสำรองเงินตราต่างประเทศสูงขึ้น ทำให้ค่าเงินบาทมีเสถียรภาพและกลับเข้าสู่ระดับที่เหมาะสม คือประมาณ 30-32 บาทต่อดอลลาร์ จะช่วยลดผลกระทบจากการปรับระบบอัตราแลกเปลี่ยนต่อธุรกิจส่งออกและอยู่ในวิสัยที่จะฟื้นฟูกิจการ

นอกจากนี้ธนาคารแห่งประเทศไทยควรจะต้องคงตลาดเงิน 2 ตลาดไว้อีกระยะหนึ่งก่อน ต้องไม่ยินยอมยกเลิกตามแรงกดดันของนักเก็งกำไรผ่าน IMF โดยต้องรอจนกว่าพื้นฐานทางเศรษฐกิจมั่นคง จึงค่อยยกเลิกการมี 2 ตลาด ในขณะเดียวกันธนาคารแห่งประเทศไทยจะต้องหามาตรการฉุกเฉินเพื่อหยุดยั้งการไหลออกของเงินบาทอย่างฉับพลัน ขอความร่วมมือจากธนาคารพาณิชย์ทางจริยธรรม (Moral Suasion) และบังคับด้วยกฎหมายโดยตรงหรือโดยอ้อม ควบคุมมิให้นักเก็งกำไรเงินบาทผ่านประเทศผ่านการซื้อขายหลักทรัพย์และตราสารหนี้ กสศ. ต้องตั้งห้ามซื้อขายหลักทรัพย์ผ่านบัญชีผู้มีถิ่นฐานนอกประเทศและสั่งให้ชำระเงินเป็นดอลลาร์สหรัฐเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อรักษาเสถียรภาพของค่าเงินบาทให้มั่นคง

(3) ผ่อนปรนแก่ธุรกิจเอกชนในการชำระหนี้คืนแก่สถาบันการเงิน จากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การงดให้สินเชื่อของสถาบันการเงิน ธุรกิจขาดสภาพคล่อง ทำให้ธุรกิจเอกชนจำนวนมากไม่สามารถชำระดอกเบี้ยและชำระคืนเงินต้นแก่สถาบันการเงิน ซึ่งโดยหลักการแล้วธุรกิจเอกชนจะต้องเจรจาปรับปรุงหนี้กับสถาบันการเงินและขอเงื่อนไขที่ผ่อนปรน เช่น แปรลดหนี้ระยะสั้นเป็นหนี้ระยะยาว เพิ่มระยะเวลาปลอดการชำระหนี้ต้น ยืดระยะเวลาการผ่อนชำระคืนเงิน

ค้ำ ลดอัตราดอกเบี้ย หายห่วงผ่อนชำระดอกเบี้ยที่ค้างชำระ ขอเพิ่มวงเงินเพื่อการหมุนเวียนเพิ่มเติม เพื่อเสริมสภาพคล่อง เป็นต้น

ธนาคารแห่งประเทศไทยจะต้องหวั่นมิให้ธนาคารพาณิชย์ยกเลิกหรือลดวงเงินที่ได้ตกลงทำสัญญากับธุรกิจต่างๆ ไว้แล้ว ห้ามแรงรัดเชือกหนี้ยี่คืนจากธุรกิจเอกชนที่กำลังประสบปัญหาสภาพคล่อง ตลอดจนการบีบบังคับธุรกิจเอกชนให้โอนสิทธิประกันมาค้ำประกันเพิ่มหรือห้ามผู้ที่จะเป็นการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

ในทางปฏิบัติสถานการณ์การเงินต่างๆ กลับเพิ่มความเข้มงวดแทนการผ่อนปรนกับลูกหนี้ โดยอ้างถึงสถานะเงินงวดของธนาคารแห่งประเทศไทย และความไม่มั่นใจในภาวะเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งลดการปล่อยเงิน 58 แห่งที่ถูกสั่งให้หยุดการดำเนินการธุรกิจชั่วคราวนั้น มีระเบียบของธนาคารแห่งประเทศไทยที่เข้มงวด ไม่เอื้ออำนวยต่อการปรับปรุงหนี้ การเข้มงวดของธนาคารแห่งประเทศไทยควรดำเนินการในช่วงก่อนหน้านี้ คือเข้มงวดการให้สินเชื่อ การเข้มงวดในช่วงที่ธุรกิจกำลังประสบปัญหา เป็นการซ้ำเติมธุรกิจเอกชน จะก่อให้เกิดความไขว่คว้าหาหนทางออกมากขึ้น โอกาสที่ธุรกิจจะฟื้นตัวยาก เป็นการเพิ่มความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมมากขึ้น แทนที่จะช่วยแก้ไขปัญหา

(4) ขอบเขตระยะเวลาการชำระคืนเงินกู้ต่างประเภท ผลจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้สถานการณ์การเงินต่างประเทศลดการปล่อยกู้ให้กับภาคเอกชนไทย ขณะเดียวกันก็ไม่ค่อยอนุญาตสัญญากู้ยืมที่ครบกำหนด โดยที่ภาคเอกชน สิ้นไตรมาสที่ 2 ปี 2540 มียอดหนี้เงินกู้ต่างประเทศสูงถึงประมาณ 66,394 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยเป็นกู้ยืมของสถาบันการเงินไทยกว่า 40,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในขณะที่จำนวนไม่น้อยกว่า 16,960 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เป็นหนี้ระยะสั้นต้องชำระคืนภายในปี 2540 ต้นปี 2541 เป็นหนี้ระยะสั้น และภาคเอกชนขาดความสามารถในการชำระหนี้คืน เนื่องจากการสั่งปิดบริษัทเงินทุนบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ 58 แห่ง และการที่ภาคเอกชนนำเงินกู้ต่างประเทศไปลงทุนระยะยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปของที่ดิน สิ่งปลูกสร้างและเครื่องจักร จึงยอมไม่ตามนัดคืนเงินกู้ได้ จึงประสบผลกระทบคือสภาพคล่องของสถาบันการเงินและธุรกิจต่างๆ เป็นอันมาก ในประเด็นนี้ธนาคารแห่งประเทศไทยและกระทรวงการคลังต้องให้ความมั่นใจกับเจ้าหนี้ต่างประเทศให้เป็นรูปธรรม เพื่อลดแรงกดดันต่อสถานการณ์การเงินและธุรกิจเอกชนที่มีเงินกู้ต่างประเทศระยะสั้น แนวทางที่ควรพิจารณาคือการเจรจาแปลงหนี้ระยะสั้นเป็นหนี้ระยะยาว เจรจาแปลงหนี้เป็นทุน เป็นต้น และควรขอความร่วมมือผ่านทางสถาบันการเงินที่เปิดสาขา หรือสำนักงานตัวแทนและวิเทศธนกิจ (BIBF) ในการช่วยเจรจาดอกเบี้ยสัญญาหรือแปลงหนี้

แนวทางการชดเชยเจรจาปรับปรุงหนี้ข้างต้น ในประเทศสวีเดน ฟินแลนด์ ใช้วิธีการให้รัฐออกกฎหมายค้ำประกันหนี้ของภาคเอกชน เพื่อสร้างความมั่นใจกลับมา อย่างไรก็ตามวิธีดังกล่าวเป็นการ

แปดหมื่นล้านบาทมาเป็นหนี้สาธารณะ รัฐจึงต้องใช้ความระมัดระวังและเลือกคำให้เฉพาะสถาบันการเงินที่ยังเปิดดำเนินการตามปกติ

(5) ดำเนินมาตรการให้สถาบันการเงินเพิ่มทุน การขาดสภาพคล่องของสถาบันการเงิน ทำให้เกิดความไม่มั่นคง เสี่ยงต่อการเกิดวิกฤติการณ์ทางการเงินอีก และยังทำให้สถาบันการเงินไม่สามารถให้สินเชื่อแก่ธุรกิจต่างๆ หากปล่อยให้เป็นเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นในระยะยาว ผลเสียจะเกิดขึ้นกับเศรษฐกิจทั้งระบบและกระทบถึงความมั่นคงของสถาบันการเงิน

ดังนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงต้องดำเนินมาตรการให้สถาบันการเงินเพิ่มทุนโดยเร็ว ซึ่งหากทุกธนาคารในระบบสามารถเพิ่มทุนได้ในอัตราร้อยละ 20 ของเงินกองทุนตามกฎหมายเพียงเล็กน้อยพุทธศักราช 2540 จะมีเงินทุนเพิ่มขึ้นอีกประมาณ 97,489 ล้านบาท (ราคาพาร์) ทำให้สามารถเสริมฐานะการเงินของสถาบันการเงินให้มั่นคงขึ้น ในขณะเดียวกันสถาบันการเงินสามารถนำเงินส่วนที่เพิ่มทุนไปให้สินเชื่อแก่ธุรกิจ เป็นการช่วยเสริมสภาพคล่องแก่ธุรกิจ ลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับสถาบันการเงินในอนาคต

ในส่วนของสถาบันการเงินประเภทอื่นนอกเหนือจากธนาคารพาณิชย์นั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจะต้องดำเนินการให้เพิ่มทุนเช่นเดียวกัน โดยต้องยึดหลักการให้สถาบันการเงินแต่ละแห่งสามารถดำรงอยู่ได้ โดยมีเงินทุนเพียงพอสำหรับให้ผู้ฝากถอนเงิน หรือชำระคืนเจ้าหนี้เมื่อครบกำหนด โดยธนาคารแห่งประเทศไทยอาจขอให้อาสาสมัครพาณิชย์ที่เป็นผู้ถือหุ้นอยู่เป็นผู้รับซื้อ หากไม่สามารถดำเนินการได้ธนาคารแห่งประเทศไทยจะต้องเข้าไปถือหุ้นแทน หรือให้ความกิจการดังกล่าวต่อไป

นอกจากนี้เพื่อเป็นการเสริมความมั่นคงของสถาบันการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทยจะต้องเพิ่มสัดส่วนของเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง (818) โดยส่วนของธนาคารพาณิชย์ควรเพิ่มจากระดับ 8.5% ในปัจจุบันเป็น 12% และบริษัทเงินทุนจาก 7.5% ในปัจจุบันเป็น 15% โดยลดส่วนให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 3 ปี พยายามเพิ่มทุกปี ในส่วนของบริษัทเงินทุนที่ถูกสั่งปิดกิจการนั้นควรกำหนดตามฐานะของสถาบันแต่ละแห่ง

(6) สร้างความมั่นคงให้กับสถาบันการเงินขนาดเล็กและกลาง โดยมาตรการควบคุมกิจการ หากสถาบันการเงินใดไม่สามารถเพิ่มทุน ธนาคารแห่งประเทศไทยจะต้องดำเนินมาตรการให้สถาบันการเงินขนาดเล็กและขนาดกลางควบกิจการกันเองหรือควบกิจการกับสถาบันการเงินขนาดใหญ่ เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันการเงินโดยเร็วที่สุด เพื่อมิให้เกิดปัญหากับสถาบันการเงินอีก ผู้ถือหุ้นเดิมของธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงินอื่นจะต้องยอมลดสัดส่วนการถือหุ้นลง โดยรัฐอาจให้สิ่งจูงใจในระดับที่เหมาะสม และต้องเร่งรัดให้มีผลในทางปฏิบัติโดยเร็ว

(7) เร่งแก้ปัญหาสถาบันการเงิน 58 แห่ง ที่ถูกสั่งให้หยุดดำเนินการชั่วคราว หากสถาบันการเงินจำนวน 58 แห่ง ที่ถูกสั่งปิดกิจการชั่วคราวนั้น ไม่สามารถเสนอแผนฟื้นฟูที่ทำให้มั่นใจว่าจะสามารถบริหารจัดการต่อไปโดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย ก็ไม่ควรอนุญาตให้เปิดดำเนินการอีกต่อไป หากสามารถดำเนินการได้ ก็ควรรีบให้เปิดดำเนินการโดยเร็ว ธนาคารแห่งประเทศไทยจะต้องขอพระราชกำหนดจัดตั้งองค์กรเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (Financial Sector Restructuring Authority หรือ FRA) เพื่อเป็นองค์กรอิสระที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการดูแลบริหารเงินทุนที่ถูกระงับกิจการ โดยจะเป็นผู้พิจารณาแผนฟื้นฟูของบริษัทเงินทุนทั้ง 58 แห่ง บริษัทเงินทุนที่แผนฟื้นฟูฐานะได้รับความเห็นชอบจะได้รับอนุญาตให้เปิดดำเนินการและกลับเข้าสู่ภายใต้การกำกับดูแลของธนาคารแห่งประเทศไทย สำหรับบริษัทเงินทุนที่ไม่สามารถฟื้นฟูฐานะ FRA ก็จะรายคืนทรัพย์สินของบริษัทเงินทุนเหล่านั้น ด้วยวิธีการประมูลอย่างเปิดเผยเพื่อให้ได้ราคาขายสูงสุดได้ในขณะเดียวกัน ธนาคารแห่งประเทศไทยจะต้องขอพระราชกำหนดจัดตั้งบรรษัทบริหารสินทรัพย์เพื่อการเป็นหนี้ขึ้นเป็นองค์กรอิสระ มีหน้าที่เข้าประมูลซื้อสินทรัพย์ดีของสภาพการการเงินที่ไม่สามารถฟื้นฟูฐานะได้ เพื่อนำมาบริหารและขายต่อ โดยกระทรวงการคลังเข้าถือหุ้นและเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้าร่วมถือหุ้นด้วย การคิดเสียคณะกรรมการขององค์กรทั้ง 2 แห่ง จะต้องไปประกันและคัดเฉพาะบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีความเด็ดขาดเป็นที่ยอมรับทั้งภาครัฐและเอกชน

- มาตรการระยะปานกลาง (1-2 ปี)

(1) ตั้งสถาบันประกันเงินฝากและเลิกให้ความช่วยเหลือสถาบันการเงินที่มีปัญหา ควรรีบดำเนินการจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝาก เพื่อรองรับผู้ฝากเงินรายย่อย และธนาคารแห่งประเทศไทยจะต้องประกาศนโยบายที่เลิกให้ความช่วยเหลือสถาบันการเงินที่มีปัญหา หากไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ จะต้องสั่งให้หยุดดำเนินการในทันที ผู้ฝากเงินและเจ้าหน้าที่จะต้องดำเนินคดีฟ้องร้องตามกฎหมาย

(2) ปรับปรุงประสิทธิภาพของสำนักงานของสถาบันการเงิน พิจารณาสถาบันการเงินของประเทศไทยที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจ เลิกการบริหารระบบครอบครัว สร้างระบบมืออาชีพมากขึ้น เปิดโอกาสให้ผู้บริหารมืออาชีพเข้าบริหารสถาบันการเงินแทน เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน เพื่อมิให้สถาบันการเงินผลัดภาระต้นทุนอันเกิดจากความไม่มีประสิทธิภาพหรือเกิดจากการเสียเปรียบสถาบันการเงินขนาดใหญ่ด้านขนาดของธุรกิจไปสู่ธุรกิจเอกชนซึ่งเป็นผู้

รัฐจะต้องควบคุมมิให้สถาบันการเงินแสวงหากำไรจากควรให้บริการทางการเงินแก่บริษัทเอกชนหรือประชาชนสูงเกินไป และควบคุมมิให้สถาบันการเงินให้ความช่วยเหลือแก่โครงการของบริษัทในเครือหรือพวกพ้องที่ความเป็นไปได้ของโครงการต่ำ

การกำหนดให้คณะกรรมการบริษัท คณะกรรมการบริหาร คณะกรรมการที่ปรึกษา ที่ปรึกษาของประธานเจ้าหน้าที่บริหารหรือผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารระดับผู้จัดการฝ่ายหรือผู้อำนวยการ การฝ่ายขึ้นไป ผู้ตรวจลงบัญชีภายใน และผู้ตรวจลงบัญชีภายนอก จะต้องรับผิดชอบทางกฎหมายต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากกระบวนการปฏิบัติหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่โดยไม่มีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดความเสียหายต่อสถาบันการเงิน ผู้ฝากเงิน และเจ้าหน้าที่

ธนาคารแห่งประเทศไทยควรกำหนดให้สถาบันการเงินต้องแต่งตั้งบุคคลภายนอกที่เป็นกลางเข้าเป็นกรรมการบริษัท (Independent Director) และกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาสินเชื่อของสถาบันการเงินอย่างน้อย 1 ใน 3 ของกรรมการทั้งหมดและให้อยู่ในวาระไม่เกิน 2 ปี เพื่อเพิ่มความรอบคอบและด้านการบริหารงานและการให้สินเชื่อ

การดำเนินการดังกล่าวจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนค่าใช้จ่าย และช่วยให้ระดับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในประเทศ ซึ่งมีจุดยืนสูงกว่าในต่างประเทศอย่างมาก เช่น ประเทศมาเลเซีย และสิงคโปร์ เป็นต้น ลดต่ำลง เป็นการช่วยลดต้นทุนทางการเงินของธุรกิจเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจส่งออก ซึ่งต้องแข่งขันกับต่างประเทศในด้านราคา

ธนาคารแห่งประเทศไทยจะต้องกำหนดให้สถาบันการเงินทุกแห่งจัดทำแผนฉุกเฉินทางการเงิน (Emergency Plan) เพื่อแก้ไขสถานการณ์กรณีเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินและเศรษฐกิจ

(3) เพื่อเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่สถาบันการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทยจะต้องเข้มงวดในการจัดขึ้นหนี้ของสถาบันการเงิน หนี้ที่ต่ำกว่ามาตรฐานจะต้องกินเงินสำรองเพิ่มขึ้นกว่าเดิมและเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2540 ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ประกาศให้ธนาคารพาณิชย์และบริษัทเงินทุนหยุดรับรูยรายได้ เมื่อค้างชำระดอกเบี้ย 6 เดือนขึ้นไป หลังจากพ้น 6 เดือน หนังสือกล่าวจะจัดขึ้นเป็นหนี้ต่ำกว่ามาตรฐาน และจะต้องกินสำรอง เรือโนโตดังกล่าวเป็นสิ่งที่ดี อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติหนี้ที่ค้างชำระเกินกว่า 6 เดือน มักจะเป็นหนี้ที่ต้องใช้เวลาในการปรับปรุงแก้ไข โอกาสเกิดความเสียหายสูง ดังนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจะต้องทยอยเพิ่มการกินสำรอง โดยเน้นถึงโอกาสฟื้นฟูกิจการเพื่อกลับสู่สภาพปกติ

(4) ยกระดับมาตรฐานในการจัดทำงานการเงินและการตรวจสอบ ทบทวนและประเมินมาตรฐานการจัดทำบัญชีและมาตรฐานการตรวจสอบทางบัญชี ทั้งของผู้สอบบัญชีภายนอกและผู้สอบบัญชีภายในของสถาบันการเงิน ขึ้นสู่ระดับมาตรฐานระหว่างประเทศ โดยประเด็นที่ต้องทบทวน คือ การจัดทำบัญชีสำหรับสินทรัพย์ที่ไม่ก่อรายได้ การปฏิบัติในเรื่องดอกเบี้ยเป็นสินทรัพย์แทนที่จะเป็นค่าใช้จ่าย การปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหา การรวมกิจการในเครือ การลงบัญชีรายได้ การลงบัญชีเรื่องขาดทุน การลงบัญชีเรื่องสำรอง และระเบียบปฏิบัติในการประเมินมูลค่าของหลักทรัพย์ เป็นต้น

การขกระดบมาตฐฐานในการจัดท้งบการเงินและการตรวจลอบ ควรครอบคลุมถึงบริษัทเอกรณที่มีสินเชือ หรือทำธุรกรรมสินใด ที่ก่อให้เกิดภาระหนี้สินกับสถาบันการเงิน โดยกำหนดไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจนพร้อมบทลงโทษ

สร้างมาตฐฐานในการพิจารณาออกใบอนุญาตให้แก่ักบัญชีและผู้สอบบัญชีเพื่อให้การตรวจลอบงบการเงินของสถาบันการเงินต่างๆ มีมาตฐฐาน มีความน่าเชื่อถือสูง และต้องเชื่อมวดกับผู้ตรวจลอบที่ลอะหละวมหรือทุจริตดองหน้าทีและวิชาชีพ โดยกำหนดหน้าทีความรับผิดชอบตามกฎหมายของผู้จัดทำบัญชีและผู้ตรวจลอบของสถาบันการเงินให้สูงกวกระดบมาตฐฐานการตรวจลอบทั่วไป

(5) ขกระดบมาตฐฐานในการเปิดเผยข้อมูลของสถาบันการเงินต่อประชาชน กำหนดมาตฐฐานการรวมศูนย์ความเลียง รายการข้อมูลงบประมาณและรายการชีวคราวอื่นๆ ไคร่งด้างความเป็นเจ้าของกิจการ ความสัมพันธ์กับกิจการในเครือ ธุรกรรมของบุคคลวงใน และการเปิดเผยเหตุการณที่มีความสำคัญ เพื่อให้ประชาชนสามารถได้ข้อมูลที่ถูกต้องเพือประโยชน์ในการตัดสินใจ รัฐต้องกำหนดหน้าทีความรับผิดชอบในการเปิดเผยข้อมูลโดยผู้บริหารกิจการไว้ในกฎหมายที่เกือข้อง พร้อมทั้งกำหนดบทลงโทษที่รุนแรงกรณีที่ไม่เปิดเผยข้อมูล เปิดเผยไม่ครบ หรือเปิดเผยข้อมูลที่เป็นเท็จ

นอกจากนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยจะต้องกำหนดมาตฐฐานการเปิดเผยข้อมูลของธุรกิจเอกรณที่ติดต่อยอดสินเชือหรือทำธุรกรรมสินใดที่ก่อให้เกิดภาระหนี้กับสถาบันการเงินให้ประชาชนทราบด้วย เพือประโยชน์สำหรับธุรกิจและประชาชนในการรับทราบถึงข้อมูลที่ถูกต้อง เพือพงพ และทันกาล เพือการตัดสินใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันการเงิน ที่สามารถทราบถึงผลการดำเนินงานธุรกิจของผู้ได้โคยตลอด โดยกำหนดในกฎหมายพร้อมบทลงโทษที่รุนแรงและชัดเจน

(6) ปรับปรุณวิธีการข้อมูลข่าวสารปรุณกลนที่เป็นบริการหลัก ข้อมูลข่าวสารปรุณกลนที่เป็นบริการหลัก และมีสงนสำคัญต่อการปรับปรุณคุณภาพของลารนี้เทศทวงการเงิน ควรได้รับการปรับปรุณให้ได้มาตฐฐาน ได้แก่ กิจการทำบัญชีและตรวจลอบบัญชี กิจการที่ปรึกษาทางการเงิน กิจการประเมินมูลค่าหลักทรัพย์สิน ล่ามิกงานจัดอันดับความน่าเชื่อถือ บริษัทวิจย เป็นต้น

(7) ปรับปรุณการดำเนินงานของธนาคารแห่งประเทศไทย ปัญหาเศรษฐกิจสดด้าในปัจจุบัน สาเหตุลัะคัญประการหนึ่งคือการที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ดำเนินนโยบายทางการเงินที่มีผิดพลาด นำระบบการเงินเสรีมาใช้โดยมิได้รงมาตฐการรองรับที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งมิได้ปรับปรุณระบบอัตราแลกเปลี่ยนให้ลอดคล้องกับระบบการเงินเสรีในเวลาที่เหมาะสม ปรับปรุณระบบอัตราแลกเปลี่ยนช้ากว่าที่ควรจะเป็น ทำให้ค่าเงินบาทแข็งค่าเกินกว่าความเป็นจริง

เป็นเหตุให้การส่งออกลดลง เนื่องจากราคาสินค้าสูงเกินความเป็นจริง สภาพคล่องในประเทศลดลง ภัยการเงิน อันเนื่องมาจากการไหลออกของเงินทุนและการเรียกคืนเงินกู้ระยะสั้น จากเจ้าหนี้ต่างประเทศ ทำให้สถาบันการเงินตึงตัวขึ้น และวิกฤตการณ์การเงิน จำนวน 58 แห่งถูกสั่งปิดกิจการ กระทั่งต่อการดำเนินธุรกิจของภาคเอกชนอย่างรุนแรง เงินสำรองเงินตราต่างประเทศลดลง และเกิดความตื่นกลัวอย่างหนัก ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้ใช้เงินทุนสำรองระหว่างประเทศ 23.4 พันล้านดอลลาร์ ไปใช้ในตลาดเงินกู้เพื่อรักษาค่าเงินบาท และก็ต้องขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยน ถึงราว 234,000 ล้านบาท

ธนาคารแห่งประเทศไทยยังดำเนินนโยบายเฝ้าระวังสถาบันการเงิน โดยการดำเนินการให้กองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาสถาบันการเงินเข้าไปอุดหนุนเพื่อป้องกันมิให้สถาบันการเงินล้ม ทำให้ผู้บริหารสถาบันการเงินบริหารอย่างความระมัดระวัง ความตื่นกลัว

ธนาคารแห่งประเทศไทยขาดมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมการก่อหนี้ระดมภาคเอกชนและสถาบันการเงิน ปล่อยให้ภาคเอกชนกู้ยืมเงินตราต่างประเทศ กว่า 86,394 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยในจำนวนนี้เป็นเงินกู้ระยะสั้นกว่า 15,960 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ณ ต้นไตรมาสที่ 2 ปี 2540) ธนาคารแห่งประเทศไทยไม่สามารถควบคุมการให้สินเชื่อของสถาบันการเงิน สถาบันการเงินให้สินเชื่อแก่ธุรกิจเอกชนอย่างหละหลวม ธุรกิจเอกชนก่อหนี้อย่างมาก ทำให้ระบบธุรกิจของไทยเปราะบาง เมื่อประสบกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำจึงพังทลายลงอย่างรวดเร็ว โดยที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งควรจะเป็นผู้เตือนภัยรัฐบาลกลับโง่ตัวว่าที่สุด

ความผิดพลาดในการดำเนินการของธนาคารแห่งประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นถึงความไม่มีประสิทธิภาพและความล้มเหลวของธนาคารแห่งประเทศไทย ทั้งในด้านโครงสร้างกฎหมายและการจัดองค์กรและการบริหารโดยบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมดูแลสถาบันการเงิน รัฐบาลจะต้องปรับระบบการทำงานของธนาคารแห่งประเทศไทยเสียใหม่ รวมทั้งพิจารณาเปลี่ยนแปลงผู้บริหารของธนาคารแห่งประเทศไทยใหม่ เพื่อให้การควบคุมดูแลด้านนโยบายการเงินเป็นไปอย่างถูกต้อง มิให้ก่อเกิดความเสียหายแก่ธุรกิจเอกชนอีกต่อไปในอนาคต และมีให้การเมืองเข้าแทรกแซงการทำงาน

(8) ขอเสนอการเปิดเสรีทางการเงินตามเงื่อนไขขององค์การการค้าโลก (WTO)
การเปิดเสรีทางการเงินในช่วงที่ผ่านมาได้สร้างความเสียหายอย่างมากต่อประเทศไทย และเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่นำไปสู่วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน หากประเทศไทยยอมรับการผลักดันของสหรัฐในเวทีขององค์การการค้าโลกเปิดเสรีทางการเงินมากยิ่งขึ้น ในขณะที่สถาบันการเงินและระบบการเงินในประเทศอยู่ในสภาพอ่อนแอ จะยิ่งทำให้อุตสาหกรรมการเงินของประเทศไทยตกอยู่ในภาวะครอบงำของนักการเงินจากต่างชาติ และประเทศไทยจะสูญเสียความสามารถใน

การควบคุมระบบเศรษฐกิจจะเข้มงวดมากขึ้น ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงน่าจะอ้างภาวะวิกฤติเศรษฐกิจในปัจจุบันเพื่อจากหลั่นแผนการเปิดเสรีทางการเงินภายใต้กรอบดับบลิวทีไอออกไปก่อน และควรร่วมมือกับประเทศในอาเซียนและเอเชียร่วมให้การสนับสนุนไทย ในการต่อต้านแรงกดดันจากประเทศสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตามเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2540 รัฐบาลได้ประกาศยินยอมให้ต่างชาติถือหุ้นในสถาบันการเงินได้เกินร้อยละ 51 เป็นระยะเวลา 10 ปี เป็นการเปิดเสรีทางการเงินอย่างมาก นับเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจ รัฐจึงควรต้องวางเงื่อนไขให้รัดกุม เพื่อบรรเทาความเสียหาย

- มาตรการระยะยาว (2 ปี ขึ้นไป)

(1) การสร้างศูนย์ข้อมูลเครดิตแห่งชาติ การให้สินเชื่อของสถาบันการเงินในช่วงที่ผ่านมามีลักษณะที่แต่ละสถาบันเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลเครดิตของผู้ขอู้ ซึ่งการเก็บรวบรวมเป็นไปด้วยความยากลำบาก ค่าใช้จ่ายและได้ข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน เป็นเหตุให้การให้สินเชื่อที่ผ่านมาของสถาบันการเงินหละหลวม ธุรกิจที่มีเครดิตไม่ดีกับสถาบันการเงินแห่งหนึ่งสามารถขอู้เงินจากสถาบันการเงินอื่นได้ หรือธุรกิจเอกชนสามารถขอู้ได้เกินกว่าความจำเป็นของธุรกิจ สถาบันการเงินแต่ละแห่งพยายามปกปิดข้อมูลเครดิตของลูกค้า ซึ่งในที่สุดได้ก่อให้เกิดปัญหามันี่คือจะข้จะเป็นจำนวนมาก และการกู้ยืมเงินกำลังของธุรกิจ ศูนย์ข้อมูลเครดิตของธนาคารแห่งประเทศไทยมีความรับผิดชอบและความตั้งใจของการสถาบันการเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของความถูกต้องของระบบเก็บและความทันสมัยของข้อมูล

ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีหน่วยงานภาคเอกชนที่ไปบริการด้านข้อมูลเครดิตที่ถูกตั้งและขึ้นล้มมีระบบธุรกิจเอกชนหลายแห่ง

การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลเครดิตขึ้นในประเทศไทยเป็นสิ่งจำเป็น ธนาคารแห่งประเทศไทย สมาคมธนาคาร ตลอดจนสมาคมธุรกิจต่างๆ ควรร่วมมือในการจัดตั้งบริษัทมหาชนเพื่อให้บริการด้านข้อมูลเครดิตของธุรกิจเอกชนต่างๆ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ธุรกิจและประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลจากศูนย์ข้อมูลเครดิตนี้ได้ โดยเสียค่าบริการ

(2) การสร้างระบบเตือนภัยทางเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพ ระบบการเตือนภัยทางเศรษฐกิจของประเทศไทยค่อนข้างที่จะไร้ประสิทธิภาพ ทำให้ภาครัฐและภาคเอกชนไม่สามารถดำเนินการที่ตปกป้องระบบเศรษฐกิจของประเทศ ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมหาศาล ในขณะที่โปรแกรมเตือนภัยทางเศรษฐกิจของกองทุนการเงินระหว่างประเทศสามารถเตือนถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้น แต่กลับไม่ได้รับความสนใจจากรัฐบาลไทย ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ธนาคารแห่งประเทศไทย กระทรวงการคลัง และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในการร่วมกัน

จากระบบการเตือนภัยทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยที่มีประสิทธิภาพ และได้มาตรฐานสากล

ข. รัฐวิสาหกิจ

(1) ปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารงานของรัฐวิสาหกิจ ที่ให้บริการด้านสาธารณูปโภค ปรับปรุงประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิตสาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ และระบบสื่อสารโทรคมนาคมอื่นๆ เพื่อให้การปรับอัตราค่าบริการสาธารณูปโภคตามเงื่อนไขของ IMF ไม่เพิ่มขึ้นสูงมากนัก ส่งเสริมพัฒนาการประหยัดพลังงานและการใช้พลังงานทางเลือกทดแทนพลังงานจากน้ำมันเชื้อเพลิง และก๊าซธรรมชาติ

(2) ปรับโครงสร้างการบริหารและแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ในการปรับโครงสร้างบริหารและแปรรูปรัฐวิสาหกิจเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารงานให้เป็นแบบธุรกิจนั้น รัฐควรเปิดโอกาสให้พนักงานรัฐวิสาหกิจ ประชาชนและธุรกิจเอกชนไทยเข้าร่วมถือหุ้นและบรรพชาภิบาลบริหารกิจการเชิงบริหารงานแทนการแต่งตั้งโดยนักการเมืองและหากจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ทุนต่างชาติเข้ามาร่วมถือหุ้นในรัฐวิสาหกิจแล้ว จะต้องหาขนาดสภาพที่ป้องกันไม่ให้ทุนต่างชาติเข้ามาซื้อหุ้นข้างมากซึ่งอาจจะครอบงำนโยบายและการดำเนินงานที่ไม่เป็นผลดีต่อผู้บริโภคในระยะยาว และควรกระจายให้ต่างชาติหลายๆ รายถือหุ้น ไม่ควรให้บริษัทใดบริษัทหนึ่งถือหุ้นครอบงำรัฐวิสาหกิจโดยเด็ดขาด อย่างไรก็ตามการแปรรูปรัฐวิสาหกิจมีส่วนช่วยให้คุณภาพของการบริการ และอัตราค่าบริการถูกลงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการสื่อสารโทรคมนาคม เช่น ประเทศเม็กซิโก เป็นต้น ปรับเปลี่ยนการทำงานของคณะกรรมการบริหารรัฐวิสาหกิจ โดยต้องนำผู้มีความรู้ ความสามารถและมีเวลาบริหารงานเต็มเวลา จากภาคเอกชนหรือภาครัฐ เข้ามาเป็นกรรมการและประธานกรรมการ ทำหน้าที่ชี้รายการระดับสูงที่มีภาระหน้าที่เป็นจำนวนมากเป็นประธานหรือกรรมการรัฐวิสาหกิจโดยเด็ดขาด เนื่องจากจะไม่สามารถทำงานทุ่มเทให้กับองค์กร ทำให้องค์กรไม่ก้าวหน้า และการทำงานล่าช้า ไม่พัฒนาเท่าที่ควร

สำหรับรายได้จากการแปรรูปรัฐวิสาหกิจนั้น ตามเงื่อนไขที่รัฐบาลทำไว้กับกองทุนการเงินระหว่างประเทศจะต้องตั้งบัญชีต่างหาก เพื่อนำมาใช้ในด้านการปรับโครงสร้าง และเพิ่มประสิทธิภาพของรัฐวิสาหกิจ ไม่สามารถนำมาเป็นรายได้ของรัฐตามปกติ สำหรับเงินส่วนนี้รัฐบาลจะต้องมีมาตรการที่ชัดเจนรัดกุมในการควบคุมการใช้รายได้นี้รายได้จากการแปรรูปรัฐวิสาหกิจดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

(3) การจำกัดการลงทุนของรัฐวิสาหกิจให้สอดคล้องกับรายได้ ตามเงื่อนไขที่รัฐบาลทำไว้กับกองทุนการเงินระหว่างประเทศ การลงทุนของรัฐวิสาหกิจในช่วงปี 2541-2542 จะต้องสอดคล้องกับกำไรของรัฐวิสาหกิจ ซึ่งหากพิจารณาในแง่ของการลงทุนแล้ว ในระยะยาวอาจจะ

กระทบต่อการให้บริการด้านสาธารณูปโภค และที่สำคัญคือจะทำให้รัฐวิสาหกิจของไทยเสียเปรียบ นักลงทุนจากต่างชาติ เมื่อประเทศไทยต้องเปิดเสรีทางการค้า ตามเงื่อนไขขององค์การการค้าโลก (WTO) โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการสื่อสารโทรคมนาคม รัฐบาลจึงต้องพิจารณางบประมาณลงทุนของรัฐวิสาหกิจอย่างรอบครอบ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตให้มาก

ค. การส่งเสริมการออมและการลงทุนโดยภาครัฐ

๑. มาตรการระยะสั้น (ไม่เกิน ๑ ปี)

(1) กำหนดมาตรการสนับสนุนการส่งออก รัฐควรเข้ามากำหนดมาตรการและแนวทางในการส่งเสริมการส่งออกที่ชัดเจน มีมาตรการควบคุมมิให้ผู้ส่งออกที่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัวในระยะสั้น โดยการลงสินค้าคุณภาพต่ำ คุณภาพไม่ตรงตามเงื่อนไขในสัญญาซื้อขาย ตลอดจนปลอมปนสินค้า รัฐบาลต้องจัดผู้ส่งออกเหล่านี้ออกไปเพื่อยมิให้เป็นผู้ทำลายตลาดส่งออกสินค้าไทยโดยรวม

หน่วยงานภาครัฐ เช่น กระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงพาณิชย์ จะต้องคิดตามการเปลี่ยนแปลงด้านการค้าระหว่างประเทศ เจาะตอตรงเพื่อให้ผู้ส่งออกไทยได้ประโยชน์สูงสุด จะต้องประสานงานกับผู้ส่งออกอย่างใกล้ชิด เพื่อให้การดำเนินนโยบายของภาครัฐประสานสอดคล้องและสนับสนุนภาคเอกชนอย่างแท้จริง

ภาครัฐควรปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบ ลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น จัดระบบด้านศุลกากรให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลที่ใช้ในต่างประเทศ เนื่องจากระบบที่ประเทศไทยใช้อยู่ยังเป็นระบบที่ล้าหลัง ทั้งนี้เพื่อช่วยลดความล่าช้าและต้นทุนของผู้ส่งออก

ปรับอัตราภาษีให้เอื้อประโยชน์กับผู้ส่งออก ตลอดจนการไม่ระบบคอมพิวเตอร์มาใช้งาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดพิภพภักดิ์อัตราภาษีเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม หน่วยงานที่ให้บริการด้านการส่งออกจะต้องอำนวยความสะดวกต่อผู้ส่งออก ขจัดมีอุปสรรคด้านการขอรับขึ้น และควรให้องค์กรของภาคเอกชน เช่น สภาหอการค้าไทยและสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เป็นต้น เข้ามามีบทบาทในด้านการดูแลการส่งออกควบคู่กับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งออก

รัฐบาลต้องให้การสนับสนุนการส่งออกสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มสูง เช่น อุตสาหกรรมเกษตร ผลิตภัณฑ์ทางการส่งออกในรูปแบบของวัตถุดิบ เน้นการส่งออกสินค้าแปรรูป โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าแปรรูปทางการเกษตร ที่ประเทศไทยยังมีความได้เปรียบอยู่

รัฐบาลจะต้องเร่งเจรจาทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีกับต่างประเทศอย่างจริงจังเพื่อแก้ไข ปัญหาและอุปสรรคด้านการค้าระหว่างประเทศ โดยเฉพาะมาตรการกีดกันทางการค้าจากประเทศผู้ค้าสำคัญของไทย เช่น สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และญี่ปุ่น เป็นต้น

ผู้ส่งออกในปัจจุบันประสบปัญหาด้านเงินทุนล้าหลังเตรียมสินค้าเพื่อการส่งออก ธนาคารพาณิชย์และธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทยไม่ให้การสนับสนุนด้านการเงินแก่ผู้ส่งออก หรือเรียกเงื่อนไขหลักประกันที่เกินความเหมาะสมกับภาวะปัจจุบัน เช่น เรียกหลักประกันเป็นจำนำเงินฝาก 100 % ทำให้ผู้ส่งออกไม่สามารถส่งสินค้าออกทั้งที่มีคำสั่งซื้อจากต่างประเทศ รัฐบาลจะต้องหาทางแก้ไขให้ผู้ส่งออกสามารถได้รับเงินทุนเพื่อการส่งออกโดยเร็ว ในส่วนของภาวการณ์ภาษีจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จโดยเร็ว

(2) ขึ้นภาษีสินค้าฟุ่มเฟือยและภาษีเดินทางท่องเที่ยวไปต่างประเทศ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการขาดดุลการค้า และการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด รัฐบาลจะต้องขึ้นภาษีสินค้าฟุ่มเฟือยและเก็บภาษีผู้เดินทางไปท่องเที่ยวในต่างประเทศโดยเร็ว และต้องเริ่มงวดกับผู้เดินทางไปต่างประเทศและซื้อสินค้าราคาแพงติดตัวกลับมา กรมศุลกากรจะต้องเข้มงวด เรียกเก็บภาษีสินค้าที่นำติดตัวเข้ามาอย่างเข้มงวด รัฐต้องรณรงค์ให้คนไทยเที่ยวในประเทศไทย ใช้สินค้าไทย งดการเดินทางท่องเที่ยวและซื้อสินค้าราคาแพงจากต่างประเทศ อย่างน้อย 2 ปี หรือจนกว่าภาวะเศรษฐกิจจะกลับเข้าสู่ภาวะปกติ นอกจากนี้อาจพิจารณาเปิดพรมแดนในบริเวณสนามบินดอนเมืองราชเอก เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและผู้โดยสารชาวต่างประเทศ โดยควบคุมมิให้คนไทยเข้าไปเห็นการพนัน หากจะเล่นต้องมีกฎเกณฑ์การควบคุมที่เข้มงวด

- มาตรการระยะปานกลาง-ยาว

(1) เร่งดำเนินการให้เกิดการออมระยะยาวมากขึ้น ตั้งแต่ปี 2522 เป็นต้นมา จนถึงปี 2538 ประเทศไทย “ขาดดุลเงินออม” มาโดยตลอดเฉลี่ยประมาณ 5.7 % ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (จีดีพี) โดยภาครัฐบาลจะมีการขาดดุลเงินออมอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากรัฐบาลขาดดุลเงินลดด้านฐานะการคลัง ทำให้ต้องกู้เงินจากต่างประเทศมาชดเชย ซึ่งได้ก่อให้เกิดภาวะหนี้ต่างประเทศสูงขึ้นไปด้วย

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 การกล่อมรวมของประเทศ มีจำนวนประมาณ 800,000 ล้านบาท ขณะที่การลงทุนขยายตัวในระดับ 698,000 ล้านบาท หรือมีขาดดุลเงินออมจำนวน 98,000 ล้านบาท ในแผนฯ ฉบับที่ 7 การขาดดุลเงินออมโดยเฉลี่ย (2535-2539) ได้ขยายเพิ่มขึ้นเป็น 251,000 ล้านบาท ส่วนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ประมาณการว่าจะมีขาดดุลเงินออมประมาณ 426,300 ล้านบาท

การขาดดุลเงินออมของประเทศได้เปลี่ยนจากภาครัฐบาลมาเป็นภาคเอกชนตั้งแต่ปี 2531 เป็นต้นมา เนื่องจากการเปิดเสรีการค้าและการลงทุน ส่งผลให้การลงทุนในภาคเศรษฐกิจที่สำคัญและไม่สำคัญมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องในอัตราที่สูงมาก การกู้เงินตราต่างประเทศมากขึ้น

ก็เพราะขาดการออมในประเทศ ซึ่งเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดมา ถึงทุกวันนี้

รัฐบาลควรส่งเสริมการออมแบบผูกพันระยะยาวในลักษณะกึ่งบังคับ คือให้ผู้มีเงินเดือนทุกประเภทต้องหักเงินสมทบการจัดตั้งกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ โดยรัฐบาลให้แรงจูงใจด้านลดหย่อนภาษี รายได้แก่สมาชิกกองทุนและสนับสนุนให้ายจ้างออกสลิปและใช้หักลดหย่อนภาษีนิติบุคคลได้

นอกจากนี้ก็ควรส่งเสริมให้มีการฝากเงินกับธนาคารพาณิชย์ในระยะยาว 2 ปีขึ้นไป โดยให้สิทธิประโยชน์ เช่น ไม่คิดภาษีเงินได้จากอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก

มาตรการส่งเสริมการออมโดยภาครัฐอีก 3 มาตรการ ได้แก่

มาตรการที่ 1 การจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสำหรับสินค้าอุปโภคบริโภค ที่นำเข้าจาก ต่างประเทศ โดยในสินค้าชนิดเดียวกันแต่สามารถผลิตได้ในประเทศให้จัดเก็บในอัตราเดิม เพื่อยุ้มน ครอบผู้ผลิตสินค้าในประเทศและลดการใช้สินค้าต่างประเทศ ซึ่งจะช่วยให้ดุลบัญชีเดินสะพัดปรับ ดีขึ้น

มาตรการที่ 2 การให้กรมสรรพากรไม่ศึกษาหาทางเพิ่มค่าลดหย่อนของค่าใช้จ่าย ที่ใช้ ในการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาประจำปี เพื่อยุ้ลดภาระการเสียภาษีของประชาชนและให้มีการออมเงินเพิ่มขึ้น

มาตรการที่ 3 การส่งเสริมให้มีประชาชนทำประกันชีวิตมากขึ้น โดยการให้กรมการ ประกันภัยไม่ศึกษาหาแนวทางการเพิ่มค่าลดหย่อนสำหรับเบี้ยประกันชีวิตที่ประชาชนส่งในแต่ละปีมา มากหักเป็นค่าใช้จ่ายได้มากกว่าเดิมที่กำหนดไว้ไม่เกิน 1 หมื่นบาท

รัฐควรปรับปรุงเพิ่มบทบาทในการดำเนินการธุรกิจของปริมกันชีวิตโดยสร้างควมมั่นคง ใ้กับธุรกิจ เช่น เพิ่มทุนจดทะเบียนเป็น 1,000 ล้านบาท ภายใน 10 ปี ส่งดำเนินภาระผูกพันธุรกิจ ปริมกันวินาศภัยออกจากธุรกิจปริมกันชีวิต ตามประกาศกระทรวงพาณิชย์ว่าด้วยเงื่อนไขการ จัดตั้งบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัดเพื่อแยกธุรกิจปริมกันชีวิตและธุรกิจปริมกันวินาศภัยออก จากกัน ให้ปริมกันเกิดโดยเร็ว เพื่อให้เกิดความมั่นคงต่อธุรกิจปริมกันชีวิต และรัฐควรควบคุมการลงทุน ของบริษัทปริมกันชีวิตเพื่อมิให้เกิดความเลื่อมใสต่อผู้ออม เช่น ควบคุมให้ลงทุนในสินทรัพย์ที่มีความ เสี่ยงต่ำไม่เกินกว่าร้อยละ 80 ควบคุมมิให้ลงทุนในหุ้น หุ้นกู้ พันธลงทุน และใบสำคัญแสดง สิทธิการซื้อหุ้น ตัวเงินของบริษัทเงินทุนที่ไม่มีธนาคารค้ำประกัน ได้ไม่เกินร้อยละ 5 ของเงินกองทุน แคลรวมกันแล้ว ไม่เกินร้อยละ 10 ของเงินกองทุนของบริษัทปริมกันชีวิต เป็นต้น การพัฒนาธุรกิจ ปริมกันชีวิตจะช่วยให้การออมได้อีกทางหนึ่ง

(2) ช่วยผ่อนคลายภาระหนี้ของภาคเอกชนอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยน การลดค่าเงินบาททำให้ภาระหนี้ต่างประเทศธุรกิจเอกชน ที่กู้เงินต่างประเทศเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่า 40 % ในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ยอดขายลดลง แต่ภาระหนี้กลับเพิ่มขึ้น ผลกระทบการเงินระงับการให้สินเชื่อเพิ่ม เป็นการยากสำหรับธุรกิจเอกชนในการฟื้นฟูธุรกิจโดยลำพัง ซึ่งหากธุรกิจไม่สามารรถฟื้นฟูได้ อันเนื่องมาจากภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้น ต้องปิดกิจการหรือล้มละลาย จะก่อให้เกิดการเลิกจ้างพนักงานและคนงานเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมาอย่างมากมาย และสถาบันการเงินก็จะไม่ได้รับการชำระหนี้ เกิดปัญหาหนี้สูญ ฐานะไม่มั่นคง ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของผู้ฝากเงิน และในที่สุดรัฐก็จะต้องเข้ามาให้ความช่วยเหลือ หากรัฐดำเนินการช่วยเหลือจนปัญหาทุพพิกาล จะใช้เงินจำนวนมาก หากปล่อยไว้ปัญหาทุพพิกาลแล้ว จำนวนเงินที่จะนำมาใช้เพื่อการแก้ไข จะเป็นเงินจำนวนมาก และได้ผลน้อยเมื่อเทียบกับการแก้ไขปัญหาก่อน

รัฐบาลอาจช่วยผ่อนคลายภาระหนี้ของเอกชนด้วยการหามาตรการที่จะช่วยลดภาระหนี้โดยทางตรง หรือโดยทางอ้อมแก่ธุรกิจต่างๆ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยน เช่น ให้เงินกู้ยืมตราดอกเบี้ยต่ำ ลดหรือลดเว้นภาษีบางประเภทที่จะเชื่อมโยงประโยชน์ต่อธุรกิจเอกชนที่ประสบปัญหาขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยน เป็นต้น

รัฐบาลต้องเร่งคืนภาษีให้ผู้ประกอบการโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของบริษัทผู้ค้าเพิ่ม เพื่อให้สามารถนำเงินไปใช้หมุนเวียนในธุรกิจ ขณะเดียวกันรัฐต้องขยายฐานภาษี และลดอัตราภาษี เพื่อลดภาระแก่ธุรกิจที่เสียภาษีอย่างถูกต้อง รุงใจให้ผู้ประกอบการขนาดเล็กเข้ามาในระบบการลดอัตราภาษี นิรโทษกรรมแก่ผู้เสียภาษีไม่ถูกต้อง เพื่อให้เกิดความยุติธรรมต่อผู้ประกอบการที่เสียภาษีอย่างถูกต้อง มิให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการแข่งขัน

3) สนับสนุนการวิจัยพัฒนา การขยายตัวทางเศรษฐกิจของไทยที่ผ่านมา อาศัยความได้เปรียบด้านแรงงานและวัตถุดิบ ภาคอุตสาหกรรมต้องพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศอย่างมาก เมื่อความได้เปรียบดังกล่าวหมดไป จึงสูญเสียความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างรวดเร็ว รัฐต้องให้ความสำคัญกับการวิจัยพัฒนาให้มากที่สุด มิฉะนั้นประเทศไทยจะต้องพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศตลอดไป งานด้านการวิจัยพัฒนาของประเทศไทยในปี 2536 เท่ากับร้อยละ 0.16 ของรายได้ประชาชาติ มาเลเซีย ร้อยละ 0.32 สิงคโปร์ ร้อยละ 1.13 สหรัฐอเมริกา ร้อยละ 2.47 ของรายได้ประชาชาติ (UNESCO Statistic Yearbook, 1996) ซึ่งจะเห็นได้ว่างบประมาณเพื่อการวิจัยพัฒนาของประเทศไทยยังต่ำมาก ไม่ว่าจะเปรียบเทียบกับประเทศที่อยู่ในระดับใกล้เคียงกัน หรือประเทศที่พัฒนาแล้ว

รัฐบาลจะต้องเร่งส่งเสริมการวิจัยพัฒนาของประเทศให้มีความก้าวหน้า จะต้องเร่งส่งเสริมให้คนไทยพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ และต้องให้การสนับสนุนงานวิจัยให้มากขึ้นกว่าปัจจุบัน เมื่อ

วิจัยพัฒนาได้แล้วก็ได้จะสนับสนุนให้ผู้ประกอบการได้นำเอาเทคโนโลยีไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเทคโนโลยีจากต่างประเทศ การพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศไทย จะทำให้เศรษฐกิจมีความเข้มแข็ง

รัฐบาลต้องเร่งสนับสนุนศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTECH) ศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ (MTECH) และศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ (BIOTEC) และสภาวิจัยแห่งชาติให้เพิ่มบทบาทในด้านการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการวิจัยภาคเอกชนของประเทศไทยให้มากขึ้น

การวิจัยพัฒนาในระยะที่ผ่านมาเน้นสร้างความสามารถและผลงานด้านวิจัยและพัฒนา ไม่ได้เน้นยกระดับความสามารถทางเทคโนโลยีของภาคการผลิตโดยตรง เอกชนไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ ต้องนำเข้าผลงานเทคโนโลยีจากต่างประเทศ

บทบาทภาคเอกชนไทยในการลงทุนด้านวิจัยและพัฒนาเป็นสัดส่วนน้อยมาก คือ เพียงร้อยละ 8 เท่านั้น เมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยการวิจัยของรัฐบาล และสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยในประเทศอื่น ๆ เช่น ภาคเอกชนของญี่ปุ่นมีสัดส่วนการวิจัยและพัฒนา ร้อยละ 82 ภาครัฐมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 18 เท่านั้น ส่วนเกาหลีใต้ และสิงคโปร์ เป็นการลงทุนภาคเอกชน ร้อยละ 89 และร้อยละ 59 ตามลำดับ

การวิจัยพัฒนาของประเทศไทยมีปัญหาค่าตัวนอกเหนือจากการไม่เห็นความสำคัญ คือ ขาดแคลนบุคลากรในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รัฐจึงควรเพิ่มปริมาณการผลิตวิศวกรและบุคลากรสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันวิจัยและพัฒนาของภาครัฐจะต้องมีบทบาทสนับสนุนการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของเอกชน ไม่ใช่ทำหน้าที่พัฒนาเทคโนโลยีแทนเอกชน สถาบันวิจัยและพัฒนาจะต้องมีการปรึกษานานาชาติกับภาคเอกชน ชวนภาคเอกชนให้สามารถรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศให้ได้มากและลึกซึ้ง ผลงานวิจัยจะต้องเป็นประโยชน์ต่อภาคเอกชนมากที่สุด รัฐควรให้เงินสนับสนุนงานวิจัยของภาคเอกชน

(4) **สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อม** อุตสาหกรรมขนาดย่อมมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก มีสัดส่วนร้อยละ 80-90 ของธุรกิจทั้งหมด (ข้อมูลจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม) มีขนาดสำคัญต่อการจ้างงานถึงร้อยละ 50 ของธุรกิจทั้งหมด และหากได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสมก็จะสามารถเติบโตเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีพื้นฐานที่มั่นคงในอนาคต ประเทศต่างๆ จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อม

กลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจขนาดย่อมของญี่ปุ่น คือ จะสร้างเครือข่าย (Network) ในสายการผลิตของแต่ละบริษัทที่มีความชำนาญเฉพาะด้านที่ต่างกัน เพื่อนำมาประกอบเป็นผลิตภัณฑ์

ป้อนให้กับบริษัทขนาดใหญ่ โดยการส่งออกสินค้าก็จะร่วมกันส่งออกเป็นแพ็คเกจ หรือหากมีการลงทุนในต่างประเทศก็จะย้ายการลงทุนในทั้งกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องในกระบวนการผลิตไปด้วย

รัฐบาลญี่ปุ่นได้แก้ไขกฎหมายให้เอื้อต่อการลงทุนมากขึ้น รัฐบาลเอกชนในท้องถิ่น ร่วมกันจัดตั้งสถาบันเพื่อส่งเสริมภาคอุตสาหกรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนาวิจัยและพัฒนา รัฐบาลและเอกชนร่วมกันจัดตั้งศูนย์วิจัยพัฒนา รวมทั้งให้บริการด้านคำปรึกษาและผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดย่อม รวมทั้งเป็นแหล่งกลางของข้อมูล รวมทั้งมีบุคลากรที่เชื่อมโยงกับระบบอินเตอร์เน็ตไปทั่วโลก

ในแง่ของประเทศไทยภาครัฐยังไม่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อม ซึ่งประสบปัญหาด้านขาดความรู้ในการจัดการ ขาดแรงงานฝีมือ ขาดผู้เชี่ยวชาญ ต้นทุนการผลิตสูง และที่สำคัญคือ ผู้ประกอบการขาดแหล่งเงินทุนสนับสนุนสถาบันเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อมมีบทบาทยังไม่เด่นชัด บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม ซึ่งถูกกำหนดให้มีบทบาทในการสนับสนุนสินเชื่อแก่อุตสาหกรรมขนาดย่อมนั้น ก่อตั้งมาตั้งแต่ปี 2507 ในนามสำนักงานเงินกู้เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดย่อม กระทั่งมาเป็นพระราชบัญญัติจัดตั้งเป็นบริษัทฯ ในปี 2534 มีบทบาทต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อมต่ำมาก เพียงสิ้นปี 2539 มียอดเงินให้กู้ยืมคงค้างเพียง 1,099.99 ล้านบาทเท่านั้น โดยในปี 2539 ให้สินเชื่อเพิ่มขึ้นเพียง 515.02 ล้านบาท ซึ่งต่ำมากเมื่อเทียบกับจำนวนอุตสาหกรรมขนาดย่อมที่มีอยู่ทั่วประเทศ บริษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม เป็นอีกสถาบันการเงินหนึ่งที่ถูกกำหนดให้มีบทบาทในการให้การสนับสนุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม ในการนี้บริษัทฯ หักประกัน นั้น ยังคงมีบทบาทน้อยเช่นกัน โดยเพียงวันที่ 31 สิงหาคม 2540 มียอดการค้าประกันเพียง 2,706.9 ล้านบาท

ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย (EXIM BANK) จะต้องเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการค้าเงินธุรกิจขนาดย่อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรม ที่มีศักยภาพด้านการส่งออกสูง ควรเป็นผู้ส่งออกรายย่อย เนื่องจากผู้ส่งออกรายใหญ่มักได้รับการสนับสนุนสินเชื่อเพื่อการส่งออกอยู่แล้ว ในขณะที่ผู้ส่งออกรายย่อยไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร และควรคิดดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมในอัตราที่ต่ำกว่าอัตราจากลูกค้ารายใหญ่ และมีเงื่อนไขด้านหลักประกันผ่อนปรนกว่าลูกค้ารายใหญ่

แม้สถาบันการเงินประเภทธนาคารพาณิชย์และบริษัทเงินทุนจะมีความสำคัญในการให้การสนับสนุนสินเชื่อแก่อุตสาหกรรมขนาดย่อมก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดย่อมยากที่จะเข้าถึงแหล่งเงินทุนดังกล่าว ต้องเสียคชกเบี้ยในอัตราที่สูงและต้องรับเงื่อนไขที่เข้มงวด ยากที่อุตสาหกรรมขนาดย่อมจะสามารถเติบโตขึ้นได้

แม้ปัจจุบันธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ ต้องให้สินเชื่อแก่ภาคเกษตร และสินเชื่อเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมในชนบทไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของสินเชื่อทั้งหมด แต่ก็มีผลในการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อมน้อย

รัฐบาลควรปรับบทบาทของธนาคารของไทย จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจมาเป็นธนาคารเพื่อการพัฒนา มุ่งเน้นการให้สินเชื่อแก่ธุรกิจขนาดย่อม รวมทั้งการให้สินเชื่อเพื่ออาชีพอิสระ ตลอดจนให้สินเชื่อเพื่อการศึกษาหรือเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น ควรให้ธุรกิจหรือผู้ประกอบการอาชีพที่ค้ำจุนโอกาสที่จะเข้าถึงแหล่งเงินทุนของธนาคารพาณิชย์ จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจได้มากกว่า เนื่องจากปัจจุบันสถานการณ์การเงินเพื่อการพัฒนายังมีอยู่น้อยมากในประเทศไทย

(5) สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพของผู้บริหารธุรกิจเอกชน ผู้บริหารของธุรกิจเอกชนไทยจำนวนมาก ที่ยังขาดความรู้ ความสามารถในการบริหารองค์กรธุรกิจแบบสมัยใหม่ ประสิทธิภาพในการจัดการต่ำ ขาดความรู้ความเข้าใจด้านการเงินกับการมีโครงสร้างเงินทุนเหมาะสม กู้เงินมาใช้เกินความจำเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้องค์กรธุรกิจได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำรุนแรงในขณะนี้ หากผู้บริหารมีความรู้อย่างแท้จริง ปรับปรุงธุรกิจของตนเองให้สามารถดำรงอยู่ได้ในทุกสถานการณ์แล้ว ธุรกิจในประเทศจะไม่ต้องเผชิญกับความเสียหายที่รุนแรงดังเช่นปัจจุบัน

(6) ปรับปรุงกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการลงทุนและการดำเนินธุรกิจ รัฐบาลควรทบทวนกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจทั้งหมด ยกเลิกกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการลงทุนและการดำเนินธุรกิจเอกชน กฎหมายและกฎระเบียบทั้งหมดจะต้องเอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินธุรกิจของธุรกิจเอกชน ทั้งนี้ต้องไม่สร้างความเดือดร้อนต่อผู้บริโภค

(7) ผลิตบุคลากรให้ตรงตามความต้องการของธุรกิจเอกชน การปฏิรูปการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน เพิ่มสัดส่วนการเข้าศึกษาของประชาชน ซึ่งปัจจุบันยังต่ำมาก กล่าวคือ สัดส่วนการเข้าเรียนของประชากรอายุ 6-23 ปี ของประเทศไทยมีเพียงร้อยละ 53 ในขณะที่มาเลเซีย ร้อยละ 62 สิงคโปร์ ร้อยละ 72 ญี่ปุ่น ร้อยละ 78 และสหรัฐอเมริกา ร้อยละ 96 (Human Development Report, UNDP, 1997) นอกจากนี้จะผลิตบุคลากรตรงตามความต้องการของตลาด เพื่อลดความสูญเสียในการผลิตบุคลากรแล้วคุณภาพต่ำ ลาขาดกับความต้องการ ทำให้ไม่สามรถทำงานทำได้ เป็นการสูญเสียอย่างมากทางเศรษฐกิจ

(8) สนับสนุนการปรับโครงสร้างการผลิตและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้เงินทุน การปรับปรุงโครงสร้างการผลิตของประเทศให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นเป็นสิ่งจำเป็นและจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การปรับปรุงโครงสร้างการผลิตเป็นหน้าที่ของธุรกิจเอกชน รัฐบาลมีหน้าที่ให้การสนับสนุนและส่งเสริม จัดหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนการปรับปรุงโครงสร้างการผลิตของ

อุตสาหกรรมต่างๆ เช่น ให้การสนับสนุนเงินทุนเพื่อเปลี่ยนเครื่องจักรที่ใช้ในบางอุตสาหกรรมที่ขาดความสามารถในการแข่งขัน โดยให้ลดภาษีเงินได้เพื่อการพัฒนาของรัฐให้การสนับสนุน เช่น บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย ตลอดจนธนาคารพาณิชย์ โดยจะต้องดำเนินการอย่างจริงจัง ประธานความร่วมมือกับคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ให้การสนับสนุนด้านการลดภาษีนำเข้าสินค้าทุน เพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตให้สามารถแข่งขันกับตลาดโลก และควรขอความช่วยเหลือจากสถาบันการเงินเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศให้มากขึ้น เช่น จากธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย (ADB) กองทุนเพื่อการพัฒนาประเทศแห่งโอเชียเนีย (OECD) และธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย เป็นต้น เพื่อให้การสนับสนุนเงินทุนเพื่อการพัฒนาปรับปรุงโครงสร้างการผลิตของประเทศให้มากขึ้น เพื่อให้ได้ผลมากและรวดเร็วขึ้น

การปรับปรุงโครงสร้างการผลิตนั้นควรเน้นอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบในประเทศ เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าให้สูงขึ้น ส่วนอุตสาหกรรมส่งออกอื่นๆ ควรเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงที่มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ประเทศไทย และประเทศไทยมีทางที่จะพัฒนาด้วยตนเองได้ต่อไป

การปรับปรุงโครงสร้างการผลิตควรจะพิจารณาถึงกรอบการเปิดเสรีทางการค้าในกลุ่มอาเซียน (อาฟตา) ซึ่งภายใต้แผนดังกล่าว ประเทศบรูไน อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ไทย และสิงคโปร์ มีกำหนดที่จะลดภาษีศุลกากรภายในปี ค.ศ. 2003 เวียดนาม ปี 2006 เมียนมาร์และลาวในปี 2008 ดังนั้นจึงควรส่งเสริมอุตสาหกรรมใดที่ศักยภาพสูงในการแข่งขันภายในกลุ่มอาเซียน เพื่อหลีกเลี่ยงความเสียหายด้านการแข่งขันในอนาคต เมื่อเปิดเสรีทางการค้า ตามข้อตกลงแล้ว

นอกจากนี้ภาครัฐควรให้ความสนใจในด้านการจัดสรรเงินทุน ในการลงทุนด้านอุตสาหกรรม มิให้มีการลงทุนในอุตสาหกรรมใดอุตสาหกรรมหนึ่งมากเกินไป ทำให้เกิดกำลังการผลิตส่วนเกินเป็นจำนวนมาก เช่น อุตสาหกรรมรถยนต์มีผลผลิตสูงกว่าความต้องการ ร้อยละ 192 โรงพยาบาลเอกชนสูงกว่าความต้องการ ร้อยละ 300 อุตสาหกรรมเหล็กสูงกว่า ร้อยละ 150 (หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ / 26 กันยายน 2540) ต้องพยายามปรับปรุงประสิทธิภาพการใช้เงินทุนที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวม มากกว่าการปล่อยให้เกิดการแข่งขันกันลงทุนอย่างไร้ขอบเขต ดังเช่นที่เกิดขึ้นมาในอดีต เนื่องจากปัจจุบันระดับการใช้เงินออมเพื่อการผลิตสินค้าต่ำกว่าประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ นอกจากนี้ประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยกันเองควรวางแผนการผลิตให้สอดคล้องสนับสนุนกัน มากกว่าการแข่งขันซึ่งกันและกันในตลาดเดียวกัน

(9) **ลดการผูกขาดและเลิกช่วยเหลืออุตสาหกรรมที่มีประสิทธิภาพต่ำ** รัฐบาลควรส่งเสริมการแข่งขันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพนโยบายชัดเจน ไม่ช่วยธุรกิจที่ประสบปัญหาอันเนื่องมาจากความไม่มีประสิทธิภาพหรือดำเนินธุรกิจที่ไม่ก่อเกิดประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจ โดยต้องปล่อยให้

กลไกตลาดเป็นผู้ควบคุมเอง รายได้โดยประสิทธิภาพจะต้องออกไปจากตลาด อุตสาหกรรมใดมีความเป็นไปได้ต่ำควรจะเลิก

การลดข้อกีดกันบังคับบัญชาราชการ ลดการคุ้มครองที่มีต่อธุรกิจภาคเอกชน จะช่วยสร้างโอกาสทางธุรกิจใหม่ ๆ ช่วยลดช่องว่างระดับราคาระหว่างประเทศ ช่วยเพิ่มอุปสงค์ในประเทศ ช่วยกระตุ้นให้เกิดพัฒนาผลิตภัณฑ์และความสามารถในการแข่งขัน ปรับปรุงคุณภาพสินค้าและบริการ ลดการผูกขาดของเอกชนบางกลุ่ม ในองค์กรกำหนดราคาสู่ตลาด

(10) เลือกส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ โดยคำนึงผลประโยชน์ระยะยาว รัฐบาลต้องตรวจสอบและแก้ไขปัญหาลักษณะอุปสรรคที่ทำให้มีนักลงทุนไม่นำเงินเข้ามาลงทุนในประเทศไทย ตลอดจนทบทวนมาตรการส่งเสริมการลงทุนของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนให้เหมาะสม โดยพิจารณาถึงแนวทางการส่งเสริมการลงทุนของประเทศอื่นในภูมิภาคเดียวกัน และควรเลือกกลุ่มนักลงทุนเป้าหมายพร้อมเสนอสิทธิพิเศษประโยชน์เป็นการเฉพาะแต่ละราย โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสูง เพื่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง

คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ควรจะเป็นหน่วยงานที่ให้บริการด้านธุรกิจแบบครบวงจร ทั้งด้านการค้า การลงทุน การนำเข้าและส่งออก ในลักษณะเดียวกับประเทศญี่ปุ่นที่จัดตั้งกระทรวงการค้าและอุตสาหกรรม (Ministry of International Trade and Industry - MITI) ซึ่งประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ จีนไต้หวัน และฟิลิปปินส์ ได้นำแนวคิดดังกล่าวไปใช้แล้ว รัฐบาลควรดำเนินการได้โดยรณรงคของกระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ และคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนเข้าด้วยกัน และปรับปรุงระบบการทำงานให้เกิดความสอดคล้องกัน

(11) รัฐบาลควรริบจัดตั้งองค์กรพัฒนาทุนไทย (Thai Investment Development Organization) เพื่อเป็นเครื่องมือของรัฐในการร่วมลงทุนในอุตสาหกรรมและบริการขนาดใหญ่ของเอกชน ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี อุตสาหกรรม และความสามารถในการแข่งขันและการจ้างงานของประเทศ โดยถือหุ้นไม่เกินร้อยละ 49 ของหุ้นทั้งหมดของบริษัทเป้าหมาย ซึ่งจะช่วยให้โครงการลงทุนที่สำคัญๆ สามารถเกิดขึ้นและดำเนินการต่อไปได้อย่างมั่นคง ในระยะยาวจะให้ผลตอบแทนแก่รัฐบาลในรูปของเงินปันผลและกำไร ซึ่งแนวทางนี้รัฐบาลสิงคโปร์ ใช้มานานกว่า 15 ปีแล้ว ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงต้องเร่งดำเนินการให้การจัดตั้งองค์กรนี้สัมฤทธิ์ผลโดยเร็ว โดยขนาดของเงินกองทุนไม่ต่ำกว่า 50,000 ล้านบาทขึ้นไป เพื่อให้มีกำลังเงินทุนสำหรับช่วยสนับสนุนให้บรรลุเป้าหมาย

(12) ปรับเปลี่ยนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติให้สอดคล้องกับพื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศ รัฐบาลเตรียมปรับลดการลงทุนทั้งภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชนลง หลังจากเกิดภาวะวิกฤติ จริงๆ แล้วรัฐบาลไม่ควรตื่นตระหนกและปรับลดการลงทุนมากเกินไป หาก

ชะลอการลงทุนมากจนเกินไป จะทำให้การพัฒนาในหลายๆ ด้านขาดไม่ประเทศคู่แข่งเสียความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศอาเซียน มีกำหนดการต้องเปิดเสรีทางการค้าในปี 2543 หากไม่เร่งรีบพัฒนาพื้นฐานเศรษฐกิจไทยให้เข้มแข็งก็จะเป็นเปรียบต่างชาติมากขึ้น แผนพัฒนาฉบับที่ 8 ที่เคยกล่าวว่าจะเน้นด้านการพัฒนาบุคคลและคุณภาพชีวิตก็เป็นแนวทางที่ถูกต้องแล้ว เพียงแต่ต้องหาทางดำเนินการเพื่อให้เป็นจริงมากขึ้น

(13) **บททวนภาษีให้เหมาะสม** รัฐบาลจะต้องทบทวนการเก็บภาษีในด้านต่างๆ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมต่อผู้ประกอบการ เช่น

- การเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากการโอนนิติภาษี ซึ่งผู้ส่งออกได้รับจากกรมศุลกากร เพื่อลดหย่อนค่าภาษีอากรสินค้าส่งออกที่ผลิตในราชอาณาจักร แทนที่จะได้รับจากกรมศุลกากรเป็นเงิน เมื่อมีการโอนนิติภาษีเงินสดเลย จะถูกกรมสรรพากรเรียกเก็บมูลค่าเพิ่ม
- ผู้ประกอบการจะต้องชำระค่าภาษีโรงเรือนและที่ดินในอัตราสูง และต้องรวมมูลค่าเครื่องจักรมาคำนวณด้วย โดยเสียภาษีในอัตราร้อยละ 7.5 ของมูลค่าทรัพย์สินทั้งหมด เพื่อคำนวณภาษีในอัตราร้อยละ 12.5 ซึ่งทำให้เพิ่มต้นทุนประกอบการธุรกิจ และการประเมินภาษีดังกล่าวอยู่ในดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ จึงมักถูกประเมินในอัตราสูงสุด

การลดภาษีประเภทต่างๆ นอกจากจะช่วยลดภาระแก่ธุรกิจเอกชนและประชาชนแล้ว ยังสามารถช่วยเพิ่มรายได้แก่ภาครัฐ ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา การลดภาษีจะทำให้การเก็บรายได้ของรัฐเพิ่มมากขึ้นทุกปี เพิ่มขึ้นทั้งในเชิงตัวเลข Absolute Amount และเพิ่มเมื่อวัดเป็นสัดส่วนของ GDP กล่าวคือ ในปี 2530 รายได้ของรัฐเก็บได้ประมาณ 175,000 กว่าล้านบาท ในปี 2539 เพิ่มขึ้นเป็น 800,000 กว่าล้านบาท คิดเป็น 4.6 เท่า หรือเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 14 ของ GDP ในปี 2530 เป็นร้อยละ 18.1 ของ GDP ซึ่งการเพิ่มขึ้นดังกล่าวมาจาก 3 ปัจจัยสำคัญ คือ ความสามารถในการชำระภาษีดีขึ้น (Taxable Capacity) ความพยายามของรัฐในการจัดเก็บภาษีทั่วถึงขึ้น (Tax Effort) และนโยบายภาษีที่ถูกต้อง ในส่วนของกระแสภาษีนั้นรัฐบาลเคยลดภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจากร้อยละ 65 เหลืออัตราสูงสุดร้อยละ 37 ภาษีเงินได้นิติบุคคลลดลงเหลือร้อยละ 30 (ดร.สมชัย ฤทธิพันธุ์ วารสารศุลกากร 2539) ดังนั้นรัฐจึงควรทบทวนอัตราภาษีใหม่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง โดยต้องลดอัตราภาษีลง และขยายฐานการเก็บให้ทั่วถึง เพื่อเพิ่มรายได้และสร้างความยุติธรรมแก่ธุรกิจ

(14) ส่งเสริมการพัฒนาสินค้าทางปัญญา (Intellectual Property) เพื่อเป็นการลดการพึ่งพาสินค้าทรัพย์สินทางปัญญาที่มีราคาแพง และเพื่อเป็นการพัฒนาความสามารถของทรัพยากรบุคคลในระยะยาว รัฐต้องให้การส่งเสริมพัฒนาสินค้าทางปัญญาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เช่น การพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ภาพยนตร์ หนังสือ และศิลปกรรมต่างๆ เป็นต้น

(15) ให้การส่งเสริมและคุ้มครองธุรกิจด้านบริการ ในปัจจุบันธุรกิจต่างชาติที่เข้ามาดำเนินธุรกิจด้านให้คำปรึกษาด้านวิชาชีพมีเป็นจำนวนมาก อัตราค่าบริการสูงและเป็นที่ยอมรับของธุรกิจขนาดใหญ่ ทำให้ประเทศไทยต้องสูญเสียรายได้เป็นจำนวนมาก ในขณะที่โดยข้อเท็จจริงแล้วนักวิชาชีพไทยที่มีความสามารถสูงมีเป็นจำนวนมาก แต่ขาดการสนับสนุนอย่างจริงจัง ดังนั้นรัฐจึงควรออกมาตรการให้การสนับสนุนธุรกิจบริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการจัดการ บัญชี การเงิน กฎหมาย และที่ปรึกษาด้านอื่นๆ

(16) ผ่านร่างพระราชบัญญัติล้มละลายฉบับแก้ไขใหม่ ปัจจุบันมีธุรกิจจำนวนมากที่เป็นธุรกิจที่ตี มีกำไร และศักยภาพดีคือไม่ในอนาคต แต่เกิดเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจ ทำให้ธุรกิจเอกชนเหล่านี้ขาดสภาพคล่องอย่างรุนแรง ไม่สามารถชำระดอกเบี้ยและเงินต้นคืนแก่สถาบันการเงินที่เป็นเจ้าหนี้ได้ จึงถูกสถาบันเจ้าหนี้เหล่านี้ฟ้องร้องได้ชำระหนี้คืน ซึ่งโดยข้อเท็จจริงแล้วภายใต้เศรษฐกิจปัจจุบันไม่มีธุรกิจใดที่จะล้มละลายชำระหนี้คืนแก่เจ้าหนี้ได้ ธุรกิจเอกชนไม่มีโอกาสในการฟื้นฟูกิจการบิ่ชงกันปัญหาการฟ้องร้อง และไม่มีการคุ้มครองผู้ที่เข้ามาช่วยเหลือให้ได้รับชำระหนี้ด้วยความเป็นธรรม

เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติล้มละลายฉบับแก้ไขใหม่ ผ่านการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2540 อยู่ระหว่างรอการพิจารณาของรัฐสภา เนื้อหาลำคัญ คือการเปิดโอกาสให้บริษัทที่ถัดถึงล้มละลาย ได้มีโอกาสฟื้นฟูกิจการ ป้องกันปัญหาการฟ้องร้อง และคุ้มครองเอกชนรายใหม่ที่จะเข้ามาช่วยเหลือให้ได้รับการชำระหนี้ด้วยความเป็นธรรม ช่วยคุ้มครองให้กับเจ้าหนี้ให้สามารถฟ้องล้มละลายต่อลูกหนี้ที่มีปัญหาทางการเงินและเรียกทรัพย์สินที่ปล่อยกู้ในภายหลังคืนได้ ทำให้นักลงทุนกลุ่มใหม่มีความเชื่อมั่นมากขึ้น ในการที่จะเข้ามาลงทุนในธุรกิจของไทย ที่ขาดแคลนเงินทุน หรือขาดสภาพคล่องทางการเงิน

รัฐสภาจึงควรเร่งรีบผ่านพรบ ดังกล่าวออกมาโดยเร็ว เพื่อเปิดโอกาสให้ธุรกิจต่างๆ มีโอกาสฟื้นฟูกิจการ

(17) ตรวจสอบเงินทุนที่ถูกนำออกนอกประเทศโดยมิชอบด้วยกฎหมาย การสูญเสียเงินออกนอกประเทศนั้น ส่วนหนึ่งเป็นการนำเงินตราออกนอกประเทศโดยเสียกฎหมายรัฐบาลควรจะขอความร่วมมือจากสถาบันการเงินในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งธนาคารใน

ประเทศ สวิตเซอร์แลนด์ ในการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ที่เงินฝากของบุคคลที่อยู่ในรายน้ำลงเสียจะนำเงินออกนอกประเทศโดยมีชนด้วยกฎหมาย เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการสอบสวนหาข้อเท็จจริง หากพบว่าเงินที่ได้มากหรือนำออกโดยมีชนด้วยกฎหมาย ให้รัฐบาลยึดเป็นของรัฐ ซึ่งหากประสบความล้มเหลวรัฐน่าจะได้อัตราต่างประเทศกลับเข้ามาจำนวนหนึ่ง ดังที่ประเทศฟิลิปปินส์ดำเนินการประสบความสำเร็จมาแล้ว และประเทศปากีสถานอยู่ระหว่างดำเนินการ ล้วนได้รับความร่วมมือจากธนาคารในประเทศดังกล่าว

(18) **ปฏิรูประบบบริหารราชการ** รัฐบาลควรเร่งรีบปฏิรูประบบราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับทางเศรษฐกิจ ลดจำนวนข้าราชการที่ไม่มีประสิทธิภาพ ลดการว่างงานแบบแฝง ลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อนและตลစ်ซับซ้อน นำระบบเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ควบคุมมิให้เกิดการคอร์รัปชันมีความโปร่งใส ไม่มีการเรียกรับผลตอบแทนจากธุรกิจเอกชนในทางที่มีกฎหมายเพื่ออำนวยความสะดวกหรือช่วยปกปิดผลประโยชน์ ควบคุมให้มีประสิทธิภาพและการคอร์รัปชันของภาครัฐ มีส่วนทำให้ต้นทุนของธุรกิจเอกชนสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรมศุลกากรซึ่งควบคุมดูแลด้านการนำเข้าและส่งออกสินค้า ทำให้สินค้าไทยไม่สามารรถแข่งขันกับตลาดต่างประเทศในด้านราคาสินค้า

ในขั้นตอนการส่งออกของกรมศุลกากร มีทั้งสิ้น 12-13 ขั้นตอน แต่ละขั้นตอนจะเสียค่าใช้จ่ายที่ไม่มีใบเสร็จขั้นตอนละ 100-500 บาท ซึ่งจะทำให้ต้นทุนของผู้ส่งออกเพิ่มขึ้นจากที่เคยอย่างถูกต้อง 2-3 เท่าตัว กล่าวคือ หากไม่รวมค่าธรรมเนียมที่ไม่มีใบเสร็จปกติสำหรับสินค้าที่มีผู้คอนเทนเนอร์สั้น จะมีค่าใช้จ่ายในการส่งออกผ่านพิธีการศุลกากรเพียง 1,000-1,200 บาท ต่อ 1 ผู้คอนเทนเนอร์ แต่เมื่อรวมกับค่าธรรมเนียมที่ไม่มีใบเสร็จแล้ว ค่าใช้จ่ายจะเพิ่มขึ้นเป็น 2,000-2,200 บาท ต่อตู้ (หนังสือพิมพ์ อาทิตยวิเคราะห์ / 14-20 กันยายน 2540)

ถ้าจัดการเรียกรีดค่าคอมมิชชั่นจากธุรกิจเอกชน เพื่อแลกเปลี่ยนกับการได้รับสัญญาทางธุรกิจกับทางราชการ นอกจากจะทำให้ต้นทุนประกอบการของธุรกิจเอกชนสูงขึ้นแล้ว ยังก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับผู้ประกอบการธุรกิจโดยสุจริต รัฐต้องตั้งงบประมาณไว้สูงเกินกว่าที่ควรจะเป็น หรือดึงงบลงทุนในโครงการที่เป็นประโยชน์อื่นออกไป ในขณะที่เงินงบประมาณมิได้ถูกนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติอย่างแท้จริง ประมาณกันว่ามีเพียง 70-80% ของงบประมาณเท่านั้นที่ถูกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง ส่วนที่เหลือสูญหายไปกับความไม่ถูกต้อง ความไม่ซื่อสัตย์สุจริตของข้าราชการ ซึ่งที่รู้กันในวงการธุรกิจที่ทำธุรกิจกับภาครัฐบาล ภาครัฐน่าจะมีการตรวจสอบหรือมอบหมายให้องค์กรหรือสมาคมของภาคธุรกิจเอกชนจัดทำรายงานเพื่อเสนอเป็นข้อเท็จจริงต่อภาครัฐเพื่อวางแผนมาตรการควบคุมต่อไป

ในการเจรจาด้านการค้าการลงทุนกับต่างประเทศผู้บริหารที่มีหน้าที่รับผิดชอบ จะต้องมอบนโยบายและอำนาจการตัดสินใจที่ชัดเจน เพื่อให้การเจรจาเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติ และการเจรจาทางการค้าควรให้ภาคธุรกิจเอกชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการเจรจาด้วยทุกครั้ง เพื่อให้ข้อมูลและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อภาครัฐ และหากเป็นไปได้ ควรให้องค์กรของภาคธุรกิจเอกชนเป็นผู้เจรจาในเบื้องต้นก่อน เพื่อจะได้สามารถให้ข้อมูลการตัดสินใจที่ถูกต้องแก่ภาครัฐ นอกจากนี้รัฐควรพิจารณาจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่สืบค้นหาข้อมูลทางเศรษฐกิจเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจและบริหารงานด้านเศรษฐกิจของประเทศ

(19) **ปฏิรูประบบการเมือง** ระบบการเมืองที่ไร้ประสิทธิภาพ นักการเมืองขาดคุณภาพและจริยธรรม ขาดวิสัยทัศน์ ขาดความรู้ คอรัปชั่น เล่นพรรคเล่นพวก การซื้อเสียง ล้วนแต่เป็นปัจจัยและตัวเร่งสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจตกต่ำในปัจจุบัน นักลงทุนต่างชาติขาดความเชื่อถือ รัฐธรรมนูญฉบับใหม่เป็นโอกาสสำหรับประเทศไทยในการจัดระบบการเมืองใหม่ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นต่อนักลงทุน และสามารถเข้ามาบริหารประเทศอย่างค้ำคอและเป็นระบบ รัฐบาลควรดำเนินการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญให้เสร็จพร้อมทั้งจัดการเลือกตั้งโดยเร็ว การปฏิรูปการเมืองจะมีประโยชน์ต่อธุรกิจเอกชนหลายประการ เช่น

- ช่วยให้ระบบการเมืองของประเทศมีเสถียรภาพ มีความค้ำคอ มีเอกภาพ สามารถขจัดการซื้อเสียงเพื่อเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ รัฐบาลจึงสามารถวางนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างค้ำคอได้
- ช่วยขจัดกลุ่มที่เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ต่าง ๆ ผู้ได้รับเลือกตั้งต้องผ่านกระบวนการที่ยุติธรรมพอสมควร รัฐบาลไทยในอนาคตจะเป็นที่เชื่อถือของนักลงทุนต่างชาติมากขึ้น ยุบมุงใจให้มีผู้เข้ามาลงทุนมากขึ้น
- บังคับให้รัฐมนตรีแถลงรายการทรัพย์สิน จะทำให้การทุจริตโดยนักการเมืองและข้าราชการลดลง การให้ความช่วยเหลือพรรคพ้องลดลง เกิดความเสมอภาคในการแข่งขันมากขึ้น
- การมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาช่วยบริหารประเทศ ทำให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมโลก จะได้ปรับตัวได้ทัน รัฐเป็นผู้นำและคอยช่วยเหลือธุรกิจ เอกชนไม่ต้องพยายามชวนช่วยช่วยเหลือตนเอง

ข้าราชการโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการระดับสูง ต้องมีจิตวิญญาณถูกต้อง มีจุดยืนของตนเอง กล่าวกระทำในสิ่งที่ถูก ไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของนักการเมืองที่ขาดความรู้ความสามารถ ไม่มีวิสัยทัศน์ และไม่ซื่อสัตย์สุจริต

4.5 บทสรุป

แนวทางการแก้ปัญหาที่เสนอในงานวิจัยนี้ ได้ครอบคลุมทั้งในระดับจุลภาค และระดับมหภาค - การแก้ไขจะต้องดำเนินควบคู่กันไป ภาคธุรกิจเอกชนและภาครัฐจะต้องให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน และจัดลำดับความสำคัญในการแก้ไขให้เหมาะสม และที่สำคัญที่สุดต้องมีการหรือหน่วยงานกลางที่จะช่วยกันติดตามและควบคุมให้การดำเนินการเป็นไปอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งมีการทบทวนและปรับปรุงให้เหมาะสมแก่สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้การดำเนินการแก้ไขสถานการณ์วิกฤติผลโดยเร็ว

5. ผลกระทบของการปฏิบัติตามเงื่อนไขของ IMF ต่อภาคประชาชน และข้อเสนอแนะที่เป็นทางออกสำหรับประชาชน

สถานการณ์เศรษฐกิจที่วิกฤติในขณะนี้ มีผลกระทบในทางลบต่อประชาชนที่ยากจนอย่างรุนแรงยิ่งกว่าภาคธุรกิจ หรือภาครัฐ นโยบายการพัฒนาที่เน้นความเจริญเติบโต มุ่งเน้นการบริโภค นิยมบังคับให้ประชาชนต้องพัฒนาตนเองทั้งด้านวิถีชีวิตและวิถีการบริโภคไปตามกระแสทุนนิยม ที่พึ่งพาสินค้าและทุนภายนอกชุมชน สังคม และประเทศ

ทรัพยากรป่าไม้ น้ำ แร่ธาตุ และแรงงานจาก "ชนบท" ได้ถูกนำไปใช้เพื่อการขยายตัวและเป็นทุนภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมในเมือง ในขณะที่เมืองเจริญก้าวหน้า เกษตรกรกลับยิ่งยากจน เนื่องจากไม่มีที่ดินทำกิน หรือไม่มีเอกสารสิทธิ์ มีการชะล้างพังทลายของดินทำให้ดินขาดคุณภาพ พื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็วเกิดความไม่สมดุลของระบบนิเวศ การขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร การขัดแย้งแย่งชิงทรัพยากรระหว่างภาคเกษตรและอุตสาหกรรม ฯลฯ ทำให้ประชาชนในชนบทและในชุมชนแออัดในเมืองที่กำลังเดือดร้อนอยู่แล้ว ยิ่งมาเจอวิกฤติทางเศรษฐกิจของประเทศเข้าอีกก็ยิ่งทำให้พวกเขาเผชิญศึกหนักจนแทบจะล้มละลายทั้งทางเศรษฐกิจและความหวังในชีวิต

5.1 ปัญหาและผลกระทบต่อผู้บริโภครวมทั้งในเมืองและชนบท

1) ค่าครองชีพสูงขึ้น

การประกาศค่าเงินบาทลอยตัวตั้งแต่วันที่ 2 กรกฎาคม 2540 เป็นต้นมา ค่าเงินบาทลดลงมาเป็นลำดับจาก 1 ดอลลาร์เท่ากับ 27 บาท มาเป็น 1 ดอลลาร์เท่ากับ 38 บาท ในวันที่ 3 กันยายน 2540 หลังจากนั้นอัตราอยู่ระดับ 36-39 บาท ในช่วงปลายเดือนตุลาคม ค่าเงินบาทลดลงประมาณ 50% เพียงระยะเวลาเพียงแค่ว่า 3 เดือน รัฐบาลเริ่ม加息มูลค่าเพิ่มจาก 7% เป็น 10% ในวันที่ 16 สิงหาคม 2540 มีผลทำให้สินค้าอุปโภคบริโภคสูงขึ้นไม่ต่ำกว่า 10-15% แม้สินค้าที่ไม่อยู่ในรายการ加息มูลค่าเพิ่มก็มีการสูงขึ้นไปด้วย เพราะการขึ้นราคาน้ำมันของบริษัทต่างๆ เนื่องจากค่าเงินบาทลดลงทำให้ค่าขนส่งสูงขึ้น ซึ่งกลายเป็นต้นทุนของสินค้าที่ถูกผลกำไรให้แก่ประชาชนต้องแบกรับเพิ่มขึ้นไปด้วย ในขณะที่รัฐบาลก็เพิ่มลดต้นทุนให้ประชาชนจ่ายภาษีมูลค่าเพิ่ม 10% สำหรับสำน้ำ สารไฟฟ้า สารโทรศัพท์ การที่รัฐบาลตัดสินใจเพิ่มภาษีมูลค่าเพิ่มเป็น 10% ตามข้อตกลงที่มีกับกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) โดยมุ่งหวังที่จะหารายได้เข้ารัฐ และเพื่อลดการบริโภคของประชาชนเป็นการรัดเข็มขัดและลดเงินเฟ้อนั้นเป็นการตัดสินใจที่มีผลกระทบคนจนมากที่สุด ความจริงแล้วรัฐบาลจะหารายได้จากการเก็บภาษีมรดก ภาษีทรัพย์สิน และภาษีฟุ่มเฟือยต่างๆ มากกว่า

เพราะการขึ้นภาษีมูลค่าเพิ่มทำให้รายได้ของทุกอย่างรวมทั้งของใช้จำเป็นแพงขึ้น และยังกลับลงเดิมนิดหนึ่ง

2) ประชาชนมีรายได้น้อยลง

สำหรับคนที่มียาได้ประจำ เมื่ออัตราเงินเฟ้อเดือนสิงหาคม และกันยายน ได้เพิ่มขึ้นเป็น 5.6 % และคาดว่าจะเพิ่มเป็น 10% -กว่าบาทในสิ้นปี และมีแนวโน้มเป็น 15% ในปี 2541 ทำให้รายได้ที่แท้จริงของประชาชนลดลงไปทันที ธุรกิจเอกชนจำนวนมาก เช่น ธุรกิจสื่อมวลชน บริษัทโฆษณา บริษัทก่อสร้างวิสาหกิจ ฯลฯ อยู่ในภาวะขาดทุนขาดสภาพคล่องทางการเงิน ทำให้มีการเลิกจ้างงาน ลดเงินเดือน ลดสวัสดิการ ตามตัวเลขของกรมแรงงานมีคนถูกเลิกจ้างงานไปแล้ว 24,000 คน แต่ตามประมาณการภาคเอกชนและนักวิชาการ ประมาณการว่าไม่ต่ำกว่า 6 หมื่นคน และคาดว่าจะมีคนว่างงานถึง 1 ล้านกว่าคนในสิ้นปีนี้ นี่ยังไม่รวมธุรกิจย่อยๆ ที่ล้มละลายผู้ประกอบการก็ว่างงานด้วย

3) ดอกเบี้ยสูงหนี้สินพอกพูน

ประชาชนทั้งในเมืองและชนบท ตัวเงินชีวีตไปตามคำนิยมแห่งการบริโภคนิยม จับจ่ายใช้สอย ผ่อนส่งทั้งบ้าน ที่ดิน เครื่องใช้ยานยนต์ความสะดวก เครื่องปรับอากาศ ตู้เย็น โทรทัศน์ วิทยุเครื่องใช้ในบ้าน แม้แต่โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ รวมทั้งการท่องเที่ยวแบบผจญภัย เมื่อเจอภาวะวิกฤติธนาคารปรับดอกเบี้ยเงินกู้ขึ้น ก็ยิ่งทำให้ภาระการผ่อนหนี้สินมากขึ้น

ชนบทที่มีสภาพไม่แตกต่างไปจากคนในเมือง ที่ต้องมีชีวิตแบบกู้มากิน ขาดอดผลิตได้แล้วใช้คืน มีหนี้สินพอกพูนมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่จนถึงรุ่นลูก ยิ่งหลายจังหวัดในทุกภูมิภาคในขณะนี้ถูกน้ำท่วม พืชผลเสียหาย รวมทั้งพืชไร่พืชสวน ที่ดินบางส่วนสูญหายไปก็มี เช่นที่จังหวัดชุมพร ที่ดินกลายเป็นคลอง เหลือแต่เอกสารสิทธิ์ เป็นดิน เป็นตมตามการณที่ราคาเดิมชีวิตชาวชนบทเป็นอย่างไร ดอกเบี้ยธนาคารสูงขึ้น ก็ทำให้ดอกเบี้ยของระบบสูงตามและมีการเร่งรัดทวงหนี้สินกันมากขึ้น ดังนั้นแนวโน้มของการปรับอัตราดอกเบี้ยที่สูงขึ้นไป เป็นการสร้างภาระให้แก่คนจน และคนที่ผูกพันกับระบบการกู้ยืม ผ่อนส่ง เป็นจำนวนมาก

5.2 ปัญหาและผลกระทบของการเลิกจ้างงานและการลดเงินเดือนและสวัสดิการต่างๆ เนื่องจากธุรกิจปิดกิจการ ลดขนาด หรือ ลดค่าใช้จ่าย การลดโอกาสการจ้างงานใหม่

1) การเลิกจ้างงาน

สถิติของกองทุนแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมระบุว่า ตั้งแต่ต้นปี 2540 ถึงเดือนกันยายน มีสถานประกอบการ 269 แห่งเลิกจ้างพนักงานไปแล้วจำนวน 23,698 คน

ซึ่งเป็นสถิติเฉพาะผู้มาแจ้งเพื่อขอลิขิตประโยชน์ คาดว่ามีพนักงาน สดงานประกอบการขนาดเล็กที่ ถูกเลิกจ้างมากกว่านี้อีกมาก เช่น คนงานก่อสร้าง คนงานในธุรกิจขนาดย่อม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ประมาณว่า ในปี 2540 จะมีการว่างงานรวมทั้งคนที่ถูกปลดออกรวม 1.3 ล้านคน เทียบกับปี 2539 ซึ่งมีคนว่างงาน ราว 1.3 แสนคน สศช.บັນวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ประเมินว่า ถึงสิ้นปี 2540 จะมีคนว่างงาน ไม่ต่ำกว่า 3 แสนคน และมีผู้ถูกปลดรายได้อีกราว 1 แสนคน

ปัจจุบันยังเป็นการยากที่จะประเมินแรงงานที่ถูกเลิกจ้างได้ทั้งหมด เพราะธุรกิจที่ได้รับผลกระทบจากมาตรการดูแลพนักงานทยอยถูกเลิกจ้างเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เป็นลูกโซ่ พนักงานของกลุ่มสหภาพการ เงิน 58 แห่งที่ถูกสั่งให้ยุติการดำเนินงานชั่วคราวจำนวนอีก 18,000 คน เริ่มถูกลดการจ้างและปลด จวกเมื่อมีการควบคุมกิจการและเปิดดำเนินการใหม่ได้จะมีพนักงานกลุ่มนี้ที่จะต้องถูกเลิกจ้างกว่า จำนวนทั้งสิ้น 11,994 คน กลุ่มธุรกิจที่มีการเลิกจ้างสูงอื่นๆ คือ กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และสิ่งอ่า ยสร้าง กลุ่มธุรกิจสื่อมวลชนและวารสารโฆษณา, โรงแรม, กลุ่มงานบริการ เช่น สายการบิน, กลุ่มโรงแรม กลุ่มร้านอาหารทั้งระดับกลางและระดับล่าง ยุติมาตรการถึงพ่อ, ยานยนต์และชิ้นส่วน, อาหารกระป๋องและอาหารแช่แข็ง ฯลฯ รวมทั้งลูกจ้างรัฐบาลก็จะถูกเลิกจ้างจำนวนหลายหมื่นคน เพราะรัฐบาลติดงบประมาณด้วย

แม้ว่ารัฐบาลมีมาตรการจะช่วยให้ธุรกิจยืนอยู่ได้โดยไม่เลิกจ้างและจะช่วยหางานใหม่ ช่วย มีกชนชน ให้เงินกู้ยืมคนตกงานไปประกอบอาชีพส่วนตัว หรือไปทำงานต่างประเทศ แต่ในความเป็น จจริง ประชาชนที่ถูกเลิกจ้างงาน ยังไม่อาจเข้าสู่การทำงานได้ทันทีทันใด เพราะการทดแทนงานที่ตน เคยทำได้ไม่มากนัก เนื่องจากบริษัทและทุกองค์กรต่างก็เริ่มซัดกัน ไม่ยอมจ้างคนเพิ่ม ด้านผล กระทบที่เกิดขึ้นจากการถูกเลิกจ้างนั้น ถ้าหากรัฐบาลยังไม่เร่งหามาตรการที่เป็นรูปธรรม มีผลทาง บัญชีในการแก้ไขปัญ้อย่างกว้างขวางจริงจัง ปัญหาและผลกระทบต่างๆ จากภาวะการเลิกจ้าง ซึ่งมี แนวโน้มสูงมากขึ้นเรื่อยๆ และกลายเป็นปัญหาใหญ่สำหรับผู้มีรายจ่ายสูงแต่ไม่มีรายได้ จะบาน ปังขยายตัวออกไปอย่างแน่นอน

2) การลดเงินเดือน

ถ้าบริษัทบริหารและองค์กรพยายามลดค่าใช้จ่ายของตนเองเพื่อรักษาตน รักษางาน และทำ ให้ธุรกิจดำเนินต่อไปได้ ได้ใช้วิธีการลดเงินเดือนระดับผู้บริหาร ประมาณ 10-15% อย่างเช่น บริษัท ในเครือเอ็นซีเอ็น หรือสถาบันการเงินหลายแห่ง ได้ลดเงินเดือนพนักงานควบคู่ไปด้วยหรือบางแห่งลด เฉพาะเงินเดือนของพนักงานก็มี แนวทางการลดเงินเดือนทั้งในระดับผู้บริหารและพนักงาน เป็น แนวทางหนึ่งที่จะช่วยลดค่าใช้จ่ายภายในวงการธุรกิจ ช่วยลดอัตรากำลังคนทำงานสามารถดำเนินชีวิตการ งามและครอบครัวต่อไปได้ แม้ว่าจะยากลำบาก แต่ก็ยังดีกว่าวิธีการเลิกจ้าง เพราะมีผลกระทบใน

การดำรงชีพของลูกจ้างน้อยกว่า และยังมีโอกาสให้ทุกฝ่ายได้ชวยกันปรับตัวภายใต้ภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน อย่างไรก็ตามก็ต้องขึ้นอยู่กับความจริงใจของเจ้าของธุรกิจว่าลดเงินเดือน เพราะความจำเป็นจริงๆ และถือเป็นภาวะชั่วคราว หรือจะถือโอกาสลดเงินเดือนเพื่อลดค่าใช้จ่ายของตนเองหรือบิดเบือนพนักงานลาออก เพื่อความอยู่รอดของตนฝ่ายเดียว การถือโอกาสในภาวะเศรษฐกิจลดลดเงินเดือนพนักงาน เพื่อการแสวงหากำไรเพิ่มขึ้น นับเป็นการซ้ำเติมปัญหาและผลกระทบต่อส่วนบุคคลและภาพรวมภาวะเศรษฐกิจอีกด้านหนึ่งด้วย

3) การลดสวัสดิการต่างๆ

ดูเหมือนกรณีของ บริษัท สุรพลฟู้ดส์ จะเป็นตัวอย่างที่บริษัทประกาศปิดตัวเองชั่วคราว เพราะพิษของค่าเงินบาทลอยตัว ประสบภาวะขาดทุนจึงพยายามเจรจาปรับเปลี่ยนแปลงข้อตกลงระหว่างบริษัทและลูกจ้าง ที่เดิมมีการจ่ายโบนัส 50 วันต่อปี ขอลดเป็น 10 วันต่อปี มีผลให้เกิดการประท้วงเจรจาข้อตกลงกันที่กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม หลังจากที่พยายามเจรจากันเองไม่เป็นผล ต่างฝ่ายต่างก็มีเหตุผลที่ต้องการข้อเสนอที่เป็นธรรมสำหรับทุกฝ่าย หากพิจารณาถึงความอยู่รอดร่วมกันแล้วหาทางแห่งการลดสวัสดิการด้านต่างๆ ภายในบริษัทธุรกิจขนาดกลาง, ขนาดใหญ่ มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง และเป็นปัญหาหนึ่งที่พนักงาน ลูกจ้างทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนจำเป็นต้องยอมรับอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นกัน นั่นหมายถึงสวัสดิการของตนเอง พนักงานข้าราชการ มีแนวโน้มลดลง และจะลดลงไปเรื่อยๆ ชีวิตที่มีคุณภาพคงต้องไปตามภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอย

4) การลดค่าใช้จ่ายของธุรกิจขนาดย่อมและขนาดใหญ่

ในช่วงที่มีการปิดกิจการสถาบันการเงิน รวมถึง 58 แห่ง จะพบปรากฏการณ์ไหนของวงการธุรกิจ ที่หันมาสนใจการปิดการใช้กระแสไฟฟ้า ด้วยการปิดไฟบางส่วน การปิดแอร์ และเครื่องใช้ไฟฟ้าอื่นไม่ได้ใช้ในบางเวลา การทำงานก็อยู่ในความมืดมัว ไม่ได้ทำงานตามมาตรฐานแต่ก็ทำงานลดได้ เหมือนอย่างยุคเศรษฐกิจเฟื่องฟู แม้กระทั่งการจำกัดการใช้น้ำ โทรศัพท์ กระดาษ และมาตรการประหยัดด้านอื่นๆ ภายในกิจการของแต่ละบริษัทก็มีความพยายามครั้งสำคัญที่จะรักษาค้นคงให้รอดภายใต้สถานการณ์อันวิกฤติเช่นนี้ การลดรายจ่ายทุกวิถีทาง เป็นสิ่งดีสำหรับการอยู่รอดของธุรกิจ แต่หากธุรกิจใดไร้ซึ่งมนุษยธรรมแล้ว ใช้วิธีเลิกจ้างพนักงานเป็นหลักในการลดค่าใช้จ่ายของตนเองย่อมสร้างผลกระทบที่เลวร้ายต่อสังคม

การลดการลงทุน ด้วยการขายสาขา หรือการตัดโครงการลงทุนบางโครงการลงก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้ภาวะเศรษฐกิจจะล่อตัว หดตัวลงโดยทั่วไป อันจะมีผลสะท้อนเนื่องเป็นลูกโซ่ไปกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยรวม รวมทั้งโอกาสแห่งการว่างงานใหม่

5) โอกาสการว่าจ้างงานใหม่ลดลงหรือเกือบหยุดนิ่ง

ธนาคาร สถาบันทางการเงิน ที่เคยเป็นแหล่งจ้างงานผู้จบการศึกษาระดับวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยที่สำคัญได้ปิดตัวแล้วสำหรับคนรุ่นใหม่ที่กำลังจะจบมหาวิทยาลัยออกมาในปีนี้ ประมาณ 70,000 คน/คน เพราะคนที่เคยทำงานอยู่เพิ่งว่างงานรวม 24,000 คน และยังคงถูกลดการจ้างลงอีก รวมทั้งธุรกิจแทบทุกด้าน ยกเว้นธุรกิจการส่งออกบางอย่าง ส่วนภาคราชการ รัฐวิสาหกิจมีโอกาสให้กับการว่าจ้างงานใหม่ ๆ ได้ไม่มากนัก หากรวมตัวเศรษฐกิจที่สะสมค้างค้ำมาในแต่ละปีแล้ว การแข่งขันกัน แย่งงานกันทำยิ่งจะมีมากยิ่งขึ้น ดังนั้นตลาดแรงงานจึงไม่ใช่ของบุคคลที่แสวงหางานอีกต่อไปแล้ว ระดับมาตรฐานของเงินเดือน สวัสดิการ ของพนักงานในทุกวงการจะตกลง และถูกกำหนดโดยนายจ้างเป็นหลัก ชีวิตของคนที่ต้องเลี้ยงชีพด้วยการกินเงินเดือนจึงไม่ใช่ความหวังอันสูงส่งของผู้คนรุ่นใหม่ และรุ่นกลางอีกต่อไปแล้ว แม้ว่าจะมีการเสนอจากพวกแพรร่งไฟรัศ ต่างๆ เพื่อให้เกิดผู้ประกอบการรายย่อยที่เป็นผลาญของตนเองเพิ่มมากขึ้น แต่ก็คงต้องเผชิญกับวิกฤติที่ผู้คนส่วนใหญ่ขาดอำนาจการซื้อและพยายามประหยัดค่าใช้จ่าย ดังนั้นการส่งเสริมธุรกิจขนาดย่อมในฐานะผู้ประกอบการใหม่แทนการรับเงินเดือนยังชีพยังไม่ใช่วิธีที่จะมาแก้ปัญหาคนว่างงานได้เสมอไป

6) คนเครียดเป็นโรคจิตประสาทและฆ่าตัวตายเพิ่มขึ้น

จากวิกฤติเศรษฐกิจการปล่อยค่าเงินบาทลอยตัว ปรากฏว่ามีสถิติที่น่าสนใจยิ่งว่าปริมาณคนที่เป็นโรคจิตโรคประสาทที่ไม่เป็นโรคจิตแพทย์เพิ่มขึ้น บางส่วนก็ไปหาหมออยู่ ไม่หาหมอ รวมทั้งมีการฆ่าตัวตายของผู้ประกอบการที่ขาดทุนหรือขาดทุนในตลาดหุ้นปรากฏเป็นข่าวบ่อยขึ้น กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ได้สำรวจโดยการสุ่มตัวอย่างทางโทรศัพท์ ไปยังประชาชนทั่วไปในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล จำนวน 410 ราย และกลุ่มธุรกิจ 610 ราย ในระหว่างวันที่ 18-22 สิงหาคม 2540 พบว่าประชาชนทั่วไปมีปัญหาการเงินที่เกิดจากภาวะเศรษฐกิจ 74.9% มีความคิดฆ่าตัวตาย 4.8% เพราะข้อจำกัดกับการเผชิญหน้ากับปัญหาเศรษฐกิจ (กรุงเทพฯธุรกิจ 5 ตุลาคม 2540)

7) การทุจริตฉ้อฉลและอาชญากรรมในหลากหลายแบบ

วิกฤติเศรษฐกิจนำไปสู่การทุจริตฉ้อฉลและอาชญากรรมมากขึ้น เพราะคนเกิดปัญหา เกิดความไม่มั่นคงและวิตกกังวลมากขึ้น รวมทั้งเห็นด้วยอย่างถี่ถ้วน เช่น กรณีการยักยอกเงินในธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชยการ (BKC) นับหมื่นล้านบาทที่มีผลกระทบทั้งในระบบเศรษฐกิจ การเมือง และประชาชนผู้ฝากเงิน ผู้กู้เงินทั้งหลาย จนกลายเป็นสาเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้ภาวะเศรษฐกิจบ้านป่วนทุกวันนี้ กระบวนการคอร์รัปชันขยายตัวทั้งในราชการ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน โดยเฉพาะในสถาบันการเงิน เช่น การปล่อยสินเชื่อแก่พรรคพวกตัวเอง จนเกิดหนี้เสีย ทำให้สถาบันการเงินขาดความน่าเชื่อถือ

ถือ ทำให้คนหมดศรัทธาในความถูกต้อง ซื่อตรง ยิ่งมาเจอวิกฤติเศรษฐกิจ คนก็ยิ่งพร้อมที่จะหาทางออกที่จะเกิดกฎหมาย

อาจารย์ผาดูก พงษ์ไพจิตร ผู้อำนวยการศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้สะท้อนว่า ธุรกิจเดือนผิดกฎหมาย 6 ประเภท จะมีการขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว คือ 1) โกงภาษี 2) ยาเสพติด 3) แรงงานเถื่อน 4) น้ำมันเถื่อน 5) อาวุธสงคราม และ 6) บ่อนการพนัน โดยจะมีสัดส่วนการขยายตัวสูงเกิน 8% แรงงานเถื่อนจากประเทศเพื่อนบ้านจะทะลักเข้ามา เพราะอุตสาหกรรมจะล่มสลาย แรงงานเหล่านี้จะตั้งแก๊งอาชญากรรมทำร้ายคนไทย ปัญหาโสเภณีจะเปลี่ยนรูปแบบคือโสเภณีระดับล่างจะเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่คนเพียวจะน้อย เป็นผลให้โสเภณีเหล่านี้ต้องถูกส่งออกไปทำงานต่างประเทศ และตกาวะที่น่าเป็นห่วงของผู้ที่จะจบการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ในระหว่างปี 2540-2542 อีกกว่า 2 แสนคน จะตกงานหรือได้งานก็ไม่ตรงกับสาขาที่เรียน ถ้ารัฐบาลยังไม่ลงมือเป็นเชิงรุก อาจจะทำให้คนจบปริญญาตรีไปสมัครเป็นยามรักษาความปลอดภัย เพราะกิจการต่างๆ จะต้องเสี่ยงต่อการปล้นจึงต้องเพิ่มการรักษาความปลอดภัย

การเลิกเลิกขโมยน้อย ขโมยชิง ชิงทรัพย์ ปล้น ฆ่า เพื่อความอยู่รอดในแต่ละวันกำลังเกิดเพิ่มมากขึ้นทั้งที่เป็นชาวและไม่ใช่ชาว อันจะมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางร่างกาย จิตใจและทรัพย์สินที่มีอยู่กันไม่มากนักแล้วจะซ้ำเติมปัญหาทางสังคมให้เลวร้ายมากยิ่งขึ้น สถิติตัวเลขทางอาชญากรรมในช่วงระยะนี้และระยะต่อไปคงเป็นเครื่องบ่งชี้และสะท้อนภาพภาวะวิกฤติของเศรษฐกิจในปัจจุบันและอนาคตได้เป็นอย่างดี หากทุกคนในสังคมไม่หาทางป้องกันและแก้ไขอย่างจริงจัง

5.3 ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นเฉพาะต่อผู้ประกอบการในวงการต่างๆ

1) ภาคราชการ และ รัฐวิสาหกิจ

ข้าราชการจะถูกตัดทอนงบประมาณมากขึ้น โดยเฉพาะด้านสวัสดิการและการพัฒนาบุคลากร เช่น งบประมาณถูกตัด เบี้ยประชุมถูกตัด งบค่ารักษาพยาบาล ถูกเพิ่มยอดมากขึ้น หรือเบิกได้ช้าลง มีการเสนอให้ข้าราชการเลือกเกษียณอายุได้เร็วขึ้น เพื่อลดจำนวนข้าราชการลง การรับข้าราชการใหม่ถูกจำกัด การงดขึ้นเงินเดือน 2 ชั้น, การคิดจะระงับการจ่ายเงินประจำตำแหน่ง, การคิดจะหักเงินเดือนข้าราชการ 10% เข้าคลัง และจะขายคืนเมื่อเศรษฐกิจดีขึ้น และที่สำคัญคือ ข้าราชการต้องเผชิญกับภาวะสินค้ามีราคาสูงขึ้น ทำให้รายได้ที่แท้จริงลดลง รวมทั้งโอกาสที่จะได้มีกำไรกับเงินเดิมนั้นก็ลดลง ส่วนพนักงานรัฐวิสาหกิจก็จะเผชิญปัญหาคล้ายๆ กันที่กระทบทุกคนคือการพิจารณาตัดโบนัส รวมทั้งบางคราวอาจจะถูกปลดออก ถูกโยกย้าย ลดเงินเดือน ฯลฯ เมื่อมีการแปรรูปรัฐวิสาหกิจเป็นของเอกชนด้วย ในแง่ของลูกจ้างก็ถูกคิดงบประมาณเล็กลง

2) ภาคสถาบันการเงิน ภาคราชการและภาคธุรกิจเอกชน

ผู้บริหารระดับสูงของภาคธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่ร่วมกับสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสมาคมธนาคารไทย ได้ประชุมกันเพื่อหาทางแก้ปัญหาในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ โดยเฉพาะปัญหาค่าเงินไม่ไว้วางใจกันและกัน ระหว่างผู้ประกอบการและสถาบันการเงิน ทำให้เกิดปัญหาเงินในระบบไม่หมุนเวียน ที่ประชุมได้เสนอว่าทุกธุรกิจจะต้องให้ความร่วมมือกันในการเสนอแนะกลยุทธ์และมาตรการเพื่อให้เกิดความสมดุลได้ในภาวะเศรษฐกิจที่ต้องอาศัยการปรับตัวกันมากเช่นนี้ เช่น ธนาคารยอมออกใบรับรองการซื้อขายสินค้าในประเทศแก่ผู้ค้าปลีกและรายย่อยที่มีคุณภาพเพื่อเรียกความมั่นใจในระบบเครดิตสินค้า ต้องให้ผู้มีอำนาจสร้างความรู้ความเชื่อมั่นในตัวเองและศักยภาพของตลาดภายในประเทศก่อนที่จะสร้างความเชื่อมั่นให้ระบบและหาทางแก้ไขความเชื่อมั่นระบบการเงิน ชักเชลยและอื่นๆ เช่น

ธุรกิจต้องปรับปรุงการดำเนินงานของตนเอง ให้ยึดมั่นในธุรกิจดั้งเดิม หรือธุรกิจหลักที่เกี่ยวข้องตามเป้าหมาย ไม่ต้องขยายไลน์ไปประเภทอื่นเพราะในระยะยาวแล้วไม่เป็นผลดีต่อการแข่งขัน

การเพิ่มสภาพคล่องและการฟื้นฟูระบบสินเชื่อการแก้ไขปัญหาลสภาพคล่องนั้นผู้ผลิตจะต้องพิจารณาตัวเองให้แนวทางการเงินว่ามีการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุนของธุรกิจลง และปรับปรุงกลยุทธ์ เช่น เปลี่ยนระบบของทางกรจัดการหนี้จากคนกลางขายส่งไม่ถึงผู้ค้าปลีกโดยตรง

ส่วนธนาคารเองก็ต้องให้โอกาสโดยยอมยืดเวลาและวงเงินสินเชื่อที่ให้แก่ลูกค้าที่เลือกสรรแล้ว และมีการทบทวนความคุ้มค่าเงินไม่ใช้ของธุรกิจไม่ให้เกิดประเภท ด้วยการนำระบบการเปิดสินเชื่อในประเทศ ในระบบ Domestic Letter of Credit หรือ DLC คือการที่ธนาคารพาณิชย์ ออกใบรับรองการชำระหนี้ให้กับผู้ค้าปลีก สามารถสั่งซื้อสินค้าจากบริษัทผู้ผลิตรายใหญ่ แต่ทั้งนี้ผู้ประกอบการรายใหญ่จะต้องมีการคัดเลือกลูกค้าที่มีคุณภาพตามกระบวนการ Credit Screening Process ซึ่งจะช่วยให้ผู้ผลิตสินค้ามั่นใจได้ว่า ทุกตัวมีการสั่งซื้อสินค้าจริงตามรายการ และในส่วนของการพาณิชย์ก็จะต้องมีความมั่นใจได้ว่าธุรกิจรายย่อยจะไม่นำเงินกู้ไปใช้ในทางที่ไม่เกี่ยวข้องกับการซื้อสินค้า

บริษัทธุรกิจต่างๆ ต้องมีการเปิดเผยข้อมูลให้มีความโปร่งใสและเชื่อถือได้ เพื่อจะได้นำตัวเลขของแต่ละบริษัทที่เปิดเผยออกมาใช้เป็นตัวเลขสถิติเพื่อนำมาใช้บริหารได้ไม่ผิดพลาดที่ผ่านมารัฐบาลจะลดการปล่อยสินเชื่อลง เพราะสาเหตุทางภาพรวมเศรษฐกิจที่ตกต่ำ และผู้ประกอบการที่มีปัญหาการเงินเพราะขายงานมากและนำเงินไปใช้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ จึงทำให้ธุรกิจขาดสภาพคล่องไม่สามารถผลิตสินค้า เมื่อธุรกิจไม่มีเงินผลิตสินค้า ก็ทำให้ไม่มีขายได้ ไม่สามารถชำระหนี้ของธนาคารได้ จนกลายเป็นปัญหาหนี้เสียสถาบันการเงิน เมื่อมีหนี้เสียสถาบันการเงินขาดสภาพคล่องและระมัดระวังมากขึ้น ไม่ปล่อยสินเชื่อง่ายๆ ธุรกิจที่พอกจะไม่ได้ แต่ขาดเงินหมุนเวียนก็

ขาดทุนมากขึ้น จนเวียนเป็นวัฏจักรจนทำให้ทั้งธนาคารและธุรกิจต่างก็ได้รับผลกระทบเงินบาทด้อยค่าเหมือนกัน คือ ภาระหนี้ต่างประเทศ และต้นทุนที่สูงขึ้น

5.4 ปัญหาผลกระทบต่อประชาชนผู้ใช้แรงงานภาคในเมือง

การพัฒนาประเทศในระยะที่ผ่านมา ทำให้เกิดการอพยพของคนจนจากชนบทเข้าสู่เมือง เมืองใหญ่และกรุงเทพมหานคร กลายเป็นคนจนในเมืองที่เป็นแรงงานสำคัญของเมืองและอาศัยอยู่ในชุมชนแออัด ซึ่งปัจจุบันชุมชนแออัดทั่วประเทศ ประมาณ 1,814 ชุมชน 310,202ครัวเรือน ประชากร 1.37 ล้านคน คนเหล่านี้มีชีวิตต้องประสบกับปัญหาความมั่นคงในการอยู่อาศัยไม่เป็นอันไหนมั่นใจว่าจะถูกไฟหรือเมื่อใด มีอาชีพหาบได้ไม่แน่นอน มีหนี้สินในระบบที่อัตราดอกเบี้ยสูงสืบเนื่องชีวิตผูกพันกับการขายแรงงานรายวันเป็นหลัก ดังนั้นภาวะการเสื่อมทรุดทางเศรษฐกิจจึงมีผลโดยตรงกับการจ้างงาน และการมีรายได้รายวันและรายเดือนของผู้ใช้แรงงานในเมือง ถึงธุรกิจถดถอยล้มเหลวกระทบกับภาวะการขาดทุน หยุด ถกเลิกโครงการต่างๆ ทำให้คนงานก่อสร้างไม่มีงานทำหรือถูกโกงค่าแรงเป็นจำนวนมาก

สำนักงานพัฒนาชุมชนเมืองได้จัดเสวนาเมือง "คนจนเมืองจะอยู่อย่างไรในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน" เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2540 มีชาวชุมชนแออัด ในเขตกรุงเทพฯ ปริมณฑล และภูมิภาคบางส่วน รวม 158 คน จาก 58 ชุมชน เข้าร่วมการเสวนาครั้งนั้น ได้นำข้อสรุปมาเป็น "เจตนารมณ์ของคนจนในเมืองต่อภาวะวิกฤติด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมือง" ที่ประกาศร่วมกันแล้ว (ดูรายละเอียดในหัวข้อ ข้อเสนอแนะทางออกฯ หัวข้อย่อยที่ 7) สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง ได้จัดทำแบบสำรวจข้อมูลผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน ให้ผู้เข้าร่วมเสวนากรอกข้อมูล จากการสำรวจข้อมูลครั้งนี้ ได้มีผู้กรอกข้อมูลจำนวน 105 ราย จาก 56 ชุมชน ทั้งในเขตกรุงเทพมหานคร และจากหัวเมืองต่างจังหวัด ผลจากการสำรวจสรุปได้ดังนี้ คือ

1. ผลกระทบต่อครอบครัว

รายได้ลดลง พบว่าครอบครัวผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 70 มีรายได้ลดลง ร้อยละ 28 รายได้เท่าเดิม และร้อยละ 2 รายได้เพิ่มขึ้น จำนวนครอบครัวที่รายได้ลดลงนั้น ร้อยละ 38.14 หรือ 37 ครอบครัว มีสมาชิกในครอบครัวตกงานหรือไม่มีงานทำ บางครอบครัวมีสมาชิกตกงาน 1 คน บางครอบครัวถึง 3 คน จำนวนผู้ตกงานจาก 37 ครอบครัว รวม 56 คน อาชีพที่ประสบปัญหาตกงานได้แก่ งานรับจ้างงานก่อสร้าง งานรับจ้างในโรงงาน งานรับจ้างในบริษัท ส่วนครอบครัวที่ไม่มีสมาชิกตกงานแต่รายได้ลดลงนั้น เป็นเพราะสาเหตุต่าง ๆ ได้แก่

- ขาดของไม่ดี จำนวนคนซื้อน้อยลง ปริมาณการซื้อต่อคนน้อยลง(ขายอาหาร ผัก ผลไม้)

- ลงทุนแพงขึ้นแต่ขายราคาเดิม (ทำขนมขายส่ง)
- ถูกค้าไม่จ่ายเงิน
- งานน้อยลง (รับเหมาก่อสร้าง)
- โรงงานลดคนงานขายอาหารได้น้อยลง
- โรงงานสั่งตัดชุดฟอร์มน้อยลง (ตัดเย็บเสื้อผ้า)
- ถูกค้านี้ยอมลงผู้ปกครองส่งลูกไปโรงเรียนเอง (รับรถรับส่งนักเรียน)

ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น พบว่าร้อยละ 79.8 มีรายจ่ายในครอบครัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 9 รายจ่ายเท่าเดิม และร้อยละ 11.2 รายจ่ายลดลง โดยส่วนใหญ่ที่รายจ่ายเพิ่มขึ้นนั้นเป็นเพราะของกินของใช้แพงขึ้น ต้องจ่ายดอกเบี้ยที่กู้เพิ่มขึ้น สมาชิกที่เคยไปทำงานข้างนอกกลับมากินอยู่ใช้จ่ายรวมกันที่บ้าน ต้องจ่ายค่าที่อยู่มากขึ้น ค่าใช้จ่ายการศึกษาบุตรเพิ่มขึ้น ฯลฯ ส่วนผู้ที่มีค่าใช้จ่ายเท่าเดิมและลดลงนั้นเป็นเพราะประหยัดค่าใช้จ่ายด้านต่าง ๆ มากขึ้น ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลง สมาชิกในครอบครัวช่วยกันประหยัด นำอาหารจากบ้านไปกินที่ทำงาน เปลี่ยนจากทำกินตัวเองมาเป็นซื้อกับข้าว ฯลฯ

ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว ผลกระทบด้านลบ ได้แก่ สมาชิกตกงาน รายได้ลดลง ทำให้เครียดมากขึ้น กระทั่งกระทบถึงทะเลาะกันมากขึ้น ฯลฯ ส่วนผลในทางที่ดีก็มี เช่น สมาชิกในครอบครัวหวัดจากหารือกันมากขึ้น ลูกเริ่มฟังเรื่องให้ช่วยกันประหยัดมากขึ้น ฯลฯ

2. ผลกระทบต่อกลุ่มเกษตรกร

ผู้เข้าร่วมเสวนาส่วนใหญ่เป็นกรรมการกลุ่มเกษตรกร ซึ่งมาจาก 54 กลุ่ม เมื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มพบว่ากลุ่มส่วนใหญ่ร้อยละ 49 หรือ 26 กลุ่ม การออมของสมาชิกลดลง ร้อยละ 33 หรือ 18 กลุ่ม การออมของสมาชิกคงที่ และร้อยละ 18 หรือ 10 กลุ่ม การออมของสมาชิกเพิ่มขึ้น ส่วนจำนวนสมาชิกในกลุ่มเกษตรกรนั้นส่วนใหญ่ร้อยละ 40 หรือ 21 กลุ่ม มีสมาชิกเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากมีผู้เห็นความสำคัญของกลุ่มเกษตรกรเพิ่มขึ้น และเข้ามาสมัครเป็นสมาชิก ร้อยละ 33 หรือ 18 กลุ่ม มีสมาชิกลดลง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มในเขตปริมณฑล ที่สมาชิกส่วนหนึ่งเป็นคนงานโรงงาน คนงานก่อสร้าง ที่ต้องออกจากงาน ส่วนร้อยละ 27 หรือ 15 กลุ่ม มีสมาชิกเท่าเดิม

ด้านเรื่องการชำระคืนเงินกู้ภายในกลุ่มของสมาชิกนั้น กลุ่มส่วนใหญ่ร้อยละ 54 หรือ 29 กลุ่ม มีสมาชิกผิดนัดการชำระคืนเงินกู้มากขึ้น ซึ่งบางรายมีปัญหาดังข้างระเงิน 1 งวด บางรายไม่ค้างชำระเงินงวดแต่ชำระคืนช้ากว่าปกติ หรือบางรายส่งคืนได้เฉพาะดอกเบี้ย

ส่วนผลกระทบต่อสภาพคล่องและผลกระทบอื่นๆ ต่อกลุ่มนั้น ประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวนกลุ่มมีปัญหาสภาพคล่องการหมุนเงินภายในกลุ่มมากขึ้น เนื่องจากออมของสมาชิกลดลง และหนี้มีต้นทุนภายในกลุ่มมีมากขึ้น สมาชิกบางส่วนยังคืนได้เฉพาะดอกเบี้ย จำนวนสมาชิกที่ต้องการกู้เงินจากกลุ่มมีมากขึ้น และจำนวนเงินที่ต้องการกู้ต่อรายสูงขึ้น กระบวนการทำงานหนักขึ้นจำนวนกรรมการที่ทำงานกลุ่มลดลง เนื่องจากบางคนต้องใช้เวลาดูแลครอบครัวมากขึ้น แต่อีกประมาณครึ่งหนึ่งของกลุ่มเห็นว่ากลุ่มยังคงเข้มแข็ง กรรมการช่วยกันทำงาน สามารถให้บริการสมาชิกได้ตามปกติ โดยบางกลุ่มกรรมการต้องพยายามบริหารกลุ่มมากขึ้น เช่น การพิจารณาจัดสรรเงินให้สมาชิกกู้ การยืดหยุ่นให้สมาชิกที่มีปัญหาชำระคืนเฉพาะดอกเบี้ยไปก่อน ฯลฯ กรรมการกลุ่มยังเห็นว่ากลุ่มออมทรัพย์เป็นที่พึ่งของสมาชิกได้เป็นอย่างดีในช่วงภาวะเศรษฐกิจตกต่ำเช่นนี้

3. ผลกระทบต่อชุมชน

การว่างงานของคนในชุมชน จากข้อมูลพบว่า 18 ชุมชน จาก 58 ชุมชน ของผู้เข้าร่วมเสวนา ที่มีปัญหาคนว่างงานในชุมชนรวมจำนวนคนว่างงานประมาณ 380 คน อาชีพที่ประสบปัญหาถูกเลิกจ้าง ได้แก่ คนงานโรงงานใหญ่ คนงานก่อสร้าง ลูกจ้างโรงงานย่อย รับจ้างบริษัท

ปัญหาขาดเสถียรภาพ รายได้ และการพนัน จากการที่มีคนว่างงานเพิ่มขึ้น ทำให้ปัญหาขาดเสถียรภาพในทางชุมชนมีมากขึ้นทั้งผู้ที่ขายยาสูบและผู้เสพ บางรายเมื่อว่างงานก็มีการเล่นการพนัน บางชุมชนก็มีปัญหาการลักเล็กขโมยน้อยเกิดขึ้น บางชุมชนปัญหาเหล่านี้ยังไม่เพิ่มขึ้นชัดเจนแต่ผู้นำชุมชนเกรงว่าในช่วงต่อไปปัญหาเหล่านี้จะเพิ่มมากขึ้น

หากมองไปในทุกบริษัท ทุกกิจการ จะพบผู้ใช้แรงงานระดับล่างสุดของกิจการเหล่านั้นที่คอยบริการอำนวยความสะดวก ที่เรียกว่า แม่บ้าน ผู้ดูแล ผู้ทำความสะอาด ฯลฯ คนเหล่านี้ก็พลอยได้รับผลกระทบจากปัญหาการล้มละลาย หรือปิดกิจการ อันเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำนี้ไปด้วย โอกาสที่จะหางานทำใหม่ในฐานะแรงงานที่ไร้ฝีมือและทักษะคงยากยิ่งกว่าพวกที่ยังมีทักษะ ความรู้ หรือทุนบางส่วนในการเริ่มต้นชีวิตใหม่ เมื่อค่าครองชีพสูงขึ้น ต้องกู้เงินในอัตราดอกเบี้ยที่สูง หนี้สินที่เคยมีแต่ไม่มีรายได้ในการผ่อนส่ง การลงค้างชำระจะทบที่สูงขึ้นเป็นรายวัน โอกาสของการกู้ยืมจึงหมดไป การดำรงชีพพื้นฐานรายวันจะกลายเป็นปัญหาใหญ่ยิ่งกว่ากลุ่มอาชีพอื่นๆ หากไม่มีโอกาสหรือทางเลือกที่ถูกกฎหมายให้แก่ผู้ใช้แรงงานหรือคนจนในเมือง ทางเลือกที่ผิดกฎหมายอาจเป็นหนทางที่จำใจ จำต้องกลายเป็นทางรอดของชีวิตพวกคนจนเหล่านี้ การเพิ่มปัญหาอาชญากรรมในทุกรูปแบบได้ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการค้ายาบ้า-ยาเสพติด การค้าของเถื่อน รวมไปถึงการค้าประเวณีที่จะมีจำนวนเพิ่มมากยิ่งขึ้น

5.5 ปัญหาผลกระทบต่อเกษตรกรและประชาชนในชนบท

ผลกระทบจากนโยบายการผลิตเพื่อการซื้อและการส่งออก ได้ผลักดันให้วิถีชีวิตของเกษตรกรส่วนใหญ่เข้าไปผูกพันกับระบบเศรษฐกิจโลก และการพึ่งพาปัจจัยการผลิตภายนอกทั้งในเรื่องเงินทุน พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ยาป้องกันและรักษาโรคสัตว์ และการควบคุมคุณภาพจากระบบตลาดที่ขึ้นต่อระบบเศรษฐกิจของโลก ซึ่งมีความผันผวนไม่แน่นอน และตัวเกษตรกรเองขาดอำนาจการตัดสินใจและการต่อรอง ไม่สามารถควบคุมกลไกต่าง ๆ ได้ ส่งผลให้เกิดวงจรการเป็นหนี้สินผูกพันกับแหล่งเงินทุนภายนอกทั้งในระบบและนอกระบบ ปัจจัยการดำรงชีพไม่เพียงพอ สภาพดินและน้ำมีความอุดมสมบูรณ์และคุณภาพเสื่อมโทรมลง จากระบบการผลิตและตลาดต่างจากการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีอย่างต่อเนื่อง มีการแพร่ระบาดของโรคแมลง เกิดการสูญเสียพันธุ์พืชดั้งเดิมของท้องถิ่น

หลายภูมิภาคได้พัฒนาเป็นแหล่งอุตสาหกรรมใหม่ที่จะพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญก้าวหน้า จึงมีความขัดแย้งอย่างเข้มข้นในเรื่องการใช้ทรัพยากรที่ดิน และน้ำดิน ระหว่างกลุ่มคนในเมือง เกษตรกร ภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการและการท่องเที่ยว นอกจากการรุกตัวของโรงงานอุตสาหกรรมเข้าสู่พื้นที่เกษตรแล้ว การท่องเที่ยวรวมทั้งสถานกอล์ฟรีสอร์ตที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ราคาที่ดิน สูงขึ้นถึง 20-30 เท่า คือนับภาวะการเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจแห่งใหม่ ที่ดินถูกกว้านซื้อเพื่อเก็งกำไร ฐานทรัพยากรเพื่อการยังชีพถูกทำลาย กรรมสิทธิ์ในที่ดินถูกเปลี่ยนมือจากเกษตรกรรายย่อยและคนท้องถิ่นสู่กลุ่มธุรกิจนอกท้องถิ่นและผู้มีอิทธิพล พื้นที่ของภูมิภาคจึงถูกแบ่งชิงเพื่อกิจกรรมอุตสาหกรรมด้านต่างๆ ความรุนแรงของการใช้ที่ดินเพิ่มปริมาณมากขึ้น ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน ทำให้เกษตรกรรายกลางและเกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่ตัดสินใจขายที่ดินเพื่อนำเงินมาใช้หนี้สิน จึงเป็นการสูญเสียที่ดินอันเป็นพื้นฐานเกษตรกรรมของครอบครัว และมีสวนผลัดกันแรงงานในภาคเกษตร โดยเฉพาะคนหนุ่มสาวเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตร ลำบากรับเงินที่ได้มาจากการขายที่ดินถูกจู่โจมออกไปในรูปของเครื่องใช้ส่วนตัวและรถต่าง ๆ เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า วิทยุ โทรทัศน์ หรือปลูกบ้าน เป็นต้น ทั้งนี้เพราะวง เกษตรกรขาดความรู้ความฉลาดในการบริหารจัดการการเงินให้เกิดประสิทธิภาพและอวกะเพิ่มขึ้น

วิกฤติเศรษฐกิจครั้งนี้มีผลให้รายจ่ายภายในครอบครัวของประชาชนในชนบทสูงขึ้น เนื่องจากสินค้าอุปโภคบริโภคมีราคาแพงและเพิ่มสูงขึ้น การขยายตัวของค่านิยมการบริโภคแบบสังคมเมืองสู่ชนบท ทำให้เกษตรกรมีการใช้จ่ายและจัดงานประเพณีต่างๆ แบบฟุ่มเฟือยและแข่งขันกัน นอกจากนี้ยังมีค่าใช้จ่ายในด้านการรักษาพยาบาล การศึกษาบุตรที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่เกษตรกรมีรายได้น้อยลงเรื่อยๆ รายได้จึงไม่พอเพียงกับรายจ่ายในครอบครัว นำไปสู่การกู้ยืมและหนี้สินล้นพ้นตัว

มา นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อการส่งออกส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชชนิดเดียวเพื่อขาย เป็นระบบการเกษตรที่ไม่กระจายผลผลิต ทำให้เกิดการเสี่ยงในเรื่องผลผลิตที่จะได้รับ เนื่องจากมีปัญหาภัยธรรมชาติ ความไม่แน่นอนของราคา ในขณะที่ปัจจุบันในการผลิตมีราคาสูงเพราะการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อขาย เป็นระบบพืชเดี่ยวที่ต้องอาศัยเครื่องจักรกล ปุ๋ยเคมีและสารเคมี ในการเพิ่มปริมาณผลผลิต เมื่อน้ำมันมีราคาสูงขึ้น ปัจจุบันการผลิตอื่นๆ มีราคาสูงขึ้นด้วย รวมทั้งค่าจ้างรถไถ เกษตรกรที่ขาดที่ดินทำกินก็ต้องเช่าที่ดินในราคาสูง ประกอบกับสถานการณ์การเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรมทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร ค่าแรงงานภาคเกษตรจึงเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้นแม้ว่าการลดค่าเงินบาทอาจจะช่วยภาคการส่งออกบ้าง แต่ก็มีส่วนทำให้เกษตรกรเสียต้นทุนการผลิตสูงขึ้น มีหนี้สินเพิ่มขึ้น และมีอำนาจต่อรองน้อยลง

หากพิจารณาผลกระทบที่มีต่อเกษตรกรหรือประชาชนในชนบทที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศอย่างเป็นรูปธรรมแล้ว พอจะจำแนกผลกระทบด้านต่างๆ ได้ดังนี้

1. **ค่าครองชีพสูงขึ้น** ยิ่งค่าเงินบาทลดลง ปัญหาที่ยิ่งรุนแรงมากขึ้น เช่น อาหารมีการขึ้นราคา 2 แบบ คือแบบแรกคือสินค้าขายตายตัวจากโรงงาน ทางโรงงานจะขายคงสูงขึ้นไป ทำให้ผู้บริโภคได้กำไรน้อยลง ผู้บริโภคซื้อในราคาเดิมที่คิดไว้ ส่วนอีกแบบหนึ่งกรณีของอาหารที่ไม่คิดราคาที่คงที่ของ ชลร ขวด จะขึ้นไปหน่วยละประมาณ 1 บาท ขึ้นไป เช่น น้ำตาลทรายจาก ก.ก. ละ 12 บาท เป็น 13 บาท ไข่จาก 10 ฟอง 20 บาท เป็น 25 บาท พริกผลไม้ เช่น พริก เคย 4 ก.ก. ละ 10 บาท ทราย 14 บาท เปลี่ยนเป็นส่งราคา ก.ก. ละ 17 บาท ทราย 20 บาท พุทราเคยส่ง ก.ก. ละ 12 บาท ก็ส่ง 15 บาท ผู้ขายต้องขาย 20 บาท พืช ผัก ไม้ผล ดอกไม้ที่เอียงห้อยขาย ถ้าขายไม่ออกต้องทิ้งเลย ประเภทนี้ผู้ขายต้องขายเอากำไรร้อยละ 50 เมื่อเลิก ชาวเกษตรกรก็ต้องซื้อข้าวกินเพราะ "ข้าวที่กินไม่ได้ปลูก ข้าวที่ปลูกไม่ได้กิน" ราคาข้าวสารขึ้นไปถึงละ 50 บาท ทำให้บางครอบครัวต้องจ่ายเงินกินเดือนละ 200-300 บาท

2. **ค่าใช้จ่ายในการผลิตเพิ่มขึ้น** ค่าแรงและค่าจ้างในโรงงานแต่ละภาคแต่ละพื้นที่ไม่เท่ากัน บางแห่งเพิ่มจากรับละ 80 บาท เป็น 100 บาท บางแห่ง จาก 100 บาท เป็น 120 บาท ส่วนการจ้างเหมารถไถ ขึ้นราคาจากไร่ละ 250 บาท เป็น 300 บาท ค่าจ้างรถไถจากไร่ละ 300 บาท เป็น 350 บาท ราคาปุ๋ยสูตรต่างๆ เพิ่มขึ้นกระสอบละ 40-65 บาท คาดว่าจะเพิ่มถึงกระสอบ (50 กิโลกรัม) ละ 125 บาท หลังเดือนตุลาคม 2540 การขึ้นราคาสารเคมีทางการเกษตร มีแนวโน้มเช่นเดียวกับปุ๋ยเคมี แต่ที่น่ายกย่องคือก่อนเดือน กรกฎาคม 2540 ราคาปุ๋ยมีขึ้นมีลง แต่สารเคมีเมื่อขึ้นราคาแล้วไม่ยอมลง เมล็ดพันธุ์พืชส่วนใหญ่มาจากต่างประเทศ และปลูกได้ครั้งเดียวแล้วต้องซื้อใหม่ เช่น ข้าวโพด แดงขาว ถั่วฝักยาว ส่วนผักภาคหัว พริก แอปเปิ้ล มะเขือ เกษตรกรสามารถเก็บเมล็ดได้ แต่ไม่นิยมเก็บเพราะต้องรอจนแก่ มีขั้นตอนยุ่งยากกว่าซื้อจากร้านค้าซึ่งขึ้นราคาไปอีกร้อยละ 5 กรณี

ของสัตว์เศรษฐกิจ เช่น สุกร เป็ดเนื้อ เป็ดไข่ ไก่เนื้อ ไก่ไข่ ต้องพึ่งอาหาร วัคซีน ยา ที่ผลิตในประเทศ และนำเข้าบ้าง ต่างขึ้นราคาทั้งสิ้น และที่ขึ้นค่อนข้างมากคือ สุกรเนื้อแดงจาก ก.ก. ละ 70-75 บาท เป็น 85-90 บาท พืชหรือสัตว์พื้นบ้านนั้นเกษตรกรผู้ผลิตจะไม่ได้ราคาเพิ่มเลยหรือเพิ่มเล็กน้อยเท่านั้น สาเหตุเป็นเพราะวิกฤติของเงินบาทเกิดขึ้นกลางฤดูฝน เกษตรกรขายสินค้าได้ราคาเท่าเดิม แต่สินค้าอุปโภคบริโภคขึ้นราคาเกือบทุกชนิด โดยเฉพาะในฤดูกาลผลิตต่อไป ต้นทุนการผลิตจะเพิ่ม เกษตรกรจะเดือดร้อนมากขึ้น

3. **หนี้สินพอกพูน** ปกติเกษตรกรจะมีหนี้อยู่แล้วเป็นส่วนใหญ่ กรณีภาคอีสาน และภาคเหนือ เกษตรกรรายย่อยมีหนี้ประมาณ 10,000 บาท และไม่เกิน 50,000 บาท ภาคเหนือตอนล่าง และภาคกลาง รายละ 20,000 บาท ถึง 100,000 บาท ภาคตะวันออก ประมาณถึง 500,000 บาท เพราะการทำสวนต้องให้ต้นทุนสูง จากการศึกษาหนี้สินของเกษตรกรในระดับภาค พบว่าการชำระหนี้ให้หมดจากการทำเกษตรไม่ใช่ง่ายเลย เว้นแต่การขายได้หลักภาคเกษตรนาข้าว และเมื่อขายได้ภาคอื่นเกษตรกรล้มลงไปพร้อมกับการล้มละลายระดับประเทศย่อมมีผลอย่างยิ่งต่อความสามารถชำระหนี้ของเกษตรกร และการรูดบัญชีมีความยุ่งยากจากรวมหนี้ภาพรวม เกษตรกรมีทัศนคติการชำระหนี้เงินจากแหล่งรวมหลายประการ คือ

- **ดินเสื่อมสภาพ** ชาติลาตุนี หน้าที่ดินถูกชะล้างจากฝนและกระแสน้ำท่วมที่พัดพาหน้าดินไปผลผลิตจะตกต่ำลงทุกปี ซึ่งถ้าหากต้องการให้ผลผลิตเท่าเดิมก็ต้องเพิ่มปุ๋ย และยอร์โทมากขึ้น

- **ผลผลิตตกต่ำอันเกิดจากความแปรปรวนของอากาศที่มีความร้อนเพิ่ม และฤดูร้อนยาวนาน** ประกอบกับโซน้ำในอากาศน้อยและปริมาณฝนต่อปีน้อยลง รวมทั้งน้ำใต้ผิวดินมีน้อยลงด้วย ส่วนมีสวนไม้ผลผลิตตกต่ำลง 20 ปี ที่ผ่านมาก ด้านการเลี้ยงสัตว์ก็ทำนองเดียวกัน ความเปลี่ยนแปลงของอากาศและความร้อนที่เพิ่มขึ้นทำให้สัตว์เจ็บป่วยง่ายและป่วยง่ายขึ้น ความแห้งแล้งที่ยาวนานทำให้กระบือ โคนแพะ และ กินอาหารไม่อ้วน โตช้า

- **ภัยธรรมชาติ** ภัยพิบัติเกิดขึ้นต่อเนื่องหลายครั้งติดต่อกัน กรณีอุทกภัย ปี พ.ศ. 2537 และ 2538 ท่วมริมฝั่งแม่น้ำปิง วัง ยม น่าน ที่ราบลุ่มภาคกลาง กรุงเทพมหานคร บริเวณชลและภาคอีสาน รวมกว่า 60 จังหวัด พ.ศ. 2539 ท่วมภาคกลางและภาคตะวันตกบางส่วน พ.ศ. 2540 พังภาคอีสาน และภาคใต้เกือบทั้งหมด ความวิบัติที่เกิดจากอุทกภัย ทำให้เกษตรกรไม่มั่นคงรอบคอบจากจำนวน 6 ล้านกว่าครอบครัว กลายเป็นผู้ล้มละลายทางการเกษตร กับความวิบัติอื่น

- **รัฐบาลไม่เคยพยุงราคาผลผลิตทางการเกษตรได้ และ ขณะเดียวกันก็ไม่สามารถควบคุมปัจจัยการผลิตได้** ก่อนค่าเงินบาทลอยตัวเพียง 1 เดือนนั้น ชาวสวนไม้ผลมาก

กว่าร้อยละ 50 ชาดทุนเพราะราคาผลไม่ต่ำกว่าต้นทุนที่ลงไป ทั้ง ๆ ที่ผลผลิตดี แต่กำลังการซื้อของประชาชนทั่วไปอ่อนตัวลงมากจนทั้งการส่งออกก็มีปัญหา เนื่องจาก การหลอกลวงลูกค้าต่างประเทศจนขาดความเชื่อถือ ทำให้เสียตลาดไปมูลค่านับร้อยล้านบาท เช่น การส่งทุเรียนอ่อนไปขาย เป็นต้น ผลที่ตามมาคือทุเรียนล้นตลาดในประเทศ ราคาขายที่สวนเหลือเพียง กิโลกรัมละ 5 บาท แทนที่จะเป็น 12-15 บาท ราคาข้าวพันธุ์สุพรรณบุรี 60 และ พันธุ์ข้าวชัยนาท 1 ซึ่งเป็นข้าวคุณภาพชั้นยอดของประเทศ ข้าวใหม่เหลือดิบละ 4,200 บาท เพราะขาดแรงซื้อ เนื่องจากโรงสีขนาด 20-100 เกวียนต่อวัน ไม่สามารถกู้เงินจากธนาคารมาหมุนได้เหมือนทุกปีที่ผ่านมา เพราะธนาคารงดปล่อยเงินกู้โดยไม่มีกำหนด ในขณะที่สารเคมี ปุ๋ย ยา สัตว์เอน ราคาเพิ่มขึ้นร้อยละ 20-50 หากแนวคิดของเรามีขึ้นแล้วราคาคงสูงเพิ่มขึ้นอีก

- ดอกเบี้ยเงินกู้ ที่เกษตรกรต้องจ่ายมีหลายอัตรา เช่นร้อยละ 12 ถึง 16.5 ต่อปี ร้อยละ 3 ต่อเดือน ถึงร้อยละ 5 ต่อวัน

- ค่าเช่าที่ดิน เป็นอีกปัญหาหนึ่งของเกษตรกร ซึ่งถึงแม้จะมีคณะกรรมการกำหนดค่าเช่าโดยมีตัวแทนฝ่ายราชการ ตัวแทนผู้ให้เช่า และตัวแทนผู้เช่า ประชุมกำหนดอัตรากลาง แต่ค่าเช่ากลับมี 3 อัตราคือ นายทุนนักค้า นักสะสมที่ดิน จะให้เจ้าของที่ดินเช่าตยกันกับถึงขายในราคาต่ำกว่าราคาตลาด และเช่าในราคาตลาดที่คณะกรรมการกำหนดค่าเช่ากำหนด ส่วนการเช่าที่สูงกว่ากำหนดก็มีนับแสนราย โดยเฉพาะเขตภาคเหนือซึ่งนอกจากจะราคาสูงแล้ว แทนที่จะเป็นราคาเช่าปีละครั้ง ตามกฎหมาย แต่คิดค่าเช่าทุกฤดูการผลิด เมื่อเกษตรกรสูญเสียที่ดินไป ปัญหาค่าเช่าที่ดินจึงกลายเป็นปัญหาที่จะต้องมีการแก้ไขอย่างจริงจัง

5.6 ข้อเสนอแนะและทางออกของประชาชนทั้งในเมืองและในชนบท

แม้ว่าประชาชนส่วนมากมิได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกกระบวนการพัฒนาที่มีผลกระทบที่นานา แต่ประชาชนทุกคนต้องมารับเคราะห์กรรมอันเกิดจากกระทำของผู้ที่คำนึงแต่ผลประโยชน์ของความเจริญทางเศรษฐกิจที่เป็นแค่เพียงตัวเลขเป็นสำคัญ โดยไม่คำนึงถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่มีผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อคนส่วนใหญ่และประเทศชาติ จนกระทั่งเกิดวิกฤติการณ์ทั่วทุกด้านในขณะนี้ ในภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำมีผลกระทบอย่างรุนแรง แต่การแก้ไขปัญหาก็เป็นอยู่ยังเป็นการผลักภาระปัญหาให้กลายเป็นทุกข์ของทุกคน โดยเฉพาะประชาชนคนชั้นล่างของสังคม และทุกวันนี้กำลังแผ่กระจายกลายเป็นทุกข์ของแผ่นดิน ที่ทุกคนต้องเผชิญหน้าร่วมกัน จนไม่มีใครสามารถที่จะเอาตัวรอดโดยลำพังได้อีกต่อไปแล้ว โดยเฉพาะหนี้สินสาธารณะของประเทศชาติที่ต้องแบกรับก็เป็นอย่างถึงเฉียดเท่าเทียมกัน บวกกับการหนี้สินที่แต่ละคนมีเป็นของตนเองหนักเบาไม่เท่ากันตามแต่สถานภาพของตน ดังนั้นการร่วมกันไตร่ตรองอย่างรอบคอบของทุกคน แล้วเข้ามา

ส่วนร่วมกันตัดสินใจเพื่อหาทิศทางและแนวทางที่ถูกต้องในการกอบกู้และฟื้นฟูประเทศชาติให้ไปโนทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ เราทุกคนคงต้องคิดทบทวนว่าเราจะก้าวไปตามหนทางการพัฒนาแบบเป็นขั้นบันไดและทำงานหนักมากขึ้น คุณภาพชีวิตแย่งชิงอย่างที่เกิดขึ้นมาแล้ว 40 ปี หรือเราจะเปลี่ยนเส้นทางใหม่ไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืน ยืนอยู่บนลำแข้งของตนเอง และอาศัยพัฒนาประเทศเท่าที่จำเป็น โดยไม่ขึ้นต่อหรือพึ่งพิงจนไม่เป็นตัวของตัวเอง ในที่นี้ผู้วิจัยเสนอว่า เราทุกคนต้องรวมใจกันเปลี่ยนเส้นทางเดินของประเทศไทยไปโนทิศทางใหม่แล้ว เพราะเส้นทางสายเก่ามันได้นำพาประชาชนไทยไปสู่ความเดือดร้อนอย่างแสนสาหัสดังเช่นที่ทุกคนได้รับอยู่ในเวลานี้ ความเสียหายเกิดขึ้นทั่วทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจุดเริ่มต้นแห่งการแก้ไขปัญหาคือต้องตั้งต้นใหม่ เริ่มชีวิตใหม่ให้ไปโนทิศทางที่ถูกต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงของสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคตอีก 5-10 ปีข้างหน้า

กลุ่ม ขององค์กร สถาบันของทุกสาขาอาชีพทั้งในเมืองและชนบท ต้องหันกลับมาทบทวนตนเองร่วมกันอย่างจริงจัง ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในอาชีพและสถาบันของตนเองในช่วงระยะที่ผ่านมา มีความผิดพลาดในเรื่องอะไรบ้าง อย่างไร ค้นหาสาเหตุร่วมในอย่างจริงจัง วิเคราะห์ศึกษาภาพที่มีอยู่เพื่อการเริ่มต้นใหม่โนทิศทางใหม่ที่ดีสอดคล้องเหมาะสมกับอาชีพของตนเอง โดยแสวงหารูปธรรมแห่งการเริ่มต้นใหม่ในกิจกรรมการร่วมมือกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมระดับกระทรวงที่อยู่นอกวงการสาขาอาชีพ เพื่อการเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ สถานต่อจุดเริ่มต้นที่ประชาชนส่วนมากได้รวมกันมาแล้วในการผลักดันการปฏิรูปการเมืองที่มีรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนเป็นจุดเริ่มต้น การปฏิรูปการศึกษา การปฏิรูปการวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ที่ประชาชนมีโอกาสร่วมมากที่สุด ร่วมกันเสริมความเข้มแข็งของภาคความสามัคคี ในรูปแบบทฤษฎีที่เกิดขึ้นแล้วหรือกำลังจะเกิดขึ้นใหม่ในหลากหลายรูปแบบ ในหลายพื้นที่ทั่วทั้งประเทศ ในรูปแบบของเครือข่าย ประชาสังคม สมัชชา แนวร่วมสถาบัน สมาพันธ์ คณะกรรมการร่วมของหลายฝ่าย เพื่อมาสนับสนุนกำลังร่วมกันฟื้นฟูประเทศไทย

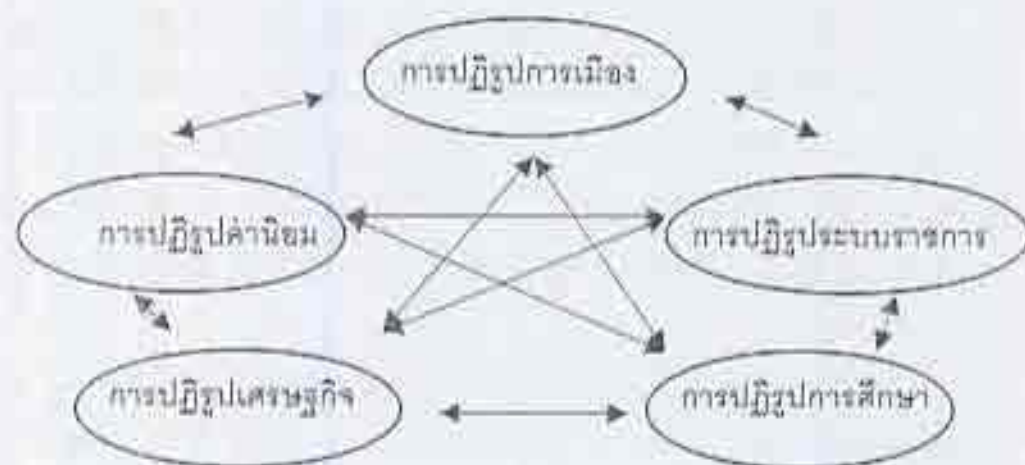
ปัจจุบันได้มีความพยายามของคนไทยกลุ่มต่างๆ ที่ต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้วยความร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พยายามจัดตั้งกลุ่มทำงานพัฒนาคนในชุมชนทั้งในเมืองและชนบท โดยเฉพาะคนที่ด้อยโอกาสและยากจนในทุกขอบเขตของพื้นที่และเนื้อหาของการร่วมมือช่วยเหลือกัน เช่น คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคอีสาน ภาคเหนือตอนล่างและภาคกลาง และร่วมกันทุกภาคในระดับชาติ หรืออาจมีชื่อร่วมกันตามเนื้อหา เช่น เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก เครือข่ายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือ มีชื่อเครือข่ายตามกลุ่มบุคคลเป้าหมาย เช่น เครือข่ายพัฒนาสตรี เครือข่ายพัฒนาเด็ก กลุ่มเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน แนวร่วมสถาบันเกษตรกรภาคอีสาน กลุ่มสมัชชาคนจน เครือข่ายชุมชนแออัด

ในเมือง ฯลฯ นอกจากนี้ก็มีสถาบันเกษตรกรที่ได้รับการสนับสนุนรับรองอย่างเป็นทางการในรูปแบบนิติบุคคลที่มี พ.ร.บ.รองรับ เช่น กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์เครดิตยูเนียน สหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นต้น ซึ่งมีจำนวนองค์กร สมาชิก เงินทุน และขอบเขตของธุรกิจที่กว้างขวางมากพอสมควร ดังนั้นถึงเวลาแล้วที่ชาวไทยทุกคนทั้งยากจนและมั่งมีต้องหันหน้ามาช่วยกันหาแนวทางการปฏิบัติที่เป็นไปได้จริงในการกอบกู้และฟื้นฟูเศรษฐกิจ และประเทศชาติทั้งในระยะสั้น (1-2 ปี) ระยะกลาง (3-5 ปี) และระยะยาว (5-10 ปีขึ้นไป) ขณะนี้ทุกฝ่ายกำลังพยายามหาทางแก้ไขไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคประชาชนทั่วไปซึ่งรวมทั้งผู้ใช้แรงงานในเมือง ชาวชนบท นักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคที่กำลังมีบทบาทอันสำคัญยิ่งในการชี้นำการแก้ไขปัญหาคือ บรรดาแหล่งทุนต่างประเทศที่มีธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศเป็นแกนนำ หลายฝ่ายกำลังระดมความคิดเห็น หลายฝ่ายกำลังพยายามแก้ไข ต่างส่วนมีข้อเสนอแนะทั้งที่สอดคล้องไปด้วยกันได้ หรือ ขัดแย้งกันบ้าง หรือ ตรงกันข้ามคนละทิศทางเลยก็มี ข้อเสนอแนะจำนวนมากได้มีการเสนอผ่านสื่อสารมวลชน แต่ก็มีอีกเป็นจำนวนมากเช่นกันที่คิดค้นและดำเนินอยู่ในวงจำกัด หรือ อยู่ระหว่างการศึกษาค้นคว้าหาความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และที่สำคัญ คือ การยกระดับประสบการณ์ของภาคประชาชนที่สามารถยื่นด้านกระบวนการพัฒนาแบบทุนนิยม บริโภคนิยม จนมีทางรอดของตนเองในระดับครอบครัว ชุมชน และจังหวัดในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ให้สามารถเป็นแนวทางการแก้ไขปัญห เศรษฐกิจในระดับมหภาคหรือในระดับประเทศ เป็นเรื่องที่ต้องศึกษาค้นคว้า วิจัย และพัฒนาอย่างเร่งด่วนในโอกาสต่อไป

ในที่นี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่น่าสนใจและมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ มีศักยภาพและเป็นประสบการณ์ที่มีอยู่จริงในสังคมไทย โดยเฉพาะในภาคชนบทและเมือง การนำเสนอเป็นทางออกสำหรับประชาชนทั้งในเมืองและชนบทเพื่อช่วยกันกอบกู้และฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมไทยให้รอดพ้นจากวิกฤตการณ์ในครั้งนี้ จึงเป็นเพียงการนำเสนอทางออกสำหรับประชาชนเพื่อการระดมความคิดเห็นเพิ่มเติมจากผู้มีประสบการณ์ตรงจากวงการต่างๆ จากการระดมความคิดเห็นเมื่อคืนที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๔๐ ที่ โรงแรมเอเชีย มีผู้เข้าร่วมประมาณ 130 คน ประมาณร้อยละ 70-80 จากผู้ตอบแบบสอบถาม เห็นด้วยกับทางเลือกที่ทีมผู้วิจัยรวบรวม วิเคราะห์ เรียบเรียงนำเสนอ จึงสมควรที่จะหาจุดเริ่มต้น และการขยายไปสู่การปฏิบัติที่เป็นจริงทั้งที่เป็นโครงการวิจัยต่อเนื่องและการประสานความร่วมมือกันดำเนินการทุกระดับในช่วงระยะต่อไป ทางออกสำหรับประชาชนที่จะนำเสนอในที่นี้จะเริ่มต้นระดับมหภาคหรือระดับชาติ ลงลึกไปถึงระดับชุมชน ครอบครัวและคาบเกี่ยวกันบ้างระหว่างคนจนในเมืองและในชนบทตามเนื้อหาของแต่ละทางออก ซึ่งจะนำเสนอเป็นลำดับไปดังนี้

1) การร่วมมือกันเป็นพหุภาคีของคนในชาติเพื่อการฟื้นฟูประเทศไทย

ข้อเสนอทางออกของภาคประชาชนในการะวิกฤติที่ผ่านหน้าไปวิเคราะห์ วิจัยต่อ และดำเนินการให้เกิดผลทางการปฏิบัติ คือแนวคิดและมาตรการของคุณไพฑูรย์ วัฒนศิริธรรม ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ ได้เสนอในเรื่อง **แผนแม่บทเพื่อการฟื้นฟูชาติ** ที่เสนอให้มี คณะกรรมการรวมในระดับชาติเป็นกำกับดูแลแผนนี้ โดย คุณไพฑูรย์ มีแนววิเคราะห์ว่า ปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบันไม่ได้จำกัดอยู่ที่เศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นปัญหาที่ไม่มีผลกระทบอย่างรุนแรงในทุกด้าน จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องมีการปฏิรูปในทุกระบบอย่างรอบด้าน โดยการมีส่วนร่วมกันในทุกส่วนของสังคม คือ จะต้องมีการปฏิรูป 5 ด้าน คือ การปฏิรูปเศรษฐกิจ การปฏิรูปการเมือง การปฏิรูปการศึกษา การปฏิรูปค่านิยมและการปฏิรูประบบราชการ

ภาพแสดงความเชื่อมโยงของระบบที่ต้องมีการปฏิรูป

การปฏิรูปการเมือง ด้วยการมีรัฐธรรมนูญใหม่ เพื่อจะนำไปสู่การเลือกผู้แทนราษฎรแบบใหม่ การมีกลไกและองค์กรทางการเมืองแบบใหม่ เช่น วุฒิสภาชิกแบบใหม่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบใหม่ตามรายชื่อพรรคการเมือง เมืองสมัครตรวจสอบ มีกระบวนการกำกับการทำงานของรัฐบาล ของบุคคลที่ได้รับอำนาจทางการเมือง ในรูปแบบต่าง ๆ มีการกระจายอำนาจ ลงสู่ส่วนภูมิภาค และการดูแลทรัพยากรไปสู่ชุมชนในท้องถิ่นมากขึ้น ส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทในการกำกับดูแลรัฐบาล และบทบาทในการดูแลตนเองเพิ่มขึ้น ดังนั้น "การมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่" จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่นำไปสู่การพัฒนาประเทศและสังคมทั้งในระดับมหภาคและในระดับท้องถิ่น

การปฏิรูประบบราชการ ต้องจัดระบบกระทรวง ทบวง กรมกันใหม่ จัดความสัมพันธ์ระหว่างนายกรัฐมนตรีกับข้าราชการใหม่ จัดระบบการจ้างงานและระบบค่าตอบแทนใหม่ จัดระบบการบริหารงานในแต่ละหน่วยงานให้มีการกระจายอำนาจความรับผิดชอบพร้อมกับให้ความคล่องตัวในการบริหาร แต่ทุกหน่วยงานต้องมีความรับผิดชอบสูง มีการตรวจสอบกำกับดูแลสูง เพื่อประสิทธิภาพ คุณภาพ ความโปร่งใส สุจริต ยุติธรรม

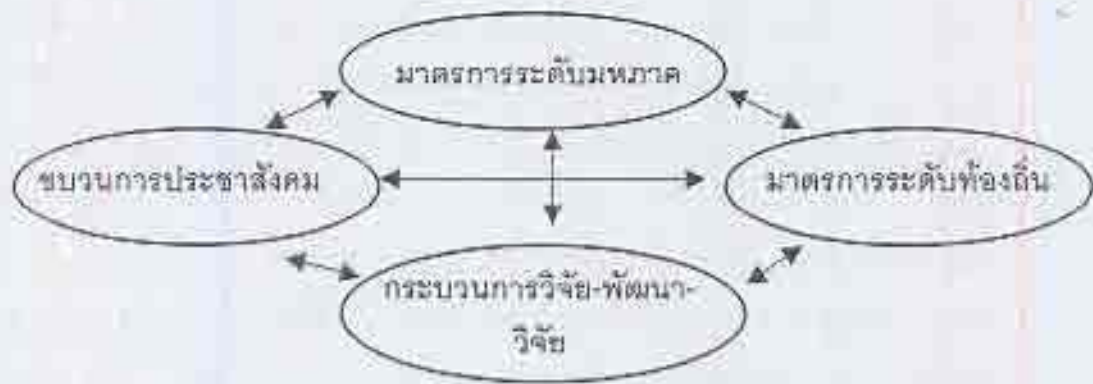
การปฏิรูประบบค่านิยม ควรรับดำเนินการโดยเร่งด่วนเพราะสถานการณ์กำลังเอื้ออำนวย ด้วยภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นทำให้ประชาชนรู้ตัวและยอมรับได้ว่า ค่านิยมที่มีอยู่มันผิด ต้องปรับปรุง โดยเฉพาะค่านิยม ฟุ้งเฟ้อ ฟุ้งเฟ้อ ค่านิยมที่ชอบบริโภค ชอบตนว่ารวย ค่านิยมที่เบียดเบียนต่อการใช้ชีวิตของผู้อื่น ตลอดจนค่านิยมที่ไม่เน้นการมีจริยธรรมหรือคุณธรรมสูง ค่านิยมเหล่านี้สามารถเร่งแรงผลักดันได้ภายใต้สภาพที่กำลังบอบช้ำจากบาปกรรมที่รวมกันเข้ามาโดยไม่รู้ตัว ในการปฏิรูปค่านิยมจะต้องลงลึกไปถึง คุณธรรม จริยธรรม อันเกี่ยวข้องกับเรื่องวัฒนธรรมและศาสนาซึ่งควรจะมีการปฏิรูปเช่นกัน เพื่อให้มีระบบการจัดการที่เป็นอิสระและมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการของสังคมมากขึ้น กลุ่มคนในวงการศาสนาจะได้มีคุณภาพเป็นที่นับถือมากขึ้น นำไปสู่ระบบคุณธรรม จริยธรรมที่ดีขึ้น นำไปสู่ระบบค่านิยมที่ดีขึ้นในระยะยาว เป็นผลดีทั้งด้านจิตใจและด้านเศรษฐกิจที่ไม่ใช่เศรษฐกิจบริโภคนิยมแต่เป็นเศรษฐกิจที่สร้างสรรค์ความสงบ อันดีสุข และความมั่นคงในชีวิต ฉะนั้น ค่านิยมทางศาสนาจึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่งสมควรแก่การปรับปรุงและพัฒนาเพื่อการแก้ไขปัญหาวิกฤติการณ์ในครั้งนี้

การปฏิรูประบบเศรษฐกิจ ต้องมีการปฏิรูปทั้งระดับมหภาคและระดับท้องถิ่น การปฏิรูประบบเศรษฐกิจระดับมหภาคซึ่งเป็นเศรษฐกิจที่อยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์ มีการแข่งขันกันสูงในระดับนานาชาติ การสร้างเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ สามารถช่วยเหลือตนเองได้ สามารถแข่งขันได้เป็นเรื่องจำเป็น การปฏิรูปจึงหมายถึงการมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคุณภาพของสินค้า เทคโนโลยี และ วิธีการบริหารจัดการด้านการผลิต การตลาด การเงิน บุคลากร การวางแผน การจัดระบบ การจัดคน การอำนวยความสะดวก การกำกับผลงาน เป็นต้น ส่วนเรื่องโครงสร้างทางเศรษฐกิจนั้นคงต้องจัดโครงสร้างที่เหมาะสมกับบุคคล สอดคล้องกับความต้องการของตลาด สอดคล้องกับการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชี้จัดการผูกขาด ป้องกันความไม่สุจริตและการเอาเปรียบ เปรียบระหว่างหน่วยเศรษฐกิจด้วยกัน โดยใช้ทั้งกฎหมาย นโยบาย และมาตรการของภาครัฐที่เข้มงวด ควบคู่กับการกำกับดูแลด้วยตนเองของภาคธุรกิจ เหล่านี้เป็นตัวอย่างของการปรับปรุงในเศรษฐกิจระดับมหภาค ส่วนในภาคเศรษฐกิจระดับท้องถิ่น หรือ เศรษฐกิจระดับชุมชน ควรมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและองค์กรชุมชนในระดับท้องถิ่น การสนับสนุนการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายระหว่างองค์กรชุมชนท้องถิ่นด้วยกันและระหว่างองค์กรชุมชนท้องถิ่นกับองค์กรส่วนกลาง

และองค์กรเศรษฐกิจส่วนกลาง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดพลังที่เหนียวแน่น มีประสิทธิภาพ และมีความยั่งยืน มากยิ่งขึ้น องค์กรชุมชนท้องถิ่นนั้นควรจะมีส่วนร่วมทั้งการปกครอง เช่น อบต. อบจ. ฯลฯ และ องค์กรที่เป็นของประชาชนโดยทั่วไป เช่น สหกรณ์ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มทำธุรกิจชุมชน เป็นต้น เมื่อชุมชนและองค์กรชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและมีความสามารถสูงขึ้น รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ทั้งในระดับแนวราบคือเชื่อมโยงองค์กรท้องถิ่นด้วยกันเอง และในแนวดิ่งคือองค์กร หน่วยงานและส่วนท้องถิ่น ก็จะสามารถทำธุรกิจหรือประกอบธุรกิจที่มีประสิทธิภาพและคุณภาพดี ขึ้น เพื่อสนองความต้องการ ความเจริญก้าวหน้าของท้องถิ่น ทำให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองได้ มีความมั่นคง มีอิสระคุ้มกันจากผลกระทบกระเทือนจากเศรษฐกิจมหภาคหรือเศรษฐกิจโลก นอกจากนี้ องค์กรท้องถิ่นที่เข้มแข็งและมีความสามารถจะช่วยเหลือ ความยาก ความสันติสุข รวมทั้งความ เจริญมั่นคง ในทุก ๆ ด้านของท้องถิ่น คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจท้องถิ่นก็จะกลายเป็นรากฐานที่มั่นคงของสังคมไทยไม่ใช่เป็นฐานที่ อ่อนแอ ยุบร่นเช่นในปัจจุบัน

การปฏิรูประบบการศึกษา การศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากของสังคม แต่การศึกษา ของไทยละเลยความอ่อนด้อยมาช้านาน จึงถึงเวลาที่ควรปฏิรูปแล้ว แผนการปฏิรูปก็มีหลายแผน การปฏิรูปการศึกษาต้องไม่เน้นที่วิชาการ ขุดคุ้ย แต่ควรจะเน้นที่จะระบบการเรียนรู้ ระบบการจัดการ และคุณภาพของบุคลากร ระบบการเรียนรู้น่าจะถึงการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน การเรียนรู้ที่ เน้นการเสริมสร้างสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง ระบบการจัดการ คือการ กระจายอำนาจการศึกษาไปสู่ท้องถิ่นให้มากขึ้น ผลักดันการจัดการที่มีคุณภาพในทุกระดับ การ กระจายอำนาจทางการศึกษาให้ท้องถิ่นมีบทบาทมากขึ้นในการกำหนดหลักสูตร การทำกันดูแล การ วัดผลของการศึกษา การใช้ประโยชน์จากการศึกษา

แผนแม่บทในการฟื้นฟูชาติ(ประเทศไทย) ตามแนวความคิดนี้ มีความมุ่งหวังที่จะให้ทุน เสริมพลังให้กันและกัน เป็นพลังร่วมที่สำคัญผลักดันให้สังคมไทยเดินไปข้างหน้าอย่างมั่นคง และ อย่างมีคุณภาพทุกๆ ด้าน เศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการเมือง นำไปสู่ความเจริญ ก็นดิฐ ของบุคคล ของครอบครัว ของชุมชนและของสังคมโดยรวม อันเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาพร้อมกัน ของคนในสังคมไทย โดยมีมาตรการในการฟื้นฟูชาติ ที่ต้องระดมความร่วมมือจากทุกภาค และ ดำเนินการในทุกระดับพร้อม ๆ กัน เพื่อให้เกิดพลังที่จะฟื้นฟูประเทศไทยได้โดยเร็ว โดยมีองค์ ประกอบหลักๆ 4 ประการ คือ มาตรการระดับมหภาค มาตรการระดับท้องถิ่น กระบวนการ ประชาสังคม และ กระบวนการวิจัย-พัฒนา-วิจัย

มาตรการระดับมหภาค : หนักทั่วถึงทุกภาค

เมื่อมีความจำเป็นในการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการฟื้นฟูประเทศไทย จะต้องมีคนรับผิดชอบ และดูแล ซึ่งสามารถทำได้หลายระดับ ในระดับชาติอาจจะอยู่ในรูปของคณะกรรมการแห่งชาติ ซึ่งจะขอเรียกเบื้องต้นว่า "คณะกรรมการเพื่อการฟื้นฟูประเทศ" ที่มีภารกิจในการระดมความรู้ ความสามารถจากทุกส่วนของสังคมมาช่วยฟื้นฟูประเทศ ที่สำคัญคือ ร่วมกันแยกร่างแผนปฏิรูประบบต่างๆ ที่มีความอ่อนด้อยขึ้นได้แก่ แผนการปฏิรูปการเมือง แผนปฏิรูประบบเศรษฐกิจ แผนปฏิรูประบบราชการ แผนปฏิรูประบบค่านิยม และแผนปฏิรูปการศึกษา

การนำความคิดที่มีความหลากหลายและกว้างขวางมาผสมผสานกันจะได้แนวทางในการดำเนินงานที่ดี ยิ่งมีองค์ประกอบที่หลากหลายจะช่วยให้ความคิดหลากหลาย และแต่ละองค์ประกอบยังสามารถช่วยกันนำข้อยุติหรือแผนงานไปดำเนินการได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถคิดตั้งได้หลายแนวทางคือ รัฐบาลจัดตั้งคณะกรรมการร่วมขึ้นโดยใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี หรือมติคณะรัฐมนตรี โดยมีองค์ประกอบที่มาจากทุกส่วนของสังคม ทั้งที่เป็นนักการเมือง ข้าราชการ นักวิชาการ นักธุรกิจ นักพัฒนา ผู้ให้แรงงาน ภาวศกรร ผู้นำชุมชนต่างๆ สื่อมวลชน ผู้นำศาสนา ศิลปิน ฯลฯ องค์ประกอบที่หลากหลายจะช่วยให้เกิดความคิดหลากหลายและกว้างขวางเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีปฏิสัมพันธ์ทางความคิด และช่วยกันในการกระทำทั้งในภาครัฐและนอกภาครัฐ ถ้าจะให้ดีขึ้น รัฐบาลซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนควรเป็นผู้ตั้งคณะกรรมการร่วมชุดนี้ จะสามารถรวมทุกฝ่ายของสังคมให้มีสถานะภาพเหนือรัฐบาลขึ้นไประดับหนึ่ง ประชาชนจะรู้สึกว่สังคมโดยรวมเป็นคนตั้ง ถ้าจะให้มีน้ำหนักมากขึ้น ควรยกเป็นพระราชบัญญัติว่าด้วยการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคม คล้ายกับเราแก้สงคราม แต่จริงๆ คือ เราแก้ตัวเอง เหมือนกับสังคมไทยแก้ตัวเอง จึงจำเป็นต้องฟื้นฟูเศรษฐกิจ ฟื้นฟูสังคม ฟื้นฟูประเทศ แล้วแต่จะเรียก แต่หมายความว่า การฟื้นฟูประเทศไทยในทุกด้าน ในกรณีตราเป็นพระราชบัญญัติอาจจะเรียกว่า สภาฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคม มีสมาชิกสภาประมาณ 70-100 คน มาจากหลายส่วนของสังคม มาร่วมกันคิด ช่วยกันทำ เพราะน้อยเกินไปจะไม่ครบทุกฝ่ายของสังคม มากเกินไปก็ไม่คล่อง

ตัวกลางที่ฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคม จะทำเรื่องใหญ่ๆ เป็นพื้นฐาน มีกำหนดเวลาแน่นอน 5-10 ปี หลักการสำคัญของทางออกนี้คือ การระดมหลังจากทุกส่วนของสังคมให้เป็นพลังสร้างสรรค์ เป็นพลังแห่งการคิดใหม่ เป็นพลังแห่งการปฏิรูปที่ต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกลและลึกซึ้ง จึงต้องการพลังมาจากทุกส่วนของสังคมและเป็นพลังที่ผูกโยงกันอย่างต่อเนื่อง เมื่อถึงจุดที่ต้องการ สภาฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมก็จะหมดหน้าที่ไป ภารกิจต่างๆ ก็จะเข้าสู่กลไกตามปกติ อาศัยหลักการปฏิรูปตามแนวทางนี้ แต่ละภาคของสังคมสามารถระดมความคิดเห็นเพิ่มเติมและร่วมกันผลักดันให้เกิดการเริ่มต้นได้จากพลังอำนาจของแต่ละฝ่ายที่มีอยู่ในทุกระดับของสังคม

มาตรการส่งเสริมขบวนการประชาคมทุกระดับ ทุกท้องที่ ทุกวงการ

กระบวนการฟื้นฟูทางสังคม สามารถก่อให้เกิดได้เป็นทุกๆ จุด ในรูปของการเป็นประชาคมทุกระดับของสังคม ทั้งในระดับสูง กลาง ฐานราก ในทุกสถานที่ ทุกภูมิภาค จังหวัด ตำบล ตำบล และชุมชน หากมองในด้านของวงการ ก็เป็นได้ทั้งวงการธุรกิจ การศึกษา นักวิชาชีพ ซึ่งจะเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และหนุนเสริมซึ่งกันและกัน

ขบวนการทางสังคมจะประกอบไปด้วย คน ชุมชน องค์กร เครือข่าย ขบวนการ ซึ่งทั้งหมดนี้ จะมีความหลากหลาย ถ้าได้มีการเรียนรู้และหนุนเสริมให้ความเป็นประชาคมมีความเข้มแข็งด้วยตัวของตัวเองก็จะสามารถพัฒนาตนเองได้ และนำไปสู่การพัฒนาด้านวิถีได้โดยธรรม โดยเฉพาะเรื่องการเรียนรู้ ควรจะมี "การยกย่องและฟื้นฟูชาติ" เป็นสาระสำคัญในการเรียนรู้และทำงานร่วมกัน

มาตรการส่งเสริมขบวนการสังคม โดยมุ่งเน้นความเป็นประชาคมทุกระดับ ทุกท้องที่ ทุกวงการ ไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบ ภารกิจที่ชัดเจน เพราะความหลากหลายจะหลอมหลอมให้รวมตัวกัน ดำเนินกิจกรรมไปตามศักยภาพ ความสามารถ ของแต่ละประชาคม

มาตรการระดับท้องถิ่น : พลังฐานรากขบวนการชุมชน

พร้อมๆ กับการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมในระดับชาติ ก็ควรจะมีการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมในระดับท้องถิ่นด้วย โดยอาจอาศัย "กลไกกลาง" ซึ่งกำลังอยู่ระหว่างการดำเนินการจัดตั้งโดยกระทรวงการคลัง มีชื่อเรียกว่า "สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน" ถึงแม้ว่า "สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน" อาจจะเป็นเรื่องเล็ก เมื่อเทียบกับเชิงแผนแม่บทเพื่อการฟื้นฟูชาติ แต่สามารถเป็นกลไกสำคัญในการเกื้อหนุนให้องค์กรชุมชนสามารถตั้งรับกับภาวะวิกฤติของเศรษฐกิจระดับมหภาคได้

แม้ว่าทางเลือกนี้จะมีลักษณะที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกส่วนของสังคม ซึ่งมีอำนาจของตนไม่เท่าเทียมกัน มีความตระหนักในปัญหาและสาเหตุแตกต่างกัน มีศักยภาพและพื้นฐานการดำรงชีพที่แตกต่างกันมาก ลักษณะเช่นนี้จำเป็นต้องใช้เวลาและมาตรการที่เหมาะสม ดังเช่น การผลักดันการปฏิรูปทางการเมือง ที่มีความสำเร็จจนถึงขั้นได้รับรัฐธรรมนูญใหม่ฉบับประชาชน ที่รอดพ้น

จากการมองเลื้อยได้ เมื่อสังคมไทยเข้าสู่ขั้นวิกฤติที่มีผลกระทบอย่างทั่วทุกด้านต่อทุกชั้นชนในสังคม จึงไม่ใช่เรื่องยาก หากมีการนำเสนอข้อมูลและประสบการณ์ที่สามารถพัฒนาเป็นทางเลือกของสังคมไทย ให้เป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวางและแลกเปลี่ยนกันอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

มาตรการเสริมการเรียนรู้ : วิจัย-พัฒนา-วิจัย

กระบวนการพัฒนาด้านการวิจัย-พัฒนา-การวิจัย เป็นการสร้างให้เกิดองค์ความรู้ แล้วสามารถนำเอาองค์ความรู้นั้นไปปฏิบัติได้จริง หัวใจของการเรียนรู้ จึงมี 3 มิติดังนี้

• กระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้คือการพิจารณาถึง สถานการณ์ของบ้านเมือง ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ สิ่งดำรงอยู่ในปัจจุบัน รวมถึงข้อบกพร่องที่ผ่านมา เพื่อกำหนดทิศทาง เติมเต็ม วิจัย กว้าง และนำไปปฏิบัติจริง พิจารณามลที่เกิดขึ้น เกิดการเรียนรู้ใหม่

• องค์การเรียนรู้

องค์การเรียนรู้ หมายถึงองค์การทั้งองค์กร ซึ่งรวมถึง คนในองค์กร กลุ่มคนในองค์กร หน่วยงานในองค์กรที่เป็นผู้เรียนรู้อยู่เสมอ ถ้าองค์กรมีการเรียนรู้อยู่เสมอ องค์การจะไม่นับแคบ ไม่หยอช่า ด้วยมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และตลอดเวลา

• วิจัย-พัฒนา-วิจัย

กระบวนการ วิจัย-พัฒนา-วิจัย ซึ่งหมายถึงการวิจัยให้ได้องค์ความรู้ นำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนา วิจัยกระบวนการและผลจากการพัฒนาเพื่อไปได้องค์ความรู้ใหม่ นำองค์ความรู้ใหม่ไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาต่อไปอีก เป็นวงจรต่อเนื่อง ซึ่งกระบวนการวิจัย-พัฒนา-วิจัย โดยมีเป้าหมายเพื่อการฟื้นฟูชาติเป็นสำคัญ จึงจะทำให้ประเทศชาติสามารถพัฒนาไปได้โดยเป็นตัวของตัวเอง

แนวทางเร่งด่วนที่สามารถเป็นจุดเริ่มต้นได้ คือ เสริมสร้างกระแสความตื่นตัวและการมีส่วนร่วมของผู้คนในสังคมเพื่อการกอบกู้และฟื้นฟูประเทศ อันจะเป็นประตูไปสู่แนวทางและมาตรการด้านต่างๆ ที่จะทำให้เกิดเป็นจริงในทางปฏิบัติขึ้นมาได้ สถานกระแสหมุนเมืองไทย รัฐบาล หรือสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยให้การสนับสนุนโครงการวิจัยร่วมเรื่อง แผนแม่บทเพื่อการฟื้นฟูชาติ ซึ่งมีองค์ประกอบของโครงการวิจัยย่อยในเรื่อง แผนการฟื้นฟูเศรษฐกิจทั้งระดับมหภาคและจุลภาค แผนการฟื้นฟูสังคมและวัฒนธรรม แผนการปฏิรูปการศึกษา แผนการปฏิรูประบบราชการ แผนการปฏิรูปสถาบันการเงิน แผนการพัฒนาสถาบันการเงินของชุมชน แผนการพัฒนาเกษตรกรรมทางเลือก แผนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม แผนการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตร แผนการพัฒนาองค์กรชุมชนและเครือข่าย แผนการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นต้น เพื่อที่จะได้มีการระดมภูมิปัญญาของสังคมไทยมาหาทางออกที่เป็นรูปธรรมชัดเจนช่วยฟื้นฟูชาติ หากเป็นไปได้ควรมี

ประมาณงานและระดมความคิดเห็นอย่างต่องเนื่องในการปรับทิศทางการสนับสนุนการวิจัยและการพัฒนาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนให้ไปสู่เป้าหมายร่วมกัน คือ การกอบกู้และการฟื้นฟูประเทศไทย

2) การจัดตั้งประชาคมจังหวัดที่เปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่มได้ร่วมคิดพิจารณาหาทางออกที่เหมาะสมภายในจังหวัดของตนเอง

ในขอบเขตของจังหวัดมีความหลากหลายกลุ่มอาชีพ กิจกรรม ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างกว้างขวาง ครอบคลุม และลึกซึ้งบนพื้นฐานประสบการณ์ของแต่ละกลุ่ม อันจะนำมาซึ่งทางเลือกที่หลากหลายสามารถคิดค้นหาทางรอดของผู้คนในประชาคมแต่ละจังหวัด ประชาคมจังหวัดเป็นการเล่นรูปแบบขององค์กรเพื่อความร่วมมือกันเป็นศูนย์รวมของชุมชนระดับจังหวัดที่พยายามรวบรวมความเป็นชุมชนเฉพาะพื้นที่ เฉพาะกลุ่ม เฉพาะสาขาวิชาชีพ ที่สามารถหาจุดร่วมที่ช่วยเหลือกันได้ในระดับที่ใหญ่ขึ้น หากมีการสร้างสำนึกร่วมกันได้ในความเป็นประชาคมระดับจังหวัดจะทำให้มีจุดเริ่มต้นของความร่วมมือช่วยเหลือกันอย่างต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่แต่ละคน แต่ละกลุ่มกำลังประสบอยู่ ประชาคมสามารถคิดค้นสื่อสาร เชื่อมโยงกันได้ง่ายสะดวกรวดเร็ว ด้วยการคิดค้นระบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมมีประสิทธิภาพร่วมกับบนพื้นฐานองค์ความรู้ และประสบการณ์ของคนในประชาคมนั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคำนึงถึงความจริงที่มีอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมในจังหวัดนั้นๆ ประชาคมจังหวัดเกิดขึ้นแล้วในหลายจังหวัด เหลือเพียงแต่จะหยิบยกประเด็นปัญหาเศรษฐกิจที่วิกฤติในขณะนี้เข้าสู่เวทีของประชาคมจังหวัดแล้วร่วมกันเสนอทางเลือกแห่งความร่วมมือในระดับภูมิภาคและชาติร่วมกันภายใต้ แผนแม่บทเพื่อการฟื้นฟูชาติ

จากการระดมความคิดและประสานงานจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ศ.นพ.ประเวศ วะสี ศุภณัฐ นาคบุตร พอล โธมัส ตรีวิสาร ชนะรัตน์ เป็นต้น ได้มีข้อเสนอที่จะดำเนินการโครงการนำร่องร่วมกัน เพื่อให้ประชาคมจังหวัดมีส่วนร่วมในการกอบกู้และฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมไทย โดยการประสานความร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับนโยบาย ในการเริ่มต้นทำงานร่วมกันที่ จังหวัดตราด โดยสนับสนุนการประสานความร่วมมือกันของทุกส่วนในจังหวัด ให้เป็นหลักไม่ถ่วงดุลคิดค้นและดำเนินการวางแผนงานและการปฏิบัติในการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัด โดยมีประสานการสนับสนุนจากระดับนโยบาย เช่น คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและหน่วยงานที่มีกำลังทุนสนับสนุน เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ธนาคารแห่งประเทศไทย สมาคมธนาคารไทย เป็นต้น โดยวางแผนจัดการประชุมประชาคมจังหวัดตราดให้ได้ ภายในเดือนมีนาคม 2541 ซึ่งต้องมีการเตรียมการตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2540

เป็นต้นไป ในแนวทางนี้สามารถประสาน เชื่อมความสัมพันธ์ ขยายความร่วมมือ นำไปปรับใช้ได้ ในทุกจังหวัดที่มีศักยภาพและเงื่อนไขแห่งความร่วมมือในขอบเขตทั่วประเทศ

3) การจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเพื่อช่วยคนจนทั้งในเมืองและชนบท

แนวความคิดและแนวทางการสนับสนุนช่วยเหลือคนจนในเมืองและในชนบท ได้มีการริเริ่ม และดำเนินการเสนอให้ออกเป็นกฎหมายเป็นพระราชกฤษฎีการวม 2 องค์การคือ ดำเนินงานพัฒนา ชุมชนเมือง (สังกัดการเคหะแห่งชาติ) และโครงการสินเชื่อเพื่อพัฒนาชนบท (สังกัดธนาคารออมสิน) ที่มีความมุ่งหมายในการให้สินเชื่อและพัฒนาคนจนในเมืองและในชนบทให้มีโอกาสทางเศรษฐกิจ มีการประกอบอาชีพที่มั่นคง มีรายได้แน่นอน มีความสามารถพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ และ สุขภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น และได้รู้จักการจัดตั้งองค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง โดยให้สินเชื่อเป็น เครื่องมือในการพัฒนาด้วยกระบวนการออมทรัพย์ และการให้สินเชื่อ โดยยึดแนวทางการเป็น ประชารัฐที่ดี ที่มีหลักการสำคัญร่วมกัน คือ ความโปร่งใส ความรับผิดชอบต่อผลงานที่ติดตาม ตรวจสอบได้ การมีนโยบายและเงื่อนไขที่ชัดเจน การมีส่วนร่วมของประชาชน การเป็นภาคีระหว่าง หลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิผล มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภาพ

โครงการพัฒนาคนจนในเมือง ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลด้วยทุนงบประมาณ 1,250 ล้านบาท และได้จัดตั้งเป็นสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง (พชม.) ดำเนินโครงการพัฒนาคนจน ในเมืองมาจนถึงสิ้น มิถุนายน 2540 มีผลงานที่สำคัญคือ มีชุมชนและองค์กรสมัครเป็นสมาชิกของ พชม. จำนวน 647 แห่ง มีกิจกรรมออมทรัพย์ 414 กลุ่ม จำนวน 57,877 ราย มีมูลค่าการออม รวมทั้งสิ้น 382.79 ล้านบาท โดย พชม. อนุมัติสินเชื่อได้ 165 องค์การในวงเงิน 683.72 ล้านบาท มีผู้ได้รับประโยชน์ 24,272 ครอบครัว ที่ยืมเงิน 239 ชุมชน มีการคืนสินเชื่อที่ผิดนัดเพียง 0.84% เท่านั้น นับว่าเป็นตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของการช่วยเหลือคนจนในเมือง

อีกด้านหนึ่งประสบการณ์ของโครงการสินเชื่อเพื่อพัฒนาชนบทที่ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อรับการ ดำเนินงานกองทุนพัฒนาชนบท (กพร.) โดยมีธนาคารออมสิน เป็นผู้ดำเนินการในปัจจุบัน มีเงินทุน รวมทั้งสิ้นเป็นวงเงิน 1,631 ล้านบาท มีผลการดำเนินงานที่สำคัญ ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2540 คือ องค์การชุมชนสมัครเป็นสมาชิกจำนวน 2,530 กลุ่ม เป็นจำนวนสมาชิกรายบุคคล 359,098 ราย มีการอนุมัติสินเชื่อไปแล้ว 488.85 ล้านบาท ให้แก่กลุ่ม 1,312 กลุ่ม ที่มีผู้รับผลประโยชน์เป็นราย บุคคล 180,830 ราย มีการคืนสินเชื่อผิดนัดเกิดขึ้น เพียง 2.47% ของสินเชื่อที่คงเหลืออยู่

จากการดำเนินงานของ พชม. และ สพช. ในระยะที่ผ่านมา นับได้ว่าประสบความสำเร็จก้าวหน้า พอสมควร แม้ว่าจะเป็นหน่วยงานอยู่ภายใต้การเคหะแห่งชาติและธนาคารออมสิน ซึ่งมีข้อดีในแง่ที่ มีโครงสร้างรองรับและสามารถดำเนินการไปได้ทันที แต่ก็พบว่ายังคงมีข้อจำกัดอยู่บ้าง เช่น มี

ลักษณะเป็นโครงการจึงอาจไม่มีความต่อเนื่องและยั่งยืน. สถานภาพไม่เป็นนิติบุคคลจึงดำเนินงานได้อย่างจำกัด ไม่กว้างขวางไม่คล่องตัว และไม่สามารรถกู้เงินเองได้ ทำให้มีขีดจำกัดในการเพิ่มแหล่งเงินทุน องค์การชุมชนไม่สามารถเข้าร่วมทุนได้ จึงยังไม่เกิดการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกองทุนที่แท้จริง

กรอบแนวทางการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา โดยให้คน ชุมชน และองค์กรชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา มุ่งพัฒนาองค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง ตัวกระบวนการเรียนรู้ และให้มีความสามารถในการบริหารจัดการทางการเงินและการพัฒนาด้วยตนเองได้ต่อไป ทั้งนี้การดำเนินการให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ดังกล่าว คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจด้านการเงินการคลัง ภายใต้คณะกรรมการนโยบายการขยายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น (กนท.) จึงได้จัดทำแผนแม่บทการเงินการคลังเพื่อสังคมขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน พัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน พัฒนาและกระจายบริการพื้นฐานทางสังคม และการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งในการจัดทำแผนดังกล่าวได้มีการสัมมนาระดมความคิดเห็นจาก นักวิชาการ นักพัฒนา องค์กรชุมชน องค์กรธุรกิจ เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางการดำเนินการและมาตรการต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการเงินการคลังเพื่อสังคม ซึ่งมาตรการสำคัญประการหนึ่งก็คือ การจัดตั้งธนาคารเพื่อการพัฒนาองค์กรชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสถาบันกลางทางการเงินและการพัฒนาที่จะมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรชุมชน และองค์การการเงินของผู้มีรายได้น้อยในชนบทและในเมือง ซึ่ง กนท. เป็นควรให้ศึกษารูปแบบการจัดตั้งธนาคารเพื่อการพัฒนาองค์กรชุมชนดังกล่าว จากผลการศึกษา ได้เสนอให้มีการจัดตั้งองค์กรใหม่โดยรวมการดำเนินงานโครงการพัฒนาคนจนในเมืองและโครงการดินเชื้อเพื่อพัฒนาชนบทไว้ในองค์กรใหม่ชื่อว่า "บริษัทพัฒนาองค์กรชุมชน" แต่จากการสัมมนาระดมความคิดเห็นจากองค์กรชุมชนทั้งในเมืองและชนบท มีความเห็นร่วมกันให้ใช้ชื่อองค์กรใหม่ว่า "สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน" (พอช.) โดยเปิดโอกาสให้ชาวชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการองค์กรใหม่ด้วย

กระบวนการจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เป็นกระบวนการที่ทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมกันทั้งจากบุคคลและหน่วยงาน ของภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันวิชาการ และองค์กรประชาชน โดยได้ผ่านการศึกษาพิจารณาหลายขั้นตอน มีการกลั่นกรองอย่างละเอียด เป็นการผสมผสานในหลายมิติ ซึ่งเน้นให้ประชาชนร่วมเป็นเจ้าของ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ

ดังนั้นการรวมเอา 2 องค์กรที่มีผลงานเป็นประโยชน์ต่อคนจนในเมืองและในชนบท เป็นสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน โดยการตราพระราชกฤษฎีกาจะเป็นทางออกที่สำคัญของคนจนทั้งในเมืองและในชนบทในการแก้ไขปัญหาผลกระทบของภาวะเศรษฐกิจที่วิกฤติในขณะนี้ได้เป็นอย่างดี

นับว่าเป็นเรื่องที่ต้องสอดคล้องกับภาวะการณ์ปัจจุบันอย่างมาก ผู้ที่มีส่วนที่เกี่ยวข้องจึงสมควรเร่งพิจารณาและหาทางอนุมัติให้เร็วยิ่งขึ้นเพื่อจะได้เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการคลี่คลายปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในขณะนี้

4) การพัฒนาสถาบันการเงินในชุมชนเพื่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจของชาติ

ท่วงกลางการดิ้นลงของสถาบันการเงินในระดับชาติในเศรษฐกิจที่วิกฤติขณะนี้ สถาบันการเงินของชุมชนหรือหมู่บ้านในรูปแบบต่างๆ ยังคงดำรงต่อไปและมีแนวโน้มที่จะขยายตัว หากคนทั่วทั้งสังคมมองเห็นความสำคัญ สถาบันการเงินในรูปแบบธนาคารหมู่บ้าน สหกรณ์เครดิตยูเนียน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนพัฒนาหมู่บ้าน เป็นต้น จะมีส่วนช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจของชุมชนและประเทศชาติได้ ชาวชนบทและองค์กรพัฒนาเอกชน ได้ร่วมกันหาแนวทางการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองโดยลดการพึ่งพาจากภายนอก เพราะคงฝากอนาคตของตนเองกับภายนอกได้ไม่นาน โดยเฉพาะการพึ่งพาแหล่งทุน เทคโนโลยี พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ปุ๋ย ยา สารเคมี เครื่องจักร อุปกรณ์ทางการเกษตร ในขณะที่ชุมชนส่วนมากได้มีการออมเงินของตนเอง มีประสบการณ์ มีความสนใจในการเสริมและขยายความร่วมมือในการออมเงินให้สามารถช่วยเหลือกันได้มากยิ่งขึ้น

จากประสบการณ์ของการศึกษานโยบายหนี้สินและหาทางแก้ไขปัญหาหนี้สินทั้งจากชาวบ้านด้วยกันเอง การสนับสนุนช่วยเหลือทั้งจากภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 ของมูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ที่จังหวัดชัยนาท รวมทั้งได้มีการประยุกต์การวิจัยทางวิชาการศึกษานี้สิน สาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหา ของมูลนิธิสงเสริมสหภาพกรรมนุษย์เพื่อพัฒนาชุมชนที่จังหวัดนครสวรรค์ ในปี 2529 ขยายไปสู่จังหวัดพิจิตร นครนายก ร้อยเอ็ด ขะเจียงเทรา จนเกิดกระบวนการกลบล้มเพื่อการพึ่งตนเองของหลายครอบครัวในหลายชุมชน มุ่งแสวงหาหนทางรอดด้วยการพัฒนาเกษตรกรรมทางเลือก ที่สามารถมองเห็นอนาคตของการพึ่งตนเองมากขึ้น การปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตและวิถีชีวิตใหม่ จำเป็นต้องมีวิถีทัศน์ใหม่ และมีแหล่งทุนเป็นของตนเอง ดังนั้นการพัฒนาสถาบันการเงินในชุมชน จึงเป็นอีกกระแสหนึ่งที่เคียงคู่ขนานมากับการพัฒนาสถาบันการเงินในระดับประเทศที่เป็นธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทเงินทุนและหลักทรัพย์ บริษัทประกันภัยชีวิต ทรัพย์สิน และอสังหาริมทรัพย์ หากแต่ว่าเป็นกระแสเล็ก ยังไม่เป็นเรื่องที่รับรู้กันอย่างกว้างขวาง ผู้คนในสังคมจึงยังไม่ใส่ใจและไม่ใส่ใจให้ความสำคัญมากนัก ทั้งที่เรื่องนี้เป็นรากฐานแห่งการอยู่รอดของสังคมไทย

ทิศทางและเป้าหมายการพัฒนาสถาบันการเงินในชุมชน เป็นดังลำดับขั้นต้นแรกที่ต้องสร้างความคิดเห็นให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ทิศทางและเป้าหมายที่ถูกต้อง คือ การพัฒนาชีวิตให้พอมีพอกิน หรือกินอยู่แต่พอดี โดยยึดหลักการพึ่งตนเอง และส่งเสริมช่วย

เพื่อเกื้อกูลกันตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงชุมชน การพัฒนาสถาบันการเงินในชุมชน เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ศึกษาเรียนรู้และสร้างสรรค์กิจกรรมที่เหมาะสม สำหรับครอบครัวและชุมชนของตนเอง การเสริมความเข้มแข็งของชาวบ้านในการตัดสินใจกำหนดมาตรการของตนเอง เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการให้การสนับสนุนกิจกรรมการใช้เงินทุน นอกจากนี้การมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบ การบริหารงาน การบริหารเงินทุน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และรูปแบบเขียน การติดตามเงินทุนคืน เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้

หลักการสำคัญในการสนับสนุนกิจกรรมที่แก้ปัญหาของชาวบ้าน ควรเริ่มจากทุนภายใน และเริ่มจากสิ่งที่ชาวบ้านทำอยู่แล้วไม่ใช่สร้างจากสิ่งใหม่ที่ชาวบ้านไม่เคยรู้จัก หากจำเป็นต้องใช้เงินทุนเพิ่มก็ให้ยืมจากกองทุนช่วยเหลือ แต่ไม่ควรตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อขอยืมเงินทุนเป็นหลัก การใช้เงินทุนต้องทำควบคู่ไปกับการให้ความรู้ ความเข้าใจ มีการแลกเปลี่ยนบทเรียนซึ่งกันและกันระหว่างครอบครัว และชุมชน ในการสะสมทุนเงินจากภายนอกควรสร้างเงื่อนไขให้สมาชิกมีโอกาสร่วมสะสมเงินทุนของตนเองทดแทนภายในกลุ่ม กระบวนการเตรียมกลุ่มและการจัดการศึกษาให้กับชาวบ้านเป็นสิ่งสำคัญ ควรทำแบบค่อยเป็นค่อยไปจึงจะสามารถสร้างจิตสำนึกร่วมในการแก้ปัญหาไปพร้อมกับการทำกิจกรรมด้วย การบริหารงานกลุ่มควรมีระบบที่จะเสริมสร้างกลุ่มเพื่อพัฒนาคนด้วยการทำกิจกรรมแต่ละช่วงควรมีการแลกเปลี่ยนบทเรียนซึ่งกันและกันระหว่างชุมชนและครอบครัว เพื่อให้เกิดการพัฒนากิจกรรมควบคู่ไปด้วย นอกจากนี้การแสวงหาความรู้จากผู้มีประสบการณ์ต่างถิ่น มีส่วนช่วยให้กิจกรรมเกิดผลสำเร็จได้มากยิ่งขึ้น ชุมชนสามารถที่จะมีบทบาทหน้าที่ขึ้นมาใช้เองปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการยอมรับและปฏิบัติตามด้วยความสำนึกร่วมกันอย่างแท้จริง การรู้ยืมเงินควรได้รับความไว้วางใจในครอบครัวทั้งสามีและภรรยา มีการค้าประเคนจากเพื่อนสมาชิก นับเป็นมาตรการสำคัญที่บังคับให้สมาชิกต้องนำเงินมาใช้คืน การบริหารจัดการในด้านการเงิน การบัญชีและการติดตามผลอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยเสริมสร้างองค์การชาวบ้านเข้มแข็งขึ้น และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริงทั้งยังป้องกันความผิดพลาดในการบริหารเงินของชุมชนด้วยอีกทางหนึ่ง

มาตรการและแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนจึงควรเริ่มต้นจากการมีส่วนร่วมในการศึกษาและแลกเปลี่ยนกันภายในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้วยการพบปะจนถึงที่ผ่านมายของชีวิตภายในชุมชน เพื่อจะได้ตระหนักถึงผลกระทบอันเลวร้ายของภาวะวิกฤติของสังคมปัจจุบัน และร่วมกันศึกษาหาแนวทางเลือกใหม่ ที่ผสมผสานคุณค่าที่ดั้งเดิมกับแบบใหม่ ให้นำไปสู่รูปแบบการดำเนินชีวิตที่ทั้งปรารถนาที่มุ่งตรงไปสู่จุดหมายปลายทางใหม่ที่เกิดจากการพบปะและรูปแบบเขียนรวมกันอย่างจริงจังของคนในชุมชน ในทางปฏิบัตินั้นอาจเริ่มทำทั้งชุมชนควบคู่ไปกับการให้การสนับสนุนในระดับครอบครัวและกลุ่มที่สนใจจะปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตนเองให้

หลุดพ้นจากวงจรหนี้สินของทุกแหล่งโดยไม่ได้เล็ดลอดจากการฉ้อโกงของภาคการผลิตและการตลาดที่ขาดความสนใจให้หันกลับไปพึ่งพิงภายนอกอีกครั้ง

การพัฒนาสถาบันการเงินในชุมชนเมืองและชนบท ไปสู่ ธนาคารพัฒนาชนบทแห่งชาติ หรือ ธนาคารสหกรณ์แห่งชาติ

ปัจจุบันมีการรวมทุนของชุมชน ในหลายรูปแบบทั้งจากภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน และประชาชนจัดตั้งกันเองเช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ของกรมพัฒนาชุมชน ในปี 2537 มี 10,030 กลุ่ม สมาชิก 775,826 คน มีเงินรวม 1,372,847,311 บาท ชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย ในปี 2539 มี 252 สหกรณ์ และกลุ่มเครดิตยูเนียน 251 กลุ่ม มีทุนเรือนหุ้นเป็นจำนวนเงิน 18,116,200 บาท มีการซื้อตั๋วสัญญาใช้เงินและเงินฝากเป็นจำนวนประมาณ 114 ล้านบาท มีการบริการสินเชื่อแก่สมาชิกประมาณ 82 ล้านบาท

กลุ่มที่ใหญ่ที่สุดคือสหกรณ์ประเภทต่างๆ ภายใต้การดูแลของกรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ณ วันที่ 1 มกราคม 2540 มีสหกรณ์ทุกประเภท 5,178 แห่ง มีสมาชิก 7,355,685 คน ปี 2538 ปล่อยสินเชื่อได้ถึง 135,367 ล้านบาท และมีมูลค่าธุรกิจทั้งสิ้น 206,287 ล้านบาท นับว่ามีขนาดที่รวมทั่วประเทศแล้วใหญ่กว่าธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กด้วยซ้ำไป

นอกจากนี้แล้วธนาคารหมู่บ้านโดยการสนับสนุนของโครงการธนาคารหมู่บ้าน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งเริ่มดำเนินการในภาคกลางระหว่างปี 2532-2534 ในพื้นที่ 10 หมู่บ้าน 7 จังหวัด คือ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ร้อยเอ็ด ร้อยภูมิ นครราชสีมา และสกลนคร เมื่อสิ้นปี 2534 ธนาคารหมู่บ้านทั้ง 10 แห่ง มีผู้ถือหุ้น 1,344 คน มูลค่าเงินหุ้น 522,764 บาท มีเงินรับฝาก 1,230,495 บาท เงินให้ยืม 1,573,020 บาท มีกำไรสุทธิ 124,203 บาท ในปี 2536-2537 ได้ขยายการจัดตั้งธนาคารหมู่บ้านไปภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออก รวมกับภาคเดิม คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีการจัดตั้งสมาคมพัฒนาหมู่บ้านแห่งประเทศไทยเป็นแกนกลาง ทำหน้าที่ส่งเสริมการแพร่ขยายผลของธนาคารหมู่บ้าน มีผลการจัดตั้งธนาคารหมู่บ้าน ณ กลางปี 2540 รวมทั้งสิ้นประมาณ 540 หมู่บ้าน ใน 56 จังหวัด มีชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมประมาณ 138,000 คน และมีเงินกองทุนทั้งระบบประมาณ 1.5 พันล้านบาท ธนาคารหมู่บ้านในบางจังหวัดสะสมเงินได้มากกว่า 15 ล้านบาท เช่น กลุ่มจังหวัดสหกรณ์ของจังหวัดตราดที่มีพระสุบิน ปณีโต (อยู่ที่วัดไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดตราด) สนับสนุนในการจัดตั้ง ติดตามช่วยเหลืออย่างเอาใจใส่มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 จนถึงปัจจุบัน มีการรวมกลุ่ม 104 กลุ่ม มีสมาชิกรวมของทุกกลุ่มประมาณ 18,236 คน มีเงินสะสมประจำเดือนของทุกกลุ่มจำนวน 905,590 บาท มีเงินออมเป็นสวัสดิการของทุกกลุ่มประมาณ 1,778,080 บาท คาดว่าเมื่อถึงสิ้นปี รวมเงินหมุนเวียนของทุกกลุ่มประมาณ 21 ล้านบาท นับว่าเป็นตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าการออมเงินของชาวบ้านในรูปแบบต่างๆ กำลังขยับ

ขยายตัวเองในหลายจังหวัด มีคุณค่าแห่งการพิจารณานี้มาเป็นทางเลือกหนึ่งในการแก้ไขปัญหาผลกระทบอื่นเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจที่วิกฤติในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวความคิดการจัดตั้งธนาคารพัฒนาชนบทแห่งชาติที่ ผศ.ร.ต.จำนงค์ สมนประสงค์ ได้เคยเสนอไว้ในหนังสือ การบริหารธนาคารหมู่บ้าน ซึ่งรวบรวมสถิติผลการดำเนินงานกิจการธนาคารหมู่บ้าน (หมายถึง สถาบันการเงินของชาวบ้าน บริหารกิจการโดยคณะกรรมการซึ่งผู้ถือหุ้นเลือกตั้งจากที่ประชุมใหญ่ กระทำธุรกิจร่วมกันระหว่างบรรดาชาวบ้านที่ถือหุ้น และเพื่อผลประโยชน์ของชาวบ้านผู้ถือหุ้นและของหมู่บ้าน) ใน 5 รูปแบบ คือ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์เครดิตยูเนียน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและธนาคารหมู่บ้าน ณ ปี 2533 มีสมาชิกรวม 1,974,535 คน เงินค้ำหุ้น 3,506.18 ล้านบาท เงินรับฝากรวม 3,328.18 ล้านบาท เงินสำรองสะสม 2,063.19 ล้านบาท เงินทุนกิจการ 11,092.89 ล้านบาท เงินกำไรสุทธิ 872.32 ล้านบาท

ผศ.ร.ต.จำนงค์ สมนประสงค์ ได้เสนอแนวทางการจัดตั้ง ธนาคารพัฒนาชนบทแห่งชาติ ไว้ว่า น่าจะปรับปรุงเปลี่ยนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ให้เป็นธนาคารพัฒนาชนบทแห่งชาติ ให้มีลักษณะเป็นสถาบันการเงินของมหาชนชาวชนบท ให้เป็นสถาบันการเงินของชาวบ้าน ชาวชนบททุกรูปแบบ เช่น สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์เครดิตยูเนียน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและธนาคารหมู่บ้าน มีสิทธิเข้าถือหุ้น มีสิทธิเลือกตั้งผู้แทนเข้าร่วมเป็นกรรมการบริหารธนาคารพัฒนาชนบทแห่งชาติ ปัจจุบัน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ก็คือสถาบันการเงินของรัฐบาล ให้บริการเงินกู้เฉพาะเกษตรกรที่ขึ้นต้นทางกลุ่ม บางส่วนเท่านั้น ผลกำไรจากผลกมเบียเงินกู้ยืมไม่ได้ไหลกลับคืนสู่เกษตรกรชาวชนบทแต่อย่างใด ซึ่งทั้งขามปุยเขาทำไรจากเกษตรกรผู้กู้ยืมเสียอีก

ขณะนี้ได้เกิดแนวความคิดในการจัดตั้งสถาบันการเงินของเกษตรกรในอีกรูปแบบหนึ่ง คือ ธนาคารสหกรณ์แห่งชาติ เสนอโดยแนวร่วมสถาบันเกษตรกรภาคอีสาน ซึ่งมีสาระสำคัญตามรายงานร่างของหนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันที่ 28 สิงหาคม และ 15 กันยายน 2540 ในราว ศูนย์ภูมิภาค คือ

แนวร่วมสถาบันเกษตรกรภาคอีสาน (นกอ.) ซึ่งมี คุณสมศักดิ์ คุณเงิน ประธานชุมนุมสหกรณ์โค-กระบือ ภาคอีสาน เป็นประธานที่ปรึกษาของแนวร่วมนี้ ได้เรียกร้องให้รัฐบาลจัดตั้งธนาคารสหกรณ์แห่งชาติ มาตั้งแต่ปลายปี 2539 กรมส่งเสริมสหกรณ์จึงได้ว่าจ้างบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (IFCT) ให้ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งธนาคารสหกรณ์ ผลการศึกษารูปย่อยออกมา มีความเหมาะสมที่จะตั้งธนาคารสหกรณ์ซึ่งต้องใช้งบประมาณเริ่มต้นประมาณ 3,000 ล้านบาท โดยให้ สหกรณ์ถือหุ้นร้อยละ 51 รัฐบาลร้อยละ 30 อีกร้อยละ 19 เป็นส่วนของงานที่เกี่ยวข้อง

สาเหตุที่มีการเรียกร้องให้ตั้งธนาคารสหกรณ์แห่งชาติ เพราะว่า สหกรณ์ขาดแคลนเงินทุนที่จะนำมาปล่อยให้สมาชิกในภาคเกษตร เนื่องจากมีแหล่งเงินกู้จาก ธกส.แหล่งเดียว ธกส.ปล่อยกู้ให้เพียง 10% ของเงินที่ ธกส. ปล่อยกู้ทั้งหมด ส่วนอีก 90% ธกส. ปล่อยกู้เฉพาะแก่เกษตรกร ทำให้เกิดการแย่งชิงระหว่างสหกรณ์การเกษตรและ ธกส. หากมีการจัดตั้งธนาคารพหุชน จะช่วยให้บริหารสภาพคล่องให้แก่สหกรณ์ทั้งระบบ รวมทั้งกำกับควบคุมการดำเนินงาน ทางการเงินของสหกรณ์ให้อยู่ในขอบเขตและสร้างระบบภูมิคุ้มกันความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น

ความเป็นไปได้ในการจัดตั้งธนาคารสหกรณ์แห่งชาติ เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2540 ได้มีการจัดการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง "พระราชบัญญัติสหกรณ์พหุชนวรรษที่ 21 และธนาคารสหกรณ์แห่งชาติ ทางเลือกของเกษตรกรจริงหรือไม่" ซึ่งจัดโดยคณะกรรมการร่วมภาคราชการและตัวแทนแนวร่วมสภาบันเกษตรกรภาคอีสาน (กนอ.) ที่จังหวัดขอนแก่น ในการประชุมครั้งนี้ เป็นการระดมความคิดเห็นต่อร่าง พ.ร.บ.สหกรณ์การเกษตร พ.ศ.... เพื่อปรับปรุงแก้ไข พ.ร.บ.สหกรณ์ พ.ศ. 2511 ซึ่งสภาผู้แทนราษฎร ได้พิจารณาอันหลักการแล้ว เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2540 และได้มีการตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่าง พ.ร.บ.ดังกล่าว โดยที่ร่างของรัฐบาลเป็นหลักประกอบกับร่างของพรรคการเมือง และฝ่ายเกษตรกร รวม 5 ฉบับ ซึ่งที่ประชุมได้มีมติเกี่ยวกับร่าง พ.ร.บ.ฉบับนี้ 11 ประเด็น และที่สำคัญคือ การเพิ่มเติมมาตรา 133 ในบทเฉพาะกาล ให้มีการจัดตั้งธนาคารสหกรณ์แห่งชาติ ภายใน 180 วัน นับตั้งแต่วันที่ พ.ร.บ. มีผลบังคับใช้ เพื่อสร้างหลักประกันว่าจะต้องมีธนาคารสหกรณ์แห่งชาติ เกิดขึ้น และที่ประชุมยังมีข้อสรุปสำคัญเกี่ยวกับธนาคารสหกรณ์แห่งชาติ ดังนี้คือ

1. สนับสนุนการจัดตั้งสหกรณ์แห่งชาติเพื่อดำเนินการเป็นธนาคารกลางของสหกรณ์ทั่วประเทศ
2. ควรให้สหกรณ์เป็นผู้ถือหุ้นร้อยละ 51 และรัฐบาลถือหุ้นร้อยละ 49 ของหุ้นทั้งหมด เพื่อให้ธนาคารเป็นของสหกรณ์อย่างแท้จริง
3. รูปแบบการจัดตั้งควรมีกฎหมายเฉพาะออกมาบังคับใช้
4. ควรปรับแก้ พ.ร.บ.สหกรณ์ โดยแปรรูปกองทุนพัฒนาการสหกรณ์เป็นธนาคารสหกรณ์ โดยมีทุนจดทะเบียนอย่างต่ำ 10,000 ล้านบาท

ธนาคารสหกรณ์น่าจะเกิดขึ้นได้เพราะว่าแนวร่วมสภาบันเกษตรกรภาคอีสาน (กนอ.) รวมพลังกันผลักดันผ่าน พ.ร.บ.สหกรณ์ ฉบับปรับปรุงใหม่ ที่อยู่ชั้นต่อนการพิจารณาแล้ว และมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนพร้อมกับการยุบสภาผู้แทนราษฎรในไม่ช้านี้

ดังนั้น หากจะหวังให้ธนาคารสหกรณ์แห่งชาติเป็นทางเลือกหนึ่งของการคลี่คลายผลกระทบจากภาวะวิกฤติเศรษฐกิจในขณะนี้ การเชื่อมโยงความคิดและการพัฒนาเครือข่ายของกลุ่ม กองทุน

สหกรณ์ ธนาคารหมู่บ้าน ให้เป็นธนาคารพัฒนาชนบทแห่งชาติ และ หรือธนาคารสหกรณ์แห่งชาติ อย่างใดอย่างหนึ่ง จึงเป็นทางเลือกที่สำคัญในการพัฒนาระบบการเงินในชนบทเพื่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจของชาติ เรื่องสำคัญต่อมา คือ การประสานติดตามและเชื่อมโยงบทวิเคราะห์และแสวงหา มาตราการเพิ่มเติมในการสนับสนุนกิจกรรมของสหกรณ์การเกษตรทั่วประเทศให้สามารถพัฒนา ธุรกิจชุมชนและการสร้างงานรองรับภาวะการว่างงานของคนจนในเมืองและคนงานที่จะกลับสู่ ชนบทเพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่

5) การสนับสนุนเศรษฐกิจระดับชุมชนเชื่อมต่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจระดับมหภาค

การพัฒนาธุรกิจของชุมชน จำเป็นต้องยกระดับการจัดการ และขีดความสามารถของ ชุมชนและองค์กรชุมชนให้เข้ามามีบทบาท และเป็นเจ้าของการประกอบธุรกิจชุมชน ซึ่งหมายถึง การรวมตัวกันของคนในชุมชนเป็นกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ หรือ ธุรกิจขนาดเล็กในชนบท เพื่อดำเนิน การทางธุรกิจที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน และอุตสาหกรรมของชุมชน เชื่อมโยงกับภาคต่าง ๆ ใน เมือง บนพื้นฐานการรวมทุน ร่วมการจัดการ และการกระจายช่องทางการตลาดของผลผลิตเกษตร ของตลาดแรงงาน ของอุตสาหกรรมชนบท ซึ่งจะมีบทบาทเป็นฐานรายได้จากเศรษฐกิจนอกระบบ ภาคเกษตรในอนาคตก็น่ายิ่งขึ้น การเชื่อมโยงความหลากหลายเข้ากับภาคเมือง ภาคธุรกิจ จะทำให้อสังค์กรธุรกิจชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ การจัดการ การจัดการขององค์กร อันจะนำไปสู่การสร้าง ระบบเศรษฐกิจที่พัฒนา “คน” ให้มีคุณธรรมและความสามารถในการเลี้ยงชีพและการพัฒนาชุมชน ไม่ในทิศทางที่พึ่งตนเองของชุมชนเกษตรกรรมให้สามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้ความสลับซับซ้อนของ สังคมให้หมดแค้นในอนาคต

จากการประชุมคณะทำงานประชาคมมณฑล 8 มี ศ. นพ.ประเวศ วะสี เป็นประธาน เมื่อ 1 กรกฎาคม 2540 เสนอแนวทางการพัฒนาชนบทอย่างบูรณาการในระดับตำบลให้เป็นการพัฒนา โดยยึดพื้นที่เป็นหลัก และเน้นใช้มิติทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ และเครือข่ายการเรียนรู้ ศ. นพ.ประเวศ วะสี เปรียบเทียบตำบลเหมือนกับเซลล์สมอง ทุกเซลล์ล้วนทำงานอย่างมีปฏิสัมพันธ์กัน การพัฒนาตำบลนอกจากจะต้องสร้างปฏิสัมพันธ์ในเชิง บวกของกิจกรรมต่างๆ ในตำบลแล้ว ยังต้องคำนึงถึงความเชื่อมโยงของการเกื้อกูลกันระหว่างตำบล รวมทั้งความเชื่อมโยงระหว่างชนบทกับเมืองอีกด้วย

ในตำบลมีศูนย์ข้อมูล หรือศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล ซึ่งเปรียบเสมือนเซลล์ที่มีนิวเคลียส เป็นศูนย์กลาง ศูนย์ข้อมูลตำบลจะทำหน้าที่บริการข่าวสารข้อมูล ด้านต่างๆ เช่น วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม ฯลฯ รวมทั้งเป็นเวทีแลกเปลี่ยนและระดมความคิดเห็น การประชุม สัมมนา เป็นต้น

ส่วนคณะทำงานประสานการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระดับตำบลทำหน้าที่เป็นองค์กรหลักในการกำหนดวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์การพัฒนา การวางแผน การประสานงาน ติดตามงาน ฯลฯ รวมทั้งทำการเชื่อมโยงให้เกิดเครือข่ายตำบลและเครือข่ายชนบทกับเมือง เพื่อให้การพัฒนาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในระดับตำบลและในวงกว้าง สอดคล้องกับแผน ฯ 8 ซึ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา

กิจกรรมทางเศรษฐกิจ และรูปแบบของธุรกิจชุมชน ควรให้องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจการ ซึ่งเป็นนายของการทำธุรกิจนอกจากจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นที่มั่นคงแล้ว ยังมุ่งพัฒนาความรู้ความสามารถของคนในชุมชน ทั้งด้านการผลิต การบริหารจัดการ การอนุรักษ์วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ควรพัฒนาอาชีพให้หลากหลายและสอดคล้องกับศักยภาพของท้องถิ่น หรือเขตภูมินิเวศเศรษฐกิจ เพื่อรองรับความแตกต่างในด้านเพศ วัย การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ ความแออัด ฯลฯ โดยส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมที่นำไปสู่การพัฒนาอย่างบูรณาการ เช่น กลุ่มเกษตรผสมผสาน กลุ่มเกษตรปลอดสารพิษ กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้าน กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน กลุ่มแพทย์แผนไทย ฯลฯ รวมทั้งอุตสาหกรรมชุมชนอื่นๆ

รัฐต้องพัฒนาศูนย์วิชาการชุมชนและศูนย์ฝึกอบรมชุมชนขึ้น เพื่อสนับสนุนงานพัฒนาชนบทของตำบลต่างๆ ในขณะเดียวกัน ก็สนับสนุนการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาในการพัฒนาตำบล โดยการวิจัยควรเน้นบทบาทของนักวิชาการในท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อเพิ่มสมรรถนะของชุมชนในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม และสินค้าเกษตรที่มีมูลค่าสูง และพัฒนาศักยภาพของนักวิชาการในท้องถิ่นไปพร้อมๆ กัน รวมทั้งรัฐต้องให้กรมช่วยเหลือเงินลงทุนในการทำธุรกิจชุมชน เช่น การจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาชนบท การจัดตั้งสภาอุตสาหกรรมชุมชน เป็นต้น

6) การพัฒนาเกษตรกรรมทางเลือกเป็นทางเลือกใหม่ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ

จากนโยบายและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาระบบการเกษตรภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ผ่านๆ มา ได้ส่งผลให้เกิดการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอกและพึ่งพิงเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างสูง การผลิตที่มุ่งสนองต่อตลาดกลับก่อให้เกิดความไม่มั่นคงในทางเศรษฐกิจการเลี้ยงชีพ และความปลอดภัยทางสุขภาพแก่เกษตรกรและชุมชน รวมถึงผู้บริโภคในเมืองอีกด้วย นอกจากนี้ยังส่งผลย่นฐานแรงขับเคลื่อนทางสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ อันนำไปสู่การอพยพโยกย้ายแรงงานเข้าสู่เมือง ครอบครัวและชุมชนแตกสลาย และส่งผลสืบเนื่องต่อปัญหาเมือง

ระบบเกษตรกรรมที่พึ่งปรารถนาในอนาคต จึงควรเป็นระบบเกษตรกรรมเพื่อชีวิต และสิ่งแวดล้อม และทำให้สังคมเกษตรกรรมไทยสามารถพึ่งตนเองและอุปโภคได้ในทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง คือ

ในทางเศรษฐกิจ ระบบเกษตรกรรมทางเลือกใหม่นี้ ควรเป็นระบบที่สร้างการพึ่งพิงตนเองของเกษตรกร ลดการพึ่งพิงปัจจัยจากภายนอก ไม่ใช้สารเคมี ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และสอดคล้องกับฐานของเกษตรกรไทย มีผลผลิตเพิ่มขึ้นและหลากหลายพอเพียงต่อความต้องการด้านอาหารและรายได้ สร้างให้เกิดความมั่นคงด้านอาหารทั้งในระดับครอบครัว ระดับท้องถิ่น และระดับชาติ ทั้งเกษตรกรก็มีรายได้ที่เพียงพอแก่การดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ

ในด้านสังคม สถาบันครอบครัวและชุมชนเกษตรกรไทยควรมีความเข้มแข็ง ครอบครัวอบอุ่นกันอย่างมีความสุข ดำรงรักษาวัฒนธรรมซึ่งมีรากฐานจากการสร้างเสริมภูมิปัญญา ความรู้ชาวบ้าน เกษตรกรและผู้บริโภคมีสุขภาพร่างกายที่ปลอดจากสารพิษ

ในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรได้รับการฟื้นฟูการพัฒนาแบบเกษตรกรรม ที่จะช่วยอนุรักษ์ฟื้นฟูและรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ และทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ให้มีความอุดมสมบูรณ์ ปราศจากมลพิษ และการปนเปื้อนของสารเคมี

ในด้านการพัฒนาองค์กรของเกษตรกร องค์กรของเกษตรกรควรได้รับการพัฒนาเสริมความเข้มแข็งโดยสามารถกำหนดทิศทางและนโยบายด้านการพัฒนาเกษตรและมีองค์กรของเกษตรกร ซึ่งรวมตัวกันเป็นเครือข่ายเกษตรกรในระดับที่กว้างขวางยิ่งขึ้น จากพื้นฐานที่เข้มแข็งทั้งในระดับชุมชน รวมทั้ง เกษตรกรและชุมชนมีสิทธิในการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า และงบประมาณเพื่อการพัฒนาแบบเกษตรกรรมเพื่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม

การขยายแนวคิดและกระบวนการนี้ในการจัดการทรัพยากรเกษตรแบบยั่งยืนในระบบเกษตรกรรมทางเลือกระหว่างเกษตรกร จะเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรรม สภาพแวดล้อมธรรมชาติ และการสร้างพื้นฐานการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนในด้านปัจจัยสี่ เกิดการสะสมทุนในระดับครอบครัว ชุมชนในรูปแบบที่หลากหลายทั้ง อาหาร พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ที่ดิน ไม้ใช้สอย เงินสด และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่จะเป็พื้นฐานการพึ่งตนเอง และพึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างครอบครัว ชุมชน และสังคม ทำให้เกษตรกรที่เป็นประชาชนส่วนใหญ่ของสังคมซึ่งเป็นเกษตรกรรายย่อย มีแนวทางเลือกในการคลี่คลายปัญหา และการต่อสู้ของชนพื้นฐานในด้านอำนาจการตัดสินใจ และกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ที่เป็นแนวทางการสร้างความมั่นคงและยั่งยืนของสังคมและวัฒนธรรมเกษตรกรรมของสังคมในระดับรากหญ้า หรือฐานราก ขยายส่ง

ผลต่อความมั่นคง และเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจ และสังคมโดยรวมของประเทศในที่สุด โดยมีเหตุผลประกอบเพิ่มเติมจากประสบการณ์การทำงานของโครงการปฏิรูปการเกษตรและพัฒนารูปแบบมูลนิธิส่งเสริมทรัพยากรมนุษย์เพื่อพัฒนาชุมชน ดังนี้ คือ

- เกษตรกรรมทางเลือก คือ ระบบการผลิตทางการเกษตรที่วางอยู่บนพื้นฐานอำนาจการตัดสินใจ กำหนดทางเลือกในการผลิต และวิถีการดำรงชีวิตของเกษตรกรที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม โดยการจัดการทรัพยากรทางเกษตรแบบยั่งยืนที่ก่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาหาร มีรายได้ต่อเนื่อง และเสริมความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว องค์การชุมชน และท้องถิ่น
- เกษตรกรรมทางเลือกได้เกิดขึ้นและพัฒนาจากการสรุปทบทวน และประสบการณ์ความล้มเหลวของเกษตรกรในระบบเกษตรกรรมแผนใหม่ การทบทวนหาแนวทางเลือก และเป้าหมายของการผลิตเพื่อการบริโภคของครอบครัวเป็นหลัก โดยไม่ได้ปฏิเสธเรื่องการขาย ซึ่งเป็นการฟื้นฟูและเสริมสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองของเกษตรกรในด้านปัจจัยสี่ เศรษฐกิจ และสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรรายย่อยที่เป็นประชาชนฐานรากของสังคมไทยที่อยู่ในภาคเกษตรกรรมหรือชนบท ตลอดจนการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้มีความสมบูรณ์อย่างยั่งยืนในระยะยาว
- ในแนวทางเกษตรกรรมทางเลือกที่มีเป้าหมายการผลิตเพื่อการบริโภคในครอบครัวเป็นหลัก และหลีกเลี่ยงการบริโภคเชิงขาย มีไร่นาผลิตเพื่อขายและนำเงินมาซื้ออาหารบริโภค เกษตรกรรมทางเลือกจึงไม่ใช่การถอยหลังกลับไปสู่วิถีชีวิต และการผลิตอย่างในอดีตโดยสิ้นเชิง แต่ระบบเกษตรกรรมทางเลือกเป็นระบบการผลิตที่เกษตรกรได้ปรับวิถีคิด วิถีชีวิต และระบบการผลิตทางการเกษตรที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหา และสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคมตลอดจนเป็นระบบการผลิตที่ช่วยสร้างความมั่นคงด้านอาหาร รายได้อย่างต่อเนื่องและการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น ซึ่งมีรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมสอดคล้องกับความรู้ ความสามารถ ความสนใจของเกษตรกร และสภาพภูมิโนค ในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น เกษตรผสมผสาน ไร่นาสวนผสม เกษตรอินทรีย์ เกษตรธรรมชาติ หรือวนเกษตร ที่สามารถวางพื้นฐานการพึ่งตนเองของเกษตรกรได้ในที่สุด
- ระบบเกษตรกรรมทางเลือก จึงเป็นระบบการผลิตที่เหมาะสมกับเกษตรกรรายย่อยในการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรรม และเสริมสร้างความมั่นคงแก่ระบบเศรษฐกิจฐานรากระดับครอบครัว และชุมชนโดยให้ความสำคัญ ในการเสริมสร้างพื้นฐานที่จะนำไปสู่ การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน

- เกษตรกรรมทางเลือกส่งเสริมการจัดการทรัพยากรการเกษตรแบบยั่งยืน เนื่องจากเป็นระบบการผลิตที่เน้นความหลากหลายของชนิดพืช ทั้งพืชผัก ไม้ผล ไม้ยืนต้น ไม้ใช้สอย ร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ ในระบบการปลูกพืชต่างระดับ ผสมผสาน เกื้อกูลซึ่งกันและกัน เป็นระบบที่ช่วยลดการสูญเสียของผลผลิตจากการทำลายของโรคแมลง เพราะการปลูกพืชร่วมกันหลากหลายชนิดจะช่วยป้องกันการแพร่ระบาดของแมลงศัตรูพืช และเกิดระบบการควบคุมกันเองของแมลงศัตรูพืชและแมลงที่เป็นประโยชน์ตามธรรมชาติ โดยไม่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชตลอดจนช่วยลดต้นทุนการผลิต การใช้แรงงานในครอบครัว และที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด โดยเน้นการปรับปรุงและอนุรักษ์ดิน น้ำ ระบบการปลูกพืชต่างระดับและหลากหลายจะก่อให้เกิดการหมุนเวียนการใช้ธาตุอาหาร และพลังงานอย่างสมบูรณ์ การใส่ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยชีวภาพ การใส่วัสดุและปลูกพืชคลุมหน้าดิน เพื่อปรับปรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์และป้องกันการชะล้างหน้าดิน การป้องกันและรักษาความชื้นในดินจากลมและแสงแดด และการเพิ่มความสามารถในการดูดซับน้ำฝนลงสู่ใต้ดิน ทำให้ดินไม่ไหม้ขาดแคลนน้ำ และเป็นการประหยัดการใช้น้ำในการเกษตรช่วงฤดูแล้ง ระบบการปลูกพืชหลายชนิดร่วมกัน ทั้ง ไม้ผล ไม้ยืนต้น ไม้ใช้สอย พืชผักพื้นบ้าน เป็นระบบที่ช่วยกระจายผลผลิต และลดความเสี่ยงด้านการตลาด เนื่องจากสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ต่อเนื่อง และหมุนเวียนตลอดปี ระบบเกษตรกรรมทางเลือก จึงเป็นระบบการผลิตที่ช่วยฟื้นฟู และอนุรักษ์สภาพแวดล้อมธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้ และความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งพืช-สัตว์ ซึ่งเป็นการจัดการทรัพยากรการเกษตรและสภาพแวดล้อมธรรมชาติอย่างยั่งยืน
- ระบบเกษตรกรรมทางเลือกสร้างความมั่นคงของปัจจัย 4 เพราะเป็นระบบการผลิตที่มีความหลากหลายของพืชร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ ที่สามารถสร้างผลผลิตอย่างครบเครื่องและหมุนเวียนตลอดปี จึงเป็นระบบการผลิตที่สร้างพื้นฐานการพึ่งตนเองของครอบครัวในเรื่องอาหาร สำหรับการบริโภคได้ต่อเนื่องตลอดปี ทำให้การดำรงชีวิตของครอบครัวดีขึ้น มีอาหารที่มีคุณภาพ และปลอดภัยและมีที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ทำให้ครอบครัวชุมชนและสังคมเกิดความมั่นคงด้านอาหารและสามารถจะอยู่รอดได้ เมื่อเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจในระดับประเทศ
- ระบบเกษตรกรรมทางเลือกเป็นระบบการผลิตที่ช่วยลดต้นทุนในการผลิต การใช้แรงงานในครอบครัว และที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้เกษตรกรสามารถลดรายจ่ายในด้านอาหาร และมีรายได้ต่อเนื่องตลอดปี จากพืชผัก ไม้ผล ไม้ยืนต้น ไม้ใช้สอย และสัตว์ ช่วยกระจายผลผลิตและลดความเสี่ยงด้านผลผลิตและการ

ตลาด ตลอดจนการลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกในเรื่องทุน สารเคมี เมล็ดพันธุ์ ชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรเกิดความมั่นคง และยังยืนจากการผลิตอาหารเลี้ยงครอบครัว ชุมชน และสังคม มีรายได้ตอบสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีพ และเกิดการสะสมทุน หรือการออมของครอบครัว ในรูปของอาหาร ไม้ผล ไม้ยืนต้น ไม้ใช้สอย สัตว์เลี้ยง และผักสด ตลอดจนที่ดินเป็นฐานการผลิตและการเกษตรของเกษตรกร ซึ่งเป็นระบบการออมที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้น เป็นหลักประกันความมั่นคง และสวัสดิการของชีวิตอย่างต่อเนื่องในยามแก่ชรา เป็นมรดกที่มีคุณค่าและมูลค่าสูง ส่งต่อความสมบูรณ์ไปยังรุ่นลูกหลานได้ ซึ่งเป็นแนวทางและพื้นฐานที่สร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ ฐานรากในระดับครัวเรือน ชุมชน และประเทศในระยะยาว เพราะเกษตรกรเป็นประชาชน กลุ่มรากฐานของประเทศ ที่มีบทบาทเป็นผู้ผลิตอาหาร และเป็นผู้บริโภคที่สำคัญ ในการสร้างเสถียรภาพและความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างยั่งยืน

- ระบบเกษตรกรรมทางเลือกเป็นระบบการผลิตที่เสริมกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างค้ำมือของเกษตรกรในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการจัดการทรัพยากรการเกษตรในในระยะยั่งยืน มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดในการสร้างความมั่นคงด้านอาหาร รายได้ และการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นการผสมผสานความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสมที่เกษตรกรเป็นผู้ตัดสินใจเลือกได้ และจัดการได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพของครอบครัว สภาพกายภาพตามภูมิโวกษของท้องถิ่น การจัดสรรแรงงาน การแบ่งบทบาทหน้าที่ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในครัวเรือนในการจัดการและการผลิตทางการเกษตร และระบบการผลิตในระบบเกษตรกรรมทางเลือกที่มีลักษณะหลากหลายทั้งพืชและสัตว์ มีลักษณะของการกระจายผลผลิตและหมุนเวียนต่อเนื่องทำให้ไม่ถูกควบคุมจากระบบตลาดมากนัก เกษตรกรสามารถจัดการตลาดได้เอง โดยนำผลผลิตไปจำหน่ายเองในตลาดท้องถิ่น และการพัฒนาความร่วมมือระหว่างเกษตรกรในการจัดการตลาดร่วมกัน ในรูปของระบบกลุ่ม อันเป็นกระบวนการพัฒนาที่มีคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และเกิดกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของเกษตรกรในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน
- ระบบเกษตรกรรมทางเลือกเป็นกระบวนการเสริมการศึกษา เรียนรู้ และเข้าใจถึงแนวทางการจัดการทรัพยากรการเกษตรอย่างยั่งยืน ตระหนักถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ คือความยั่งยืนในการดำรงชีวิตบนฐานอาชีพเกษตรกรรม ความสัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยกันระหว่างคนและธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรผู้

ผลิตและบริโภคในสังคม ที่จะได้รับผลกระทบจากระบบการผลิตแบบใหม่ ที่มุ่งเน้นการผลิตเพื่อขาย การสร้างกำไรสูงสุด โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ และสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติ ตลอดจนอันตรายจากสารเคมีที่ตกค้างอยู่ในผลผลิตทางการเกษตรที่จำหน่ายแก่ผู้บริโภค

แนวทางการพัฒนาระบบเกษตรกรรมทางเลือก

1. ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม เกษตรกรจึงต้องมีที่ดินที่เหมาะสมเป็นของตนเอง ทั้งในแง่การผลิต ความมั่นคงทางสังคมโดยรวมในระยะยาวถึงจะเกิดขึ้นได้ จึงต้องเร่งรัดการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรให้ถึงมือเกษตรกร โดยการกระจายการถือครองสิทธิที่ทำกินแก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง การพิจารณาถึงการถือครองที่ดินที่เหมาะสมแต่ละครอบครัว ของผู้คนในสังคม และการนำทรัพยากรที่ดินไปใช้ประโยชน์ โดยพิจารณาภาพรวมของที่ดินในประเทศที่มีอยู่กับครัวเรือนของประชากรในประเทศ ในขั้นเริ่มต้นอย่างเร่งด่วนในขณะนี้ไม่มีข้อเสนอเพื่อการใช้ที่ดินที่วางแผนไว้ซึ่งยังไม่ได้คิดจะทำประโยชน์อื่นใดในระยะ 2-5 ปีนี้ ที่สามารถทำการเกษตรได้ เช่น ที่ดินของ วัด โรงเรียน ราชพัสดุ ทหาร รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานราชการต่างๆ สภากิจงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ รวมทั้งที่ดินที่คิดจํานองกับสถาบันการเงินต่างๆ และของผู้มีมั่งมีทั้งหลาย การให้ประโยชน์ที่ดินเพื่อทำเกษตรกรรมทางเลือก จะเป็นผลบุญอันยิ่งใหญ่ต่อผู้ให้ และผู้รับในรูปแบบต่างๆ เช่น การให้ยืม ให้เช่าราคาถูก แบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นต้น จะเป็นการมีส่วนร่วมกันของผู้คนทุกชนชั้นครั้งสำคัญยิ่งในการยกย่องและฟื้นฟูประเทศไทยให้หลุดพ้นจากความยากจนและฟื้นฟูการหนีสินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศและสถาบันการเงินระหว่างประเทศอื่นๆ เร็วขึ้นยิ่งขึ้น จุดเริ่มต้นนี้จะเป็นการแสดงออกถึงความรัก ความเมตตา และความภาคภูมิใจของชนชาติไทยครั้งสำคัญทางประวัติศาสตร์ครั้งหนึ่ง
2. ส่งเสริมให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตร การจัดการสิ่งแวดล้อม และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาระบบเกษตรกรรมทางเลือก โดยสนับสนุนการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและศึกษาดูงานในเรื่อง การปรับปรุง อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรทางการเกษตร การอนุรักษ์พันธุ์พื้นบ้านและความหลากหลายทางชีวภาพ การวางแผนการผลิตและการตลาด การพัฒนาระบบเกษตรกรรมทางเลือกและเกี่ยวกับกิจกรรมอาชีพเสริม
3. ส่งเสริมการจัดทำแปลงสาธิตการจัดการทรัพยากรในโมเดลหลากหลายวิธี โดยการประสานความร่วมมือระหว่างเกษตรกร องค์กรภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน ให้เป็นศูนย์การส่งเสริมและเผยแพร่ด้านการจัดการทรัพยากรการเกษตรแบบยั่งยืนโดยเกษตรกรเป็นศูนย์กลาง

4. ส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบเกษตรกรรมทางเลือก โดยการสนับสนุนและคุ้มครองให้สามารถทำการผลิต และมีรายได้เพียงพอในการดำรงชีพในรูปแบบกึ่งตลาดกึ่งต่ำ เงินอุดหนุนจากกองทุนภายในชุมชน และเงินสนับสนุนจากงบประมาณของรัฐ เป็นต้น
5. พัฒนาตลาดกลางของเกษตรกรให้เป็นการร่วมมือกันจัดการตลาดสินค้าเกษตรกรรมทางเลือก และ หักลดค่าธรรมเนียม โดยเริ่มต้นในการสนับสนุนการบริหารจัดการตลาดกลางที่ได้รับการสนับสนุนจากกรมส่งเสริมสหกรณ์ ให้มีประสิทธิภาพ ยึดทุนและคลองตัวจากการสนับสนุนจากทางราชการ มีการวางแผนการจัดการอย่างมีเป้าหมายที่ชัดเจนร่วมกันของเกษตรกร ที่เชื่อในเกษตรกรสามารถควบคุมและลดการพึ่งพิงปัจจัยต่างๆ จากภายนอกโดยเพิ่มศักยภาพการใช้ปัจจัยและทรัพยากรในท้องถิ่นเพิ่มขึ้น
6. ศึกษาดิฉันอย่างเคร่งครัดต่อข้อตกลงระหว่างรัฐบาลและสมัชชาคนจนในการจัดทำโครงการนำร่องเพื่อการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย ในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ตามเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาระบบเกษตรกรรมทางเลือก ได้ถูกบรรจุไว้ในแผน ๕ ปี และ มีการปรับแผนการพัฒนาเกษตรกรรม ในระยะ 5 ปี ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จนเป็นที่มาให้มีการจัดทำโครงการนำร่องตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 18 มีนาคม 2540 และสำนักนายกรัฐมนตรีมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการนำร่อง เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2540 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตีกรอบงบประมาณไม่ควรให้กระทบต่อโครงการเหล่านี้เลยแต่ควรจัดสรรงบประมาณให้เพิ่มขึ้น เพราะเป็นโอกาสและทางรอดของสังคมไทย โครงการนำร่องที่ได้มีข้อตกลงชัดเจนแล้วมีสาระสำคัญ คือ

(1.) วัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการรูปแบบ เทคนิค วิธีการ ในการพัฒนาเกษตรกรรายย่อย ให้สามารถพึ่งตนเองได้ในระบบเกษตรกรรมยั่งยืนที่เหมาะสมแต่ละชุมชน และภูมิโนะวาศ รวมทั้งรูปแบบการอนุรักษ์ พื้นฟูทรัพยากรดินน้ำ และระบบนิเวศ วิถีอาชาณย์ สำนั้รับเป็นแบบอย่างในการทำการขยายผล และ 2) ส่งเสริมและพัฒนา ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน โดยมีขบวนการพัฒนาที่ไม่จำกัดทางเลือกในการทำการเกษตรของเกษตรกร

(2.) แผนงาน ประกอบด้วย 1) แผนงานด้านการพัฒนาบุคลากรและองค์กรชุมชน 2) แผนด้านการวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วม 3) แผนด้านการพัฒนาการผลิตและการตลาด และ 4) แผนการจัดการและฟื้นฟูทรัพยากรรายฝั้

(3.) งบประมาณดำเนินการ รวมทั้งสิ้น 950,000,000.00 บาท ในระยะเวลา 5 ปี (ปี 2540-2544)

7) การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของคนจนต่อการแก้ไขปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจ

เมื่อวันที่ 15-16 กันยายน 2540 สมิธชาคนจนและกลุ่มนักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชน ได้จัดการสัมมนาในหัวข้อเรื่อง "ข้อเสนอของคนจนต่อการแก้ไขปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจ" นักวิชาการและตัวแทนคนยากจนได้ร่วมกันพิจารณาถึงผลกระทบและแนวทางการแก้ไขปัญหาลงคนจน โดยมีข้อเสนอสู่รัฐประมุขดังนี้ คือ

1. ต้องมีการรวมกลุ่มคนยากจนเพื่อฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง โดยให้เกษตรกรรวมแบบยั่งยืน และ การสร้างเครือข่ายกับคนยากจนในเมือง ซึ่งเป็นตลาดให้คนยากจนในชนบท
2. สร้างขบวนการไม่แบ่งแยกชีวิตที่เข้มแข็ง และมุ่งประโยชน์ต่อคนยากจน ประสานความร่วมมือกับพันธมิตรทุกกลุ่มในสังคม ให้ความสำคัญกับการสร้างกลุ่ม การสื่อสารข้อมูลกับกลุ่มต่างๆ ในสังคม เพื่อการร่วมมือกับสมัชชาคนจนในการแก้ไขปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจ
3. เสนอให้รัฐบาลจัดเก็บภาษีในอัตราก้าวหน้าจากคนรวย เช่น ภาษีมรดก ภาษีที่ดิน ภาษีจากการเช่ากำไรในตลาดหุ้น ภาษีเงินค่าหุ้นพิเศษ
4. สร้างกลไกช่วยเหลือแรงงานที่ตกงานและครอบครัว ตลอดจนระบบประกันสังคมให้กับคนจน
5. ติดตามเรื่องการแปรรูปรัฐวิสาหกิจและนโยบายค่าจ้างลดหย่อนตัวเพื่อไม่ให้มีผลกระทบซ้ำเติมคนยากจนอีก

สำหรับคนจนในเมือง ก็มีข้อเสนอต่อรัฐบาลเพื่อการคลี่คลายปัญหาของคนจนในเมืองจากสภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อสวัสดิความเป็นอยู่ของชาวชุมชนเมือง ซึ่งต่างก็ตระหนักถึงความสำคัญในการร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหานี้และผ่านวิกฤติครั้งนี้ คือ

1. ระดับตนเองและครอบครัว จะดำเนินการเรื่อง 1) การเพิ่มรายได้ โดยจัดหาอาชีพเสริมในครอบครัว ปลุกพืชผักสวนครัว 2) การลดค่าใช้จ่าย ลด ละ เลิก อนามัยหมู่บ้านรณรงค์การบริโภค ใช้บริการของรัฐมากขึ้น ตรวจสอบการให้สาธารณูปโภคไม่ให้รั่วไหล รักษาสุขภาพ ฯลฯ 3) สร้างระบบในครัวเรือน มีการชี้แจงสถานการณ์การเงินในครัวเรือน ให้สมาชิกกับทราบร่วมรับผิดชอบ ติดตามข่าวสารราคาสินค้า จัดระบบสวัสดิการให้สมาชิกในครอบครัว ฯลฯ

2. ระดับกลุ่ม องค์การชุมชน และขบวนการชุมชนเมือง มีเรื่องที่ต้องดำเนินการเร่งด่วน ได้แก่ การจัดประชุมให้การศึกษาเกี่ยวกับเครือข่ายและสมาชิกเกี่ยวกับภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน ดำรวจความเดือดร้อนความต้องการของคนในชุมชน จัดศูนย์กลางแรงงานเพื่อรวบรวมข้อมูลคนว่างงานและประสานการจัดหางาน จัดศูนย์กลางสินค้าราคาถูก จัดให้มีผู้ประสานงานกลาง จัดทำกิจกรรมที่เลี้ยงเพื่อพัฒนาระบบบัญชีสำหรับกลุ่มหรือสหกรณ์ และจัดหากองทุนพัฒนาเครือข่ายขององค์การชุมชนให้เข้มแข็ง และมีเรื่องที่ต้องดำเนินการต่อเนื่อง คือ 1) จัดทำธุรกิจชุมชน นิคมบรมอาชีพ จัดหาทุนดำเนินการ 2) จัดประชุมร่วมกัน 3) จัดกิจกรรมร่วมกันตามความจำเป็น 4) จัดสวัสดิการชุมชนด้านต่างๆ

3. ระดับรัฐบาล มีข้อเสนอ ดังนี้

- ด้านการเมือง เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง เปิดเผยข้อมูลข่าวสารทางเศรษฐกิจแก่ประชาชน รัฐบาลต้องเร่งสร้างค่านาเชื่อถือของระบบการเมือง และเศรษฐกิจ
- ด้านเศรษฐกิจ ให้รัฐบาลมีนโยบาย มาตราการ งบประมาณ แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจคนจนอย่างชัดเจน เปิดเผยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเงินกู้ IMF จัดสรรกองทุนเพื่อพัฒนาที่ถูกละเลยคนจนเมือง สนับสนุนให้คนรายใช้จ่ายเงินเพื่อสร้างงานและรายได้ภายในประเทศ ซึ่งจะส่งผลในการแก้ปัญหาคนจน

เมื่อได้มีการแลกเปลี่ยนกับผู้นำคนจนในเมืองและผู้ทำงานสนับสนุนคนจนในเมือง ได้มองเห็นแนวทางการรวมมือช่วยเหลือกันทั้งระยะสั้นและระยะยาว ดังนี้

- 1) หน่วยงานสนับสนุนคนจน ต้องร่วมพัฒนาและสนับสนุนผู้นำและชาวบ้านในการศึกษา วิจัย ปัญหา สาเหตุ และทางเลือกในการแก้ไขปัญหาคงตนเองและชุมชน โดยเฉพาะวิฤตติการทางด้านเศรษฐกิจที่คนในชุมชนกำลังประสบอยู่
- 2) การเสริมศักยภาพระหว่างชุมชน ให้สามารถเกื้อหนุนและช่วยเหลือกัน ในแนวระนาบ ซึ่งหมายรวมทั้งระหว่างชนบทและเมือง มีความสำคัญที่จะเชื่อมต่อกับหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐและเอกชน ให้สามารถสนับสนุนได้ตรงความต้องการ และสอดคล้องกับทางเลือกที่ได้ตัดสินใจร่วมกันในระดับชุมชน

- 3) จุดเริ่มต้นของการเลือกในการแก้ไขปัญหของชุมชน เป็นเรื่องที่ชุมชนต้องคิดไตร่ตรองให้รอบคอบ และตัดสินใจด้วยตนเองบนพื้นฐานศักยภาพของครอบครัวและชุมชน

สรุปโดยย่อของทางออกสำหรับประชาชนที่เสนอมาตั้งแต่ระดับมหาวิทยาลัยอันแนบแนบเพื่อการพัฒนาพื้นที่ ซึ่งแปรวิกฤติเป็นโอกาสเพื่อการฟื้นฟูประเทศชาติในหลายๆ ด้านพร้อมๆ กันเพื่อจะได้หนุนเสริมซึ่งกันและกัน เกิดเป็นพลังร่วมที่สำคัญในการผลักดันให้สังคมไทยเดินไปข้างหน้าอย่างมั่นคงและอย่างมีคุณภาพในหลายๆ ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง การปกครอง อันเป็นคุณภาพที่พึงประสงค์ของทุกคนในทุกครอบครัว ของทุกชุมชน ในสังคมไทย

การร่วมมือกันพัฒนากลุ่มและองค์กรในชุมชนหลายกลุ่มหลายประเภท ทั้งในเมืองและชนบท ในรูปแบบประชาคม สถาบันการเงินในชนบท เกษตรกรรมกรรมทางเลือก พัฒนาการอุตสาหกรรมในครัวเรือน อุตสาหกรรมเกษตรและต่อเนื่อง การรวมกลุ่มนอกจากจะแก้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจแล้ว ยังช่วยด้านสังคม จริยธรรม วัฒนธรรม ก่อให้เกิดเป็นองค์กรชุมชน และองค์กรประชาชน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของสังคมในอนาคต

การพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชนต่อเนื่องกับเศรษฐกิจระดับมหภาค ทุกสังคมต่างพึ่งพาและพึ่งพิงกันแบบลูกโซ่ ถ้าหากส่วนหนึ่งส่วนใดของสังคมเกิดวิกฤตก็ย่อมกระทบต่อสังคมใหญ่ พลังของสังคมเกษตรกรรมและชนบทซึ่งมีประชากร 45 ล้านคน เป็นพลังหล่อเลี้ยงสังคมเมืองและชนบทของชนไปถึงประเทศโลก การฟื้นฟูเศรษฐกิจระดับชุมชนที่ต่อเนื่องกับเศรษฐกิจระดับมหภาคในช่วงที่ประเทศชาติวิกฤติ จึงจำเป็นต้องทำควบคู่กันไปอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับภูมิปัญญาไทย เพื่อการส่งเสริมการพัฒนาประเทศทุกรูปแบบที่ดำรงความเป็นเอกราชของประเทศ ให้สามารถเชื่อมโยงการฟื้นตัวของเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมไทยจากระดับจุลภาคและมหภาคเข้าหากันให้ได้

6. วิฤทธิเศรษฐกิจไทยและทางออกของประชานมองในภาพรวม

6.1 วิฤทธิเศรษฐกิจครั้งนี้มีความหมายต่อคนไทยอย่างไร

ปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน พอกกล่าวโดยสรุปได้ คือ

1. ปัญหาค่าเงินบาทลดลงประมาณ 30-40% ซึ่งทำให้น้ำมัน, ปัจจัยการผลิต, สินค้าและบริการที่สั่งเข้าจากต่างประเทศสูงขึ้นได้เปรียบกับการที่ค่าเงินบาทต่างประเทศสูงขึ้น เป็นผลกระทบต่อนักทุนการผลิต การขนส่งสินค้าและบริการ และทำให้สินค้าและบริการมีราคาสูงขึ้น ผู้บริโภคก็ลำบากพยายามลดการบริโภค ผู้ผลิตก็ลำบาก

2. ปัญหาการถูก IMF กำหนดนโยบายให้รัฐบาลรัดเข็มขัด ต้องลดงบประมาณค่าใช้จ่ายและหารายได้เพิ่มขึ้น ทำให้รัฐบาลขึ้นภาษีมูลค่าเพิ่มจากเดิมอีก 42% (จากที่เคยเก็บร้อยละ 7 เก็บเพิ่มอีกร้อยละ 3 รวมเป็นร้อยละ 10) ทำให้สินค้าส่วนใหญ่ ทั้งสินค้าที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวันและค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์ปรับราคาสูงขึ้นตามการขึ้นภาษีมูลค่าเพิ่มบวกกับการที่เงินบาทมีค่าลดลง ทำให้รายได้ที่แท้จริงของประชาชนหรือรายได้ที่ลางกระหน่ำไปใช้ซื้อสินค้าและบริการได้ลดลงจากเดิมมาก

3. ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำควบคู่กับภาวะเงินเฟ้อ และการที่สถาบันการเงินมีปัญหา ถูกรัฐบาลสั่งพักดำเนินการ มีภาวะล้มเหลวเนื่องจากการให้สินเชื่อและอัตราดอกเบี้ยสูงขึ้น มีผลให้ธุรกิจหลายประเภท ปิดกิจการหรือมีปัญหาสภาพคล่อง, ขาดทุน, ต้องปลดพนักงาน, ลดเงินเดือนพนักงานเพิ่มขึ้นตามลำดับ ที่เห็นได้ชัดคือ บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์, บริษัทโฆษณา, ธุรกิจสื่อสารมวลชน, ธุรกิจพลังงาน, ธุรกิจออกแบบและก่อสร้าง, อุตสาหกรรมประกอบรถยนต์, อุตสาหกรรมเกี่ยวกับการพิมพ์ ฯลฯ จนถึงเดือนกันยายน 2540 พนักงานถูกเลิกจ้างไปแล้วประมาณ 26,000 คน สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย คาดว่าตลอดทั้งปี 2540 มีผู้ถูกเลิกจ้างงานประมาณ 3 แสนคน และมีผู้ปรับลดรายได้อีก 1 แสนคน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คาดว่าปี 2540 จะมีคนว่างงานทุกประเภทรวม 1.3 ล้านคน หรือร้อยละ 4 ของแรงงานทั้งประเทศ (ปี 2539 มีผู้ว่างงานแบบเต็มตัวราว 3 แสนคน)

4. ปัญหาการที่นักลงทุนต่างประเทศ และไทยขาดความมั่นใจในค่าเงินบาท และการแก้ปัญหาวิกฤติของรัฐบาลไทย ทำให้เรืกหาเงินกู้ต่างประเทศพยายามเรียกทวงหนี้หรือไม่ต่อสัญญาเงินกู้ นักลงทุนต่างชาติไม่เข้าเงินเข้ามาลงทุน และการเก็บเงินดอลลาร์ไว้มากกว่าที่จะปล่อยออกมา

เนื่องจากความไม่แน่ใจว่าค่าเงินบาทจะลดลงไปอีกเท่าไร เงินไหลออกนอกประเทศมากกว่าไหลเข้าระบบการเงินขาดสภาพคล่องและอัตราดอกเบี้ยสูง (กลางเดือนกันยายน 2540 อัตราดอกเบี้ยระยะสั้นสูง 24.50% ต่อปี เทียบกับ มาเลเซีย สิงคโปร์ ไต้หวัน จีนและฮ่องกง ซึ่งอยู่ราว 7-8% ต่อปี - The Economist Sept. 20-26, 1997) การที่อัตราดอกเบี้ยสูง รวมทั้งนักธุรกิจในประเทศรอู้จากธนาคารลดการปล่อยเงินได้ยากขึ้น การทำธุรกิจหลายอย่างต้องใช้เงินสด หรือเงินกู้ยืมจากระบบ ทำให้ต้นทุนทางธุรกิจสูงขึ้น ยิ่งมาเจอกับภาวะเศรษฐกิจชะงัก ประชาชนมีรายได้ที่แท้จริงลดลง ขาดอำนาจซื้อ หรือพยายามประหยัดการใช้จ่ายมากขึ้น จึงทำให้ธุรกิจมีโอกาสล้มละลายขาดทุน และเศรษฐกิจชะงักลงไปอีก แม้แต่ธุรกิจส่งออกซึ่งคาดว่าจะการลดค่าเงินบาทจะทำให้สินค้าไทยมีราคาต่ำลงแข่งขันกับต่างประเทศได้มากขึ้น ก็ยังต้องเจอปัญหาด้านทุนสูง (เพราะอาศัยการตั้งร่ำมา) และการขาดสภาพคล่องด้วยเช่นกัน

5. การที่ค่าเงินบาทลอยตัวต่ำลงมากเกินไปราว 30-40% และยังไม่มีความแน่นอนว่าจะลงไปถึงแค่ไหนในอนาคต ก่อให้เกิดความเล็งแ่และความยากลำบากในการวางแผนของนักธุรกิจและนักลงทุน ทำให้ด้านภณต้นทุนและรายได้ที่แท้จริงได้ยาก นักลงทุนจึงถึงแก่จะลงทุน หากค่าเงินบาทผันผวนไม่แน่นอน เศรษฐกิจก็ยากที่จะฟื้นตัวขึ้นมาได้ การที่เศรษฐกิจฟื้นตัวช้าก็มิใช่ทำให้ค่าเงินบาทยังผันผวน ขาดเสถียรภาพ เป็นการซ้ำเติมซึ่งกันและกัน เหมือนวงจรที่ซ้ำร้ายที่ไม่มีทางออก นอกจากจะต้องหาทางแทรกแซงไม่ให้หลุดจากวงจรนี้

6. การที่เศรษฐกิจชะงัก คนว่างงานมากขึ้น คนมีรายได้ลด ประหยัดการใช้จ่ายมีผลทำให้ขีดความสามารถเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจลดลง ภาคผลิตลง เมื่อรัฐบาลมีรายได้ลดลง ก็ต้องพยายามหาทางตัดงบประมาณรายจ่าย เมื่อมีการตัดงบประมาณรายจ่าย ก็จะทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจภาครัฐลดลง มีผลกระทบให้เศรษฐกิจโดยรวมชะงักลงเรื่อยๆ ยิ่งขึ้นไปอีก รวมทั้งทำให้การพัฒนาด้านการศึกษา สาธารณสุข ดัชนีการต่อประชาชนลดลงไปด้วย นี่ก็เป็นการที่ซ้ำเติมซึ่งกันและกันแบบวงจรที่ซ้ำร้ายอีกวงจรหนึ่ง

กล่าวโดยรวมก็คือ ปัญหาเศรษฐกิจที่ประเทศไทยกำลังเผชิญในขณะนี้ มีความรุนแรงถึงขนาดที่จะเรียกว่าวิกฤติได้ ไม่ใช่เพียงเพราะว่า ขนาดของปัญหา เช่น เงินบาทตกต่ำ, ว่างของราคาแพง, ธุรกิจตกต่ำ, คนตกงาน, การเป็นหนี้ต่างชาติ, การขาดสภาพคล่อง, อัตราดอกเบี้ยสูง มีขนาดใหญ่มากกว่าภาวะปัญหาเศรษฐกิจครั้งก่อนๆ ที่ประเทศไทยเคยเผชิญมาเท่านั้น แต่ที่เป็นวิกฤติยังเป็นเพราะว่าปัญหาเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเพิ่มความรุนแรงเพิ่มขึ้น หรือยืดเยื้อต่อไป อย่างน้อย 2-3 ปี ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ต้องยากลำบากโดยที่ยังไม่มีทางออกที่เห็นได้ชัด เนื่องจากปัญหามีขนาดใหญ่โตและเกิดขึ้นพร้อมกันจำนวนมาก ในขณะนี้สังคมไทยมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น เงินในของ IMF, การขาดผู้นำที่ชัดเจน อนาคต เห็นการณ์ไกล, การขาดประสิทธิภาพของระบบราชการ รัฐ

วิสาหกิจ และระบบบริหารธุรกิจเอกชน, การไม่มีแผนนโยบายการแก้ปัญหาที่เป็นเอกภาพชัดเจน จึงมีแต่จะซ้ำเติมสถานการณ์ให้เลวร้ายลง ทำให้เราต้องตกอยู่ในวงจรของภาวะเศรษฐกิจขบเซาะ ครอบงำไปกับภาวะราคาแพง (Stagflation) อย่างหาทางขยอกจากวงจรแห่งความชั่วร้ายดังกล่าวนี้ ได้ยากมาก โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาถึงขีดความน่าเชื่อถือและสามารถของผู้นำ และขีดความสามารถในการแข่งขันของไทยโดยทั่วไป ซึ่งสถาบันวิเคราะห์ระดับนานาชาติที่ลวิเคราห์เลนต์เคย วิเคราะห์ไว้ว่าถ้าว่าประเทศกลุ่มที่เศรษฐกิจกำลังขยายตัวด้วยกันอย่างมาก

ปัญหาที่สำคัญคือ ประชาชนไทย โดยเฉพาะชนชั้นนำ ฝ่ายการเมือง และฝ่ายข้าราชการ และภาคเอกชนบางส่วนยังไม่ตระหนักว่าเรากำลังเผชิญกับวิกฤติที่รุนแรงถึงกว่าครึ่งใดในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมืองสมัยใหม่ของไทย ดังจะเห็นได้จากกรณีที่พวกนักการเมืองก็ยังคงเล่นเกมการเมืองแย่งอำนาจกัน ใจมตีกันด้วยเรื่องเล็กๆ ตามปกติ และยังคงปกป้องผลประโยชน์ระยะสั้นของตนเอง เรื่องตำแหน่งรัฐมนตรี, เรื่องงบประมาณกระทรวงที่ตนดูแล ฯลฯ โดยที่พวกเขาไม่ได้คำนึงเลยว่าขณะนี้เรากำลังเผชิญวิกฤติการณ์ที่เทียบได้กับการประกาศภาวะฉุกเฉินและต้องระดมกำลังแก้ปัญหาอันเร่งด่วนและจริงจัง ไม่ใช่มีแว่นตาขีดแย้งแย้งผลประโยชน์ระยะสั้นกัน ขณะที่ไฟกำลังจะไหม้บ้าน

ที่ว่าวิกฤติการณ์รุนแรงมากกว่าครึ่งใด เพราะเศรษฐกิจของไทยในปัจจุบันเป็นเศรษฐกิจแบบเปิด ที่มีขนาดการพึ่งพาการระดมทุนและการค้าต่างประเทศสูงกว่ายุคก่อนๆ มาก (เฉพาะการค้าระหว่างประเทศในปี 2539 มีสัดส่วนราวร้อยละ 67 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ เทียบกับที่เคยมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 30 เศษๆ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปี 2519) เมื่อเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจที่เป็นผลมาจากความสัมพันธ์กับต่างประเทศ ผลกระทบต่อประชาชนจึงกว้างขวางรุนแรงยิ่งกว่าสมัยเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกในปี พ.ศ. 2473 หรือสมัยน้ำมันขึ้นราคาในช่วงปี 2516-2517 ซึ่งประชาชนไทยยังลืมนิสัยพึ่งตนเองเป็นสัดส่วนที่สูง และไม่ได้พึ่งพาสัมพันธ์กับการระดมทุนและการค้าระหว่างประเทศมากนักเช่นในยุคปัจจุบัน

การที่ชนชั้นนำทางการเมืองและข้าราชการชั้นนำของไทยไม่ตระหนักว่าเรากำลังเผชิญกับปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคมที่รุนแรง ก็คงเป็นเพราะว่าพวกเขา 1) มีฐานะและรายได้ประจำที่มั่นคงจนไม่รู้สึกถึงผลกระทบอันเลวร้ายของพวกเขาเท่าที่ควร 2) พวกเขาขาดความรู้ความสามารรถและจินตภาพที่จะเข้าใจปัญหาความลึกซึ้งวิกฤติการณ์ของเศรษฐกิจไทยซึ่งส่วนหนึ่งถูกกำหนดโดยเศรษฐกิจทุนนิยมโลก และ 3) พวกเขาถูกครอบงำทางความคิดโดยเทคโนโลยีและนักเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก (ที่ถูกครอบงำจากแนวคิดธนาคารโลกและกองทุน IMF) ให้เชื่อว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเพียงปัญหาทางเทคนิคในเรื่องการจัดการทางการเงินการคลัง ซึ่งจะแก้ไขได้ภายใน 2-3 ปี ภายหลังจากการปฏิบัติตามเงื่อนไขของ IMF แล้ว

ดังนั้น แม้ชนชั้นนำทางการเมืองและบริหารราชการของไทยจะรู้ดีว่าพวกเขากำลังเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจที่ยากลำบากแต่พวกเขาก็ไม่ได้คิดว่ามันเป็นวิกฤติการณ์ที่ใหญ่โตอะไรมากมายนัก - รวมทั้งความที่พวกเขาเป็นนักการเมืองประเภทต้องหาเสียง พูดยให้ประชาชนมีความหวังไปวันๆ พวกเขาจึงไม่อยากจะคิด ไม่อยากบอกให้ประชาชนเข้าใจว่าประเทศกำลังเกิดวิกฤติการณ์ที่พวกเขามีส่วนในการสร้าง เพราะเกรงว่าประชาชนจะโทษพวกเขา หรือประชาชนจะขวัญเสีย ไม่เชื่อมั่นภักดีของพวกเขาก็ได้ พวกเขาเลือกใช้วิธีทำให้วิกฤติดูเบาบางลงโดยวิธีการพูดปลอบใจประชาชน (และปลอบใจตัวเองด้วย) และโน้มน้าวให้ประชาชนเชื่อว่า IMF และพวกเขากำลังแก้ปัญหาอยู่

ประชาชนทั่วไปก็ดูจะยังไม่ได้ตระหนักถึงวิกฤติครั้งนี้เท่าที่ควร โดยเฉพาะคนรวยคนชั้นกลางในกรุงเทพฯ และเมืองใหญ่ยังคงใช้รถส่วนตัว ขับจ่ายใช้สอยฟุ่มเฟือยกันตามปกติ บางคนอาจจะรู้สึกว่ามันจะประหลาดลงบ้าง แต่ก็ไม่ได้ประหลาดอย่างจริงจัง หรือไม่ได้ตื่นตัวในเรื่องการประหยัดลดละเลิกขนาดนัก เมื่อเทียบกับขนาดของวิกฤติที่กำลังจะถูกลามลามยิ่งขึ้นใน 1-2 ปีข้างหน้า ส่วนหนึ่งก็คงเพราะการที่ประชาชนส่วนใหญ่รับข้อมูลข่าวสารจากรัฐบาลว่า เป็นปัญหาความผิดพลาดทางเทคนิคของการบริหารจัดการทางเศรษฐกิจและการเงินการคลัง ซึ่งรัฐบาลกำลังแก้ไขอยู่ และจะแก้ไขภายใน 2-3 ปี ส่วนหนึ่งก็เป็นผลมาจากการล้มเหลวของการจัดการทางการศึกษา และการพัฒนาทางเศรษฐกิจสังคมที่ผ่านมา ที่ทำให้ประชาชนไทยส่วนใหญ่เชื่ออะไรๆ แบบเชยตามกัน ไม่ได้สนใจติดตามวิเคราะห์ปัญหาเศรษฐกิจการเมืองอย่างจริงจัง ประชาชนไทยยังใช้ชีวิตเยินยอนลิ้มรสแบบพอจืด ทำมาหากินและสนุกสนานไปวันๆ โดยไม่รู้จักคิด ไม่รู้จักวิเคราะห์ ถูกครอบงำให้มีกรอบความคิดที่เชื่อมั่นในนโยบายการพัฒนาทางเศรษฐกิจไปสู่ความเจริญเติบโตอย่างไม่รู้ที่สิ้นสุด เชื่อมั่นในเรื่องการแสวงหาเงิน และการบริโภคหาความสุขพอใจสูงสุด ทำให้พวกเขาไม่ตระหนักหรือไม่อยากสนใจเรื่องวิกฤติมากเท่าที่ควรจะเป็น นอกจากคนที่ได้รับผลกระทบโดยตรง เช่น ตกงาน, ธุรกิจขาดทุนหรือผู้มีรายได้ที่ต้องขึ้นของแพงขึ้นมาก แต่หลายคนก็ยังพยายามคิดว่ามันเป็นเรื่องผินผายเพียงชั่วคราวและในไม่ช้ามันจะหายไป

ปัญหาการที่ทั้งชนชั้นนำ และประชาชนส่วนใหญ่ไม่ตระหนักถึงปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ หรือตระหนักบ้างแต่ไม่ถึงกับถึงขั้นเข้าใจสภาพที่มาของวิกฤติเศรษฐกิจครั้งนี้ และมองปัญหาอย่างง่ายๆ ว่าถ้าทำตาม IMF บอกแล้วปัญหาทุกอย่างจะถูกแก้ไขให้หมดไปใน 2-3 ปีข้างหน้า เป็นปัญหาที่รุนแรงถึงกับว่าตัววิกฤติเศรษฐกิจเอง การที่เศรษฐกิจไทยพังทลายอย่างรวดเร็วในช่วง 2-3 เดือน ภายหลังจากลดค่าเงินบาทและการรับเงื่อนไข IMF ในเดือนกรกฎาคมและสิงหาคม 2540 สะท้อนให้เห็นชัดว่า สังคมไทยนอกจากไม่มีระบบเตือนภัยที่ดี ยังเป็นสังคมประเภทที่ไม่พร้อมไม่สนใจระบบเตือนภัยใดๆ ด้วย สิ่งที่เป็นวิกฤติมากที่สุดขณะนี้คือ กรอบวิถีคิดของชนชั้นนำ และเทคโนโลยีและเครื่องมือของไทยที่เขาตัวเองและผลประโยชน์ของตัวเองและพรรคพวกเป็นศูนย์กลางในการคิด, ตัดสินใจและลงมือทำการทุกอย่างโดยไม่มองการณ์ไกลและไม่มองผลประโยชน์ส่วนรวมในระยะ

ยาว และแม้พวกเขาจะเป็นคนทำให้เกิดวิกฤติแล้ว พวกเขายังไม่มีความสำนึก ยังพยายามโทษคนอื่น ๆ โทษปัจจัยอื่น ๆ และไม่มีความคิด ความสนใจที่จะเพ่งพินิจพิจารณาวิกฤติที่เกิดขึ้นอย่างวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อหาบทเรียนและมองหาทางแก้ ทางออกอย่างรอบด้าน มากกว่าที่จะเชื่ออะไรง่าย ๆ อย่างการเชื่อว่า IMF คือเทวดาหรือคือพ่อที่จะมาช่วยแก้ปัญหาทุกอย่างให้ ภาวะของการปล่อยให้เกิดวิกฤติและการตามแก้วิกฤติภายใต้กรอบคิดแบบเก่านี้สะท้อนให้เห็นว่าสิ่งที่เรากำลังเผชิญไม่ใช่แค่ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจเท่านั้น แต่เป็นวิกฤติทางการเมือง วิกฤติทางสังคม และวิกฤติทางภูมิปัญญาซึ่งรุนแรงและมีความสลับซับซ้อน มีความยากลำบากในการหาทางแก้ไขยากยิ่งกว่าปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจ

6.2 ผลกระทบต่อประชาชนกลุ่มต่างๆ

วิกฤติเศรษฐกิจในคราวนี้ มีผลกระทบในทางลบต่อประชาชนส่วนใหญ่ เศรษฐกิจและลักษณะของผลกระทบต่อประชาชนกลุ่มต่างๆ จะแตกต่างกันไปดังนี้

กลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบในทางลบมากที่สุด คือ กลุ่มถูกจ้างภาคอุตสาหกรรมและบริการ ซึ่งมีอัตราการประมาณ 5-7 ล้านคน โดยเฉพาะผู้ที่ถูกเลิกจ้างงาน ในช่วงเดือนสิงหาคม-กันยายน 2540 ไม่น่ากว่า 2-3 หมื่นคน และ สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย (TDRI) คาดหมายว่า ถึงสิ้นปีนี้จะมียูถูกเลิกจ้างงานราว 3 แสนคน และมีผู้ถูกปรับลดเงินเดือนอีก 1 แสนคน ถึงคนที่ไม่ได้รับผลกระทบถูกเลิกจ้างหรือลดเงินเดือนโดยตรง ก็จะมีรายได้แท้จริงลดลง เพราะภาวะเงินเฟ้อ การขึ้นราคาของแพง การที่อัตราดอกเบี้ยสูงขึ้น ก็ทำให้คนที่ซื้อบ้าน รถยนต์ สินค้าอื่นแบบผ่อนส่งต้องจ่ายดอกเบี้ยสูงขึ้น คนที่ตกงานไม่มีปัญญาผ่อนส่งต่อก็จะถูกยึดทรัพย์สินที่ส่งมาได้แล้วส่วนหนึ่งคืน

กลุ่มนายจ้างผู้ประกอบการส่วนตัว, ผู้ประกอบการครอบครัวภาคอุตสาหกรรมและบริการ ที่มีอยู่ราว 6 ล้านคน ก็ได้รับผลกระทบจากต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น (เพราะการลดค่าเงินบาท, การขึ้นภาษีมูลค่าเพิ่ม, ราคาสินค้าได้ยาก, อัตราดอกเบี้ยสูงขึ้น) และยอดขายตก ทำให้ธุรกิจล้มละลายขาดทุน, ปรับลดการผลิต จำนวนไม่น้อย ทั้งบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์, บริษัทอสังหาริมทรัพย์, การก่อสร้าง, บริษัทธุรกิจโฆษณา, สื่อมวลชน, ธุรกิจโรงแรม, ร้านอาหาร, ร้านค้าปลีก, สถานบริการต่างๆ, อุตสาหกรรมการผลิตและร้านค้าทั่วไป ผู้ที่ได้รับผลกระทบน้อยหรือได้ผลในทางบวก คือ ผู้ส่งออก แต่ผู้ส่งออกโดยเฉพาะผู้ส่งออกรายกลางและรายย่อม ก็มีปัญหาค้นทุนสูง, ขาดเงินทุนหมุนเวียน ทำให้ไม่ได้ประโยชน์เท่าที่ควร

แรงงานในภาคเกษตร จำนวน 15.6 ล้านคน ซึ่งเป็นคนกลุ่มที่ใหญ่ที่สุด ก็ได้รับผลกระทบทางลบจากการที่ต้องซื้อของแพงขึ้น ทั้งพวกปุ๋ยเคมี, ยาปราบศัตรูพืช, น้ำมันหรือค่าจ้างรถไถ, ผลิตภัณฑ์อาหารสัตว์สำหรับผู้เลี้ยงสัตว์ และค่าน้ำมันสำหรับชาวประมง ตลอดจนสินค้าอุปโภค บริโภค

อื่นๆ แม้ว่าถ้าวัดค่าเงินบาท น่าจะช่วยให้มีการส่งสินค้าเกษตรออกไปขายต่างประเทศได้เพิ่มขึ้น เพราะราคาถูกลง แต่เกษตรกรมักไม่มีอำนาจต่อรอง จึงขายไม่ค่อยได้ราคาเพิ่มขึ้น เปรียบเทียบกับต้นทุนที่สูงขึ้นและสินค้าอุปโภคบริโภคที่สูงขึ้นแล้ว อาจขายยิ่งขาดทุนมากกว่า นอกจากนั้นเกษตรกรซึ่งเคยเป็นแหล่งรายได้สำคัญด้านรับเกษตรกรในปัจจุบันก็จะลดลง รวมทั้งภาคเกษตรยังจะต้องแบกรับภาระ ญาติพี่น้อง ลูกหลานที่ตกลางจากในเมือง กลับมาอยู่บ้านเพราะไม่มีหนทางไปอีกด้วย

กลุ่มข้าราชการและลูกจ้างราว 2.2 ล้านคน ก็ได้รับผลกระทบในทางลบ ในแง่ รัฐบาลต้องใช้งบประมาณ เลิกจ้างลูกจ้างราวครึ่งหนึ่งของที่เคยจ้าง ข้าราชการเองก็ถูกตัดเบี้ยประชุม, ถูกจำกัดไม่ให้ไปสัมมนาไปดูงาน ถูกตัดโอกาสที่จะได้เงินเดือน 2 ขึ้น ค่ารักษาพยาบาลถูกขึ้นงวดและเบิกได้ช้า รวมทั้งมีข่าวว่าผู้มีเงินประจำตำแหน่ง (ทางวิชาการหรือบริหาร) ระดับซี 9 ขึ้นไปจะถูกตัดเงินประจำตำแหน่ง

สำหรับคนที่อยู่นอกกำลังแรงงาน 26.9 ล้านคน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กและเยาวชน และส่วนหนึ่งเป็นคนชรา, เป็นมือบวช, ผู้ทุพพลภาพ ฯลฯ ก็ได้รับผลกระทบในทางลบเช่นกัน เพราะปกติคนกลุ่มนี้ต้องพึ่งคนที่เป็แรงงาน เมื่อคนที่เป็นแรงงาน ตกลงหรือมีรายได้แท้จริงลดลง ก็ยอมทำให้ผู้ที่ต้องพึ่งพาหรือเคยได้รับความช่วยเหลือ ได้รับความช่วยเหลือลดลงด้วย เช่น แม้แต่คนที่บวชและทำบุญก็ลดลง เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจ เด็กจากครอบครัวที่ยากจนอยู่แล้ว อาจจะต้องขาดอาหารที่มีคุณภาพหรือขาดการดูแลมากกว่านั้น หรืออาจจะถูกพ่อแม่ให้เด็กเรียนกลางคัน เพราะอยากให้มีมาช่วยทำงาน หรือไม่มีเงินจะส่งเสีย, คนทุพพลภาพก็ต้องขาดการดูแล สวัสดิการด้านสังคมลงเพราะ การศึกษาพยาบาล จะลดลง เพราะการใช้งบประมาณของรัฐบาลที่มีลดกระทบไปทั่ว รวมทั้งงบการศึกษา, งบทุนรัฐบาลที่ส่งคนไปศึกษาต่อต่างประเทศ ก็ถูกตัดไปด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ควรตัดเป็นอย่างยิ่ง เพราะการลงทุนทางการศึกษา หากลงทุนถูกทางย่อมจะเป็นประโยชน์ ในการฟื้นฟูพัฒนาประเทศ การใช้งบประมาณแบบเหมาวม อย่างไม่จำแนกให้ดี ย่อมเป็นผลเสียหลายทั้งในระยะสั้นและระยะยาวได้

กล่าวโดยรวมแล้ว เวลาเกิดปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำควรดูไปกับภาวะเงินเฟ้อ หรือราคาพืช เช่นนี้ กลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบรุนแรงมากที่สุด คือ คนจน และคนรายได้ปานกลาง ที่มีรายได้ประจำที่จะมีรายได้ที่แท้จริงลดลง เนื่องจากรายได้เท่าเดิม ซื้อสินค้าได้ลดลง แม้แต่เกษตรกรซึ่งดูน่าจะขายสินค้าเกษตรไปต่างประเทศได้เพิ่มขึ้น ก็จะถูกต้นทุนการผลิตและการบริโภคที่สูงขึ้นหักลบกลบหนี้ไป ทำให้ไม่ได้ประโยชน์เพิ่มขึ้น บางส่วนอาจจะยิ่งยากจน แม้แต่ธุรกิจ พืชค้า ซึ่งเคยผลักดันราคาสินค้าให้ผู้ซื้อได้ คราวนี้ก็จะลำบากกว่าทุกครั้ง เพราะประชาชนมีรายได้แท้จริงและอำนาจการซื้อลดลง ถ้าจะเพิ่มราคาสินค้าขึ้นมาก ก็จะขายได้ลดลง คนที่นำจะดีกว่าเพื่อนก็คือ

ผู้ผลิตและผู้ขายสินค้าส่งออกที่นำจะขายแข่งขันในตลาดโลกได้ดีขึ้น เพราะค่าเงินบาทลดลงถึง 30-40% ก็ต้องเจอต้นทุนที่สูงขึ้นเช่นกัน โดยเฉพาะสินค้าอวกาศที่ต้องใช้ปัจจัยการผลิตตั้งเข้าสูง เช่น อิเล็กทรอนิกส์ พลาสติก รถยนต์ ก็จะหักลบกันไปโดยแทบไม่ได้กำไรเพิ่มขึ้น ธุรกิจส่งออกหลายแห่งเจอปัญหาด้านทุนเรื่องดอกเบี้ยและการเงินที่จะใช้หมุนเวียนสูงขึ้นด้วย พวกอุตสาหกรรมขนาดใหญ่มักส่งออกได้เพิ่มขึ้น อาจจะได้ประโยชน์กว่ากลุ่มอื่น แต่ต้นทุนในการผลิตก็สูงขึ้นชดเชยตัวเองและจะมีผลกระทบถึงมือต่อไป ถ้าประเทศไทยยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาคเศรษฐกิจ ทำให้ค่าเงินบาทกระเตื้องขึ้นบ้างและมีเสถียรภาพอย่างแท้จริง

6.3 สาเหตุ สภาพปัญหาและแนวนโยบายในการแก้ไข

ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจไทยในครั้งนี้ มีความหมายที่ลึกซึ้งมากกว่าปัญหามลพิษหรือผลขาดในการดำเนินนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจแบบฟองสบู่ (กู้เงินต่างประเทศมาเก็งกำไรในเรืออสังหาริมทรัพย์, หลักทรัพย์และการบริโภคมากเกินไป) ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา วิกฤติเศรษฐกิจไทยครั้งนี้มีรากเหง้ามาจากพัฒนาการของโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจโลกทุนนิยมที่ต้องการขยายตลาดเพื่อผลกำไรเป็นหลัก การที่คนรวยกู้เงินต่างประเทศมาลงทุนและบริโภคอย่างไร้ประสิทธิภาพ และทำให้คนทั่วประเทศเดือดร้อน เพราะของแพง, ต้องตกงาน, ถูกลดเงินเดือน, ถูกลดรายได้อีก, สะท้อนให้เห็นว่าวิกฤติคราวนี้เป็นปัญหาวิกฤติในทางการเมืองและสังคมด้วย

วิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคมที่กำลังเกิดขึ้นและขยายตัวนี้มีสาเหตุที่ตัวคือ 4 ประการ คือ

1) ความผิดพลาดของการดำเนินนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ ตามแนวคิดของธนาคารโลก และ IMF ซึ่งเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของประเทศร่ำรวย ที่เน้นการลงทุนและการค้ากับต่างประเทศ เน้นการเพิ่มผลผลิตและบริการ, เน้นการหากำไรและความพอใจในการบริโภคสูงสุดแบบมีใครบวกรวาก็ดีเสียอะไร, มากกว่าจะคำนึงถึงการพัฒนาเพื่อการสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจภายในประเทศ การสร้างภูมิปัญญาและคุณภาพชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ การกู้เงินจากต่างประเทศจำนวนมากได้ใช้ไปเพื่ออุตสาหกรรมที่พึ่งพาเครื่องจักร เทคโนโลยี และวัตถุดิบจากต่างประเทศมาก ทำให้ยังลงทุนยังต้องขาดดุลการค้าและบริการและยังต้องเป็นหนี้ต่างชาติเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ก็ยังมีภาระผูกพันลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์, ตลาดหลักทรัพย์และการบริโภคมากเกินไป เมื่อเศรษฐกิจใช้หนี้สินได้ของทั้งประเทศตกต่ำลง รัฐบาลก็เข้ามาช่วยภาคธุรกิจเอกชนโดยการหาช่องทางกู้หนี้เพิ่มหรือให้ประเทศมีสภาพคล่องเพิ่มขึ้น และต้องถูกบังคับให้ดำเนินนโยบายตามเงื่อนไขของ IMF และเจ้าหนี้ต่างชาติเพิ่มขึ้น

2) ระบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองแบบเจ้าขุนมูลนายและทุนนิยมบริวาร ที่อำนาจ,

ทรัพย์สินและรายได้กระจุกตัวอยู่ในมือคนกลุ่มน้อย ไม่กระจายไปสู่คนส่วนใหญ่อย่างทั่วถึง ทำให้เกิดการพัฒนาที่ไม่สมดุลและเท่ากับต้องไปสนับสนุนแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นการส่งออก เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ยากจนไม่มีอำนาจซื้อ แม้ไทยจะมีประชาชนถึง 60 ล้านคนพอๆ กับอังกฤษ หรือฝรั่งเศส แต่มีกำลังซื้อน้อยกว่าถึง 10 เท่า ทำให้เกิดการพัฒนาระบบแบ่งเศรษฐกิจไทยเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนเจ้าของผู้ประกอบการ, พนักงานอุตสาหกรรม, การค้า การบริการที่ร่ำรวยหรือมีรายได้สูง และชนชนบทและชนชนแออัดในเมืองที่ยากจน การที่อำนาจการเมืองและเศรษฐกิจถูกผูกขาดในมือคนกลุ่มน้อย ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ที่ยากจนและระดับการศึกษา, การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่ำ ถูกครอบงำทางความคิดและถูกครอบงำทางการเมืองและเศรษฐกิจ ไม่สามารถสร้างอำนาจต่อรอง และมีส่วนในการกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้

3) การที่ระบบการเมืองและการบริหารราชการมีประสิทธิภาพต่ำ และมีการฉ้อฉล มีการใช้อิทธิทธิและการเล่นพรรคเล่นพวกสูง ทำให้ประเทศไม่สามารถคัดสรรผู้นำและผู้บริหารงานที่มีความฉลาดรอบรู้ มีจินตภาพเห็นการณ์ไกลและซื่อตรงขึ้นมาเป็นผู้นำและผู้บริหารประเทศในยุคที่สังคมโลกเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและมีปัญหาซับซ้อนได้ เมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ แล้วขีดความสามารถในการบริหารประเทศอยู่ในระดับต่ำมากและมีภาพลักษณ์ในระดับสูง ทำให้ประเทศไทยขาดความสามารถที่จะตระหนักถึงวิกฤติที่กำลังจะเกิดขึ้นล่วงหน้าและถึงปัญหาจะมาถึงตัวแล้วก็ยังขาดความรู้ความสามารรถในการแก้ปัญหาและยังตัดสินใจผิดพลาดทำให้เสียหายหนักยิ่งขึ้น เศรษฐกิจพังทลายรวดเร็วยิ่งขึ้น

4) การที่ระบบการศึกษาขาดความรู้ การสร้างความรู้ ความคิด ความเชื่อ ของไทยมีลักษณะการถ่ายทอดแบบท่องจำ จากความรู้ดั้งเดิม, ค่านิยมดั้งเดิม และตำรา ทำให้ไม่ได้ฝึกฝนการคิด การวิเคราะห์อย่างวิพากษ์วิจารณ์ ไม่สามารถประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้จะเป็นประเทศ รับการศึกษาจากตะวันตกมานานกว่าร้อยปี แต่ก็ยังใช้วิธีการถ่ายทอดและเรียนรู้จากตำรา(เล่มเก่า ๆ) ไม่ได้วิจัยค้นคว้า สร้างความรู้ใหม่ด้วยตนเอง ทำให้ได้ขงทั้งพาเทคโนโลยีและความรู้จากภายนอกโดยตลอด เรียกได้ว่าทั้งถูกครอบงำด้วยระบบความคิดความเชื่อแบบเก่าและการเป็นเมืองขึ้นทางปัญญาของฝรั่ง

วิฤติเศรษฐกิจไทยเป็นปัญหาทางโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองที่เกิดขึ้นต่อเนื่องมายาวนานแล้ว ไม่ใช่เพิ่งเกิดและไม่ใช่ว่าเป็นปัญหาทางเทคนิคเชิงเศรษฐศาสตร์ที่จะแก้ได้ง่ายๆ ล้วนๆ ภายใน 2-3 ปี ดังมาตรการ 7-8 ข้อที่กองทุน IMF เสนอมาเท่านั้น แม้ว่ามาตรการของ IMF จะมีตัวยาที่ดีอยู่บ้าง เช่น การเพิ่มวินัยทางการเงิน การคลัง การเน้นความโปร่งใสในการบริหาร ซึ่งอาจจะช่วยให้เงินทุนสำรองต่างประเทศเพิ่มขึ้น ต่างชาติเชื่อมั่นที่จะปล่อยกู้หรือมาลงทุนมากขึ้น แต่ก็จะมีผลข้างเคียง เช่น เงินเฟ้อ การเพิ่มภาษี การกระจุกตัวของทุน การว่างงาน, ค่าจ้างที่แท้จริงลดลง ฯลฯ ที่

ทำให้คนจนยากลำบากมากขึ้น ดังที่เกิดขึ้นมาแล้วในประเทศอื่นๆ รวมทั้งเม็กซิโก ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์กระแสหลักของไทยหลายคนเชื่อว่าเม็กซิโกซึ่งรับเงื่อนไข IMF มาตั้งแต่ปี 2537 ในขณะนี้แก้ปัญหาได้แล้ว แต่จริงๆ แล้วประชาชนเม็กซิโกส่วนใหญ่ที่ยากจนยังยากลำบาก เพราะประเทศเป็นหนี้ต่างชาติเพิ่มขึ้นตามลำดับ ทางธนาคารเพื่อสังคมสูงถึงร้อยละ 17 แม้จะลดลงจากเมื่อ 2 ปีก่อนมาแล้วก็ตาม, คนยังว่างงานมากกว่าร้อยละ 9 และคนส่วนใหญ่มีรายได้แท้จริงลดลง (IFR World Bank Report September 1997)

IMF ไม่ใช่มหาเวทดาที่จะรักษาใครให้หายขาดได้ทุกราย และไม่ได้มาช่วยรักษาใครอย่างอุทิศตัวโดยไม่คิดค่ารักษาเลย IMF เป็นกองทุนลักษณะคล้ายธนาคารที่ถูกควบคุมโดยประเทศจีรวม (สหรัฐมีหุ้นและมีเสียงเกิน 20% กลุ่มประเทศจีรวม 10 ประเทศ (G 10) มีหุ้นและมีเสียง 55%) มีหน้าที่หลักคือ ส่งเสริมสภาพคล่องทางการเงินของประเทศต่างๆ เพื่อสนับสนุนการลงทุนและการค้าของเศรษฐกิจโลกทุนนิยมเสรีข้ามชาติ การที่ IMF ปลดปล่อยเงินกู้ยืมอย่างคิดดอกเบี้ยและมีเงื่อนไขให้กับเม็กซิโก ไทย และประเทศอื่นๆ ก็เพื่อช่วยให้ประเทศที่มีปัญหาขาดความน่าเชื่อถือว่าจะเป็นลูกหนี้ที่ดีหรือไม่ ได้มีกำลังวังชาพอที่จะทำงานหนักและอยู่อย่างรัดเข็มขัด เพื่อจะได้สามารถหาเงินมาใช้หนี้ต่อไปได้ และ IMF ก็จะได้มีดอกเบี้ยและเงินต้นกลับคืนมางานที่จะต้องทำต่อไป IMF ไม่ได้เป็นสถาบันการกุศล, ไม่ได้เป็นหมอนอกอุดมคติที่จะมาช่วยรักษาให้ใครสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงเติบโตเข้มแข็ง วิกฤติและสิ่งเองโดยไม่จำเป็นสิ่งหนึ่งซึ่งหมดเขตแต่อย่างใด แม้แต่ความสามารถในการเยียวยาของ IMF ก็ถูกนักเศรษฐศาสตร์ในหลายประเทศตั้งคำถามอยู่ตลอด เนื่องจากผู้เขียนรายงาน IMF ส่วนใหญ่เป็นนักเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่มีแนวคิดแบบจารีตนิยม และมักจะตั้งคำถามเดียวกันให้คนใช้ทุกประเทศ (นโยบายจำกัดการขยายตัวทางการเงินและการคลัง, ลดขนาดภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ, ส่งเสริมธุรกิจเอกชนและการลงทุนของต่างชาติ, ส่งเสริมการเจริญเติบโตจากการส่งออก) โดยไม่ได้ใส่ใจหรือไม่ได้สนใจความแตกต่างของแต่ละประเทศ โดยเฉพาะไม่สนใจประชาชนส่วนใหญ่ที่ยากจน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าประเทศโลกที่สามที่ไปหาหมอ IMF ในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา แม้จะสุขภาพดีขึ้นชั่วคราว 2-3 ปี แต่หลังจากเวลาผ่านไป 5 ปี 10 ปี ประเทศโลกที่สามคนไข้ก็ยังความเวียนกลับไปให้หมอ IMF รักษาใหม่เป็นส่วนใหญ่ นั่นก็คือ ยังคงอยู่ในวงจรของการเป็นหนี้และการพึ่งพาทุนต่างชาติอย่างต่อเนื่องในระยะยาว ทพนายประเทศรวมทั้งเวเนซุเอล่า เม็กซิโกก็ยังคงเผชิญกับปัญหาการเป็นหนี้ต่างชาติเพิ่มขึ้น เงินเฟ้อ, ปัญหาการว่างงานและปัญหาสังคมอื่นๆ โดยคนที่รับภาระหนักยากลำบากที่สุดก็คือคนส่วนใหญ่ที่ยากจนซึ่งต้องเผชิญกับปัญหาค่าครองชีพเพิ่มสูงกว่ารายได้ที่แท้จริงและยังต้องดิ้นรนทำงานหนักมากยิ่งขึ้น (Oxfam International Growth With Equity And Agenda For Poverty Reduction 15 Sept. 1997.)

ในกรณีของประเทศไทยก็เห็นได้ชัดว่าการที่เงินบาทมีค่าลดลง 30% หลังจากประกาศลอยตัวค่าเงินบาท ทำให้น้ำมันและของอื่นๆ ส่วนใหญ่ขึ้นราคาตามราว 20-30% ทั้งนี้ และประชาชนก็ยังต้องรับภาระจ่ายภาษีมูลค่าเพิ่มเวลาซื้อสินค้าและบริการเพิ่มจากเดิมขึ้นอีก 43% (จากเดิมร้อยละ 7 เพิ่มอีกร้อยละ 3) และธุรกิจต้องล้มละลายหรือต้องขาดทุน ต้องลดขนาดกิจการ คนจำนวนหลายหมื่นคนต้องถูกปลด ถูกลดเงินเดือน ค่าจ้าง สวัสดิการ ฯลฯ การแก้ปัญหาตามแนวทาง IMF ซึ่งมุ่งจำกัดการขยายตัวทางการเงินและการคลัง ลดงบประมาณรัฐและการลงทุน ยิ่งทำให้เศรษฐกิจชนเขา อัตราดอกเบี้ยสูง ต้นทุนสูง ธุรกิจเดือดร้อน ขายไม่ค่อยออก เพราะคนมีรายได้ลด ยิ่งเป็นการซ้ำเติมให้สถานการณ์เลวร้ายมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะสำหรับผู้ประกอบการรายย่อยและคนจน

การที่รัฐบาลไทยปฏิบัติตามเงื่อนไขของ IMF ที่เน้นการลดค่าเงินบาท, ลดงบประมาณ, เพิ่มภาษี, เปิดเสรีให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนเพิ่มขึ้น, ขยายรัฐวิสาหกิจให้เอกชน ฯลฯ เป็นเพียงการแก้ปัญหาทางเทคนิคเฉพาะหน้าที่มุ่งช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ต่างประเทศเป็นหลัก แต่จะก่อให้เกิดปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศไทยในหลายด้านทั้ง ภาวะราคาแพง, เศรษฐกิจชนเขา คนว่างงานและมีรายได้ลดลง, ต้องจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้สูงเกินไป และเงินกู้อื่นๆ สูงขึ้น เป็นหนี้ต่างประเทศเพิ่มขึ้น, ค่าเงินบาทที่ลอยตัวในทางลดลงอย่างไม่มีเสถียรภาพ จะทำให้ธุรกิจไม่อาจจะวางแผนการลงทุนอย่างมีประสิทธิภาพได้ ทำให้ต้นทุนสูงและเสี่ยงมากขึ้น มีโอกาสขาดทุนมากขึ้น การแก้ปัญหาตามมาตรการ IMF โดยที่ไม่มีการเจรจาต่อรอง, ไม่มีความยืดหยุ่นเป็นตัวของตัวเองจึงเป็นผลเสียมากกว่าผลดี การแก้ปัญหาตาม โปรแกรมของ IMF อาจจะช่วยเหลือธุรกิจภาคที่สัมพันธ์กับต่างประเทศกระเด็นขึ้น แต่จะเป็นประโยชน์ต่อคนรวยคนชั้นกลางซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยมากกว่าคนจนที่เป็นคนส่วนใหญ่ และถ้าคนกลุ่มน้อยฟื้นฟูฐานะของพวกเขาได้ พวกเขาก็จะหวนกลับไปใช้วิถีทางเศรษฐกิจตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจแบบฟองสบู่ที่เน้นการเก็งกำไรในธุรกิจแบบหัวทวด, การบริโภคระยะสั้นอย่างขาดจยเหิมเหินเดิม ขณะที่คนจนส่วนใหญ่ก็จะต้องยากจนเดือดร้อน ต้องเผชิญกับปัญหาการว่างงาน, การถูกกดค่าจ้างแรงงาน, ปัญหาค่าครองชีพสูง รวมทั้งปัญหาทางเศรษฐกิจสังคมภาพแวดล้อมด้านต่างๆ เพิ่มมากขึ้นต่อไป

จริงๆ แล้วสังคมไทยมีศักยภาพที่จะแสวงหาทางเลือกในการพัฒนาของตนเองที่ไม่จำเป็นต้องเดินตาม IMF ในทุกเรื่อง โดยอาจจะเปิดเจรจาต่อรองกับ IMF และเจ้าหนี้อื่นๆ อย่างค้ำประกันถึงผลประโยชน์ของประเทศในระยะยาวเพื่อขอเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขบางข้อที่เป็นผลเสียต่อประชาชนในระยะยาวมากกว่าผลดี และต้องพยายามฟื้นฟูปฏิรูปเศรษฐกิจการเมือง พยายามใช้หนี้และบอกเลิกสัญญา กับ IMF โดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อที่จะได้เป็นอิสระในการดำเนินนโยบายพัฒนาประเทศของตนเองโดยควรหันมาใช้นโยบายกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศ เช่น ภาคเกษตร อุตสาหกรรมเกษตร การพัฒนาทางการศึกษาวิจัย, ประดิษฐ์และสร้างสรรค์, บริการท่องเที่ยวเชิง

ธนุรักษ์และปัจจัยภายในประเทศอื่นๆ ลดการพึ่งพาทุนและสินค้าต่างชาติ แลกเปลี่ยนกับต่างชาติ เพราะส่วนที่จำเป็นและเป็นประโยชน์มากกว่าเน้นการพึ่งพาต่างชาติอย่างไม่จำแนก เพราะแนวทางการพัฒนาแบบพึ่งพาต่างชาติเพื่อการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่ผ่านมามีแต่จะทำให้เศรษฐกิจของประเทศต้องพึ่งพาบริษัททุนข้ามชาติ ทั้งญี่ปุ่น สหรัฐและยุโรปเพิ่มขึ้น และต้องมีการดึงเข้สินค้าทั้งประเภททุนวัสดุและอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้น จนเป็นปัญหาการขาดดุลการค้าและการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันก็เป็นแนวทางการพัฒนาที่สร้างมลภาวะทั้งทางวัสดุและทางสังคมเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นต้นทุนทางสังคมที่มีค่าสูงกว่ารายได้จากการส่งออกสินค้าและบริการสุทธิมากมายหลายเท่าและเป็นผลเสียหายในระยะยาวมากกว่าผลดี

เนื่องจากประเทศไทยมีพื้นที่ทางการเกษตรค่อนข้างมาก และเป็นประเทศที่ส่งออกอาหารและสินค้าเกษตรจำนวนมาก ประเทศไทยจึงมีศักยภาพที่จะพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแบบเน้นการพึ่งตนเองเพิ่มขึ้นและลดสัดส่วนการพึ่งพาทุนและการค้าระหว่างประเทศลงได้ หากมีการปรับปรุงโครงสร้างการผลิตใหม่ โดยการเน้นการพัฒนาและการกระจายปัจจัยที่สำคัญ 4-5 ประการ เพื่อคุณภาพชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่และการฟื้นฟูอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ประเทศไทยมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์พอสมควร อย่างน้อยก็มีอาหารและทรัพยากรที่จะผลิตปัจจัยพื้นฐาน เช่น ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า อาหารบริโภค ฯลฯ ได้ดีกว่าประเทศในโลกที่สามส่วนใหญ่ ดังนั้นหากเราจะพัฒนากรรมวิธีการผลิต เช่น การเกษตรทางเลือก, การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม, การวิจัยผลงานทางเลือก ฯลฯ ที่จะไม่ทำลายธรรมชาติมาก เราจะมีทั้งสินค้าที่จำเป็นและเป็นประโยชน์เพียงพอกับคน ๑๐ ล้านคน และส่งออกไปบางส่วนได้ รวมทั้งประเทศไทยก็มีรากเหง้าวัฒนธรรมที่เก่าแก่ น่าที่จะพัฒนาทรัพยากรปัญญา, ศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ เพื่อการส่งออกได้ด้วย เพราะถึงอย่างไรเราก็จะต้องส่งออกเพื่อมีเงินมาซื้อสินค้าอื่นที่เราขาดแคลน หรือผลิตไม่ได้ถูกพอหรือดีพอได้ เพียงแต่เราต้องไม่พึ่งพาต่างชาติและการส่งออกมากเกินไป เพราะการพึ่งพาต่างชาติมากเกินไปอย่างที่ยาวนานจากการที่เราให้เบ็ดริกฤติทางเศรษฐกิจแล้ว ยิ่งทำลายภูมิปัญญาท้องถิ่นและทำให้คนส่วนใหญ่มีโอกาสพัฒนาศักยภาพลดลง เพราะมุ่งแต่การท่องจำ, เลียนแบบ, การซื้อความรู้และเทคโนโลยีเข้าเป็นรูป โดยไม่ศึกษาวิจัยอย่างวิเคราะห์ค้นคว้าด้วยตัวเองด้วย สังคมไทยในยุคปัจจุบันจึงอ่อนแอและมีประสิทธิภาพในการแข่งขันอยู่ในระดับต่ำกว่าประเทศอื่นๆ จำนวนมาก

เปรียบเทียบลำดับขีดความสามารถในการแข่งขันในด้านต่างๆ ของไทย
กับเอเชียตะวันออกบางประเทศ ในปี 2539 *

ด้านต่างๆ	สิงคโปร์	ฮ่องกง	ไต้หวัน	มาเลเซีย	ไทย
- การประเมินภาพรวมเศรษฐกิจภายในประเทศ	3	8	11	7	12
- การเปิดรับการลงทุนและการค้าระหว่างประเทศ	1	4	26	16	33
- นโยบายรัฐบาลที่มีส่วนเพิ่มการแข่งขัน	1	2	6	4	8
- การพัฒนาตลาดทุนและคุณภาพของบริการด้านทุนและการเงิน	3	7	21	19	26
- ทรัพยากรและระบบโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้ออำนวยธุรกิจ	33	9	30	22	42
- การบริหารจัดการขององค์กรธุรกิจและวิสาหกิจ	4	14	18	15	31
- ขีดความสามารถและงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	12	20	17	29	44
- คุณภาพของทรัพยากรบุคคล	8	22	16	34	40
คะแนนรวม	2	3	18	23	30

ที่มา : The International Institute for Management, Lausanne
The World Competitiveness Yearbook 1996

* เป็นการศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะในกลุ่มประเทศพัฒนาอุตสาหกรรม, ประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมใหม่ และประเทศที่กำลังขยายตัว รวม 46 ประเทศ ประเทศที่ได้คะแนนสูงสุดจะอยู่ต้นดับที่หนึ่ง และเรียงมาตามลำดับ ในที่นี้อีกมาเปรียบเทียบเฉพาะประเทศในเอเชียตะวันออกบางประเทศ เพื่อชี้ว่าไทยล้าหลังกว่าในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านคุณภาพทรัพยากรบุคคล, ทรัพยากรและระบบโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ประเทศไทยในปัจจุบันมีประชากร 60 ล้านคน มากเป็นอันดับที่ 17 ของประเทศต่างๆ ในโลก มีประชากรมากกว่าทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสเล็กน้อย แต่มีมูลค่าของกิจกรรมทางเศรษฐกิจจริงวัดโดยผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติน้อยกว่าทั้ง 2 ประเทศนั้น ประมาณ 10 เท่า ทำไมคนไทยถึงผลิตสินค้าและบริการได้น้อยกว่าชาวอังกฤษ และชาวฝรั่งเศส ถึง 10 เท่า คำตอบก็คือเพราะเราไม่ได้กระจายการพัฒนาเศรษฐกิจถึงคนส่วนใหญ่ ทำให้คนส่วนใหญ่ไม่มีทุน ไม่ได้รับการศึกษาอบรมมากพอ ไม่มีปัจจัยการผลิตและงานที่เหมาะสม ความสามารถในการผลิตโดยรวมอยู่ในระดับ

ค่า (ผลผลิตมวลรวมต่อหัวของไทยอยู่ลำดับที่ 51 ของประเทศทั่วโลกและดัชนีชี้วัดการพัฒนามนุษย์ อยู่ลำดับที่ 59 ของประเทศทั่วโลก UNDP, Human Development Report, 1997)

แรงงานไทยร้อยละ 54 ยังอยู่ในภาคเกษตรซึ่งผลิตสินค้าและบริการได้เพียงร้อยละ 10.8 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ พวกเขาทำงานมีประสิทธิภาพต่ำ เนื่องจากการขาดแคลนน้ำ, ปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีที่เหมาะสม และรายได้ต่ำ แรงงานในภาคอุตสาหกรรมการค้าและบริการร้อยละ 46 ได้รับการศึกษาเพียงแค่ขั้นประถม และได้ค่าจ้างแรงงานต่ำ และไม่สามารปรับตัวเข้ากับการผลิตสมัยใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีสูงขึ้น ต้องการแรงงานที่อย่างน้อยต้องจบชั้นมัธยมและอาชีวศึกษา ประสิทธิภาพการผลิตต่ำ การที่ประชาชนส่วนใหญ่ คือ เกษตรกร, คนงาน, ผู้ประกอบอาชีพอิสระรายย่อยมีรายได้ต่ำ หมายถึงการที่เขาไม่สามารถพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่และการศึกษา ไม่สามารถออมและลงทุนพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต ขาดอำนาจซื้อสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าและบริการอื่นๆ ประเทศไทยผลิตอาหาร เนื้อสัตว์ รองเท้าส่งออกได้มากมายและเงินจะมีปัญหาไม่สู้จะไปขายใคร เพราะประเทศอื่นๆ เขาก็ผลิตได้เหมือนกันและยังขายได้ถูกกว่า แต่ประเทศไทยก็ยังมีเด็กและประชาชนไม่น้อยที่เป็นโรคขาดอาหาร ไม่มีรองเท้าไม่มีเสื้อผ้าใส่เพียงพล เด็กประชาชนไทยที่ยากจนมีรายได้เพิ่มขึ้น พวกเขาจะมีอำนาจซื้อ ทำให้ภาคอุตสาหกรรมในประเทศเจริญเติบโต เพราะขายตลาดภายในประเทศที่มีคน 60 ล้านคนได้ด้วย แม้แต่ภาคก่อสร้างหิมาลัยที่ขณะนี้เริ่มมีคนคนทนงของที่อยู่อาศัยมากกว่าความต้องการ จนเหลืขายไม่ออกนั้น ประชาชนไทยที่ไม่มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมหรือต้องเช่าที่อยู่อาศัยในกรุงเทพฯ และมีเมืองใหญ่ก็ยังมีอีกจำนวนมาก แต่พวกเขาไม่มีรายได้พอที่จะซื้อหรือผ่อนส่ง ทำให้เงินทุนไม่จมอยู่กับที่ดินที่ถูกทิ้งร้าง ลึกช้าง บ้านร้าง โดยไม่เกิดประโยชน์ และไม่เกิดการหมุนเวียนของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

แรงงานไทย (ประชากรที่มีอายุ 13 ปีขึ้นไปที่มีงานทำ)

จำแนกตามชั้นการศึกษา พ.ศ. 2539

ชั้นการศึกษา	พระราชอาณาจักร		กทม.	
	จำนวน	สัดส่วน	จำนวน	สัดส่วน
ไม่มีการศึกษา	1,459,389	4.52	109,766	2.95
ต่ำกว่าประถมศึกษาตอนต้น	758,890	2.35	48,107	1.29
ประถมศึกษาตอนต้น	15,206,719	47.17	1,108,494	29.77
ประถมศึกษาตอนปลาย	7,339,406	22.77	691,797	18.58
มัธยมศึกษาตอนต้น	3,231,539	10.02	595,385	15.99
มัธยมศึกษาตอนปลาย	1,004,111	3.11	190,559	5.11
อาชีวศึกษา	876,838	2.71	261,947	7.03
มหาวิทยาลัย				
สายวิชาการ	1,153,045	3.57	499,586	13.42
สายวิชาชีพ	602,716	1.86	148,026	3.97
ดึกดำบรรพ์	588,035	1.82	64,264	1.72
อาชีวศึกษาระยะสั้น	7,787	0.02	2,975	0.07
อื่นๆ	4,894	0.01	1,759	0.04
ไม่ทราบ	193	-	-	-
รวม	32,232,360	100.0	3,722,685	100.0

ที่มา: ฝ่ายสถิติแรงงาน กองสถิติสังคม สำนักงานสถิติแห่งชาติ

โครงการสำรวจภาวะการจ้างงานของประชากรระดับจังหวัด สิงหาคม 2539 (รอบที่ 3)

แนวโน้มโยนโยนในการแก้ไข

ทางออกจึงอยู่ที่จะต้องปฏิรูปการศึกษา และปฏิรูปทางเศรษฐกิจอย่างขนานใหญ่ ทุมเท การจัดสรรงบประมาณ, กำลังคน ไปพัฒนาคนส่วนใหญ่ในภาคเกษตร และแรงงานไร้ฝีมือในภาคอุตสาหกรรมการค้าและการบริการ ให้มีความรู้ ความสามารถทั้งในการผลิตและการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพในสังคมสมัยใหม่ และพัฒนาองค์กรประชาชน เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ สมาคมค้าส่ง สมาคมแรงงาน สมาคมวิชาชีพ ประชาคม ฯลฯ ให้เข้มแข็งขึ้น ทั้งเพื่อการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่, อาชีพ และเพื่อพัฒนาทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยแบบที่ประชาชนมีส่วนร่วม และตรวจสอบการใช้อำนาจของนักการเมือง และเทคโนโลยีได้เพิ่มขึ้น

การปฏิรูปทางเศรษฐกิจที่สำคัญคือ ต้องปฏิรูปที่ดินอย่างแท้จริง ไม่ใช่ปฏิรูปภายใต้ระบบ
ราชการแบบทอเป็นพริ้วหรือกลับเปิดช่องให้คนรวยได้ประโยชน์นั้นก็คือต้องลดการผูกขาดในเชิง
การครอบครองที่ดิน, หุ่น, ปัจจัยการผลิตต่างๆ, ปฏิรูปให้มีการแข่งขันที่ยุติธรรม ลดขงกิติสิทธิ์การเส้น
พรรคพวกพวกอง, ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการขนาดกลาง, ขนาดย่อม, สหกรณ์และกลุ่มองค์กรต่างๆ
มีฐานะเข้มแข็งเพิ่มขึ้น, มีอำนาจต่อรองเพิ่มขึ้น, ปฏิรูปด้านการงบประมาณ และภาษีอากรให้มี
ประสิทธิภาพและเป็นธรรมมากขึ้น, วางแผนพัฒนาประเทศแบบกระจายความมั่งคั่งและใช้
ทรัพยากรภายในประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ลดสินค้าและบริการที่จำเป็นและเป็นประโยชน์
ปฏิรูปการขนส่งและการผลิตที่เน้นการประหยัดพลังงาน และการพัฒนาพลังงานทางเลือก (เช่น
แสงแดด, กระแสลม, ความร้อนใต้โลก, แก๊สชีวภาพ) หลีกเลี่ยงการก่อให้เกิดภาวะมลพิษต่อ
ธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ส่งเสริมการบริโภคแบบอยู่พอใช้กินพอใช้ ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
พุทธศาสนา เน้นการผลิตสินค้าและบริการที่คุณภาพมากกว่าปริมาณ วางแผนที่จะเจริญเติบโต
อย่างช้าๆ และมีคนมากกว่าการมุ่งโตแบบรวดเร็วแล้วละเลยคนกลุ่มขนาดเงินรายได้สูงที่เป็นอยู่

ประเทศไทยควรเปลี่ยนนโยบายลดสัดส่วนของการพึ่งพาการลงทุน และการกู้เงินจากต่างประเทศ
ลง ส่งเสริมการออมและการลงทุนในประเทศอย่างจริงจัง โดยน่าจะศึกษาจาก
ประสบการณ์จากชิลี ซึ่งเพิ่มการออมภาคบังคับให้หักเงินเดือนของข้าราชการและพนักงานเงินเดือนทุก
ประเภทเข้ากองทุนสำรองเลี้ยงชีพเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 10 ทำให้มีเงินออมในประเทศเพิ่มขึ้นมาก
ประชาชนมีเงินออมและได้ปันผล มีสวัสดิการทางสังคมเพิ่มขึ้น ประเทศชาติก็เข้มแข็งมีอำนาจ
ต่อรองกับเจ้าหนี้ต่างชาติเพิ่มขึ้น เช่น สหรัฐของญี่ปุ่นและกลางและระยะยาวมากกว่าการกู้ระยะสั้น
ซึ่งสร้างความผันผวนมากเกินไป (เริ่มเดือนพฤษภาคม 2540 ประเทศไทยมีการจัดตั้งกองทุนสำรอง
เลี้ยงชีพ 928 กองทุน มีวงเงินกับลูกจ้าง 960,600 คน เงินกองทุนรวม 112,647 ล้านบาท
รัฐวิสาหกิจ 42 แห่ง มีเงินกองทุน 59,423 ล้านบาท ขณะที่ประเทศไทยมีลูกจ้างทุกประเภทราว
๘ ล้านคน ข้าราชการและลูกจ้างอีกราว 2 ล้านคน ถ้าคนส่วนใหญ่เข้ากองทุนสำรองเลี้ยงชีพภายใน
๒-3 ปีข้างหน้า ประเทศไทยก็จะเข้มได้อย่างน่าศาล)

นอกจากนี้ก็ควรเพิ่มภาษีการนำเข้าสินค้าอุปโภคบริโภคที่ฟุ่มเฟือยและเลือกรับการลงทุน
และการค้าต่างประเทศ เฉพาะส่วนที่จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนไทยส่วนใหญ่ในระยะยาว เช่น
เลือกรับการลงทุนที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเทคโนโลยีให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกัน
ก็ควรเน้นการพัฒนาการส่งออกสินค้าประเภทเกษตร, อุตสาหกรรมเกษตร ที่ใช้วัตถุดิบในประเทศ
มาก พยายามลดการพึ่งพาให้เหลือเฉพาะสินค้าทุน, เคมีภัณฑ์, เชื้อเพลิงเท่าที่จำเป็น และสินค้า
ชนิดที่เรขาดแคลน หรือผลิตไม่ได้ถูกเท่าหรือดีเท่าคนอื่น เพื่อลดการพึ่งพาทุนต่างชาติ การกู้หนี้
ยืมเงินและสินค้าเข้า

นโยบายการพัฒนาที่เน้นการพึ่งพาการลงทุนและการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมในปัจจุบัน มีแค่จะทำให้เราต้องดึงเงินค่าประมาณครึ่งจักร อุปกรณ์ วัสดุดิบ เคมีภัณฑ์ น้ำมันเชื้อเพลิง มา มากขึ้นเป็นเงาที่ใหญ่มากขึ้น ทำให้ขาดดุลการค้าและบริการมากขึ้น รวมทั้งที่สำคัญคือ ต้องเป็นหนี้ต่างประเทศมากขึ้น ซึ่งมีการระดมกู้เงินในทั้งด้านและดอกเบี้ยเพิ่มมากขึ้น ต้องถูกเจ้าหนี้และตัวแทนเจ้าหนี้ต่างประเทศ เช่น IMF ธนาคารโลกบีบบังคับให้เปิดประเทศ และทำตามเงื่อนไขของพวกเรามากขึ้น ประชาชนชั้นล่างต้องเผชิญกับภาวะค่าครองชีพสูงขึ้น ต้องทำงานหนัก ต้องเผชิญกับความเครียดและภาวะแวดล้อมเป็นพิษมากขึ้น อย่างที่เกาหลีใต้ ได้เห็นประสบการณ์แล้วและยังหาทางออกก็ไม่ได้ เหมียนคนจีนหลังเจียงก็ต้องซื้อหลังเจียงต่อไป ทั้งๆ ที่เป็นเรื่องเงื่อนไขที่ประเทศกำลังพัฒนาหลายสิบประเทศในเวลานี้ต่างก็มุ่งพัฒนาอุตสาหกรรมส่งออกหลายๆ กัน แต่ก็ต้องมาแข่งขันแย่งตลาดกันเองในตลาดประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมและประเทศกำลังพัฒนาที่ฐานะดีหน่อยในขณะนี้ผู้ซื้อที่มีรายได้ก็มีจำกัดใน ประเทศที่พัฒนาน้อยกว่าที่ยากจน ก็ไม่มีกำลังซื้อ

ประเทศไทย แม้จะเดินแนวทางพึ่งพาการลงทุนและการค้าต่างประเทศจนเคยชินมากจนนัก เศรษฐศาสตร์ นักธุรกิจ และนักการเมืองส่วนใหญ่ไม่อาจจะคิดถึงการพัฒนาแนวทางที่ต่างไปจากนี้ได้ แต่ความจริงแล้วประเทศไทยมีข้อได้เปรียบคือมีอาหารเหลือเฟือ และผลิตปัจจัยพื้นฐาน 4 ประการ คือ ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า อาหารยา ไร่ ได้เป็นส่วนใหญ่ ถึงถึงขั้นจำเป็นที่ไทยจะต้องเลือกหนทางประกาศหยุดพักการค้าระหว่างประเทศ (MORATORIUM) และเปลี่ยนนโยบายพัฒนาประเทศชนิดกลับลำ มาพึ่งตนเองเป็นหลัก หรือพึ่งตนเองเพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 50 คนไทยก็ยังมีโอกาสที่จะมีชีวิตที่ดีได้ดีกว่าหลายประเทศ แม้จะต้องอยู่อย่างยากลำบากขาดความสะดวกสบายจากที่เคยซื้อสินค้าและบริการจากต่างประเทศบ้าง แต่ถ้าเราย้อนกลับไปที่ชีวิตคนไทยในยุคก่อนสงครามโลกครั้งที่สองในสมัยที่คนไทยยังไม่ได้พึ่งพาต่างประเทศนั้นต้องเป็นหนี้เป็นสินมากมายหรือไม่ ได้พึ่งการดึงสินค้าเข้าอย่างมหาศาลเหมือนในปัจจุบันนั้น คนไทยเคยอยู่ได้ด้วยของที่ผลิตได้เองเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งมีเวลาว่างที่จะสนุกสนานกับงานประเพณี และศิลปวัฒนธรรมต่างๆ มีธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่ดีกว่าปัจจุบันอย่างมากเลยทีเดียว

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันเราคงไม่อาจหวนกลับไปหาชีวิตที่ประชาชนเคยมีความสุขโดยเปรียบเทียบนั้นได้ทั้งหมด และการติดต่อแลกเปลี่ยนกับประเทศอื่นก็เป็นสิ่งจำเป็นและมีประโยชน์ แต่การที่รู้จักของภาพชีวิตในอดีตที่ต่างไปจากภาพในปัจจุบันน่าจะเป็นอุทาหรณ์ให้คนไทยช่วยกันคิดว่าการคิดที่จะพึ่งตนเองและเลือกเปิดประเทศอย่างเลือกสรร อย่างรู้จักการต่อรองเป็นตัวของตัวเองนั้น เป็นทางเลือกที่เป็นไปได้ เพียงแต่เราจะต้องให้จินตนาการ ให้ความกล้าหาญ ให้ความมานะบากบั่น การมีวินัยและการคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมในระยะยาวมากกว่าที่เรามีอยู่ในปัจจุบัน

6.4 แนวทางและมาตรการแก้ไขปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจสังคม

ข้อเสนอต่อไปนี้เป็นการเล่นมาตรการแก้ปัญหเฉพาะหน้าทั้งในระยะสั้นและระยะป่วนกลาง เพื่อที่จะก้าวไปให้พ้นจากวิกฤติที่เราเผชิญอยู่ในปัจจุบัน มาตรการบางอย่างอาจจะต้องอาศัยการค้นคว้าวิจัยในรายละเอียดที่เป็นรูปธรรมเพิ่มเติม ในที่นี้ขอเสนอแนะเพียงแนวคิดคร่าวๆ เท่านั้น

1) การปฏิรูปการเมือง ปฏิรูปการบริหารราชการ และรัฐวิสาหกิจ

1.1) ควรดำเนินการให้มีการร่างกฎหมายสนับสนุน ที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปใหม่โดยเร็ว เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งรัฐบาลและกลาไนได้บัญญัติใหม่และตรวจสอบฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติได้เพิ่มขึ้น ที่สำคัญเช่นกันคือการปฏิรูปการกระจายอำนาจการบริหารและการคลังสู่ท้องถิ่น ให้ประชาชนเลือกผู้บริหารท้องถิ่นได้เอง ให้ท้องถิ่นมีส่วนำในการบริหารรายได้และจัดสรรบริหารงบประมาณของตนเองได้มากขึ้นตามลำดับ เพื่อให้ประชาชนเรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรและสนใจตรวจสอบดูแลสิทธิผลประโยชน์ระยะยาวของตนเพิ่มมากขึ้น และเปิดโอกาสให้มีการกระจายการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมออกไปสู่ท้องถิ่นได้เพิ่มมากขึ้นกว่าระบบการเมืองและการบริหารราชการแบบรวมศูนย์อยู่ที่ส่วนกลาง อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

1.2) ดำเนินการปฏิรูประบบราชการโดยเร่งด่วน เพราะระบบราชการที่ใหญ่ในขณะระชาตประสิดังสภาพและข้อดลเป็นดวปัญหาคที่ใหญ่ที่สุด โดยควรทำให้หน่วยงานราชการเล็กลง มีอำนาจชัดเจน รวมหน่วยงานที่ทำงานซ้ำซ้อนมาไว้ด้วยกัน กระจายอำนาจและงบประมาณสู่หน่วยงานบริหารท้องถิ่น และหน่วยงานอิสระแบบกึ่งราชการมากขึ้น บริหารงานอย่างรับผิดชอบ โปร่งใส มีการตรวจสอบจากองค์กรขึ้นและประชาชนได้เพิ่มขึ้น กิจกรรมบางอย่าง เช่น การศึกษา วิทยุโทรทัศน์ การศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ควรเปลี่ยนให้อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรบริหารท้องถิ่น หรือหน่วยงานกึ่งราชการ ที่บริหารได้คล่องตัวกว่าระบบราชการ กิจกรรมที่ต้องการประสิทธิภาพและความคล่องตัวในทางางานสูง เช่น การพัฒนาสังคม, การสังคมสงเคราะห์ การสาธารณสุข ควรแบ่งงบประมาณให้องค์กรพัฒนาเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรเป็นผู้ดำเนินการเพิ่มมากขึ้น โดยรัฐเป็นผู้วางจ้างหรือให้บสนับสนุน และรัฐหรือหน่วยงานบริหารท้องถิ่นเพียงแต่คอยติดตามกำกับดูแลคุณภาพและประโยชน์ที่จะตกกับประชาชนแค่นั้นก็พอ

กล่าวโดยรวมก็คือ ต้องเปลี่ยนทัศนคติเดิมที่มองราชการเป็นผู้ควบคุม ผู้จัดการกิจกรรมสาธารณะทุกอย่างให้เป็นเพียงผู้ทำหน้าที่เป็นผู้กำกับดูแล ผู้ประสานงานสิ่งทีจำเป็น และประโยชน์ต่อสาธารณะ มากกว่าที่จะทำหน้าที่ให้บริการแข่งกับเอกชน แม้แต่การกำกับดูแลและประสานงานก็ควรส่งเสริมให้องค์กรตั้งกันเป็นสมาคมเป็นสถาบันดูแลตัวเองหรือดูแลร่วมกับหน่วยงานราชการกันมากขึ้น เพื่อให้มีการตรวจสอบถ่วงดุลกันและกัน เพิ่มความโปร่งใส ซื่อตรงและประสิทธิภาพ

1.3) การปฏิรูปการจัดสรรและการใช้งบประมาณใหม่ โดยควรมุ่งจัดงบประมาณประเภทที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิตเป็นประโยชน์ต่อประชาชนส่วนใหญ่ หรือบ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็น เช่น งบการป้องกันประเทศ(งบปี 2539 และ 2540 ตกปีละ 1 แสนล้านและ 9 หมื่นล้านบาทตามลำดับ เทียบกับที่ราวกาทั้งประเทศส่งตัวไปขาย 5.4 ล้านตัน ได้เงิน 5 หมื่นล้านบาท ในปี 2539) งบก่อสร้างบ้านพักและสถานที่ราชการที่ไม่ค่อยจำเป็น งบยานพาหนะและน้ำมันเชื้อเพลิง ฯลฯ มากกว่าการพยายามเลือกจัดแบบตัวเจ็ลจากทุกกระทรวง ปฏิรูปกระบวนการให้และติดตามการใช้งบประมาณให้ลดการฉ้อฉลลงอย่างจริงจัง โดยเฉพาะงบรับเหมาก่อสร้างต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้รับเหมาต้องจ่ายค่าคอมมิชชั่นให้ข้าราชการทุกระดับรวมแล้วไม่ต่ำกว่า 15% ถ้าตัดค่าคอมมิชชั่นอันออกไปได้ ก็จะได้งบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพกว่าวิธีจัดแบบตัวเจ็ลจากทุกกระทรวง ซึ่งไม่กระทบงบประมาณด้านการศึกษา, สาธารณสุขและสวัสดิการสังคม ที่ควรถือว่ามีความสำคัญอันดับต้นๆ

การปฏิรูปงบประมาณควรรวมถึงการกระจายงบสู่หน่วยงานท้องถิ่นและองค์กรประชาชน มุ่งพัฒนาการเกษตร, พัฒนาการศึกษามวลชน, พัฒนาสุขภาพ, การสร้างงาน ฯลฯ ให้ประชาชนส่วนใหญ่ได้มีความรู้ มีทักษะการทำงาน ตลอดจนสุขภาพอนามัยดีขึ้น จะเป็นตัวกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจที่ดีกว่า การคิดเงินจูงจูงยอเงินงบประมาณตามแนวคิด IMF ที่อาจมีผลเสียในแง่ทำให้เศรษฐกิจหดตัว, การจ้างงานลดลง ซึ่งที่สำคัญกว่ายอเงินงบประมาณคือ ทำอย่างไรจึงจะลดการฉ้อฉล การรั่วไหล และทำอย่างไรจึงจะใช้งบประมาณให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เพราะงบประมาณบางอย่างเช่น การศึกษานั้นที่ผ่านมาก็ได้งบประมาณสูง แต่ไปใช้ในเรื่องการก่อสร้าง การซื้ออุปกรณ์ต่างๆ มากกว่าที่จะทำให้การศึกษามีคุณภาพสูงขึ้น

1.4) ปฏิรูปรัฐวิสาหกิจให้มีประสิทธิภาพและพึ่งตนเองได้มากขึ้น ลดงบอุดหนุนรัฐวิสาหกิจ โดยเฉพาะรัฐวิสาหกิจที่มีรายได้ของตนเองแต่ยังขาดทุน ต้องขอเงินงบประมาณจากรัฐนั้น ควรจะตัดทอนและเร่งรัดให้รัฐวิสาหกิจเหล่านั้นต้องปรับปรุงตนเอง หรือหาทางแปรรูปให้เอกชนเข้ามาลงทุน และดำเนินการบริหาร หรือถ้าเป็นรัฐวิสาหกิจที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะที่รัฐยังต้องอุดหนุนอยู่ก็อาจใช้วิธีจ้างเอกชนมารับเหมาทำให้

ส่วนรัฐวิสาหกิจที่พอเลี้ยงตัวเองได้หรือมีกำไรควรพิจารณาในแง่ประสิทธิภาพว่ารัฐวิสาหกิจแต่ละแห่งมีต้นทุนการดำเนินงานสูงเกินไปหรือไม่, ผู้คนขาดและมุ่งหากำไรโดยคิดค่าบริการจากประชาชนแพงเกินไปหรือไม่เมื่อเทียบกับประเทศอื่น (เช่น กิจการโทรคมนาคม กิจการพลังงาน) การจะแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้เอกชนเข้าถือหุ้นและบริหาร ควรคำนึงถึงหลักประสิทธิภาพและการให้ประโยชน์ผู้บริโภค มากกว่าคิดจะขายรัฐวิสาหกิจเพื่อหาเงินตราเข้าประเทศหรือรายได้เข้ารัฐบาล โดยเฉพาะรัฐวิสาหกิจที่มีลักษณะผูกขาด หรือกึ่งผูกขาด และมีลักษณะเป็นสาธารณูปโภคที่

ประชาชนส่วนใหญ่ต้องให้มากนัก. ต้องระมัดระวังว่าถ้าขายให้เอกชนโดยเฉพาะเอกชนต่างชาติทั้ง
หมดหรือส่วนใหญ่แล้ว อาจจะทำให้เอกชนมีอำนาจในการผูกขาด กำหนดนโยบายและกำหนด
ราคาค่าบริการที่ทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบในภายหลังได้ รัฐวิสาหกิจประเภทนี้ควรขายหุ้นเพียงบาง
ส่วน เพื่อดึงดูดและเทคโนโลยีจากต่างชาติเข้ามาช่วยพัฒนา แต่รัฐควรจะมีหุ้นอยู่ รวมทั้งต้อง
เตรียมให้พนักงานรัฐวิสาหกิจ, สหภาพแรงงาน หรือสมาคมรัฐวิสาหกิจได้ถือหุ้นในสัดส่วนที่สูงพอสม
ควร เพื่อที่พวกเขาจะได้รู้สึกเป็นเจ้าของและทำงานให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งเพื่อที่ทั้งรัฐ และ
พนักงานรัฐวิสาหกิจในฐานะผู้ถือหุ้นจะได้ต่อรองกับผู้ถือหุ้นจากต่างชาติเรื่องนโยบายและการ
บริการได้

1.5) ปฏิรูประบบภาษีอากร เพื่อสร้างความเป็นธรรม และพัฒนาประเทศไปในทางที่เป็น
ประโยชน์ต่อประชาชนส่วนใหญ่ โดยควรเพิ่มการเก็บภาษีทางตรง เช่น ภาษีเงินได้, ภาษีที่ดิน, การ
ขายทรัพย์สิน การขายหลักทรัพย์ที่เข้ามาขายในประเทศขึ้น ซึ่งมีลักษณะเบี่ยงกำไรมากกว่าเสีย
ลงทุน และลดภาษีทางอ้อม เช่น ภาษีมูลค่าเพิ่ม เพื่อที่จะกระจายทรัพย์สินและรายได้ให้เป็นธรรม
มากขึ้น ช่วยให้คนจนมีรายได้ที่แท้จริงเพิ่มขึ้น การเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม น่าจะเป็นอัตราคงที่โดย
แยกประเภทของสินค้าได้ คือ สินค้าที่คนจนควรใช้หรือเก็บสินค้าจำเป็นสร้างฟุ่มเฟือย ก็ควรเก็บอัตรา
สูง ส่วนสินค้าที่ประชาชนทั่วไปใช้ในชีวิตประจำวัน หรือเป็นสินค้าที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา เช่น
กระดาษ, แมกนีเซียม ก็ควรเก็บในอัตราต่ำ นอกจากนั้นก็ต้องหาวิธีป้องกันการโกงภาษี การรั่ว
ไหลต่างๆ ซึ่งทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมเพิ่มมากขึ้น เช่น การคืนภาษีมูลค่าเพิ่ม มีช่องทางในการ
โกงภาษีได้มาก น่าจะทบทวนใหม่ เพราะแนวคิดการคืนภาษีมูลค่าเพิ่มนี้ เพื่อประโยชน์ผู้ส่งออก
แต่ถ้าเราคิดจะพัฒนาประเทศแนวใหม่ เน้นการพึ่งตนเองมากกว่าการส่งออก ก็น่าจะพิจารณาว่า
น่าจะกลับไปเก็บภาษีการขายแบบเดิมจะดีกว่าภาษีมูลค่าเพิ่มหรือไม่

การเก็บภาษีไม่ใช่ว่ามุ่งหารายได้เข้ารัฐเท่านั้น หากควรใช้วิธีการทางภาษีเพื่อลดการใช้
จ่ายฟุ่มเฟือยของประชาชนด้วย เช่น ควรนำภาษีเงินได้ทางไปต่างประเทศมาใช้ใหม่ และเพิ่มอัตรา
ให้สูงขึ้นเป็น 2-3 พันบาท โดยยกเว้นคนที่ไปทำงานและนักเรียนทุนรัฐบาล เพราะคนที่ไม่ไปต่าง
ประเทศที่ไม่ใช่คนงานนั้น ส่วนใหญ่คือคนที่มีรายได้สูง หรือรายได้ปานกลางค่อนข้างสูงที่ควรจ่าย
ภาษีส่วนนี้ได้ และในภาวะที่ประเทศชาติเป็นหนี้สินก็จะเป็นการสกัดกั้นไม่ส่งเสริมให้คนเอาเงินไป
ใช้จ่ายต่างประเทศด้วย แม้ว่าจะสกัดกั้นไม่ได้หมดเต็มที่ เพราะคนที่มีรายจ่ายจริงๆ ก็ยังคงจะไปได้อยู่ดี
แต่ก็เป็นสัญญาณลักษณะนี้ที่ควรทำและอย่างนี้ย่อมจะมีผลในทางจิตวิทยาทำให้คนที่รวยปานกลางบาง
คนคิดประหยัด ลดการเที่ยวต่างประเทศลงได้บ้าง นอกจากนี้ก็ควรเก็บภาษีค่าธรรมเนียมการแลก
เปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ เพื่อสกัดกั้นการเก็งกำไรจากอัตราแลกเปลี่ยนและหาเงินเข้ารัฐ

ในขณะเดียวกันควรลดอัตราภาษี หรือเพิ่มการหักค่าใช้จ่ายสุทธิก่อนเสียภาษีรายได้ ให้กับคนมีรายได้ร้อยละหรือรายได้ปานกลางที่ต้องมีภาระคงเสียเลี้ยงดูพ่อแม่ที่แก่ชรา, เลี้ยงดูลูก หรือต้องการออมฝากเงินเข้ากองทุนสำรองเลี้ยงชีพหรือฝากระยะยาว, ทำประกันชีวิต ฯลฯ เป็นสัดส่วนเพิ่มมากขึ้น จะเป็นการให้สวัสดิการผู้มีรายได้น้อย ส่งเสริมการออม และช่วยให้ผู้มีรายได้มีรายได้น้อยเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งควรเพิ่มการหักค่าใช้จ่ายสุทธิก่อนเสียภาษีรายได้ให้กับธุรกิจที่ใช้จ่ายในเรื่องการวิจัยเพื่อการพัฒนา, การฝึกอบรมบุคลากร, การอนุรักษ์พลังงานและสภาพแวดล้อมและการบริจาคเพื่อสาธารณกุศล และองค์การพัฒนาเอกชนเพิ่มขึ้น เพื่อยุติให้ธุรกิจใช้เงินทำประโยชน์ให้สังคมเพิ่มขึ้น

2) การปฏิรูปทางการเงินและการลงทุน

2.1) การปฏิรูปธนาคารแห่งประเทศไทยและกระทรวงการคลัง, การฟื้นฟูปฏิรูปสถาบันการเงินที่มีปัญหาและธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

ต้องปฏิรูปภาคการเงินระบบหน่วยงานที่ดูแลด้านการเงินของประเทศ คือ ธนาคารแห่งประเทศไทย และกระทรวงการคลังอย่างถึงรากถึงโคน เพราะกลายเป็นองค์กรที่ล้มเหลว, เรืออับปาง และขาดภูมิปัญญามากที่สุดในการแก้ปัญหาวิกฤติ พวกเขาทำงานกันแบบขุนนาง และมีบทบาทสำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดวิกฤติเศรษฐกิจครั้งนี้ รวมทั้งทำให้เกิดวิกฤติรุนแรงและยาวนานด้วยอย่างรวดเร็ว เพราะการตัดสินใจและดำเนินงานที่มีผิดพลาด

ควรเลิกนโยบายคุ้มครองสถาบันการเงินที่บริหารผิดพลาด ปล่อยให้ต้องดูคุณภาพมากจนขาดสภาพคล่องและความน่าเชื่อถือ เพราะเป็นการใช้จ่ายงบประมาณของส่วนรวมอย่างไม่เป็นธรรม และส่งเสริมให้ผู้บริหารสถาบันการเงินบริหารแบบไม่รับผิดชอบ ควรจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝากอย่างเร่งด่วน ค่าประกันเฉพาะผู้ฝากเงินขนาดเล็กยอม แบบสถาบันประกันเงินฝากของสหรัฐอเมริกา สถาบันการเงินไทยจะล้ม จะต้องถูกลดทุนเพื่อตัดทุนใหม่ให้ผู้ลงทุนรายใหม่เข้ามาซื้อ หรือควบกิจการ ฯลฯ ก็ปล่อยให้ไปตามกลไกตลาดที่รัฐควรดูแลให้มีการแข่งขันที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคมากกว่าขึ้นกว่าเป็นอยู่ เจ้าของและผู้บริหารสถาบันการเงินที่ทำความผิดพลาดเสียหายควรจะเป็นผู้รับผิดชอบความเสียหาย ไม่ใช่ใช้เงินส่วนรวม เช่น งบกองทุนฟื้นฟูฯ เข้าไปช่วยอุดหนุน แต่ทั้งนี้การดำเนินการแก้ไขปัญหาคือต้องดำเนินการอย่างชัดเจนโปร่งใสทั้งในแง่กฎหมายและวิธีการปฏิบัติ ให้เกิดความโปร่งใสและมีความยืดหยุ่นในการแก้ปัญหาแบบมุ่งให้เกิดผลดีต่อส่วนรวม มากกว่าการคิดแบบขุนนางที่มุ่งจับผิดคนอื่น, สร้างกฎหมายแบบตายตัวแข็งกระด้างไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริง และทางปฏิบัติกับมีช่องโหว่ให้ผู้มีอำนาจเลือกปฏิบัติกับสถาบันการเงินแต่ละแห่งต่างกัน เพราะใช้อิทธิพลเส้นสายทางการเมืองได้

ควรมีการปฏิรูปการทำงานขององค์กรที่ทำงานที่กำกับดูแลการปล่อยสินเชื่อของธนาคารและบริษัทเงินทุน อย่างเข้มงวดแบบขอลาด รู้เท่าทันและข้อควรระวัง สามารถกำกับดูแลให้ผู้บริหารสถาบันการเงินบริหารอย่างมืออาชีพ ที่มองการณ์ไกลถึงประโยชน์ของเศรษฐกิจส่วนรวม ไม่ฉ้อฉล, ไม่เล่นพรรคเล่นพวก ปล่อยสินเชื่อแก่ภาคการผลิตที่แท้จริง เช่น ภาคเกษตร อุตสาหกรรมบริการเกษตร อุตสาหกรรมท่องเที่ยว มากกว่าการปล่อยสินเชื่อเพื่อการเก็งกำไรอสังหาริมทรัพย์ การเล่นหุ้น และการบริโภคที่ฟุ่มเฟือย รวมทั้งกำกับดูแลไม่ให้ผู้บริหารสถาบันการเงินปล่อยสินเชื่อให้คนบางคนบางกลุ่มเอง โดยตีราคาทรัพย์สินที่สูงกว่าราคาที่เป็นจริงซึ่งเป็นการหลอกลวงประโยชน์หรือฉ้อฉลจากสถาบันการเงินที่มีลักษณะขององค์กรสาธารณะ เพราะอยู่ได้ด้วยเงินฝากและความเชื่อมั่นจากประชาชน ควรจะมีทลงโทษผู้บริหารสถาบันการเงินที่ฉ้อฉล ทำผิดกฎระเบียบ และทำความเสียหาย อย่างจริงจัง มาตราการที่รัฐบาลเสนอขอกมาในวันที่ 14 ตุลาคม 2540 แม้จะเข้มงวดขึ้น แต่ก็มีลักษณะประนีประนอมให้สถาบันการเงิน ทั้งๆ ที่ควรจะเข้มงวดได้มากกว่านี้ ในสถานการณ์ที่สถาบันการเงินเป็นผู้ทำผิดพลาด ปล่อยสินเชื่ออย่างไม่มีกลุ่ม จนเกิดความเสียหายอย่างมากมาย

การจำกัดสินเชื่อโครงการอสังหาริมทรัพย์ควรจำกัดไม่ให้เกิดโครงการใหม่ ๆ ที่มีความเสี่ยงสูง แต่ควรพยายามช่วยเหลือโครงการที่ดำเนินการไปแล้วให้อยู่รอดได้โดยเฉพาะโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ เช่น ที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยและรายได้ปานกลาง เพราะประชาชนที่ยังไม่มีที่อยู่อาศัยของตนเองต้องเช่าอยู่หรืออาศัยในชุมชนแออัดซึ่งไม่ถูกสุขลักษณะก็ยังมีอยู่มาก รัฐบาลเข้ามาส่งเสริมให้มีการให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำระยะยาวแก่ผู้ที่ต้องการมีบ้านหลังแรก จะช่วยให้คนได้มีที่อยู่อาศัยของตนเองเพิ่มขึ้น และช่วยให้ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ส่วนที่ลงทุนพัฒนาไปแล้วฟื้นตัวได้ ทำให้เศรษฐกิจหมุนเวียนได้ดีกว่าที่จะไม่จำกัดสินเชื่อโครงการอสังหาริมทรัพย์ทั้งหมดหรือส่วนใหญ่

การระดมเงินเพื่อการเพื่อการพัฒนาที่อยู่อาศัย น่าจะใช้วิธีออกพันธบัตรพิเศษได้ เพราะภาคคิดในระยะยาวแล้วการปล่อยสินเชื่อให้คนได้มีที่อยู่อาศัยจริงๆ ที่ไม่ใช่เก็งกำไรหุ้น ไม่ใช่เรื่องเสี่ยงแต่อย่างใด นอกจากนั้นแล้วรัฐบาลอาจหาทางช่วยเหลือโครงการอสังหาริมทรัพย์ที่ดำเนินการไปแล้วด้วยวิธีการต่างๆ เช่น เปลี่ยนเงื่อนไขและยืดเวลาการให้สินเชื่อออกไป แปลงหนี้สินเป็นทรัพย์สิน ส่งเสริมการขายในราคาที่ต่ำลงและสนับสนุนให้ผู้ซื้อกู้ยืมได้นานขึ้น เพราะอสังหาริมทรัพย์ก็คือทรัพย์สินอย่างหนึ่งซึ่งย่อมมีมูลค่าในทางเศรษฐกิจในระดับต่าง ๆ กัน ถ้าสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้แทนที่จะปล่อยทิ้งรกร้างไปจึงทำให้ทรัพย์สินไม่จมดินอยู่ และก่อให้เกิดผลเสียหายเป็นลูกโซ่ หนทางหนึ่ง คือ ควรส่งเสริมให้คนต่างชาติเข้ามาซื้อหรือทำสัญญาเช่าซื้อระยะยาวอสังหาริมทรัพย์เป็นสัดส่วนได้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะประเภทรีสอร์ท คอนโดตากอากาศ อาคารสำนักงาน ซึ่งสร้างไปแล้วมีจำนวนมากและคนไทยในขณะนี้ยังไม่ค่อยมีกำลังซื้อ

2.2) การส่งเสริมพัฒนาสถาบันการเงินประเภทอื่นนอกจากธนาคารพาณิชย์และบริษัทเงินทุน

ควรส่งเสริมพัฒนาธนาคารเฉพาะกิจที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจภาคที่แท้จริง เช่น ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์, ธนาคารออมสิน, บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรม, ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้า ฯลฯ เพิ่มขึ้น เพื่อจะได้มีส่วนแบ่งตลาดในการให้สินเชื่อที่เป็นที่ต้องการของประชาชนได้เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งควรส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์, สหกรณ์ออมทรัพย์, สหกรณ์เครดิตยูเนียน ฯลฯ ตลอดจนธนาคารและสถาบันการเงินใหม่ๆ เช่น ธนาคารอิสลาม (น่าจะมีส่วนช่วยในการกู้ยืมจากธนาคารต่างประเทศในโลกอิสลามได้มากขึ้น) ธนาคารสหกรณ์กลุ่มทรัพย์, ธนาคารเพื่อการพัฒนาชุมชน(ธนาคารหมู่บ้าน), ธนาคารเพื่อการศึกษา ฯลฯ เพื่อเป็นการส่งเสริมการออมและการลงทุนที่ประชาชนส่วนต่าง ๆ จะได้มีส่วนร่วมมากขึ้นและเป็นการเพิ่มการแข่งขัน การให้บริการด้านการออมและสินเชื่อแทนที่จะปล่อยให้ธนาคารพาณิชย์เพียง 15 แห่ง และบริษัทเงินทุน 91 แห่ง เป็นผู้ผูกขาดครอบครองตลาดการเงิน และเป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจส่วนรวม จากการส่งเสริมกู้เงินต่างประเทศมาปล่อยเก็งกำไร เมื่อถึงสิ้นหาหรือทรัพย์สิน, ตลาดหุ้นและการบริโภค รวมทั้งก่อให้เกิดหนี้ด้วยคุณภาพและการขาดสภาพคล่อง ขณะที่ยธนาคารและสถาบันการเงินเฉพาะกิจอื่นๆ ที่ผ่านมามีล้นไปด้วยสินเชื่อที่เป็นประโยชน์กว่าและมีหนี้ด้วยคุณภาพน้อยกว่า

นอกจากนี้ ก็ควรเร่งรัดพัฒนาธุรกิจการประกันชีวิต การประกันภัย การประกันสังคม กองทุนเลี้ยงชีพ ฯลฯ ให้เจริญเติบโตมากขึ้น และดำเนินงานอย่างมีคุณภาพเป็นประโยชน์ต่อลูกค้าหรือสมาชิกมากขึ้น จะทำให้การออมและการลงทุนมีทางเลือกหลากหลายและมีการแข่งขัน มีการถ่วงดุลกันเพิ่มขึ้นกว่าในสภาวะปัจจุบัน ที่มีธนาคารพาณิชย์และบริษัทเงินทุนในเครือข่ายเพียงไม่กี่กลุ่มมีอำนาจครอบงำตลาดและกำหนดอัตราดอกเบี้ยมากเกินไป และทำให้มีการบิดเบือนการจัดสรรการใช้ทรัพยากรไปในทางเก็งกำไร ส่วนเอกชนระยะสั้นมากกว่าที่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมในระยะยาว

2.3) การจัดสรรเงินลงทุนและสินเชื่อของทั้งประเทศอย่างจำแนกลำดับความสำคัญ

มาตรการที่ IMF สนับสนุนให้ไทยต้องใช้นโยบายกำหนดอัตราดอกเบี้ยสูงเป็นแนวคิดแบบต้องการลดปริมาณความต้องการแบบเหมารวม เพื่อจำกัดการให้สินเชื่อและเพื่อกวบนทุนเงินเฟ้อ รวมทั้งหวังจะให้เงินทุนต่างชาติไหลเข้าประเทศด้วย แต่ในทางความเป็นจริงกลับก่อให้เกิดภาวะเศรษฐกิจฝืดเคืองและทำให้ต้นทุนการผลิตสูงซึ่งไม่เป็นผลดีต่อการจ้างงานและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและกลับจะทำให้เงินเฟ้อเพิ่มขึ้น เพราะต้นทุนการผลิตสูงและเพราะไปลดชีพพลาย-ปริมาณการสนองตอบของการผลิตไปด้วย ดอกเบี้ยสูงพอสมควรอาจเป็นภาวะจำเป็นในขณะนี้ แต่ไม่ควรจะให้สูงเกินไป และควรใช้นโยบายจัดสรรเงินลงทุนและสินเชื่อของทั้งประเทศอย่างจำแนก

ลำดับความสำคัญได้ เพราะการปล่อยเสรีแบบแล้วแต่ธนาคารหรือสถาบันการเงินเป็นผู้ตัดสินใจ นั้นจะทำให้ธุรกิจขนาดใหญ่และคนที่มีเงินสายได้เปรียบกว่าธุรกิจขนาดกลาง, ขนาดย่อม และนักธุรกิจใหม่ๆ

ที่ผ่านมามาตราการพาณิชย์และบริษัทเงินทุนก็เลือกให้เงินเชื่อแก่ลูกค้าชั้นดี โดยคิดดอกเบี้ยต่ำกว่าทั่วเฉลี่ยเหมือนกัน แต่ลูกค้าชั้นดีของพวกเขา คือ พระศพวงของตนเอง, ลูกค้ารายใหญ่, และหรือลูกค้ารายที่ให้อุปประโยชน์กับพวกเขา ซึ่งลูกค้าชั้นดีตามการตัดสินใจของสถาบันการเงินเอกชน ก็ไม่ได้ใช้เงินเชื่อเหล่านั้นอย่างเกิดผลผลิตเป็นประโยชน์ต่อประเทศมากกว่าลูกค้ารายอื่นเสมอไป หลายคนเอาไปใช้ในธุรกิจเก็งกำไร ทำให้เกิดผลเสียหายด้วยซ้ำ เราจึงควรแก้ไขปัญหานี้ อย่างไม่มีขีดเขตอยู่ในกรอบการปล่อยเสรีแบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา ด้วยการกำกับดูแลผลักดันที่จะให้มีการเลือกสรรให้เงินเชื่อแก่ภาคที่สร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่น ภาคส่งออก, ภาคเกษตร, อุตสาหกรรมบริการ, อุตสาหกรรมขนาดกลาง, ขนาดย่อมในต่างจังหวัด, ที่อยู่อาศัยสำหรับคนรายได้ต่ำ, เงินเชื่อเพื่อการศึกษา ฯลฯ โดยคิดอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยทั่วไป เพื่อกระตุ้นให้ภาคการผลิตที่แท้จริงเจริญเติบโต ผลผลิตสินค้าและบริการได้มากขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น

นโยบายลดต้นทุนเชื่อและการคิดอัตราดอกเบี้ยสูงแบบเหมากรรม จะยิ่งทำให้เศรษฐกิจชะงักงันและต้นทุนสูง การเลือกสรรการให้เงินเชื่อภาคการผลิตสินค้าและบริการที่เป็นประโยชน์ โดยคิดดอกเบี้ยต่ำลงอย่างจำแนกความสำคัญจะเป็นแนวทางการพัฒนาที่ช่วยเพิ่มจีพพีหลายสินค้าและบริการที่จำเป็นและจะไม่ทำให้เกิดเงินเฟ้อมากกว่าที่เป็นอยู่ เพราะเงินเฟ้อไม่ได้เกิดจากการที่สินค้ามากกว่าจีพพีหลายด้านเดียว แต่เกิดจากการที่จีพพีหลายที่จำเป็น เช่น อาหาร ของใช้ในชีวิตประจำวันมีไม่พอหรือต้นทุนการผลิตสูงเกินไป เนื่องจากการลดค่าเงินบาท, การเพิ่มภาษีมูลค่าเพิ่ม และการที่ต้นทุนดอกเบี้ยเงินเชื่อสูง ถ้าเราทำให้ต้นทุนการผลิตภาคที่จำเป็นต่ำลง ก็จะช่วยลดต้นทุนการผลิตและลดราคาสินค้าที่เป็นประโยชน์ได้ด้วย

2.4) พัฒนาตลาดพันธบัตรและตราสารหนี้ (Bond Market) ให้มีความเข้มแข็งและแข่งขันกับธนาคารได้เพิ่มขึ้น

เพื่อส่งเสริมแหล่งระดมเงินออม และกระจายการลงทุนต่อภาคการผลิตที่เป็นประโยชน์มากขึ้น แทนที่จะให้ธนาคารพาณิชย์และบริษัทเงินทุน เป็นผู้ควบคุมตลาดเงินฝากและเงินเชื่อมากกว่า 90% โดยเฉพาะธนาคารขนาดใหญ่ 4-5 แห่งควบคุมมากกว่า 50% ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจปล่อยสินเชื่อที่บิดเบือนมีผลผลิตได้ต่ำ เช่น การปล่อยให้นักธุรกิจที่เป็นพรรคพวกกัน เป็นต้น

2.5) เฝ้าระวังส่งเสริมการออมในประเทศ โดย

- 1) การเพิ่มแรงจูงใจ เช่น ไม่เก็บภาษีดอกเบี้ยเงินฝากสำหรับการออมเพื่อการเกษียณ

เพื่อการเกษียณอายุ, เกษการศึกษาบุตรและหรือให้นำไปหักเพื่อลดหย่อนภาษีรายได้ของบุคคลได้

2) เพิ่มการออมภาคบังคับ เพิ่มอัตราการหักเข้ากองทุนเลี้ยงชีพของผู้มีเงินเดือนทุกประเทศ ประเทศซึ่งใช้วิธีเพิ่มการหักเป็น 10% ของเงินเดือน ตั้งแต่ปี 2523 ซึ่งมีผลให้การออมของทั้งประเทศในปัจจุบันเพิ่มขึ้นสูงมาก ประชาชนมีความมั่นคงในชีวิตมากขึ้น รัฐบาลมีอำนาจต่อรองกับเจ้าหนี้ต่างประเทศมากขึ้น เช่น เรียกร้องให้มีการกู้ยืมนี้ระยะปานกลางและระยะยาว มากกว่าหนี้ระยะสั้นซึ่งสร้างความผันผวนได้สูง ประเทศไทยควรเพิ่มการออมภาคบังคับสำหรับข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจและผู้มีเงินเดือนทุกประเทศ เพราะคนไทยโดยทั่วไปยังมีนิสัยพุนเพื่อไม่ชอบออม แต่ก็ต้องพัฒนากองทุนสำรองเลี้ยงชีพให้มีมาตรฐานสูง มีแหล่งทุนที่มั่นคง เช่น พันธบัตร, หุ้นกู้ ซึ่งควรพัฒนาให้เจริญเติบโตขึ้น และควบคุมเงินเพื่อไม่ให้สูงทำให้คนเชื่อถือว่าจะออมแล้วจะได้ประโยชน์ตอบแทนคุ้มค่า คนก็จะทยอยออม ทำให้ประเทศสามารถพึ่งพื่นในประเทศได้มากขึ้น และลดการพึ่งพาต่างชาติ

2.6) แก้ปัญหาการชำระหนี้ต่างประเทศ และการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด โดยให้นโยบายเชิงรุก

- รัฐบาลและเอกชนควรเจรจาทันทีกับรัฐบาลหรือเจ้าหนี้เพื่อขอยืดเวลาการชำระหนี้ หรือปรับปรุงเงื่อนไขการชำระหนี้ใหม่ (Debt Restructuring) ขอแปลงหนี้ระยะสั้นเป็นหนี้ระยะยาว หรือหุ้นกู้เพื่อเปิดโอกาสให้สถาบันการเงินและธุรกิจของไทยมีโอกาสฟื้นตัวที่จะมีกำลังชำระหนี้ได้ ซึ่งจะประโยชน์กับเจ้าหนี้ในระยะยาว ความจริงแล้วหนี้ส่วนใหญ่เป็นหนี้ภาคเอกชนที่กู้กันเอง การที่ธนาคารต่างประเทศปล่อยสินเชื่อให้ใคร คนเองก็ควรรับผิดชอบความเสี่ยงเองด้วย ไม่จำเป็นที่รัฐบาลไทยต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับประกันว่าจะช่วยให้มีการชำระหนี้ต่างประเทศโดยไม่คิดผลเสีย สถาบันการเงินต่างประเทศชอบอ้างว่าคนมีเทคโนโลยีการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพกว่าสถาบันการเงินไทย ถ้ามีประสิทธิภาพจริง ก็ควรรับผิดชอบในความเสี่ยงของการปล่อยสินเชื่อของตัวเอง ไม่ใช่ปล่อยสินเชื่อด้วยทุนภาพเองแล้วมาโยนขวานกับรัฐบาลไทย มาเป็นค้ำผ่านทาง IMF และรัฐบาลของตน

- รัฐบาลควรเจรจากับรัฐบาล และองค์กรเอกชน (NGO) เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ช่วยเจรจากับเจ้าหนี้ให้ลดราคานี้และองค์กรพัฒนารับผิดชอบต่อหนี้แทน โดยให้ลูกหนี้ชำระเป็นเงินท้องถิ่นได้ และองค์กรพัฒนาให้เงินจำนวนนี้เพื่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย (Debt For Nature Swap) วิธีการนี้ทำกันมาแล้วหลายประเทศ ส่วนใหญ่ในลาตินอเมริกา นอกจากนี้ก็อาจเจรจากับองค์กรระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา เช่น ยูนิเซฟ เพื่อแปลงหนี้ให้เป็นทุนสำหรับพัฒนาสังคมในประเทศ (Debt For Development Swap) ซึ่งนอกจากจะเป็นการลดภาระการให้หนี้เงินตราต่างประเทศแล้ว ยังเป็นการดึงเงินมาใช้ทำประโยชน์พัฒนาสังคมด้วย

- ควรใช้มาตรการควบคุมการแลกเงิน และการใช้จ่ายเงินตราต่างประเทศให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น รวมทั้งน่าจะเก็บภาษีการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ เพื่อป้องกันไม่ให้มักเก็งกำไรจากการทำให้ค่าเงินบาทอ่อนลงมากกว่าที่ควรเป็น รวมทั้งต้องหามาตรการสกัดกั้น เพื่อลดปริมาณการเคลื่อนไหวของการโยกย้ายเงินตราต่างประเทศที่อยู่นอกระบบ (เช่น การส่งเงินไปหยก, การฝากเงิน, การแอบส่งโดยการสั่งซื้อหรือขายสินค้าราคาสูงกว่าความจริง ฯลฯ) ให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยจะต้องปฏิรูประบบหน่วยงานธนาคารแห่งประเทศไทย, ตำรวจเศรษฐกิจและหน่วยงานอื่น ที่ติดตามดูแลเรื่องนี้ให้มีขีดความสามารถและความซื่อสัตย์เพิ่มขึ้นมากกว่านี้หลายเท่า เพราะธุรกิจนี้เป็นธุรกิจที่ใหญ่โต และมีความลึกลับซับซ้อนมาก

- ควรดำเนินนโยบายทางการทูตในเชิงเศรษฐกิจโดยการเจรจากับรัฐบาลกลุ่มประเทศเอเชีย เพื่อร่วมมือจัดตั้งองค์การทางการเงินในภูมิภาค เพื่อป้องกันการใช้เงินบาทจากกองทุนต่างชาติ และเพื่อการพัฒนากระบวนการเงินและการค้าในภูมิภาค ปัจจุบันภูมิภาคเอเชียมีผลิตภัณฑ์มวลรวมถึง 1 ใน 4 ของโลกและมีปริมาณการค้าระหว่างประเทศถึง 1 ใน 3 ของการค้าของโลก ประเทศอย่างญี่ปุ่น ไต้หวัน จีน รวมทั้งประเทศที่มีบ่อน้ำมันหลายประเทศมีเงินออมมาก และต้องการลงทุนในต่างประเทศอยู่แล้ว จึงควรพยายามพัฒนาความร่วมมือกันระหว่างภูมิภาคในไม่ช้าขึ้นจะได้มีอำนาจต่อรองกับประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอย่างสหรัฐและยุโรปได้เพิ่มขึ้น

3) มาตรการด้านการนำเข้าเงินตราต่างประเทศเพิ่ม และลดการใช้จ่ายที่เป็นเงินตราต่างประเทศ

3.1) ควรเร่งรัดพัฒนาการส่งออก โดยเฉพาะสินค้าเกษตร, อุตสาหกรรมเกษตร และสินค้าที่ใช้วัตถุดิบในประเทศ (ข้าวหอมมะลิ, ทุเรียน, ผลไม้ ผักปลอดสารพิษ ดอกไม้เมืองหนาว, อาหารพร้อมปรุง ฯลฯ) โดยแก้ปัญหาเรื่องการขาดแคลนเงินทุน, ปัญหาการขนส่งและอุปสรรคต่างๆ อย่างเร่งด่วน และพยายามเจาะตลาดใหม่ ๆ ส่วนอุตสาหกรรมการผลิตสินค้าที่ใช้วัตถุดิบจากต่างประเทศมาก และได้ประโยชน์เฉพาะค่าแรงงาน เช่น อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งควบคุมโดยต่างชาติ เช่น ญี่ปุ่น ควรทบทวนว่าในระยะยาวแล้วจะคุ้มค่ากันหรือไม่ เพราะสินค้าเหล่านี้ต้องตั้งเข้าวัตถุดิบ ปัจจุบันการละเมิดสิทธิ เป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 70-80 และถ้าหากเราไม่ได้เรียนรู้เทคโนโลยี ไม่สามารถพัฒนาเทคโนโลยีให้เป็นของตัวเองต่อไปได้ ก็อาจจะเป็นการลงทุนที่ได้ประโยชน์น้อยไม่คุ้มค่า เพราะต่อไปเมื่อค่าจ้างแรงงานเราสูงขึ้น พวกนักลงทุนต่างชาติก็จะย้ายฐานการผลิตอุตสาหกรรมเหล่านี้ไปประเทศอื่น นอกเสียจากว่าเราต้องพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีของเราเองอย่างจริงจังจึงจะมีทางพัฒนาอุตสาหกรรมประเภทให้เทคโนโลยีมาก ให้เป็นประโยชน์สร้างมูลค่าเพิ่มได้มากกว่าการให้ต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่น มาลงทุน และคนไทยได้แต่ค่าแรง และยังคงขาดดุลการค้าเพิ่มขึ้นอยู่เรื่อยๆ รวมทั้งควรพัฒนาอุตสาหกรรมบางอย่างที่เรามีศักยภาพให้เติบโตถึงขั้นที่จะไปลงทุนในต่างประเทศอื่นๆ ด้วย

3.2) ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพักผ่อนอย่างมีคุณภาพ โดยเน้น คิดพัฒนา-
ธรรม, การอนุรักษ์ธรรมชาติและสภาพแวดล้อม, การปลูกพืชผักผลไม้ที่ปลอดสารพิษ การพักผ่อน
เพื่อสุขภาพ ฯลฯ โดยควรระดมของลูกค้านใหม่ ๆ เช่น นักท่องเที่ยวและผู้เกษียณอายุจากประเทศอื่นๆ
นอกเหนือจากสหรัฐฯ และยุโรป, กลุ่มผู้หนีภัยนักธุรกิจ พนักงาน, กลุ่มคนหนุ่มสาว และพัฒนา
บริการที่สนองความต้องการของลูกค้าเฉพาะกลุ่มได้ ทั้งนี้ก็ต้องแก้ปัญหาอาชญากรรมและการ
ฉ้อโกงนักท่องเที่ยว, ปัญหาการทำลายสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวอย่างจริงจัง ปรับปรุงหน่วย
งานส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้นิฝ่ายอนุรักษ์ พื้นที่ธรรมชาติและติดตามแก้ปัญหาได้อย่างครบวงจร
เปิดเสรีด้านการบิน เพื่อให้ นักท่องเที่ยวต่างชาติมีทางเลือกในการบินมาเที่ยวเมืองไทยเพิ่มมากขึ้น
การบินไทยก็ควรปรับปรุงตัวเองให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นเพื่อแข่งขันกับสายการบินอื่น ได้มากขึ้น

3.3) ควรเร่งจัดตั้งสถาบันส่งเสริมการวิจัย, การประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรมต่าง ๆ ที่มี
ประโยชน์ทางพาณิชย์ สามารถนำมาคิดแปรรูปทดแทนสินค้าจากต่างประเทศ เช่น โปรแกรม
คอมพิวเตอร์ เพื่อลดการขาดดุลด้านลิขสิทธิ์และค่าธรรมเนียมใบอนุญาต ส่งเสริมการพัฒนาเมือง
เก่าและอาหารจากสมุนไพร, การวิจัยทางด้านเทคโนโลยีชีวภาพ รวมทั้งพัฒนางานทางด้านศิลป-
วัฒนธรรม เช่น ภาพยนตร์, ศิลปะทุกสาขา, สิ่งพิมพ์ ให้มีคุณภาพระดับสากล ฯลฯ ซึ่งสามารถจะ
ลดการพึ่งพาและเพิ่มการส่งออกทำรายได้เข้าประเทศได้ถ้ามีการส่งเสริมพัฒนาขึ้นอย่างจริงจัง

3.4) พัฒนาการศึกษและการฝึกอบรม ส่งแม่บ้าน แม่ครัว ช่างฝีมือ, นางพยาบาล;
เทคนิคเรียน, วิศวกร, สถาปนิก, นักเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ออกไปทำงานต่างประเทศ ระดมให้
คนไทยได้เรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยใช้ต้นทุนต่ำ ให้เพิ่มมากขึ้น (เช่น ผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ สถาบัน
การศึกษาที่มีอยู่แล้ว) ขณะเดียวกันก็ควรพัฒนานักวิชาชีพ เช่น นักกฎหมาย นักบัญชี นักวิเคราะห์
และให้สถาบันวิชาการ ไม่ให้ทำงานให้กับบริษัทข้ามชาติที่มาลงทุนในประเทศไทยได้ โดยไม่จำเป็นต้อง
จ้างงานนักวิชาชีพจากต่างประเทศ ในบางประเทศเช่น จีน มีกฎระเบียบว่าบริษัทข้ามชาติที่มาลง
ทุนในประเทศจะต้องจ้างนักวิชาชีพที่เป็นคนท้องถิ่นอย่างน้อยร้อยละ 50 ไทยก็ควรทำอย่างเดียวย
กัน เพื่อพัฒนาวิชาชีพคนไทยและป้องกันไม่ให้เงินตราไหลออก

3.5) เร่งจัดส่งเสริมให้ผู้ประกอบการไทย โดยเฉพาะผู้ผลิตสินค้าคอมพิวเตอร์, ชิ้นส่วน
เครื่องใช้ไฟฟ้า สิ่งทอ และผลิตภัณฑ์ไม้ของไทยเพื่อกระแสส่งออก ให้ขอใบรับรองมาตรฐานการจัดการ
สิ่งแวดล้อม ISO 14000 ไม่นานนั้นแล้วจะถูกกดดันจากประเทศผู้ลงเข้า เช่น ยุโรป สหรัฐ ญี่ปุ่น
ส่วนการขอมาตรฐานระบบคุณภาพ ISO 9000 ซึ่งเริ่มมีผู้ขอรับรองมากขึ้น ก็จะเป็นส่วนช่วยเพิ่มขีด
ความสามารถในการแข่งขัน, ลดต้นทุนการผลิต และป้องกันการกีดกันทางการค้าของต่างประเทศ
ซึ่งขณะนี้เร่งส่งเสริมด้วยเช่นกัน การที่บริษัทผู้ผลิตไม่ค่อยจะขอใบรับรองมาตรฐานเพราะยังไม่มี
ความรู้เพียงพอหรือกลัวว่าต้นทุนจะสูงขึ้น โดยเฉพาะผู้ประกอบการรายย่อย เรื่องนี้รัฐบาลควรให้

ความสนับสนุนทางใดทางหนึ่ง ที่จะช่วยลดต้นทุน และอำนวยความสะดวกให้ สามารถทำได้รวดเร็วมากขึ้น

3.6) ทหารายได้จากการเป็นศูนย์กลางด้านการขนส่งระหว่างภูมิภาค เช่น ปรับปรุงสนามบินสู่ระดับโลกให้เป็นสนามบินนานาชาติ ศึกษาเรื่องความคุ้มทุนในการขุดคลองคลองคอคอดกระ ซึ่งจะช่วยทุนค่าใช้จ่ายการเดินทางระหว่างประเทศ โดยเฉพาะระหว่างจีนกับอินเดีย ซึ่งนับวันจะเติบโต ทำให้ไม่จำเป็นต้องข้ามไกลถึงสิงคโปร์ การขุดคลองคอคอดกระคู่ไปกับการสร้างท่าเรือน้ำลึก, สร้างคลังสินค้าขนาดใหญ่ พัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่อง, ชุมชนแอ่งแอ่ง และอุตสาหกรรม ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง จะช่วยให้มีกำไรรายได้เข้าประเทศมากขึ้น แต่ทั้งนี้ก็ควรพิจารณาถึงผลดีผลเสียในระยะยาวให้ดี โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมและภาระที่ต้องสัมพันธ์กับทุนต่างประเทศเพิ่มขึ้นด้วย

3.7) รมรณคิให้คนไทยลดการบริโภคสินค้าและบริการจากต่างประเทศ ที่มีลักษณะฟุ่มเฟือย เช่น สินค้าประเภทอาหารและเครื่องดื่ม เครื่องไฟฟ้า ของใช้ในบ้าน รถยนต์และอะไหล่ และน้ำมันเชื้อเพลิง โดยควรใช้มาตรการทางภาษี และการรณรงค์ให้มีการตั้งเป้าลดลงได้ โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีคนใช้รถส่วนตัวราวร้อยละ 70 ของรถส่วนตัวทั้งประเทศ และใช้น้ำมันเชื้อเพลิงมากกว่าครึ่งหนึ่งของคนทั้งประเทศ ควรรณรงค์และใช้มาตรการทางภาษีและค่าธรรมเนียมกดดันให้คนลดการใช้รถยนต์ส่วนตัวลงจนไม่ให้เกิดการขนส่งสาธารณะมากขึ้น รวมทั้งควรส่งเสริมการผลิตสินค้าทดแทนการนำเข้า ที่ใช้วัตถุดิบในประเทศไทย เช่น นม โคเนื้อ ไก่ไข่ ผลไม้ เมืองหนาว สินค้าของใช้ในบ้านที่มีคุณภาพ พัฒนาการผลิตสินค้า การรถไฟ, ทางน้ำ การขุดลอกขุดลอกและพัฒนาให้พลังงานอื่นทดแทนน้ำมัน แสงแดด, ชีวภาพ, พลังลม, พลังความร้อนใต้โลก, น้ำมินจากพืช ฯลฯ เพื่อลดการใช้น้ำมันเชื้อเพลิงซึ่งส่วนใหญ่เป็นการตั้งเข้ามูลค่าปิโตรเคมีต่ำกว่า 1:5 แล่นด้านบาท ลงมาให้ได้

3.8) หาทางลดการขาดดุลบริการด้านต่างๆ เช่น การขนส่งสินค้าทางทะเล, การท่องเที่ยวและไปศึกษาต่อต่างประเทศ, การเสียค่าลิขสิทธิ์ค่าบริการทางจัดการและการดำเนินงานให้แก่เจ้าของเครื่องหมายการค้าต่างประเทศ, การก่อสร้าง ฯลฯ ด้วยควรส่งเสริมให้ผู้ประกอบการของไทยมีทุนเทคโนโลยีและความสามารถในการจัดการสู้กับต่างประเทศได้มากขึ้น ขณะเดียวกันก็ควรพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว ทั้งด้านศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติ และพัฒนาสถาบันการศึกษาให้มีคุณภาพสูงทัดเทียมนานาชาติ จนสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวและนักเรียนในประเทศเพิ่มมากขึ้น เพราะปัจจุบันคนไทย คนจีนมาทางของไทยนิยมไปท่องเที่ยว และส่งลูกหลานไปเรียนต่างประเทศ ต้องเสียเงินตราต่างประเทศค่อนข้างมาก

4) มวดรกรณณณปัญหการรคกรณ

4.1) ควรมีหน่วยงานกลางที่มีขอบรม และหางานให้คนที่ต้องคกรณ เพราะภาวะวิกฤติ

เศรษฐกิจ โดยจัดให้มีงบประมาณผู้ปฏิบัติงาน และขอเสนอการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากกว่าในปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะเป็นหน่วยงานย่อยๆ ภายใต้ระบบราชการ โดยหน่วยงานใหม่นี้จะทำงานได้อย่างกว้างขวาง ทั้งมีกองทุนให้คนวัยนี้ไปประกอบอาชีพส่วนตัว สร้างธุรกิจ หรืออุตสาหกรรมขนาดเล็กยอมเสียทำการเกษตร หรือหาช่องทางไปทำงานในต่างประเทศ ส่งเสริมให้คนคงงานระดับที่มีการศึกษาและมีประสบการณ์ ออกไปทำงานในต่างจังหวัด เพื่อช่วยพัฒนาภาคตำบล, กลุ่ม, องค์กร, องค์การประชาชนต่างๆ โดยรัฐบาลต้องรีบกระจายอำนาจการบริหาร และกระจายงบประมาณเพื่อการพัฒนาออกไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น

4.2) ควรส่งเสริมให้โครงการ และเศรษฐกิจภาคที่ผลิตสินค้า และบริการที่เป็นประโยชน์ และใช้แรงงานที่ใช้จัดเก็บในประเทศ เช่น การทำถนนเกษตร, การทำโรงงานผลผลิต, การทำเกษตรทางเลือก, การเลี้ยงปลา, การปลูกพืช, การแปรรูปและอุตสาหกรรมเกษตร-โครงการปลูกป่าถาวรของรัฐ, โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูธรรมชาติและสภาพแวดล้อม, ธุรกิจการศึกษา, การท่องเที่ยวในประเทศ ให้เจริญเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างมีคุณภาพ เพื่อให้เกิดการจ้างงานและเศรษฐกิจหมุนเวียน, การใช้มาตรการรัดเข็มขัด, จัดงบประมาณ, ควบคุมการใช้จ่ายนั้น ควรเน้นเฉพาะโครงการที่มีส่วนได้เงินต่างประเทศ และโครงการที่เกินความจำเป็นของภาครัฐไม่ควรมีรัดเข็มขัดลดต้นทุนงบประมาณการใช้จ่ายอย่างเหวี่ยงเหวี่ยง เพราะจะยิ่งทำให้เศรษฐกิจมีผลเสีย, ไม่ได้ช่วยการฟื้นฟูเศรษฐกิจซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการจ้างงาน

4.3) ควรควบคุมจำกัดการเข้ามาทำงานของแรงงานต่างประเทศ โดยเฉพาะแรงงานไร้ฝีมือจากประเทศเพื่อนบ้าน เพราะนอกจากจะแย่งงานคนไทยทำให้มีการกดค่าจ้างลงจนต่ำกว่ามาตรฐานค่าแรงงานขึ้นยิ่งชีพแล้ว ยังก่อปัญหาด้านสาธารณสุขนำโรคติดต่อมาอย่างเข้ามา และปัญหาดังอื่น ๆ ความน่า ส่วนแรงงานฝีมือหรือนักวิชาชีพจากต่างชาติ ก็ควรมีการจำกัดประเภทและจำนวนไม่ให้เข้ามาจนเกินความจำเป็น โดยต้องเร่งพัฒนาเรื่องการศึกษา การฝึกอบรมคนไทยให้มีฝีมือและวิชาชีพที่ทันสมัยเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานทั้งในประเทศและต่างประเทศอย่างเร่งด่วน

4.4) ปฏิรูปที่ดิน รวมทั้งออกกฎหมายเก็บภาษีที่ดินมีเงินใหญ่กว่า 1 ไร่ขึ้นไป ที่ถูกทอดทิ้งให้ว่างเปล่า เพื่อส่งเสริมให้เจ้าของที่ดินต้องให้ทำประโยชน์ เช่น ทำการเกษตร หรือให้คนเช่าปลูก เพื่อใช้ทำการเกษตร คนจะได้มีงานทำเพิ่มขึ้น และประเทศผลิตอาหารและสินค้าเกษตรเลี้ยงตัวเองและส่งออกได้เพิ่มขึ้น

5) การปฏิรูปการศึกษาและการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

5.1) ปัญหาที่สำคัญคือ แรงงานส่วนใหญ่ของไทย การศึกษาอบรมต่ำ ประสิทธิภาพการ

ทำงานได้ นอกจากนี้ประเทศไทยขาดแคลนแรงงานที่มีระดับกลางและนักวิชาชีพ เช่น วิศวกร นักวิทยาศาสตร์ นักบัญชี แพทย์ พยาบาล นักวิทยาศาสตร์ อยู่ติดมาก ควรพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นอนุบาลและขั้นประถม ขยายปริมาณและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาขั้นมัธยม และอาชีวศึกษา และการศึกษาระดับอุดมในสาขาขาดแคลน โดยเร่งด่วน โดยควรจะต้องปฏิรูปการบริหารจัดการศึกษาให้มีการกระจายอำนาจการบริหารไปสู่องค์กรชุมชนและสถาบันการศึกษาให้สามารถบริหารได้คล่องตัวแบบเอกชนมากขึ้น เพราะถ้าทำในระบบราชการแบบเก่ามันจะพัฒนาได้ช้าๆ และไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร รวมทั้งใช้จ้างงบประมาณอย่างสิ้นเปลือง มีการจัดซื้อหิ้ววัวไล่จุดล้มตัวจุดหนึ่ง คือต้องเปลี่ยนระบบการคัดเลือกและการว่าจ้างผู้บริหารและครูอาจารย์ให้สามารถคัดคนที่มีฝีมือโดยให้เงินเดือนสูงขึ้นรวมทั้งมีความยืดหยุ่นที่จะจ้างบุคคลภายนอกที่มีคุณสมบัติประสบการณ์มาเป็นครูอาจารย์พิเศษ โดยให้ค่าตอบแทนและการยอมรับทางสังคมที่ตั้งดูดีจากรัฐที่จะระดมคนเก่งๆ เข้ามาเป็นครูอาจารย์เยาวชนไทยมีโอกาสเรียนชั้นมัธยมในปี 2535 เพียงร้อยละ 33 เทียบกับได้หัวชั้นร้อยละ 95 เกาหลีใต้ร้อยละ 90 สิงคโปร์ร้อยละ 70 มาเลเซียร้อยละ 68 (IMU, The World Competitiveness Yearbook 1996)

5.2) การจะเพิ่มประสิทธิภาพทางการศึกษา ต้องปฏิรูปการศึกษาตั้งแต่เด็กอยู่ในครรภ์ โดยการให้การศึกษารอบนอกรแม่ให้เข้าใจเรื่องการบำรุงและกระตุ้นสมอง และการเรียนรู้ของเด็ก สร้างพื้นฐานที่ดีตั้งแต่เด็กวัยก่อนเข้าเรียนหรือชั้นอนุบาล ให้ครูที่มีความรู้และชอบสอน รักเด็ก สอนเด็กตั้งแต่ชั้นเล็กๆ ฝึกให้เด็กมีนิสัยไม่การเรียนรู้ ชอบอ่านหนังสือ มีการคิดวิเคราะห์ เพราะถ้าเด็กไทยยังไม่มีพื้นฐานการศึกษาไม่ตั้งแต่นั้น ถึงจะมาลงทุนขยายมหาวิทยาลัย สาขาขาดแคลน ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการบริหารจัดการกันไปในตอนนี้ ก็จะทำให้คนจบชั้นมัธยมที่หัวดี มีความพร้อมจะเรียนต่อสาขาเหล่านี้ได้อย่างมีคุณภาพได้ยาก การปฏิรูปการศึกษาต้องเน้นปฏิรูปคุณภาพของครูอาจารย์ก่อนอื่น โดยการสร้างแรงจูงใจดึงดูด ให้คนที่เก่งๆ และรักการเป็นครูอาจารย์ เข้ามาเป็นครูอาจารย์และสอนวิชาครู วิชาจิตวิทยาการเรียนรู้เพิ่มเติม เพื่อให้รู้ว่าจะสอนให้เด็กคิดวิเคราะห์ และให้เด็กเรียนรู้ได้อย่างไร ครูอาจารย์รุ่นเก่าควรจะมีการทดสอบ และมีเกณฑ์ใหม่ ใครที่ไม่เหมาะสมจะเป็นครู ควรโยกย้ายไปทำงานธุรการหรือไปทำงานหน่วยราชการอื่น

นอกจากนี้ก็ต้องปฏิรูปเนื้อหาและวิธีการเรียนการสอน ให้นักเรียนเกิดความสนุก เกิดความกระหายอยากเรียนรู้ และเรียนรู้แบบอ่านเอง ค้นคว้าเอง คิดวิเคราะห์เองได้ แทนการเรียนแบบบรรยายให้นักเรียนจดและท่องจำมาสอบที่ล้าสมัยอย่างน้อย 50 ปี โดยควรลงทุนพัฒนาห้องสมุดและการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์สมัยใหม่แบบมัลติมีเดียให้เป็นประโยชน์มากกว่าการเน้นสร้างอาคารเรียนและห้องประชุม แต่ต้องพัฒนาเนื้อหา หลักสูตร วิธีการเรียนการสอนอย่างจริงจังควบคู่ไปกับการกระตุ้นให้ครูและนักเรียนสนใจและรู้จักใช้หนังสือและสื่อให้เป็นประโยชน์เพิ่มมากขึ้นไป ไม่ใช่ใช้งบประมาณจำนวนมากมาซื้อคอมพิวเตอร์แจกให้โรงเรียนทุกโรงเรียนโดยไม่เตรียมความพร้อม

ของครูและนักเรียน ทำให้ใช้งานไม่คุ้ม การที่คนไทยไม่ชอบอ่านหนังสือ ไม่ชอบการเรียนรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง เป็นความล้มเหลวอย่างใหญ่หลวงของระบบการศึกษาในปัจจุบันที่จะต้องระดมความคิด หาทางแก้อย่างเร่งด่วน ไม่อย่างนั้นแล้วแผนการศึกษาถึงเขียนไว้สวยหรูเพียงไรก็ไม่มีทางประสบความสำเร็จ

5.3) ในระยะสั้นเฉพาะหน้า ต้องเร่งพัฒนาการศึกษาผู้ใหญ่ การฝึกอบรมแรงงานฝีมือระยะสั้น การฝึกอบรมพัฒนาเรื่องการจัดการ, การเพิ่มประสิทธิภาพ, การจัดระบบฟาร์มธุรกิจโรงงาน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เป็นประโยชน์ในการทำงาน, การฝึกวิชาชีพ ฯลฯ โดยโครงการที่จำเป็นอย่างด่วน ที่จะเป็นการป้อนแรงงานฝีมือที่ขาดแคลนหรือต้องเพิ่มประสิทธิภาพนั้นควรจัดเป็นโครงการพิเศษ ที่บริหารงานได้คล่องตัว เข้าถึงตัวผู้ต้องการเรียน และจ่ายค่าตอบแทนให้กับครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่และผู้จัดการฝึกอบรมพัฒนาได้สูงกว่าที่ทำงานอยู่ภายใต้ระบบราชการปัจจุบัน เพื่อให้การฝึกอบรมมีคุณภาพและทำได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น

5.4) ภาครัฐและเอกชนควรร่วมมือกัน ระดมงบประมาณ และกำลังคนวิจัยและพัฒนาที่จะเป็นประโยชน์ต่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจอย่างเร่งด่วนโดยเฉพาะในสาขาเทคโนโลยีชีวภาพ, อุตสาหกรรมเกษตร, การเกษตรกรรมทางเลือก, ขยะจากถ่านไฟ, ซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์, การอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม, การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทั้งภาครัฐและเอกชน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การปฏิรูประบบราชการ การปฏิรูประบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา ฯลฯ ปัญหาที่สำคัญไม่ใช่อยู่ที่การเพิ่มงบการวิจัยอย่างเดียว ต้องมีการจัดองค์กรส่งเสริมติดตามประเมินผลการวิจัยที่มีคุณภาพด้วย รวมทั้งต้องหาทางส่งเสริมให้เกิดนักวิจัยที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น เช่น ส่งเสริมการศึกษาระดับปริญญาโท ปริญญาเอก ที่เน้นการวิจัยและการเขียนวิทยานิพนธ์, สนับสนุนให้นักวิชาการทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถลาออกมาทำงานวิจัยได้เกือบเต็มเวลา หรือเต็มเวลามากขึ้น

รวมทั้งต้องปฏิรูปการศึกษาและสื่อสารมวลชนทั่วทั้งประเทศ กระตุ้นให้คนทั่วไปสนใจการใฝ่หาความรู้และการค้นคว้าวิจัยเพื่อการแก้ไขวิกฤติและฟื้นฟูบูรณะประเทศมากขึ้น จึงจะเป็นการระดมคนทั้งประเทศให้เกิดการวิจัยและพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศเพิ่มมากขึ้นจริงๆ (จากการศึกษาเปรียบเทียบกับความสามารถในการแข่งขันของประเทศพัฒนา และพัฒนาอุตสาหกรรมใหม่ รวม 46 ประเทศ ของสถาบันวิเคราะห์หนึ่งแห่งในประเทศ สวิตเซอร์แลนด์ ประเทศไทยใช้งบในการวิจัยและการพัฒนาในปี 2538 เป็นอันดับที่ 42 คือใช้เพียง 154 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ขณะที่เกาหลีใต้ซึ่งอยู่อันดับ 7 ใช้ถึง 12,240 ล้านดอลลาร์สหรัฐ -IMD, *The World Competitiveness Yearbook* 1996)

6.5 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยและพัฒนาต่อไป

ควรจะได้มีการระดมกำลังเพื่อศึกษาค้นคว้าวิจัย อภิปรายหาข้อสรุป เพื่อหาข้อเสนอแนะทางออกที่เป็นไปได้อย่างชัดเจนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในขานานบริเวณดังต่อไปนี้ คือ

1. การปฏิรูปทางการศึกษา โดยเฉพาะประเด็นที่ว่า จะลงมือทำที่ตรงไหน อย่างไร จึงจะเปลี่ยนทัศนคติผู้ปกครอง ครู และนักเรียน ให้ตระหนักว่า การศึกษาอยู่ที่กระบวนการสร้างแรงจูงใจให้คนได้หาความรู้ ใฝ่หาความรู้ ใฝ่หาความรู้ การศึกษาค้นคว้า การคิดวิเคราะห์ และพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่แค่การส่งเด็กไปเข้าโรงเรียนเพื่อท่องบ่น และสอบได้ประกาศนียบัตร เพื่อนำไปใช้หางานทำเท่านั้น การเปลี่ยนทัศนคติของครู นักเรียน ผู้ปกครอง น่าจะเป็นเรื่องสำคัญและเร่งด่วนที่สุด ส่วนเรื่องปรับปรุง ตำรา อุปกรณ์สื่อ เทคโนโลยีการเรียนการสอน กระบวนการจัดการศึกษาอย่างเป็นธรรม และสร้างบรรทัดฐานและปรับการจัดการศึกษาของไทยให้เข้ากับโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว รวมทั้งการขยายการศึกษาในระดับมัธยม ทั้งสายสามัญ และสายวิชาชีพ ให้คนไทยทั่วไปมีโอกาสได้เรียนสูงขึ้น เป็นเรื่องที่จะต้องดำเนินการอย่างคืบคลาน

2. การปฏิรูปทางการเมือง และการบริหารราชการ โดยเฉพาะประเด็น การหาทางเปลี่ยนทัศนคติของส่วนทั่วไปที่ยังเป็นแบบเจ้าขุนมูลนายและการแสวงหาอภิสิทธิ์ ให้เป็นทัศนคติที่อ่อนน้อมถ่อมตัว มีจิตบริการ ประชาธิปไตย และความเสมอภาคของคนมากขึ้น การปฏิรูปองค์กรทางการเมือง ควรเน้นที่การสร้างระบบพหุนิยม (Pluralism) ที่กระจายอำนาจความรับผิดชอบออกไปสู่คนหลายกลุ่ม เพื่อจะได้มีการตรวจสอบ ถ่วงดุลกันมากขึ้น และการกระจายอำนาจการบริหาร (Decentralization) เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยแบบประชาชนมีส่วนร่วม และเพื่อประสิทธิภาพ ในการบริหารจัดการ และการแก้ปัญหา

3. การปฏิรูปทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะประเด็นการสร้างทัศนคติใหม่ ว่าการกระจายทรัพย์สินและรายได้ให้เป็นธรรม เป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะช่วยให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตทั้งขึ้นและตก การพัฒนาแบบมุ่งเน้นการส่งออกและเพิ่มผลผลิตส่วนรวม และการเน้นนโยบายพึ่งตนเองด้วยการพัฒนาภาคเกษตร อุตสาหกรรมเกษตร อุตสาหกรรมและบริการอื่นๆ (ควรมีการวิจัยในรายละเอียด) ที่เป็นประโยชน์ต่อการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม, การส่งเสริมธุรกิจขนาดย่อม ขนาดกลาง, การคำนึงถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม จะเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ในระยะยาว มากกว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมแบบพึ่งทุน และตลาดต่างชาติ

กระบวนการวิจัยควรทำควบคู่ไปกับการพัฒนา คือการทดลองทำไปด้วยเรียนรู้ไปด้วย จะได้เรียนรู้ปัญหาข้อจำกัดต่างๆ และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงผลงานวิจัยและวิธีการได้ตลอดเวลา ดังนั้น แนวความคิด เรื่องการตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูแห่งชาติ เพื่อการระดมความคิด และผลักดันการ

ปฏิรูปเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ให้คนไทยพ้นจากวิกฤติครั้งนี้ จึงน่าจะเป็นทางเลือกที่สำคัญทาง
หนึ่ง ควรจะเป็นคณะกรรมการที่มีองค์กรและบุคลากรทั้งฝ่ายวิจัยและฝ่ายปฏิบัติการ ที่มีขนาดใหญ่
พอสมควร สถาบันการทำงานของคณะกรรมการจึงจะสามารถทำให้เกิดการผลักดันการฟื้นฟู
เศรษฐกิจ สังคม การเมืองไทยได้อย่างแท้จริง

แต่ถึงถ้าหากเรายังไม่สามารถที่จะตั้งศูนย์ประสานงานและคณะทำงานระดับชาติขึ้นมาได้
ประชาชนก็ควรริเริ่มตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคม ประชาคม องค์กรรูปแบบต่างๆ หรือแม้แต่พรรคการเมือง
ของฝ่ายใหม่ๆ เพื่อวิจัยและพัฒนาเผยแพร่ และรณรงค์แนวคิดที่เป็นทางเลือกใหม่ในการแก้
วิกฤติและฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมของชาติต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง เปรียบเสมือนการจุดประกายทาง
ความคิดต่อๆ กันไป เพื่อไม่ให้ไฟหมดลง โดยหวังว่าถ้ามีคนตื่นตัวมาร่วมกันเดินประกายไฟทาง
ความคิดมากขึ้นและมากขึ้น ไฟทองนี้ก็จะใหญ่และสว่างพอที่จะนำทางพวกเราออกจากวิกฤติของ
การสูญเสียเอกราชทางเศรษฐกิจ และเอกราชทางภูมิปัญญาได้สักวันหนึ่ง

บรรณานุกรม

- Alpha Research , Thailand Public Health 1997 , BKK 1997
- Alpha Research Co.,Ltd. & Manager Information Services Co.,Ltd. , Thailand in Figures 3rd Edition
1995-1996 Bangkok ,BKK. 1996
- Asia The Future , Asiamoney , Hong Kong , September 1997
- Bank of Thailand , Quarterly Bulletin , BKK , December 1996
- Banking In Emerging Markets , The Economist , April , 12th,1997
- Bello, Wulden & Joy Charaz-Mataluan, Jenine, APEC : Four Adjectives In Search of a Noun,
Philippines , 1996
- Bird , G. , World Finance and Adjustment, London : Macmillan, 1985.
- Capital Markets Research Manila Office , Asiamoney , Hong kong , September 1997
- Chacholades, Miltiades. , International Economies. New York : McGraw-Hill, 1990.
- David D. Driscoll , What is the IMF , Washington, D.C. ,USA.,1997
- Driscoll, D David : IMF What is the International Monetary Fund, Washington, D.C. : International
Monetary Fund, 1997.
- Ed. Brown , India : Women & The International Monetary Fund , February 1992
- Etteman, David K. , Multinational Business Finance. New York : Addison-Wesley, 1995.
- Federal Reserve Bank of Kansas City , Economic Review , Quarter II , 1997
- EPD, Public Policy For The Private sector , Washington , D.C., U.S.A. , 1995
- Frederic, S.Mishkin, A Developing Country Perspective , New York , 1997
- George, Susan, Sabelli, Fabrizio. , Faith & Credit : The World Bank's Secular Empire, Boulder :
Westview-Press, 1994.
- Ghatak, S. , Monetary Economies in Developing countries, London : Mcmillan, 1981
- Gibson, Heather D. , International Finance. London : Longman, 1996.
- IMF , A Pragmatic Approves Stand-by Credit for Thailand , Washington, D.C. U.S.A. , 1997
- IMF , Annual Report 1997 , Washington, D.C. ,USA.,1997
- IMF , Debt Relief for Low-Income Countries The HIPC Initiative , Washington, D.C. ,USA.,1997
- IMF , Financial Statements , Washington, D.C. ,USA.,1997
- IMF , Good Governance: The IMF Role , Washington, D.C. ,USA.,1997
- IMF , International Financial Statistics , Washington , D.C., U.S.A. , 1997
- IMF , International Financial Statistics Yearbook , Washington,D.C.,USA.,1997
- IMF , Latin America After Mexico : Quickening The Pace , Washington , D.C.,U.S.A., 1997
- IMF , Management the Debt Rescheduling Process : 1982-1993 , Washington , D.C. U.S.A. ,
- IMF , Publications Catalog 1997 , Washington, D.C. ,USA.,1997
- IMF , The Role of the IMF : Financing and Its Interactions with adjustment and Surveillance ,
Washington, D.C. ,USA.,1997
- IMF , World Economic Outlook , Washington, D.C. ,USA.,1997
- IMF , Articles of Agreement of the International Monetary Fund,
www.imf.org/external/pubs/ft/a0/index.htm, 27/8/2540
- IMF , Exchange Arrangements and Exchange Restrictions , Washington, D.C. ,USA.,1997

- International Finance Corporation, Discussion Paper Number 31, Washington, D.C., U.S.A., 1997
- International Finance Corporation, IMF / World Bank : Development Bank Report, Washington, D.C., U.S.A., 1997
- International Finance Corporation, The Private Sector and Development : Five Case Studies, Washington, D.C., U.S.A., 1997
- Jivendra L. Shah & Thant Nuggol & Carter J. Brandon, Urban Air Quality Management Strategy In Asia, World Bank, Washington, D.C., U.S.A., 1997
- Killek, Tony, The Quest for Economic Stabilization : The IMF and Third World, London, 1986
- Lida, Akira, MIGA : The Standard-Setter, Istanbul, Turkey, 1997
- Miskin, Frederic S., Money, Banking, and Financial Markets, Boston : Scott, Foresman, 1989.
- Miskin, Frederic S., Understanding Financial Crisis : A Developing Country Perspective, Annual World Bank Conference on Development Economics, 1996.
- Natziger, Wayne E., Economics of Developing Countries, New Jersey : Prentice-Hall, 1997.
- Niskan, Bruce, "Building the World Bank", The Trojan Horse, Palo Alto : Rampart Press, 1975.
- North American Policy Studies Consortium, Developmental Policy Studies, University of Illinois, 1996.
- Nonnenkamp, Peter, The International Debt Crisis of The Third World : Causes and Consequences for the World Economic, The Kiel Institute of World Economics, 1989
- Oxfam International Report, Growth with Equity : An Agenda for Poverty Reduction, 1997
- Paulo Mauro, Why Worry About Corruption?, IMF Press, 1997
- Payer, Cheryl, "The IMF and the Third Worlds", The Trojan Horse, Palo Alto : Rampart press, 1975.
- Pohl, Gerhard, Djankov, Simon & Anderson, Robert E., Restructuring Large Industrial Firms In Central and Eastern Europe, The World Bank, Washington, D.C., U.S.A., 1997
- Rudiger Doenbisich and Sievo Marcos, International Money & Debt Challenges fourth World Economy, San Francisco U.S.A., 1991
- Soros, George, Soros on Soros : Staying Ahead of the Curve, New York, 1995
- Speculation and Turmoil in Financial Market, Third World Resurgence, Malaysia : October 1997
- Stanton, Michael, editor, Asian Debt Review, Hong kong, Vol. 2 No 1, 1997
- Stewart, France, "Back to Keynesianism: Reforming the IMF," International Economic Policy, New York: McGraw-Hill, 1990.
- Stock Exchange of Thailand : Monthly Review, July, 1997
- Thai Farmers Research Center Co., Ltd., 1997: Recovery Time for Property Market, www.tfrc.co.th/tfrc96/dec/area324.htm 8/9/40
- Thai Farmers Research Center Co., Ltd., Review of the Thai Stock Market in 1996 and Trends in 1997, www.tfrc.co.th/tfrc96/dec/af3286.htm 8/9/40
- Thai Farmers Research Center Co., Ltd., Stock Market Review, www.tfrc.co.th/tfrc96/apr/w16e.htm, 8/9/40
- Tera Yutugihara & Susumu Simbormmatsa, Exchange Rate Fluctuations and Asian Responser, Institute of Developing Economics, Tokyo, August 1996
- UNDP, Human Development Report 1997, Oxford U. Press, 1997
- Union Bank of Switzerland, Global Economic Outlook, Zurich Switzerland, April 1997

- Vachrathit, Viraphong, Bangkok Bank Monthly Review, Research Development, Vol. 38 No 3 April 1997
- Vachrathit, Viraphong, Bangkok Bank Monthly Review, Research Development, Vol. 38 No 3 March 1997
- Wingate, Frank, Hong Kong Pacific Powerhouse, The Hong Kong Monetary Authority, 1997
- World Bank, 1997 World Bank Atlas, Washington, D.C., USA, 1997
- World Bank, 1997 World Development Indicators, Washington, D.C., USA, 1997
- World Bank, China 2020, Washington, D.C., USA, 1997
- World Bank, Financial Flows and the Developing countries, World Bank Business Quarterly, February 1997
- World Bank, Global Development Finance 1997, Washington, D.C., USA, 1997
- World Bank, Helping Countries Combat Corruption, Washington, D.C., U.S.A., 1997
- World Bank, the World Bank Annual Report 1997, Washington, D.C., USA, 1997
- World Bank, Trends in Private Investment in Developing Countries Statistics for 1990-1995, Washington, D.C., U.S.A., 1997
- World Bank Policy Research Report, Private Capital Flows to Developing Countries, Oxford University Press, 1997
- World Bank, Financial Flows and the Developing countries, World Bank Business Quarterly, May 1997
- กรมการค้าต่างประเทศ, มาตรการลดข้อกีดขวางการค้าและการอุดหนุนการค้า, www.mof.go.th/thai/td.17/9/40
- กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, ผู้ส่งออก, กระทรวงพาณิชย์, ปีที่ 10 ฉบับที่ 239, ก.ศ. 2540
- กระทรวงการคลัง, ข้อมูลภาวะหนี้ภาครัฐบาล, www.fim.mof.go.th/other/loan.htm
- กระทรวงการคลัง, รายงานข้อมูลการคลัง เดือนกรกฎาคม 2540, www.mof.go.th/mofweb/multimesa/52/new452.htm 8/9/2540
- กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, การแกว้วิกฤตการณ์เศรษฐกิจของประเทศโดยการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันด้วยการใช้ปัญญาเทคโนโลยี, กันยายน 2540
- กองแผนงานและวิชาการ, โครงการนำร่องเพื่อพัฒนาศูนย์รวมข้อมูลเชิงยุทธศาสตร์รายข้อ, กรุงเทพฯ, 19 กันยายน 2540
- กองวางแผนทรัพยากรมนุษย์, การลดประมาณประชากรของประเทศไทย 2533-2563, สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, มีนาคม 2538
- กลียาณี คุณมี, บรรณาธิการ, ห้องโลกการเงิน, งานวิเคราะห์โครงการ ฝ่ายจัดการ, บมจ. ธนาคารการธน, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1, 2540
- ไกรยุทธ วีระชาติพันธ์, ภาณุรัตน์เพิ่ม : ข้อคิดและข้อวิจารณ์, สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ 2535
- คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน, เอกสารประกอบการประชุมเวทีชาวบ้าน 34, กรุงเทพฯ, 2534
- เครือข่ายองค์กรสิ่งแวดล้อม 38, สิ่งแวดล้อม 38, กรุงเทพฯ, 2539
- จันทน์ สมประสงศ์, สหบริหารธนาคารหมู่บ้าน, กรุงเทพฯ, 2535
- จันทน์ สมประสงศ์, บทบาทของธนาคารหมู่บ้านในการฟื้นฟูเศรษฐกิจชนบท, 2540
- ศูนย์สมสการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ขึ้นแห่งประเทศไทย, รายงานกิจการประจำปี 2539, กรุงเทพฯ, 2540

- ชัยย ศุภวาศ์, แนวคิดพัฒนาการและข้อพิจารณาเกี่ยวกับประชาสังคมไทย, สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, กรุงเทพฯ, 2540
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, สรุปปีละฉบับเลข 1,2,3,4 : บริษัทจดทะเบียน 2536, กรุงเทพฯ 2536
- ทวีเกียรติ ประเสริฐเจริญสุข, การบริหารจัดการทุนหมุนเวียน, มูลนิธิส่งเสริมทรัพยากรมนุษย์เพื่อพัฒนาชุมชน, กรุงเทพฯ, 2539
- ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน), รายงานประจำปี 2539, เศรษฐทัศน์, กรุงเทพฯ, 2539
- ธนาคารทหารไทย, เศรษฐกิจเลขที่ 6 ฉบับที่ 7, กรกฎาคม, 2540
- ธนาคารทหารไทย, เศรษฐกิจเลขที่ 6, กรุงเทพฯ, มกราคม 2540
- ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย, แฉงเงินไหลเวียนเพื่อการส่งออก, กรุงเทพฯ, 2538
- ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย, รายงานประจำปี 2538, กรุงเทพฯ, 2538
- ธนาคารแห่งประเทศไทย, 50 ปีธนาคารแห่งประเทศไทย 2485-2535, กรุงเทพฯ 2535
- ธนาคารแห่งประเทศไทย, สถิติและอุตสาหกรรม 2538, กรุงเทพฯ, 1995
- ธนาคารแห่งประเทศไทย, สรุปภาวะธุรกิจ-อุตสาหกรรม 2538 และแนวโน้มปี 2539, กรุงเทพฯ 2540
- ธนาคารแห่งประเทศไทย, การคลัง, www.bot.or.th, 27/8/97
- ธนาคารแห่งประเทศไทย, การเงิน, www.bot.or.th, 27/8/97
- ธนาคารแห่งประเทศไทย, การเงินระหว่างประเทศ, www.bot.or.th, 27/8/97
- ธนาคารแห่งประเทศไทย, การใช้จ่ายเพื่ออุปโภคบริโภคของภาคเอกชน, www.bot.or.th, 27/8/97
- ธนาคารแห่งประเทศไทย, การผลิตและการใช้ทุนของโลก, www.bot.or.th, 27/8/97
- ธนาคารแห่งประเทศไทย, การลงทุนของภาคเอกชน, www.bot.or.th, 27/8/97
- ธนาคารแห่งประเทศไทย, ข้อมูลเศรษฐกิจของประเทศอุตสาหกรรมที่สำคัญ, www.bot.or.th, 27/8/97
- ธนาคารแห่งประเทศไทย, เครื่องชี้ภาวะเศรษฐกิจที่สำคัญของโลก, www.bot.or.th, 27/8/97
- ธนาคารแห่งประเทศไทย, ตลาดการเงิน, www.bot.or.th, 27/8/97
- ธนาคารแห่งประเทศไทย, ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์, www.bot.or.th, 27/8/97
- ธนาคารแห่งประเทศไทย, ประชากร แรงงานและค่าจ้าง, www.bot.or.th, 27/8/97
- ธนาคารแห่งประเทศไทย, ผลิตภัณฑ์มวลรวมที่สำคัญ, www.bot.or.th, 27/8/97
- ธนาคารแห่งประเทศไทย, มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม, www.bot.or.th, 27/8/97
- ธนาคารแห่งประเทศไทย, สถานภาพด้านแรงงาน, www.bot.or.th, 27/8/97
- ธนาคารแห่งประเทศไทย, ผลการดำเนินงานของระดับราคา, www.bot.or.th, 27/8/97
- ธนาคารแห่งประเทศไทย, ราคาสินค้าโภคภัณฑ์ที่สำคัญในประเทศและในตลาดโลก, www.bot.or.th, 27/8/97
- บรรจบ นนท, บุญอื่น วงศ์วรรณ, นิพนธ์ พานิช, ประสบการณ์และข้อเสนอแนะจากท้องถิ่น, 2540
- บรรจบ นนท, บุญอื่น วงศ์วรรณ, นิพนธ์ พานิช, รายงานประจำปี 2539, กรุงเทพฯ 2539
- บริษัทธรรมนิติ จำกัด (มหาชน), เอกสารภาษีอากร ปีที่ 18 ฉบับที่ 191, สิงหาคม 2540
- บุญชัย จิตต์ดำรงกิจ บก.สามมิตรสาร, กรมสรรพสามิต ปี 53 ฉ.1 2540
- ประเวศ วะสี, มีทางออกวิกฤตการณ์เมือง, 2540
- ประเวศ วะสี, ธรรมมิกสังคม, กรุงเทพฯ 2538
- ประเวศ วะสี, พุทธศาสตร์ทางปัญญาของชาติ, กรุงเทพฯ 2539
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, ภูมิปัญญาในเวทีอาชนพื้นเมือง: ศึกษากรณีกระเหรี่ยงในป่าทุ่งใหญ่นเรศวร, กรุงเทพฯ, 2538
- ฝ่ายวิจัย, พิสูจน์, บมจ.เงินทุนหลักทรัพย์กรุงศรีอยุธยา, สิงหาคม 2540

- ฝ่ายสถิติแรงงาน, ตารางสถิติ โครงการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรระดับจังหวัด สิงหาคม 2539, สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2539
- พระสุบิน ปณีโต, ตารางข้อมูลรวมกลุ่มสิ่งจะสะสมทรัพย์, มีนาคม 2540
- ไพฑูริย์ วัฒนศิริธรรม, แผนแม่บทเพื่อการฟื้นฟูชาติ, 2540
- จิราพงศ์ ธนะพรพันธุ์, สังคมเศรษฐกิจโลก โครงสร้างและการเปลี่ยนแปลง, สื่อเสรี, 2540
- จิราพงศ์ ธนะพรพันธุ์, หนี้สินเศรษฐกิจระหว่างประเทศกับสงครามการค้า, คนโพธิ์, 2540
- จิราพงศ์ ธนะพรพันธุ์, สังคมเศรษฐกิจไทยในทศวรรษ 2550, กรุงเทพฯ 2538
- เรือง สุสวัสดิ์, ผลกระทบต่อเกษตรกรและประชาชนในชนบท และทางออกสำหรับประชาชน, 2540
- วอลเตน เพลริลล์ สเตฟานี โรเซนเฟลด์ (แปลโดย กรรณิการ์ พานเสาว์), นังกรก้าวไกล วิถุติเศรษฐกิจ
พลังสุขและเจริญเติบโต 1-2, มูลนิธิโกลบอลคิดของ 2539, 2540
- ศิริ การเจริญดี, ปัญหาการขาดดุลเงินสหพันธ์, วารสารศุภตาก, กรุงเทพฯ
สนธิ์ วรปัญญา, ปัญหาการส่งออก, วารสารศุภตาก, กรุงเทพฯ 2540
- สมศักดิ์ กฤษณะ, ปัญหาเสถียรภาพทางการเงิน, วารสารศุภตาก, กรุงเทพฯ 2540
- สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวนาน, สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2540
- สมพันธ์ เตชะอธิก, ศักยภาพและเครือข่ายผู้นำท้องถิ่น, สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2537
- สมัชชาคนจน, ข้อเสนอของชนจนต่อความแก้ไขปัญหาดเศรษฐกิจ, 15-18 กันยายน 2540
- สันติ วิริยะกิจ, THAILAND BANKING YEARBOOK 1997, กรุงเทพฯ, 2540
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ระบบการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ,
เอกสารประกอบการประชุมคณะรัฐมนตรี, สิงหาคม 2540
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, วารสารส่งเสริมการลงทุน, ศูนย์บริการลงทุน ปีที่ 8 ฉ.8 สิงหาคม
2540
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, วารสารส่งเสริมการลงทุน, ศูนย์บริการลงทุน BOI, ปี 8 ฉ. 7
กรกฎาคม 2540
- สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง, ความเป็นมาการจัดตั้งและแผนปฏิบัติการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
(พลช.), 2540
- สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง, ข้อเสนอจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, กรกฎาคม 2540
- สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง, คนจนในเมืองได้รับผลกระทบอะไรบ้างจากการเศรษฐกิจปัจจุบัน,
กรุงเทพฯ, 2540
- สำนักงานมูลนิธิส่งเสริมวิทยาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน, สรุปรายงานประชุมคณะผู้วิจัย, สิงหาคม 2540
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, รายงานผลการปฏิบัติงานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประจำปี 2539,
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2539
- สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, รายงานการคลัง, กระทรวงการคลัง ปีที่ 2 เล่ม 2 พฤษภาคม 2540
- สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, รายงานการคลัง, กระทรวงการคลัง ปีที่ 1 เล่ม 2 สิงหาคม 2539
- สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, รายงานการคลังกระทรวงการคลัง, ปีที่ 1 เล่มที่ 1, 2539
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ, รายงานประจำปี 2537, สำนักนายกรัฐมนตรี, 2538
- อนุชาติ พวงสำลี และโรเบิร์ต วิสาทสกุล, ประชาสังคม : สำนึกคิดและความหมาย, สถาบันชุมชน
ท้องถิ่นพัฒนา, กรุงเทพฯ, 2540
- เอกภรณ์ สิริวัฒน, ทิศทางกาพัฒนาตลาดทุนไทย, ผู้จัดการ, 2539

